

สำนักงานโลกานุสรณ์

สมาคมสหายสงคราม

ณพระบรมราชูปถัมภ์

พิมพ์ครั้งที่ ๓ เมื่อ ๑ มิถุนายน ๒๔๙๙

ห้องขจร
อ
940.3
ท241

940.3
ท341

THE LIBRARY
THE COLLEGE OF EDUCATION
BANGKOK, THAILAND

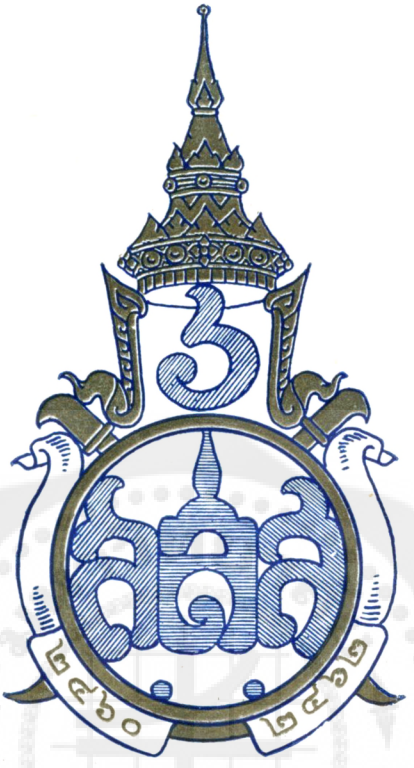

ทหารอาสาสงครามโลกอนุสรณ์

พิมพ์ครั้งที่ ๓

เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๔๙๙

ในงานที่ระลึกทหารอาสาสงครามโลก ครั้งที่ ๑

(พ.ศ. ๒๔๖๐-๒๔๖๒)

ท.11178

เครื่องหมายแห่งไตรรงค์

๑๖ ◎ ขอร่ำรำพรรณบรรยาย ความคิดเครื่องหมาย
แห่งสีทั้งสามงามถนัด

◎ ขาว คือบริสุทธิ์ศรีสวัสดิ์ หมายพระไตรรัตน์
และธรรมะคุ้มจิตไทย

◎ แดง คือโลหิตเราไซร้ ซึ่งยอมสละได้
เพื่อรักษะชาติศาสนา

◎ น้ำเงิน คือสีโสภา อันจอมประชา
ธ โปรดเป็นของส่วนองค์

◎ จัดริ้วเข้าเป็นไตรรงค์ จึ่งเป็นสีธง
ที่รักแห่งเราชาวไทย

◎ ทหารอวตาลนำไป ยงยุทธ์วิชัย
วิชิตก็ชูเกียรติสยาม ฯ

พระราชนิพนธ์ ร. ๖

ธงชัยเฉลิมพล

ประจำกองทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑ ในรัชกาลที่ ๖

(ด้านหน้า)

(ด้านหลัง)

สมเด็จพระบิยมหาราชเจ้า รัชกาลที่ ๕

กษัตริย์ผู้ทรงปกครองไพร่ฟ้าประชาราษฎร์เยี่ยงพ่อปกครองลูก และเป็นผู้ทรงประกาศเลิกทาส

ธงจุฑาธุชธิปตัย

ธงไชยเฉลิมพลประจำกองทัพ สมัยรัชกาลที่ ๕

ธงมหาไพชยนต์ธาวัช

ธงไชยเฉลิมพลประจำกองทัพ สมัยรัชกาลที่ ๖

(ใช้คู่กับธงจุฑาธุชธิปตัย)

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดี ที่ ๖

ผู้ทรงนำชาติไทยให้ได้ประสบชัยชนะในมหาสงคราม ณ ทวีปยุโรป

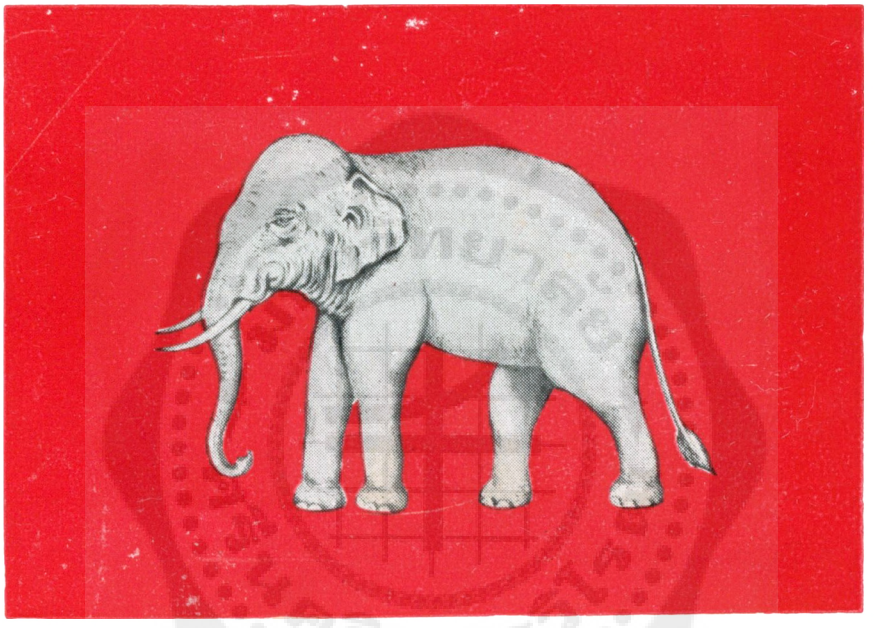

ธงช้าง

ธงชาติไทย ใช้มาตั้งแต่รัชกาลที่ ๒
จนถึงต้นรัชกาลที่ ๖

พระบรมฉายาลักษณ์พระมหากษัตริย์ทั้ง ๗ พระองค์ แห่งราชจักริวงศ์ของชาติไทย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องพระภูษาและฉลองพระองค์เครื่องพระบรมราชาภิเษก ประดับพระดาราเครื่องราชอิสริยาภรณ์ทั้ง ๕ ทรงสายสะพายเครื่องราชอิสริยยศมหาจักรีพร้อมทั้งพระสังวาล และทรงพระสังวาลนพรัตน์ราชวราภรณ์ พระสังวาลพระสนม และพระสังวาลพราหมณ์สร้อยธุรำ ในฉลองพระองค์ครุยริ้วปัตหล่า ทรงพระสังวาลจุลจอมเกล้า ภายนอกฉลองพระองค์ครุย เสด็จออก พระทวารเทวราชมเหศวร ทรงรับพระแสงขรรค์ชัยศรีมาทรงถือ เสด็จขึ้นสถิตพระบรมราชอาสน์เหนือพระที่นั่งพุดตาน บนพระที่นั่งมหาเศวตฉัตรแล้วทรงพระมหาพิชัยมงกุฎ ฉลองพระบาท

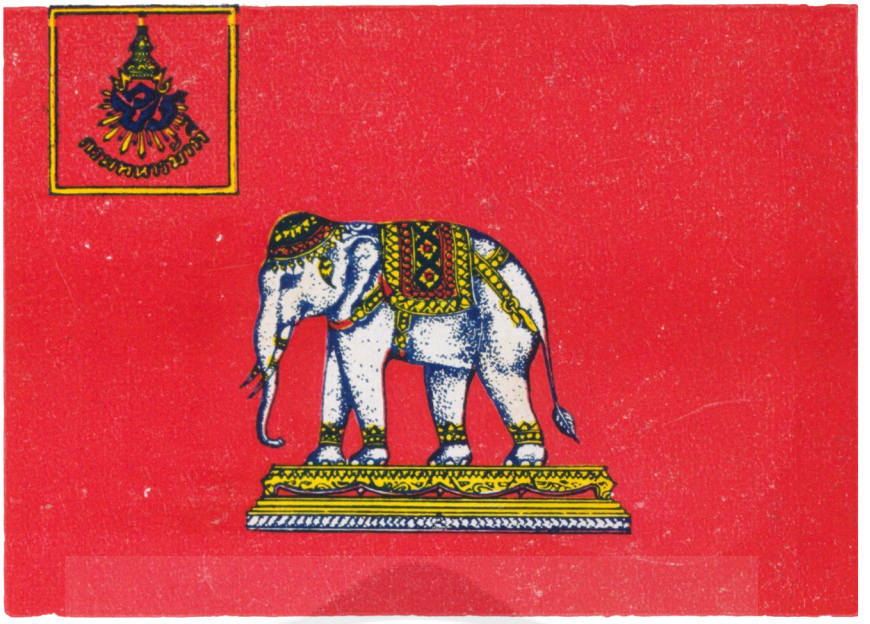

ธงชัยเฉลิมพล
ประจำกองทหารสมัยปลายรัชกาลที่ ๖
ถึงรัชกาลที่ ๗

ธงชัยเฉลิมพล
ประจำกองทหารสมัยรัชกาลที่ ๘
จนถึงสมัยปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร
สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร
จอมทัพไทย

"จักรพงษ์ภูวนารถ" ราชา– ธิราชสฺส ปิยานุโช
โย โส เสนาธิกาโร จ เสนานำ สิทฺธิวฑฺฒโน
โยธีนญฺจ ปิโย โหติ โยธีนำ สมฺปหำสโก
เสนานำ วฑฺฒยนฺตีนำ อนิจฺจา! โส หิวำคโต

สมเด็จพระอนุชาธิบดี ผู้ทรงพระนามว่า เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ ซึ่งเป็นเสนาธิการทหารบก ยังสิทธิให้เจริญแก่กองทัพ เป็นที่รักแก่โยธี เป็นผู้ทำให้มีน้ำใจแห่งทวยหาญ เมื่อกองทัพยังเจริญอยู่ โอ้! พระองค์เสด็จทิวงคตเสียแล้ว.

จอมพล สมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานารถ

ทรงอำนวยการและบังคับบัญชากองทหาร ซึ่งไปในงานพระราชสงคราม ณ ทวีปยุโรป

พณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

(สมาชิกกิตติมศักดิ์ของสมาคมสหายสงคราม)

ทำเนียบรัฐบาล

๑๕ ตุลาคม ๒๔๙๖

เรียน นายกสมาคมสหายสงคราม ในพระบรมราชูปถัมภ์

หนังสือที่ ส.ส.ส. ๖๙/๒๔๙๖ ลงวันที่ ๗ ตุลาคม ศกนี้ ว่าคณะกรรมการของสมาคมสหายสงคราม จะออกหนังสือชื่อ "ทหารอาสาสงครามโลกอนุสรณ์" เนื่องในงานที่ระลึกของทหารอาสา ในวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๙๖ เพื่อหารายได้บำรุงทหารอาสาซึ่งตกทุกข์ได้ยาก และเพื่อรักษาไว้ซึ่งประวัติของทหารอาสาในสงครามโลกครั้งที่ ๑ จึงใคร่ขอคำขวัญจากข้าพเจ้าเพื่อลงตีพิมพ์ด้วยนั้น

ข้าพเจ้าได้ทราบแล้วด้วยความขอบคุณที่ได้รับเกียรตินี้ การที่ทหารอาสาได้ไปร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรทำการรบในสงครามโลกครั้งที่ ๑ เพื่อสันติสุขของโลกนั้น นับว่าได้เสียสละอย่างสูงสุด และได้นำเกียรติประวัติของชาติไปเผยแพร่ในนานาประเทศ นำชื่อเสียงมาสู่ประเทศชาติเป็นอันมาก นอกจากนี้, จากการที่ทหารอาสาได้เสียสละนี้ได้บังเกิดผลดีแก่ชาติประการอื่นอีกหลายประการ ซึ่งคุณความดีนี้ชาติไทยย่อมระลึกถึงและเทิดทูนไว้ตลอดกาลนาน

ในโอกาสที่งานที่ระลึกของทหารอาสาเวียนมาครบรอบปีอีกครั้งหนึ่ง ในวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ศกนี้ ข้าพเจ้าขอตั้งจิตอธิษฐานอาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก จงปกป้องคุ้มครองรักษาให้บรรดาสมาชิกสมาคมสหายสงคราม ซึ่งยังมีชีวิตอยู่ณบัดนี้ ประสบแต่สรรพศิริสวัสดิ์พิพัฒน์มงคล มีความก้าวหน้าในหน้าที่ราชการและส่วนตัวทวียิ่งขึ้น และขอให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของทหารอาสาผู้วายชนม์ไปแล้ว จงประสบสุคติในสัมปรายภพนั้นทุกประการ.

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

(ป. พิบูลสงคราม)

จอมพล ผิน ชุณหะวัณ

รองนายกรัฐมนตรี

คำขวัญ

ของ จอมพล ผิน ชุณหะวัณ รองนายกรัฐมนตรี

เนื่องในโอกาสที่สมาคมสหายสงครามในพระบรมราชูปถัมภ์ ตั้งปณิธานจัดทำหนังสือทหารอาสาสงครามโลกอนุสรณ์ขึ้น เนื่องในวันงานที่ระลึกของทหารอาสาในวันที่๑๑พฤศจิกายนศกนี้ เพื่อหารายได้บำรุงทหารอาสาที่ตกทุกข์ได้ยากและเพื่อรักษาไว้ซึ่งประวัติของทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑ นั้น นับเป็นกุศลเจตนาที่ควรสรรเสริญเป็นอย่างยิ่ง

อันวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน นี้ นับเป็นวันอภิลักขิตกาลอันสำคัญยิ่งวันหนึ่งในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ซึ่งสืบเนื่องมาแต่วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๑ อันเป็นวันยุติสงครามโลกครั้งที่ ๑ ทำให้พลโลกหลุดพ้นจากห้วงมหันตภัยพิบัติแห่งการสงคราม และกลับมาพบกับสันติภาพอันเป็นความหวังอีกวาระหนึ่ง โดยเฉพาะวันนี้จึงเป็นวันสำคัญในทางประวัติศาสตร์ของชาติไทยด้วย เพราะประเทศไทยได้จัดส่งทหารอาสาไปร่วมสงครามโลกกับฝ่ายสัมพันธมิตรในสมรภูมิ ณ ทวีปยุโรป อันเป็นฝ่ายมีชัยต่อศัตรูผู้รุกราน

งานของทหารอาสารุ่นนั้น เป็นการช่วยเผยแพร่เกียรติคุณของประเทศไทยให้กว้างขวางออกไปในหมู่ต่างชาติ ต่อมาประเทศไทยได้รับสิทธิเสมอภาคในทางกิจการระหว่างประเทศมากขึ้น แม้เวลาจะได้ล่วงเลยมานานถึง ๓๕ ปีแล้วก็ดี แต่คุณประโยชน์ที่ทหารอาสาได้ประกอบคุณงามความดีไว้ให้แก่ประเทศชาติ ยังเป็นสิ่งที่อนุชนจะลืมเสียมิได้ ตัวอย่างแห่งความเสียสละในการต่อสู้เพื่อเทิดทูนไว้ซึ่งธรรมะ แม้ในสนามรบอันห่างไกลจากบ้านเกิดเมืองมารดรก็ตาม ทหารอาสารุ่นนั้นได้ฝากรอยพิมพ์ใจไว้ในจิตใจของอนุชนสืบมาจนถึงรุ่นปัจจุบันนี้

มิตรภาพในสนามรบนั้นยากที่จะลืมได้ ดังนั้น การที่ทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑ ได้รวบรวมกันจนกระทั่งเป็นสมาคมขึ้น โดยมีการพบปะวิสาสะกัน และคอยช่วยเหลือเกื้อกูลในบรรดาเพื่อนที่ตกทุกข์ได้ยากกัน ย่อมเป็นสิ่งที่น่าสรรเสริญเชิดชู และควรได้รับความสนับสนุนด้วยความเห็นอกเห็นใจกันเป็นเอกฉันท์

ในวารดิถีอันเป็นมงคลชัย ที่วันระลึกทหารอาสาสงครามโลก ครั้งที่ ๑ ได้เวียนมาบรรจบครบรอบอีกวาระหนึ่งนี้ ข้าพเจ้าขอตั้งจิตอธิษฐานอัญเชิญคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก จงประสิทธิ์ประสาทให้บรรดาทหารอาสาประสบความร่มเย็นเป็นผาสุกทุกทิพาราตรีกาล และขอให้ความปรารถนาดีของคณะกรรมการสมาคมสหายสงครามจงบรรลุถึงความสำเร็จตามความประสงค์จงทุกประการ.

จอมพล ผิน ชุณหะวัณ

(ผิน ชุณหะวัณ)

รองนายกรัฐมนตรี

พลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์

หัวหน้าคณะทูตทหารไทย ในงานพระราชสงคราม ณ ทวีปยุโรป

เป็นเสมือนพระหัตถ์ขวาของสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ฯ เนื่องในงานมหายุทธสงครามโลกครั้งนั้น

(พลเอก พระยาเทพหัสดิน)

คณะกรรมการของสมาคมสหายสงคราม ในพระบรมราชูปถัมภ์ พ.ศ. ๒๔๘๖ — ๘๗

แถวนั่งนับจากซ้าย : นายบุญถึง จูพงศ์เสรฐ, พล.จ. หลวงเจริญภัณฑารักษ์, พ.ท. หลวงยุทธสารประสิทธิ์, พ.ต. หลวงราชเวชชพิศาล, นายเหรียญ มีเดช
แถวยืนนับจากซ้าย : นายชื่น บุณยพุกกณะ, ร.ต. น้อม นพประพันธุ์ ร.น. จ.ส.ท. ม้วน ทองโต, นายล้วน โพธิชาติ.

อนุสาวรีย์ทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑

สถานที่สถิตแห่งดวงวิญญาณอันกล้าหาญของนักรบไทย

ผู้สร้างเกียรติประวัติอันใหญ่ยิ่งให้แก่ชาติไทยคนไทย

คำชี้แจงของ พ.ท.หลวงยุทธสารประสิทธิ์

นายกสมาคมสหายสงครามในพระบรมราชูปถัมภ์

เนื่องจากได้จัดการให้พิมพ์หนังสือทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑ เพิ่มเติมเป็นครั้งที่ ๓

ท่านผู้มีเมตตากรุณาทั้งหลายได้โปรดทราบ

จากที่เพื่อนร่วมชาติได้ถางเถือนทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑ มาเป็นระยะเวลานานถึง ๓๙ ปีเต็ม ๆ ที่ข้าพเจ้าใช้คำว่าถางเถือนนั้นก็เพราะไม่กล้าพอที่จะบังอาจใช้ถ้อยคำว่า ลืม อย่างตรง ๆ ด้วยเห็นว่าถ้าใช้คำว่าลืมอาจจะมากไปสักหน่อยก็ได้ ข้าพเจ้าหาได้มีสัญญเจตนาที่จะลำเลิกหรือลำแดงความน้อยเนื้อต่ำใจเพราะเหตุที่ถูกถางเถือนหรือเถือนถางแต่อย่างใดไม่ เพราะทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑ ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน ๑,๔๐๐ คนเศษ บัดนี้ได้มีตัวเหลืออยู่อีกประมาณ ๒๐๐ คนเศษเท่านั้น นอกนั้นได้อำลาไปสู่ปรโลกหมด ส่วนที่อยู่ต่างก็มีอายุย่างเข้าเขตชราถึงได้ครองตำแหน่งคุณตาคุณปู่หรือคุณทวดแล้วก็มี ด้วยวัยวุฒิย่อมทราบกันอยู่เป็นอย่างดีว่ากาละอันช้านานต่างหากที่เป็นต้นเหตุให้ถูกลืมเถือน หาใช่เพราะเพื่อนร่วมชาติใจไม้ไส้ระกำแส่รังลืมแต่อย่างใดไม่ คนที่เกิดใหม่มีอายุต่ำกว่า ๓๙ ปี ไม่ทันสมัยทหารอาสา หรือถ้าทันก็ยังไม่เดียงสาครั้นเมื่อเติบโตแล้ว บางคนไม่มีโอกาสได้ยินได้ฟังใครบอกเล่าเลยเถือน จะเกณฑ์ให้คนผู้นั้นรู้เรื่องราวอันเกือบจะถือว่าเป็นโบราณคดี ดูก็ไม่สู้จะเป็นการให้ความเป็นธรรมอยู่สักหน่อย ส่วนท่านผู้มีอายุเกิดทันสมัยนั้น แต่ด้วยระยะเวลาเนิ่นนานเข้า ๆ ก็ย่อมมีโอกาสที่จะลืมเลือนได้ดุจกัน เพราะฉะนั้นจึงหาใช่มีสัญญเจตนาที่จะแกล้งทำเป็นลืมเสียไม่ เพราะเมื่อถูกสกิดเกาเอ่ยชื่อทหารอาสาเพื่อขอร้องความช่วยเหลือใด ๆ ไป ก็ปรากฏผลนองตอบจากรัฐบาลและเพื่อนร่วมชาติทันทีทหารอาสาเปรียบเหมือนต้นไม้โบราณที่โงนเงนจวนจะล้มแหล่มิล้มแหล่ เมื่อได้รัฐบาลอันมีพณ ฯ ท่านจอมพลนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าและเพื่อนร่วมชาติทั้งหลายได้หวนมาพรวนดินรดน้ำต้นไม้ต้นนี้กลับแตกกิ่งก้านสาขาเขียวชอุ่ม ซึ่งข้าพเจ้าในนามนายกสมาคมสหายสงครามขอขอบคุณและลำนึกถึงความเมตตากรุณาของท่านทั้งหลายอยู่อย่างมิรู้ลืมเถือนเลย

หนังสือทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ซึ่งเกิดจากน้ำมือของพวกทหารแก่ ๆ ซึ่งตัวข้าพเจ้าเองเป็นผู้หาเวลาลงมือเขียนไว้เป็นส่วนมาก แต่ได้ใช้นามปากกาหลายนามด้วยกัน รู้สึกว่าได้รับความเห็นดเห็นอยพอใช้ แต่เพื่อแสวงบุญกุศลโดยตั้งใจที่จะช่วยเพื่อนร่วมตาย จึงทำให้สามารถทนอดนอนได้จนดึกดื่น ครั้นเมื่อพิมพ์ออกจำหน่ายได้ ๒,๐๐๐ เล่มหมดจำนวนหนังสือลง ก็

ได้มีผู้มีเมตตาทั้งหลายตัดพ้อต่อว่าว่าไม่มีโอกาสได้หนังสือเล่มนี้ไว้อ่านและประดับตู้ห้องสมุด จึงขอร้องให้พิมพ์เพิ่มเติม ข้าพเจ้าเหนื่อยอ่อนเต็มที แต่ก็อดที่จะสนองความประสงค์ของท่านผู้มีเจตนาดีเสียหาได้ไม่ จึงได้พยายามพิมพ์ใหม่เป็นครั้งที่ ๒ ทั้งได้ปรับปรุงให้มีรสชาติดีขึ้นกว่าเดิมอีกบ้างเล็กน้อย แต่ก็จำต้องขอออกตัวเสียก่อนว่า ถึงจะพยายามอย่างไรก็คงไม่ดีถึงขนาดได้ เพราะมือผู้ปรุงแต่งสมัยข้าพเจ้าเป็นคนโบราณ แกงบวนนั้นท่านคงรู้จักรสชาติว่าไม่สู้จะเอร็ดอร่อยเหมือนบีฟเต็คหรือเอ็นกวางที่พ่อครัวสมัยใหม่ทำขายอยู่ตามภัตตาคาร แต่ท่านก็ไม่ควรลืมว่าแกงโบราณคือแกงบวนนั้น แท้จริงหาสู้จะมีขายในท้องตลาดไม่ เพราะนาน ๆ จะมีผู้ปรุงสักครั้งหนึ่ง ก็แต่เฉพาะในงานโบราณตามชนบทมากกว่า เมื่อรู้สึกว่าจะเขียนอย่างไร ๆ ก็ไม่พ้นรสแกงบวนฉะนี้แล้ว จึงได้พยายามเพื่อให้ในหม้อนั้นเต็มไปด้วยน้ำสกัดซับอันมีคุณประโยชน์แก่ร่างกายของผู้บริโภค เหตุการณ์เป็นดังนี้จึงขอได้โปรดให้อภัยด้วย

หนังสือเล่มนี้จำหน่ายเพียงราคาเล่มละ ๕๐ (ห้าปกแข็ง ๘๕) บาทเท่านั้น และราคานี้ก็ได้กำไรไม่มาก และเมื่อได้กำไรเท่าใดสมาคมก็จะได้เก็บไว้อุดหนุนทหารอาสาผู้กำลังชราพยาธิเบียดเบียน ท่านที่มีเมตตาสละเงินเพียงเล็กน้อยซื้อไว้อ่านหรือประดับห้องสมุดของท่าน ก็เปรียบเหมือนท่านได้อ่านเสาหินกรุงสุโขทัยและได้กุศลอันยิ่งใหญ่ กุศลในปัจจุบันพอที่จะเห็นได้ก็คือ เท่ากับท่านได้ช่วยกระทำให้นักรบของชาติในรุ่นหลัง ๆ มีจิตใจกล้าหาญที่จะยอมตายเพื่อประเทศชาติประดุจทหารอาสาโดยทางอ้อมอีกส่วนหนึ่งด้วย นักรบรุ่นหนุ่มแน่นในขณะนี้จะได้คิดขึ้นมาทันทีว่า อ๋อ! เพื่อนร่วมชาติและรัฐบาลของเราน้ำใจคอไม่เลวเลย ใครไปรบพุ่งสละชีวิตเพื่อบ้านเมืองมาก็ไม่พากันลืมจวบกระทั่งแก่เฒ่า ดังตัวอย่างที่พวกคุณตาคุณปู่คุณทวดทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑ ได้รับอยู่ในขณะนี้เป็นเยี่ยงอย่าง

ข้าพเจ้าออกจะพูดซ่านมากไป เห็นว่าควรจะทำความรำคาญให้แก่ท่านเพียงเท่านี้ก็พอแล้ว จึงในที่สุดขอขอบคุณท่านผู้เมตตากรุณาแก่ทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑ โดยทั่วกัน และพวกเราเหล่าทหารอาสาจะสำนึกบุญคุณที่ท่านให้ความอุปการะอุดหนุนในยามที่พวกเราแก่เฒ่าอยู่ตลอดไปจวบจนกว่าจะชีวิตหาไม่.

คำปรารภ

เนื่องจากทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑ ขณะนี้ตกอยู่ในขั้นเบื่องปลายแห่งชีวิต คือ ถ้าจะเปรียบเทียบกับละครโรงใหญ่สักโรงหนึ่ง ก็ควรจะเรียกได้ว่าละครโรงนี้ได้กำลังแสดงบทบาทอยู่ในระยะฉากสี่อันเป็นฉากสุดท้าย และเป็นฉากสุดท้ายที่กำลังร่อแร่จวนจะรูดม่านปิดการแสดงอยู่แล้วด้วย คือ เป็นฉากสี่ตอนปลาย หาใช่ฉากสี่ตอนต้นหรือตอนกลางไม่ ที่ยกมาเปรียบเทียบเป็นนิทัศนอุทาหรณ์อย่างนี้ก็เพราะเหตุว่าตัวละครผู้แสดงซึ่งเคยมีบทบาท จนผู้ดูติดอกติดใจมาช้านาน และเป็นผู้ที่ทำประโยชน์หารายได้มาให้แก่โต้โผของตนเป็นอย่างดีนั้น บัดนี้ตัวละครเหล่านั้นได้พากันเปลี่ยนแปรสภาพจากคนหนุ่มแน่นมาเป็นคนแก่ชรา หัวหงอกฟันหัก หนังย่น หลังงอ บางคนต้องถือไม้เท้าแล้วก็มี และส่วนมากมีวัยย่างเข้าเขตอายุ ๖๐ – ๗๐ ปีแล้วแทบทั้งนั้น หากจะเหลือตัวละครที่ยังพอจะแสดงให้จบฉากสี่ ถึงได้มีโอกาสออกมายืนเข้าแถวร้องเพลงชาติหรือเพลงสรรเสริญพระบารมีก่อนเวลารูดม่านปิดฉากอวสานการแสดงได้อยู่บ้าง ดูก็จะยังมีอยู่อีกสักไม่กี่คน ซึ่งเป็นกฎธรรมดาของปุถุชนผู้เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏไม่อาจจะหลีกพ้นไปเสียได้ เมื่อ ๓๙ ปีที่ล่วงมาแล้วพวกทหารอาสาเคยเป็นชายฉกรรจ์ กำลังหนุ่มแน่น อกผายไหล่ผึ่ง องอาจสมเป็นชายชาติทหาร เป็นเป้าแห่งสายตาของเพศตรงข้ามหรือแม้แต่เพศเดียวกัน แต่อนิจจา ขณะนี้พวกเขาเหล่านั้นได้เปลี่ยนแปรสภาพกลายมาเป็นตาแก่ เป็นคนพิการ ซึ่งหากจะถูกทักทาย ผู้ทักก็ขึ้นต้นด้วยสรรพนามว่า คุณอาว์ คุณลุง หรือถึงคุณปู่คุณทวดก็มี ซึ่งความจริงก็เป็นสรรพนามที่สมควรแก่อายุและวัยของผู้ถูกเรียกแล้ว และหากถ้าวันไหนได้ยินเสียงร้องทักหรือเรียกจากผู้เยาว์วัยว่า คุณอาว์ วันนั้นเราก็รู้สึกสดชื่น ซึ่งทำให้ลืมตัวไปได้ว่ายังไม่แก่นักชั่วขณะ แต่ถ้าหากวันไหนถูกขึ้นต้นด้วยสรรพนามว่าคุณปู่แล้ว ก็ชักสะดุ้งโหยง ระลึกถึงสังขารแห่งอาตมาขึ้นมาได้ทันทีว่า อ๋อ! เรานี่แย่แล้วหนอ ถ้าหากเราไม่มีเครื่องเตือนใจให้สำนึกตนอย่างนี้อยู่บ้างแล้วก็จำต้องขอยอมรับสารภาพว่าได้เคยลืมตัวคิดว่ายังไม่แก่อยู่บ่อย ๆ บ้างเหมือนกัน

การที่พวกทหารอาสาตกอยู่ในสภาพเป็นคนชรา อันเป็นอนิจจังซึ่งรู้แล้วว่าไม่มีใครในโลกนี้จะฝ่าฝืนกฎธรรมชาติไปได้เลยแม้สักคนเดียวก็ดี แต่ท่านเอ๋ย ส่วนน้ำใจของชายชาตินักรบโดยมาก (ไม่ใช่ทุกคน) เช่นตัวข้าพเจ้าผู้เขียนเรื่องนี้เอง ก็จำต้องขอสารภาพว่า ระลึกถึงสังขารได้บ้างไม่ได้บ้าง ความคิด ความรู้สึกตนหมุนเวียนสับเปลี่ยนต่อเนื่องเป็นสันตติอยู่อย่างนี้เสมอ ๆ เหมือนกัน หากบุญช่วยที่ยังมีอุเบกขาญาณประจำติดสันดานอยู่บ้าง หาไม่ก็คงจะลืมตัวได้ยิ่งกว่านี้ แต่ข้าพเจ้าคิดว่าถึงจะลืมอะไร ๆ เกือบหมดสิ้นก็ดี แต่ก็คงจะยังไม่ลืมกรณียกิจสำคัญอยู่อันหนึ่งว่า ไม่ควรจะมัวแต่นั่งปลงสังขารให้มากเกินไป จนถึงขาดทำประโยชน์ให้แก่ชาติและเพื่อนร่วมชาติอันเป็นที่รักยิ่งในขั้นสุดท้ายแห่งชีวิตเสียทีเดียว เพราะแท้จริง งานที่คนแก่ ๆ พอจะช่วยบ้านช่วยเมืองได้ก็ยังมีให้ทำอยู่อีกถมไป ซึ่งถ้าหากตั้งใจจะกระทำกันอย่างจริงจังแล้ว และเนื่องจากความคิดนี้เอง เป็นเหตุโน้มนำใจให้พวกเราเหล่าทหารอาสาพยายามฝึก พยายามสอน พยายามฝังรากชีวิตนักรบอันเนื่องจากสายโลหิตของผู้ที่ได้เคยพลีชีวิตให้แก่ประเทศชาติมาแล้วแต่หนหลัง ให้ได้บรรจุอุดมคติเรื่องนี้ลงไปไว้ในจิตใจแห่งทายาท ซึ่งอย่างน้อยขณะนี้ก็ได้จัดให้บุตรโดยตรงของทหารอาสา ไม่ว่าชายหญิงที่มีอายุครบ ๑๕ ปีบริบูรณ์แล้ว เข้ามาสมัครเป็นอนุสมาชิกสหายสงครามสืบเลือดพ่อต่อไป และนอกจากนี้ยังปรารถนาที่จะให้อุดมคติอันล้นค่านี้ได้แพร่ไปสู่เยาวชนคนไทยของเราให้ทั่วถึงกันด้วย ด้วยความประสงค์สำคัญมีอยู่อย่างนี้ จึงมีอะไรที่จะพึงกระทำ จะพึงชักจูงหรือปลุกใจเยาวชนของชาติ ผู้ความจริงเขาเหล่านั้นมีหน้าที่จะรักษาบ้านเมืองต่อไปในอนาคตกาลได้แล้ว เราก็มีหน้าที่จะช่วยกันบรรจุเลือดนักรบอันแข็งแกร่งให้เดือดพล่านอยู่ในสันดานของเขาอยู่เสมอ และกรณียกิจเหล่านี้ เราผู้เป็นทหารอาสาก็ได้พยายามช่วยกันกระทำอยู่แล้ว เช่นในงานฌาปนกิจทหารอาสาผู้วายชนม์ในเขตจังหวัดพระนคร ธนบุรี หรือจังหวัดใกล้เคียงที่พอจะไปได้ ท่านผู้อ่านก็คงจะได้เห็นคณะกรรมการของสมาคมสหายสงครามนำพวงมาลาอันมีเครื่องหมาย ส.ส.ส. และมีพระมหามงกุฎประดับอยู่ข้างบน ไปวางเป็นเกียรติยศแก่ศพ ทั้งช่วยบำเพ็ญกุศลอยู่เสมอ ๆ และก่อนเวลาลงมือจุดศพ นายกสมาคมสหายสงครามก็จะได้หาโอกาสกล่าวคำสดุดีศพ ชี้แจงบรรยายให้ชุมนุมชนผู้ไปในงานนั้นได้ซาบซึ้งถึงคุณงาม

ความดีของทหารอาสาผู้มรณะนั้น ๆ เพื่อให้ทราบว่าเขาได้เคยทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติมาแล้วแต่หนหลังอย่างไรบ้าง และกรณียกิจที่เขากระทำนั้นได้ยังผลให้เกิดสาระประโยชน์แก่บ้านเมืองของเราอย่างไร ในที่สุดก็ได้ขอให้ยืนไว้อาลัยแก่ศพเป็นเวลา ๑ นาที และได้กล่าววิงวอนขอให้เยาวชนผู้เกิดมาใหม่ภายหลังได้ถือเอาเป็นเยี่ยงอย่าง ในอันที่จะเป็นผู้ยอมเสียสละชีวิตและเลือดเนื้อเป็นชาติพลีเช่นเดียวกับผู้มรณะบ้าง และว่านักรบนั้นแม้แต่ตัวจะตาย แต่เกียรติและชื่อเสียงหาตายตามตัวไปด้วยไม่ ประวัติศาสตร์ของชาติย่อมจะยังจดจำจารึกไว้ และแม้ตัวจะตายแล้วก็ยังได้รับเกียรติ ดังที่เห็นอยู่นี้ เมื่อเยาวชนได้พบปะการกระทำอย่างนี้บ่อยๆเข้าก็จะทำให้เขาบังเกิดกำลังใจที่จะยอมเสียสละเลือดเนื้อและชีวิตเพื่อประเทศชาติยิ่งขึ้น หรืออย่างน้อยเขาก็จะได้เห็นการตายของเขาเพื่อประเทศชาตินั้น ผู้ที่อยู่หลังยังพากันยกย่องให้เกียรติ หาลืมเลือนเขาเสียหมดไม่ ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่านโยบายอย่างนี้คนแก่ ๆ อย่างพวกข้าพเจ้าพอจะช่วยกระทำได้ เพราะเป็นงานเบา ๆ

ข้าพเจ้าได้รับเลือกในที่ประชุมใหญ่ทหารอาสา ให้ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมสหายสงครามติดต่อกันมาถึง ๕ สมัย ได้พยายามไปกล่าวคำสดุดีในงานศพทหารอาสาประมาณ ๑๐๐ ครั้งแล้ว ซึ่งคำนวณอย่างหยาบ ๆ ก็ได้มีผู้สดับตรับฟังเป็นจำนวนหมื่น ๆ คน โดยมากที่วัดมงกุฎ วัดพระพิเรนทร์ วัดไตรมิตร วัดหัวลำโพงนอก เป็นอาทิ สังเกตดูรู้สึกว่ามีผู้ใส่ใจฟัง แหละยิ่งเยาวชนผู้เกิดมาในภายหลังด้วยแล้ว ก็ดูเหมือนเขาจะตั้งใจสดับตรับฟังและสนใจต่อคำสดุดีเอามากทีเดียว นี่แหละข้าพเจ้าคิดว่าเป็นนโยบายในอันจะเพาะจิตใจนักรบของชาติได้อย่างวิธีหนึ่งในจำนวนหลาย ๆ ร้อยวิธีด้วยกัน

ท่านผู้อ่านคงจะไม่ปฏิเสธว่า คนโบราณที่ทำคุณงามความดีไว้ให้แก่ประเทศชาติโดยเอาชีวิตเข้าแลก เอาเลือดเข้าทาแผ่นดินนั้น หากขาดผู้รื้อฟื้นจดจำเสียแล้วก็ไม่มีอะไรที่คนรุ่นหลัง ๆ จะได้ทราบวีรกรรมของเขาได้ การปลุกใจนักรบเราเพิ่งจะมาเริ่มฟื้นฟูกันจัดในสมัยรัชกาลพระมหาธีรราชเจ้ารัชกาลที่ ๖ ครั้นแล้วก็ซบเซาต่อมาถึงสมัยส่งนักรบของชาติไปร่วมรบในประเทศเกาหลี ซึ่งรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อันมี พณ ฯ ท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นหัวหน้า ได้พยายามรื้อฟื้นอุดมคติในเรื่องนี้ขึ้นมาใหม่อย่างถึงขนาด และการรื้อฟื้นนั้นก็ได้ย้อนหลังมาจนถึงทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑ ด้วย ทั้งนอกจากนี้ยังรื้อฟื้นไป

จนถึงนักรบในสมัยโบราณอันมีพระคุณอย่างล้นเหลือแก่ประเทศชาติ เช่นสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และพระเจ้ากรุงธนบุรี โดยจัดให้มีอนุสาวรีย์ขึ้น ซึ่งเจ้าหน้าที่ยังกำลังเร่งรัดปฏิบัติอยู่ ว่าที่จริงสำหรับทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑ นั้น ประชาชนส่วนมากพากันลืมเลือนเสียเกือบหมดแล้ว แต่รัฐบาลอันมี พณ ฯ ท่าน จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นหัวหน้า ท่านหาได้ลืมเสียอย่างที่เขาลืมกันไม่ กล่าวคือท่านได้กลับรื้อฟื้นให้ทหารอาสาคืนชีพในทางความทรงจำขึ้นมาได้อีก และยังทะนุบำรุงทหารอาสาเท่าที่ท่านจะสามารถช่วยได้ ซึ่งทหารอาสาทั้งหลายและข้าพเจ้าในนามนายกสมาคมสหายสงคราม จะลืมพระคุณและความกรุณาอันนี้ของ พณ ฯ ท่าน และรัฐบาลของ พณ ฯ ท่านเสียมิได้เลย นี่ข้าพเจ้าเอาความจริงมากล่าว เพราะในชีวิตของข้าพเจ้ายังไม่เคยยกย่องผู้ใดให้เกินกว่าความจริงไปเลย.

พ.ท. หลวงยุทธสารประสิทธิ์

นายกสมาคมสหายสงคราม

ในพระบรมราชูปถัมภ์

๑๑ พ.ย. ๕๘

พระบาทสมเด็จ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงเครื่องพิไชยสงคราม
เสด็จสู่หอพระสุราลัยพิมาน

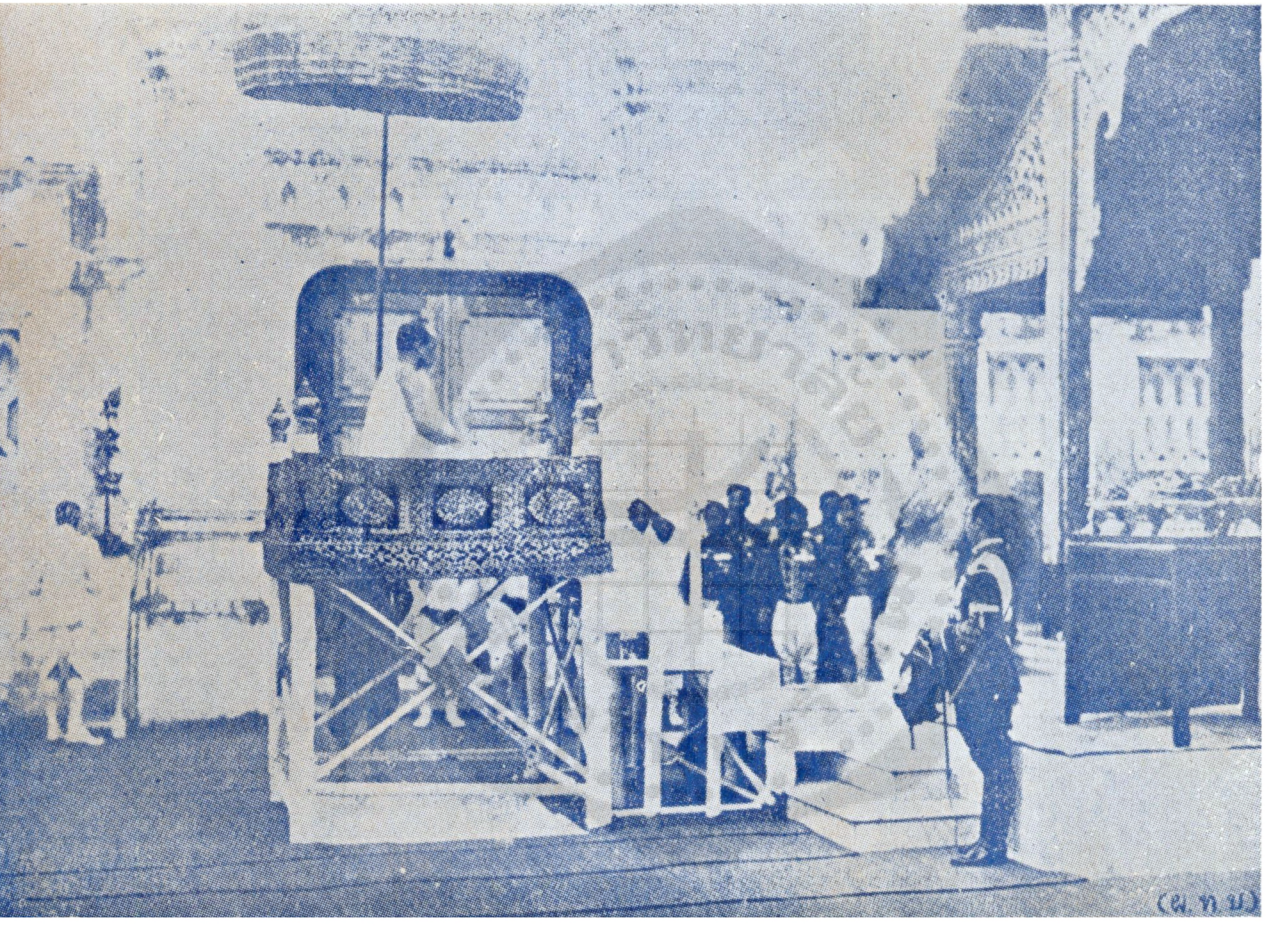

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นประทับบนเกย ณ ชาลาพระที่นั่งจันทรทิพโยภาส
ในพิธีประถมกรรม เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๑

ทหารอาสาสงครามโลกอนุสรณ์

ปีที่ ๓๒ เล่ม ๑ วันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๙

สารบัญ

เครื่องหมายแห่งไตรรงค์ ... ...
ประมวลภาพ ... ...
คำขวัญของ พณ ฯ ท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม ... ...
คำขวัญของจอมพล ผิน ชุณหะวัณ ... ...
คำชี้แจงของ พ.ท. หลวงยุทธสารประสิทธิ์ ... ...
คำปรารภ ... ... *พันโท หลวงยุทธสารประสิทธิ์*
ความเป็นมาของสมาคมสหายสงครามในพระบรมราชูปถัมภ์ ๑
เสียท่า ... ... *พลอากาศโท พระศิลปศัตราคม* ๔๓
จดหมาย ... ...*พันเอก พระสงครามภักดี* ๕๐
จดหมาย ... ...*พลอากาศเอก พระยาเฉลิมอากาศ* ๕๔
เรื่องของสงครามโลกครั้งที่ ๑ ... ...*พันโท หลวงยุทธสารประสิทธิ์* ๕๕
ความรู้สึกของทหารอาสา ... ... *ดร. โชติ คุ้มพันธุ์* ๖๘
ทหารปอดพรุน ... ...*สิบโท เหรียญ มิ่เดช* ๗๑
บ่อเกิดแห่งสงคราม ... ...*พระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ ๖* ๗๕
บ่อเกิดแห่งสันติธรรม ... ...*พระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ ๖* ๗๖

เรื่องที่ข้าพเจ้าได้ไปเห็นมา... ... ... *พันตรี หลวงราชเวชชพิศาล* ๗๗

สันติภาพแผนใหม่... ... ... *น.ร. ๑๖๕๙* ๗๘

นานาภาษิต ๘๒

นโปเลียนสิ้นวาสนา ... ... *พลเอก พระยาเทพหัสดิน* ๙๘

ตายแล้วไปไหน ? ... ... *ทหารเก่าของสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ฯ* ๑๒๘

แด่นารีที่ร้างอยู่ข้างหลัง ... ... *พลทหาร ชั้น บุณยพุกกณะ* ๑๔๕

คำปราศรัย... ... ... *พันโท หลวงยุทธสารประสิทธิ์* ๑๔๘

บทส่งท้าย ... ... *พันโท หลวงยุทธสารประสิทธิ์* ๑๕๓

ความเป็นมา
ของ
สมาคมสหายสงคราม
ในพระบรมราชูปถัมภ์

เมื่อก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองย้อนหลังไปสัก ๒ รัชกาล สยามประเทศมีการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราช คืออำนาจสูงสุดขึ้นอยู่กับพระมหากษัตริย์แต่ฝ่ายเดียว ไทยในสมัยนั้นเปรียบเสมือนลูกไก่เด็ก ๆ ที่ตกอยู่ในท่ามกลางฝูงเหยี่ยวฝูงกา ทั้งสี่มุมเมืองห้อมล้อมไปด้วยลัทธิจักวรรดินิยม หลายครั้งหลายหนที่ไทยเกือบสูญเสียประเทศ จริงอยู่เราเป็นไทยที่มีเอกราชปกครองตนเองโดยเด็ดขาด มองแต่ผิวเผินคนไทยทุกคนน่าจะอบอุ่นภาคภูมิใจในชาติภูมิแห่งตน แต่มองคิดให้ซึ้งโดยถ่องแท้ ตามแนวนโยบายการต่างประเทศในสมัยนั้น คนไทยผู้รู้ผู้รักชาติทุกคนคงรู้สึกเศร้าสลดใจแบบหน้าชื่นอกตรม เพราะอะไรจึงเป็นเช่นนั้น เพราะไทยมีเอกราชที่ไม่สมบูรณ์แท้ เป็นต้น อำนาจทางศาล อำนาจทางการค้า อำนาจทางการเก็บภาษีอากรภายในประเทศตลอดจนอำนาจทางการเมือง ได้ถูกรอนสิทธิกดดันจากอำนาจภายนอกประเทศ พลชาติทั้งหลายในโลกในสมัยนั้นมองเข้าใจและให้การต้อนรับชนชาติไทยเยี่ยงชนชาติเมืองขึ้น เหมือนชนชาติทั้งหลายในภาคตะวันออกไกล (ในกลุ่มแหลมอินโดจีน) แม้พระมหากษัตริย์ของชาติไทยทุกพระองค์ในทุกยุคทุกสมัยล่วงมา จะได้ทรงพยายามอย่างยิ่งยวดที่จะทรงผูกมิตรสัมพันธ์กับทุกชาติทุกภาษาตลอดทั้งเอเชียและยุโรปก็ตาม ชาติไทยก็ไม่พ้นที่จะถูกชนชาติตะวันตกดูหมิ่นเหยียดหยามว่าเป็นชนชาติป่าเถื่อนปราศจากความเจริญ ยิ่งกว่านั้น ประเทศมหาอำนาจตะวันตกบางประเทศมีแผนการที่จะยึดเอาประเทศสยามไปอยู่ในปกครองของตน พฤติการณ์ดังว่านี้ (มีปรากฏโดยละเอียดทั้งในด้านประวัติศาสตร์ภูมิศาสตร์แห่งพงศาวดารของชาติไทย) ยังความพระวิตกกังวลให้ทรงบังเกิดแก่พระมหากษัตริย์ของไทยทุกพระองค์ ทรงมุ่งพระทัยนำสยามรัฐนาวาฝ่ามหาภยันตรายผ่านพ้นมาได้อย่างหวุดหวิดเต็มทีทุกครั้ง ดังเช่น :—

ในรัชสมัยของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ในระยะนั้นดินฟ้าอากาศเหนือสยามประเทศแสนจะมืดมนอนธกาล เกณฑ์ชะตาของชาติไทยตกเอาอย่างน่าใจหาย แต่ด้วยพระ

ปรีชาสามารถอันเฉียบแหลมรอบคอบของสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง (รัชกาลที่ ๕) ทรงยึดหลักยอมเสียกำอย่าให้ซ้ำกอบเป็นรัฐประศาสโนบายของพระองค์ ได้ทรงตัดสินพระทัยทุ่มเททุกอย่างแบบหนามยอกเอาหนามบ่ง ชนิดเลือดแบบชาวตะวันตก จึงในสมัยของพระองค์ท่านเป็นสมัยที่ไทยเริ่มโหวตัวเบิดศักราชแห่งการเป็นอยู่แผนใหม่ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ภายในมีการทรงประกาศเลิกทาสและปรับปรุงกำลังทุกส่วนของราชการให้รัดกุมทันสมัย ภายนอกประเทศทรงส่งพระราชโอรสหลายพระองค์ไปทรงศึกษาค้นคว้าทั้งด้านวิชาการต่าง ๆ ตลอดจนวัฒนธรรมในทางรูปธรรมและนามธรรม ณ ประเทศตะวันตกเกือบทุกประเทศ เพื่อจะได้เป็นสื่อผูกมิตรสัมพันธ์อันเป็นนโยบายอันแยบคายที่จะยังความเจริญมั่นคงให้แก่ชาติไทยเทียมเท่ากับ พลชาติทั้งหลายในโลก ยิ่งกว่านั้น พระองค์ท่านยังทรงเสด็จประพาสประเทศต่าง ๆ ในภาคพื้นยุโรปด้วยพระองค์เองอีก **ผลที่สมเด็จพระปิยมหาราชเจ้า (รัชกาลที่ ๕) ได้ทรงกระทำไว้นั้น ยังให้ชาติไทยรอดพ้นจากการเป็นขี้ข้า หรือเป็นประเทศเมืองขึ้นมาตราบเท่าทุกวันนี้ มิเช่นนั้นความเป็นเอกราชของชาติไทย คงจบกันแต่สมัย ร.ศ. ๑๑๒ นับว่าเป็นมหากุศลผลบุญอันใหญ่ยิ่งของคนไทย ชาติไทย ที่ได้พระมหากษัตริย์ที่ทรงพระปรีชาสามารถในการปกครองจริง ๆ แต่แม้กระนั้นชาติไทยก็ไม่พ้นจากการถูกบีบบังคับในทางการเมือง ในทางการค้า ตลอดจนในพฤติการณ์ต่าง ๆ อีกมากมาย จากอำนาจภายนอกประเทศเรื่อยมา**

จนถึงสมัยสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖) องค์พระมหากษัตริย์ชาตินิยมของไทยผู้ทรงผ่านการศึกษามาจากยุโรปเป็นอย่างดี พระองค์ได้ทรงรับเอารัฐประศาสโนบายในการทะนุบำรุงชาติจากพระราชบิดา (สมเด็จพระปิยมหาราชเจ้า ร. ๕) ทั้งหมด และเป็นระยะเวลาที่ฝันโลกกำลังร้อนระอุคุกรุ่นไปด้วยไอแห่งสงคราม *เพราะมนุษยชาติต่างมองเพ่งเล็งเฉพาะประโยชน์ตนจนเกินไป ก่อให้เกิดกิเลสโลภหลงในอำนาจวาสนาและแสนยานุภาพอันเกรียงไกรของตน จนไม่อาจที่จะพูดภาษาแห่งสันติธรรมเข้าใจกันได้ ยึดเอาแต่คำว่าชัยชนะเป็นสรณะ โดยลืมนึกถึงผลแห่งภัยพิบัติที่จะตามหลังชัยชนะมา* ซึ่งเป็นปรากฏการณ์อันสำคัญที่ชาติเด็ก ๆ เช่นสยามจะพึงสังวรณ์ตระเตรียมตัวต้อนรับปรากฏการณ์นั้น ๆ ด้วยความรอบคอบไม่ประมาท และแข็งแกร่งในด้านจิตใจ ดังคำพังเพยคู่โลกว่า **เมื่อช้างประสานงา หญ้าแพรกแหลก** ด้วยเหตุนี้ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (รัชกาลที่ ๖) จึงได้ทรงทะนุบำรุงชาติประเทศในทุกๆ ด้านอย่างรีบเร่งด้วยความระมัดระวัง เฉพาะในด้านการทหารและในด้านการปลุกใจ พระองค์

ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทปลุกใจเป็นโคลง—ฉันท์—กาพย์—กลอน ไว้มากมาย เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจคนไทยไว้เป็นนิจนิรันดร์ว่า อย่าลืมชาติหรือหลงชาติเกินไปจนกลายเป็นขายชาติ ดังพระราชนิพนธ์บทหนึ่งว่า

"แม้หวังตั้งสงบ จงเตรียมรบให้พร้อมสรรพ์
ศัตรูกล้ามาประจัญ จะอาจสู้ริปูสลาย"

ชนชาญชาติชื่อเชื้อ ชาวไทย
เป็นเผ่าชนกไกร กาจกล้า
ถือสัตย์มัดตรึงใจ เสือป่า ไว้เทอญ
ไทยจักคงคู่ฟ้า แหล่งหล้า ภฤฉาว ฯ

พระองค์ได้ทรงปรับปรุงการทหารของชาติอย่างจริงจัง ทรงวางแนวฝึกพลเมืองส่วนใหญ่ให้รู้จักหน้าที่วินัยแห่งการเป็นทหาร ทรงจัดตั้งกองพลเสือป่าขึ้น โดยที่พระองค์ทรงถือว่าชนชาติไทยเป็นชาตินักรบมาแต่โบราณกาล เลือดแห่งการต่อสู้ที่กอปรด้วยธรรมะ เลือดของชาติทหารหาญได้ไหลรินต่อเนื่องกันมาไม่ขาดสาย ดังพระราชนิพนธ์บทหนึ่งว่า

สยามยังอยู่ยั้งด้วย เสรี ภาพแฮ
เพราะบรรพบุรุษเรา รักชาติ
เป็นไทยอยู่พันปี ไม่เสื่อม
เราลูกนักรบกาจ กลั้นแกล้ว เดิมมา

ชาติไทยได้ถูกย่ำยีรุกรานถอยร่นเรื่อยมา จากยูนนาน ลุ่มแม่น้ำเหลือง ในประเทศจีนปัจจุบัน จนท้ายสุดได้ยึดเอาลุ่มน้ำเจ้าพระยานี้เป็นเรือนตายแห่งเผ่าไทย เราจะถอยร่นไปสารทิศใดอีกไม่ได้แล้ว นอกจากจะถอยลงสู่ทะเล ซึ่งเป็นเหตุสุดวิสัย ดังพระราชนิพนธ์บทหนึ่งว่า

รวมแรงกันเข้ากอบ การงาน
รวมทรัพย์ผดุงสถาน ถิ่นเทศ
รวมจิตอภิบาล บ้านเกิด
รวมรบป้องกันเขต ขอบสยาม ฯ

เมื่อทางภูมิศาสตร์บังคับให้เผ่าไทยต้องอยู่ในภูมิประเทศจำกัดดังนี้ ก็จำเป็นที่ไทยจะต้องมีกำลังทหาร กำลังอาวุธ กำลังเศรษฐกิจอย่างดียิ่ง และจำต้องมีเหลี่ยมคูในทางการเมืองนอกประเทศอย่างดีด้วย มิเช่นนั้นความเป็นเอกราชเสรีของชาติจะดำรงอยู่ไม่ได้ เพราะไทยเป็นชาติเล็กที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพย์ในดินสินในน้ำอย่างมหาศาลตลอดเหนือจดใต้ จนชาติมหาอำนาจทั้งหลายต่างถือกันว่า ประเทศสยามเปรียบเสมือน "สาวงาม" ที่น่าพิศมัยยิ่งนัก ด้วยสภาพการของสยามประเทศดังกล่าวมา ยิ่งทำให้ต้องรีบปรับปรุงตัวเองให้แข็งแกร่งทั้งภายในและภายนอกประเทศด้วยความเฉลียวฉลาดที่รอบคอบ เพราะไทยไม่มีโรงงานอุตสาหกรรมหนัก ไทยผลิตอาวุธขนาดหนักเองไม่ได้ ผู้เชี่ยวชาญชำนาญงานในทางเทคนิคสาขาต่างๆ มีไม่เพียงพอในสมัยนั้น เมื่อเป็นเช่นนั้น ทำอย่างไรไทยจึงจะพ้นกรงเล็บแห่งมือมาร (นักล่าเมืองขึ้น) ซึ่งเป็นปมและปัญหาอันยากยิ่ง ที่พระมหากษัตริย์ผู้ปกครองชาติจะทรงขบคิดและทรงแก้ไขให้ทันกาล

สงครามโลกที่ร้อนระอุคุกรุ่นมาแรมปีนั้น ได้ระเบิดขึ้นเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๗ โดยมีประเทศอังกฤษ – ฝรั่งเศส – เบลเยี่ยม – รัสเซีย – แซร์เบีย – อิตาลี และประเทศอื่น ๆ ในกลุ่มสัมพันธมิตรฝ่ายหนึ่ง ประเทศเยอรมันนี – เอาสเตรีย – ฮุงกาเรียและกลุ่มประเทศอื่นในยุโรปภาคกลางฝ่ายหนึ่ง ต่างทำศึกขับเคี่ยวกันมาอย่างดุเดือด โดยประเทศไทยยึดมั่นอยู่ในความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด และในระยะแห่งความเป็นกลางนั้น ต้นเกล้าต้นกระหม่อมรัชกาลที่ ๖ ได้ทรงศึกษาสังเกตการเคลื่อนไหวของคู่ศึกทั้งสองฝ่ายอย่างใกล้ชิด จนพระองค์ทรงทนต่อความทารุณโหดร้ายต่าง ๆ ที่ฝ่ายเยอรมันได้แสดงต่อมนุษยชาติไม่ได้ จึงได้ทรงประท้วงไปยังชาติเยอรมัน แต่ทางฝ่ายเยอรมันไม่ตอบ และไม่ปฏิบัติตามคำประท้วงใด ๆ ของรัฐบาลไทย โดยเล็งเห็นว่าไทยเป็นชาติเล็กประเทศน้อย ไม่มีความหมายใดๆ สำหรับชาติเยอรมันผู้มีแสนยานุภาพอันเกรียงไกร พระองค์จึงทรงตัดสินพระทัยประกาศสงครามกับเยอรมันทันที เพื่อรักษาไว้ซึ่งธรรมะแห่งมนุษยชาติ ทั้ง ๆ ที่พระญาติวงศ์ผู้ใหญ่บางพระองค์ทรงคัดค้าน แต่ในฐานะที่พระองค์ทรงเป็นชาตินักรบอันแท้จริง นักปกครองอย่างเยี่ยม และทรงเป็นผู้รับผิดชอบความเป็นไปของชาติโดย

เด็ดขาด พระองค์ได้ทรงใคร่ครวญเป็นหนักหนาว่า ไทยเป็นชาติเล็กเมืองน้อยก็จริง แต่ใฝ่หาแต่ธรรมะเป็นสำคัญ เมื่อโลกและมวลมนุษย์ถูกอธรรมทำลายอย่างขาดปรานีใด ๆ เช่นนี้ ควรแล้วหรือที่พระองค์ท่านจะทรงทนทอดพระเนตรอยู่ได้ แม้สนามแห่งยุทธบริเวณจะอยู่ไกลแสนไกล พระองค์ทรงตั้งพระทัยแน่วแน่ที่จะไปร่วมศึกเพื่อทำลายอธรรม การจะแพ้ชนะเป็นเรื่องของอนาคตจะตัดสิน และเพื่อจะได้แสดงให้โลกรู้เห็นว่า ไทยไม่ใช่ชนชาติที่ขาดหลักธรรมหรือป่าเถื่อนปราศจากความเจริญดังที่ชนชาติตะวันตกเข้าใจกัน และเป็นประเทศผู้ใฝ่ธรรมะเห็นแก่มนุษยชาติจริง ๆ ดังนั้นพระองค์จึงทรงตกลงพระทัยประกาศสงครามกับประเทศเยอรมันนี—เอาสเตรีย—ฮุงกาเรีย และเข้าร่วมศึกกับฝ่ายสัมพันธมิตร เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ โดยพระองค์ทรงจัดทหารส่งออกไปทำสงครามร่วมรบกับสัมพันธมิตร ดังพระราชนิพนธ์บทหนึ่งว่า

อันเราเป็นชาติเชื้อ ชาวไทย
ตัวเล็กก็มีใจ ใหญ่ป้า
ไม่ยอมระยอบใคร ในโลก เลยพ่อ
ถึงอริราญหำ้ ห่อนแสยง ฯ

เมื่อพระองค์ได้ทรงประกาศสงครามต่อประเทศเยอรมันนีและเอาสเตรีย—ฮุงกาเรีย ให้โลกรู้เป็นทางการแล้ว พระองค์ก็ได้ทรงประกาศเรียกพลอาสาเพื่อจะส่งไปราชการสงครามในทวีปยุโรปด้านตะวันตก เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ โดยพระองค์ทรงมี พระราชประสงค์ที่จะทรงจัดทหารอาสาครั้งนี้ออกเป็น ๒ กอง คือ กองบินและกองรถยนต์ทหารบก เพราะทั้งฝ่ายกองบินและกองรถยนต์ของกองทัพบกไทยในสมัยนั้นยังอ่อนอยู่ จึงทรงส่งเฉพาะ ๒ กองนี้ไปเพื่อจะได้เรียนรู้วิธีการต่าง ๆ ในด้านเทคนิคในทางช่างกลจากยุทธภูมิบ้าง จากการฝึกหัดจากผู้เชี่ยวชาญบ้าง ในอันจะได้กลับมาเป็นประโยชน์แก่กองทัพไทยต่อไป พระองค์ได้ทรงจัดส่งกองทูตทหารไปติดต่อกับกองทัพสัมพันธมิตรในยุโรป โดยทรงให้นายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ เป็นหัวหน้าคณะเดินทางล่วงหน้าไปเพื่อศึกษาสถานการณ์โดยทั่ว ๆ ไปก่อน จึงในวันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๑ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเลี้ยงส่งนายทหารกองทูตทหาร ซึ่งนอกจากนายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์หัวหน้าทูตทหารและ พ.ท. พระทรงสุรเดช (พ.อ. พระยาประสิทธิ์สงคราม) พ.ท. หม่อมเจ้าฉัตรมงคล (พลตรีหม่อมเจ้าฉัตรมงคล) ร.อ. สายปุณณะภูมิ (พ.ท. หลวงรณภารพินิจ) ร.ท. เมียน โรหิตเศรนี (พ.ท. หลวงยุทธสารประสิทธิ์) แล้วก็มีเจ้านายและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ได้มาร่วมในงานรับพระราชทานเลี้ยง ณ พระที่นั่งจักรีมหาประสาทเพื่อเป็นเกียรติแก่กองทูตทหารอีกเป็นอันมาก และได้พระราชทานกระแสพระบรมราโชวาทดังต่อไปนี้

"การที่ข้าพเจ้าเชิญมาในวันนี้ ก็เพื่อจะเลี้ยงส่ง นายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์และนายทหารกองทูตที่จะไปยุโรปคราวนี้ ข้าพเจ้าเสียใจอยู่นิดเดียวที่ไม่ทันได้ตระเตรียมให้ยิ่งใหญ่กว่านี้ แต่รำลึกได้อีกทีหนึ่งว่าพระยาพิไชยชาญฤทธิ์ก็ดี นายทหารที่จะไปก็ดี เป็นนายทหาร คงไม่ต้องการที่จะให้มีงานอะไรมากมาย คงต้องการแลเห็นน้ำใจของข้าพเจ้ามากกว่า ข้อนี้ข้าพเจ้าไม่จำเป็นต้องกล่าว ข้าพเจ้ารับรองได้แน่นอนว่าพระยาพิไชยชาญฤทธิ์ก็ดี และนายทหารที่จะไปพร้อมกันก็ดี เหมือนยังกับได้รับส่วนแบ่งแห่งใจข้าพเจ้าไปคนละชิ้น ที่ข้าพเจ้าพูดเช่นนี้ไม่ใช่แกล้งพูดเลย พูดโดยความจริง เพราะตั้งแต่เล็กมาจนกาลบัดนี้ ข้าพเจ้าเองเป็นทหารแท้ๆ ได้เคยนึกอยู่เสมอว่า เวลาที่จะเป็นเยี่ยมยอดในชีวิตทหารก็คือ เวลาที่ไปทำการตามหน้าที่โดยตรงของตัว เพราะฉะนั้นในการที่พระยาพิไชยชาญฤทธิ์และนายทหารที่จะออกไปในครั้งนี้ ข้าพเจ้าขอสารภาพโดยตรงว่าข้าพเจ้ามีความอิจฉาที่ข้าพเจ้ามาตกอยู่ในตำแหน่งซึ่งไม่สามารถจะเป็นเช่นนั้นได้บ้าง แต่เมื่อมานึกดูอีกทีก็พอวายความอิจฉาลงได้บ้าง คือนึกว่าเป็นของธรรมดา ทหารไม่ว่าผู้ใด เมื่อรับมอบหน้าที่ไว้แล้วให้รักษาอยู่หรือไปที่ใด ย่อมจะต้องประจำอยู่หรือไป ณ ที่นั้น ทหารจะเลือกเอาเองไม่ได้ว่าจะไปอยู่ที่นั่นที่นี่ ส่วนตัวข้าพเจ้าเองก็เป็นทหารผู้หนึ่งซึ่งถูกกะหน้าที่ว่าอยู่ที่นี่ ข้าพเจ้าหรือจะเป็นผู้เกี่ยงได้ เมื่อหน้าที่อยู่ที่นี่แล้ว ถ้าข้าพเจ้าจะละทิ้งไปก็เท่ากับข้าพเจ้าเป็นผู้เสียวินัยเหมือนกัน เมื่อมานึกเช่นนี้แล้วจึงได้ค่อยคลายความอิจฉาผู้ไป

เมื่อวายความอิจฉาได้เช่นนี้แล้ว จึงมารู้สึกปลื้มใจแทนผู้ที่จะไป ปลื้มว่าในคราวนี้เป็นโอกาสสำคัญอย่างยิ่งของทหารไทยเราที่จะแสดงแก่ชาติ ที่อย่างไรๆ เราก็ต้องรับว่าเคยคร้ามข้อเขามา แต่เวลานี้เราได้เดินขึ้นแล้ว เราได้พยายามอย่างที่สุดที่จะทำการตามหน้าที่ของเรา และแม้ว่าเราเป็นชาติเล็กก็ไม่ย่อท้อที่จะทำหน้าที่โดยสมบูรณ์สำหรับชาติที่ทรงอิสรภาพ พระยาพิไชยชาญฤทธิ์และนายทหารที่จะไปพร้อมกันในครั้งนี้ เป็นคนแรกที่จะได้นำเกียรติคุณและชื่อเสียงของกองทัพบกของข้าพเจ้าไปประกาศแก่ตาโลก จะเป็นคนแรกที่นำธงไทยไปคลี่ที่กลางยุโรป ซึ่งในเวลานี้ต้องนับว่าเป็นเหมือนกลางโลก ข้าพเจ้าไม่จำเป็นจะต้องเตือนนายทหารที่จะไปนี้ว่าให้ตั้งใจประพฤติให้สมที่จะเป็นคนแรกที่จะนำเกียรติยศไปเผยแพร่ ที่ว่า

ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่จำเป็นต้องเตือนนั้น เพราะข้าพเจ้าเชื่อว่าเขาทั้งหลายรู้สึกอยู่พอแล้ว รู้สึกเกียรติยศ เป็นโชคดีของเขาทั้งหลายในครั้งนี้ที่จะได้เป็นผู้ถือเอาเกียรติคุณ เอาศักดาเดชานุภาพของพระเจ้าแผ่นดิน และชาติสยามไปสำแดงในท่ามกลางยุโรป ว่าในครั้งนี้และในเวลาต่อไปประเทศสยามจะขึ้นเทียมเสมอหน้ากับชาติอื่น ๆ ก็ที่ชาติใดจะมีอำนาจหรือมีเกียรติคุณได้นั้นมิใช่มีคนมากหรือน้อย ข้อสำคัญอยู่ที่ความประพฤติ ความปฏิบัติ นิสัยใจคอซึ่งมีอยู่ในสันดานของคนที่จงรักภักดีต่อชาตินั้น ก็นายทหารที่จะไปในคราวนี้ เป็นผู้ที่ข้าพเจ้าเชื่อแน่แล้วว่า เป็นบุคคลที่มีลักษณะเช่นนั้น จึงได้เลือกให้ไปเหมือนไปเป็นผู้แทนของข้าพเจ้า เท่ากับข้าพเจ้าแบ่งภาคของข้าพเจ้าเองไปภาคหนึ่ง ที่ข้าพเจ้าได้ตักเตือนตัวของข้าพเจ้าเองไว้อย่างไรก็เชื่อมั่นว่า ภาคของข้าพเจ้าที่แบ่งออกไป คือพระยาพิไชยชาญฤทธิ์คงจะตักเตือนตัวเองและนายทหารที่จะออกไปด้วยเช่นกัน และต่อไปเมื่อทหารอื่น ๆ จะออกไปอีกคงจะช่วยตักเตือนอยู่เสมอไม่ให้ลืมเลยว่า คราวนี้เป็นคราวสำคัญไม่เฉพาะแต่ในชีวิตของตัวเอง เป็นขณะสำคัญในตำนานของชาติสยาม ซึ่งต่อไปชั่วบุตรหลานของเราทั้งหลาย เราจะได้ไม่อายแก่บุตรหลาน เมื่อบุตรหลานพลิกตำนานของชาติไทยมาถึงหน้านั้น ซึ่งเป็นหน้าที่เป็นตำนานของเราทั้งหลาย เป็นประวัติการณ์ของเราทั้งหลาย พวกบุตรหลานของเราจะได้เห็นและร้องว่า **อ้อ? เขาไม่ขี้ขลาดดอก เขาได้ทำการเผยแพร่เกียรติยศของชาติ ทำการสมชื่อไทย คือรักความเป็นไทย เขาจึงได้ยอมเสียสละเช่นที่เราทำเดี๋ยวนี้** เพราะฉะนั้นในเวลาที่สำคัญเช่นนี้ เราทั้งหลายต้องช่วยกันโดยอาการที่อาจทำได้ในตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ กัน ส่วนผู้ที่ออกไปในหน้าที่เพื่อนำธงไทยของกองทัพไทยไปยังทวีปยุโรป ก็ต้องพยายามแสดงให้แลเห็นชัดแก่ตาโลกว่าชาติไทยยังไม่สิ้นเชื้อนักรบ ยังมีเชื้อชาติติดต่อมาจนถึงเดี๋ยวนี้ ฝ่ายเราทั้งหลายที่จำเป็นจะต้องอยู่ข้างนี้ก็ต้องตั้งใจทุกคนที่จะทำอย่างไรเพื่อช่วยให้การสำเร็จไปให้สมแก่ชื่อว่าเป็นเชื้อชาตินักรบของไทยผู้ตั้งใจรักษาคณะไทย เมื่อมีความตั้งใจพร้อมกันอยู่เช่นนี้แล้ว ก็พอจะหวังได้ว่าจะได้เห็นความสำเร็จดังปรารถนา ในที่สุดเราตั้งใจอยู่เสมอเช่นนี้แล้ว เชื่อว่าจะได้เห็นความมีชัยอันงดงามแก่ฝ่ายเราเป็นแน่แท้

ด้วยความเชื่ออันนี้ ข้าพเจ้าขอชักชวนท่านทั้งหลายซึ่งอยู่ในที่นี้ ตั้งใจให้พรแก่ นายพลตรีพระยาพิไชยชาญฤทธิ์ และนายทหารที่จะออกไปพร้อมกันให้มีความสุขสำราญ และขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งซึ่งเป็นประธานเป็นใหญ่ในโลกอภิบาลรักษาให้ปราศจากสรรพอุปัทวันตรายได้กลับมาบ้านเมืองโดยนำธงชัยของกองทัพบกกลับมาในเมื่อมีชัยชนะ”

เมื่อกองทูตทหารเดินทางไปแล้ว พระองค์ได้ทรงจัดส่งกองบินทหารบกและกองรถยนต์ทหารบกตามไป และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเลี้ยงส่งเหล่าทหารอาสาทั้ง ๒ กองนี้ โดยทรงมอบให้พันเอก พระเฉลิมอากาศเป็นผู้บังคับการกองทหารอาสาที่ไปในงานพระราชสงครามครั้งนี้ ณ ท้องสนามหน้าพระที่นั่งอนันตสมาคม ดังพระราชดำรัสแก่ทหารต่อไปนี้

“ดูกรท่านทหารทั้งหลาย

ข้าพเจ้าเชิญท่านทั้งหลายมาสโมสรประชุมและเลี้ยงส่งทหาร ซึ่งจะออกไปนอกประเทศวันนี้ ก็เพื่อจะแสดงความยินดีของข้าพเจ้าผู้เป็นจอมทัพบก และซึ่งรู้สึกเกียรติยศว่านับตัวได้ว่าเป็นหัวหน้าของท่านทั้งหลาย นานมาแล้วทหารไทยเรายังมิได้ทำการยุทธนอกประเทศ เพราะฉะนั้นก็ต้องนับว่าในการที่ได้มีโอกาสคราวนี้เป็นโอกาสอันสำคัญอันหนึ่งในหมู่พวกเราที่เป็นทหารไทย ควรจะรู้สึกว่าเราทั้งหลายที่ไปในครั้งนี้เป็นเหมือนผู้ที่จะไปทำให้พงศาวดารไทยรุ่งเรืองงดงาม เป็นผู้ประดิษฐ์หน้าอันหนึ่งในพงศาวดารชาติเราให้ลูกหลานที่สืบสายโลหิตได้รู้สึกภูมิใจ เมื่อพลิกเห็นหน้านี้ ในการที่เราทั้งหลายจะออกไปครั้งนี้ ถึงจำนวนเราน้อยก็จริงอยู่แต่ขอให้รู้ว่าข้อนั้นไม่สำคัญ ข้อสำคัญอยู่ที่เกียรติยศ ขอให้นึกดูให้ดี เราทั้งหลายรู้สึกน้อยหน้าน้อยใจอย่างไรมานานแล้วเท่าใด ในการที่ใคร ๆ เขาเห็นเราเป็นชาติเล็กน้อยไม่เสมอหน้าเขาได้ ในคราวนี้เป็นโอกาสอันดีที่เปิดให้แก่เราทั้งหลายที่จะได้แสดงให้เห็นชัดปรากฏแก่ตาโลกว่า มหาประเทศเขารับเราเท่าประเทศทั้งหลายแล้ว และที่เราได้มีโอกาสขึ้นมาเสมอหน้ากับชาติอื่น ๆ ในครั้งนี้ ขอให้เราทั้งหลายที่อยู่ในที่นี้ไตร่ตรองดูให้ดีว่าเป็นเพราะเหตุใด

มีผู้พูดอยู่เสมอว่ากรุงสยามเป็นเมืองเล็กประเทศน้อย ถึงจะมีทหารไว้ก็สู้เขาไม่ได้ เพราะฉะนั้นมีไว้ก็เป็นการเปลืองเงินเปล่า ข้อนี้ตัวข้าพเจ้าผู้เป็นหัวหน้า

คำบรรยายเครื่องทรงของพระบรมฉายาลักษณ์พระรามาธิบดีที่ ๖

เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๕๗ อาร์ชดุ๊ก ฟรานซ์ เฟอร์ดินัน รัชทายาทออสเตรียฮังการี ถูกชาวเซอร์เบียปลงพระชนม์ที่ชายแดนออสเตรีย แล้วเลยกลายเป็นสาเหตุแห่งมหาสงครามโลก (ครั้งที่หนึ่ง) ระหว่างเยอรมันนีออสเตรียฝ่ายหนึ่ง กับฝรั่งเศส รัสเซีย อิตาลี ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา ซึ่งรวมเรียกว่าสัมพันธมิตรอีกฝ่ายหนึ่ง ไทยประกาศตัวเป็นกลางและรักษาความเป็นกลางเรื่อยมา จนปรากฏการกระทำของฝ่ายเยอรมันนีว่าผิดธรรมยิ่งขึ้น พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระรามาธิบดีที่ ๖ จึงตกลงพระทัยตัดสัมพันธ์กับเยอรมันนี แล้วประกาศสงครามกับเยอรมันนี เมื่อเวลาเที่ยงคืนของวันอาทิตย์ที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๐

พระบรมฉายาลักษณ์พระรามาธิบดีที่ ๖ ทรงเครื่องบรมราชภูษิตาภรณ์สำหรับพิชัยสงคราม ทรงพระภูษาสีแดง และทรงฉลองพระองค์ลงยันต์สีแดงตามกำลังวัน ทรงสวมพระสังวาลนพรัตน์ราชวราภรณ์โบราณ ซึ่งเป็นเครื่องราชูปโภคสำหรับสวม ขึ้นประทับพระที่นั่งภัทรบิฐ รับพระบรมราชาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์สยามตามโบราณราชประเพณีทุกรัชกาล ที่พระกรรณซ้ายขวาทรงทัดดอกไม้สีแดง อันเป็นมงคลและเป็นสิริตามทักษาพระหัตถ์ขวาทรงถือดอกชัยพฤกษ์ อันเป็นมงคลนิมิตแห่งชัยชนะอริราชดัสกร ด้วยมงคลอาภรณ์พิชัยสงครามตามโบราณราชประเพณี พระองค์ข่มเสียซึ่งอริราชศัตรู นำชาติไทยไปสู่คำของพระองค์ คือ

"ชำนะอริเรือง เดชพลฮา"

ของทหารทั้งหลายได้รู้สึกเจ็บใจมานานแล้ว แต่ว่าไม่มีโอกาสจะเถียงให้ถนัด มาครั้งนี้เป็นโอกาสดีเห็นถนัดแล้ว คือ ถ้าต่างว่าผู้ที่พูดว่าทหารไม่มีประโยชน์ กรุงสยามไม่ควรจะมีทหารนั้น สมมุติว่าได้บันดาลให้เป็นไปได้ตามที่พูดแล้ว เมืองเราเวลานี้จะอยู่ที่ไหนเล่าท่าน จะได้มีโอกาสได้ไปแสดงชื่อเสียงในท่ามกลางยุโรปอย่างนี้หรือ นี่เพราะเรามีทหาร เพราะเราเตรียมพร้อมอยู่เสมอ เพราะเราอยู่ในความไม่ประมาท จึงได้มีโอกาสเผยแพร่เกียรติยศของชาติที่รักของเรา เมื่อเป็นดังนี้แล้ว เราทั้งหลายที่เป็นทหารควรจะรู้สึกว่าเรามีชัยขั้นต้นเสียขั้น ๑ ทีเดียว เรามีชัยแก่พวกที่ดูถูกพวกเรา เรามีชัยแก่พวกที่ไม่รู้จักราคาของพวกเราที่เป็นทหาร นี้ขั้นที่ ๑ ขั้นที่ ๒ เราได้มีชัยแล้วแก่ผู้ที่ดูถูกว่าเราเป็นชาติเล็ก แม้แต่เราเป็นชาติเล็กก็ดี เราก็ยังสามารถยื่นมือยื่นแขนอันยาวออกไปทำการถึงในสมรภูมิในงานมหาสงครามใหญ่ที่สุดที่โลกเรานี้ได้เคยเห็นมา

อีกประการ ๑ ที่เราได้มีเกียรติยศเช่นนี้ ก็เพราะเหตุที่ชาติเราตั้งอยู่ในทางธรรม คือตั้งอยู่ในที่ถูก เราจะมีทหารไว้ก็ดี จะมีกำลังอย่าง ๆ ทั้งปวงไว้ก็ดี ไม่ได้มีไว้สำหรับข่มเหงผู้อื่น ไม่ได้มีไว้สำหรับที่จะเอากำหมัดเที่ยวยัดปากคนอื่น เรามีไว้สำหรับทำไม สำหรับรักษาชื่อของเราที่เป็นไทย รักษาความเป็นไทย ให้สมชื่อของเราที่เป็นไทย ข้อนี้ควรเป็นข้อที่ทำให้เราทั้งหลายร่าเริง เพราะเหตุใด? เพราะเรารู้สึกว่า พวกเราทั้งหลายอยู่ในที่ถูก ด้วยความตั้งใจดีมีผึ้งอยู่ในดวงจิตของทหารทุกคนที่จะตั้งใจออกไปครั้งนี้ ข้าพเจ้าผู้หนึ่ง เชื่อมั่นในใจว่าทหารไทยที่จะได้ออกทำงานต่อหน้าโลกในครั้งนี้ จะไม่ทำให้เสื่อมเสียชื่อชาติเป็นอันขาด ตรงกันข้ามจะทำให้โลกนิยมนับถือ

พวกท่านทั้งหลายที่จะเป็นผู้ออกไป เพื่อนำธงไทยไปคลี่ที่ในกลางสมรภูมิ ขอให้หมั่นรำลึกถึงข้อความที่ข้าพเจ้าพูดอยู่กับท่านในวันนี้ และขอให้รำลึกถึงข้าพเจ้าเป็นเพื่อนทหาร ซึ่งตามหน้าที่จำเป็นต้องอยู่บ้าน หน้าที่ของข้าพเจ้าห้ามไม่ให้ตัวข้าพเจ้าทิ้งบ้านเมืองไป แต่ก็ไม่มีสิ่งใดในโลกนี้จะห้ามหัวใจไม่ให้ไปกับท่านได้ เพราะฉะนั้นขอให้เพื่อนทหารทั้งหลายนึกเชื่อเสียเถิดว่า ถึงท่านจะอยู่ในกลางทะเลก็ดี จะอยู่ในกลางยุทธภูมิก็ดี บินอยู่ในอากาศก็ดี ข้าพเจ้าเป็นเพื่อนอยู่กับท่านทุกแห่ง ขอให้เชื่อเถิดในข้อนี้ ถ้าท่านผู้ใดจะรับอันตรายในหน้าที่บ้างแล้ว ขออย่า

ได้นึกว่าต้องรบแต่ผู้เดียว ข้าพเจ้าเป็นผู้รับด้วยเหมือนกัน เป็นผู้เจ็บด้วยเหมือนกัน ถ้าท่านได้รับความยินดีเบิกบานใจ ข้าพเจ้าหวังว่าท่านจะช่วยแบ่งความยินดีนั้นอุทิศให้ข้าพเจ้าผู้อยู่ทางบ้านบ้าง

ข้าพเจ้าเชื่อว่าจะได้เห็นท่านทั้งหลายกลับมาสู่บ้านเกิดเมืองนอน นำความมีชัยอันงดงามมาสู่บ้าน และนำสง่าราศีมาสู่ราชาธิปไตยซึ่งท่านทั้งหลายเป็นเหมือนเสาค้ำจุนอยู่ และเป็นสง่าแก่ชาติซึ่งท่านจะเป็นผู้ทะนุบำรุงให้ยั่งยืนสืบไป ให้มีชื่อว่าเป็นไทย ไทยสมชื่อชั่วกัลปาวสาน

ท่านทั้งหลายไปครั้งนี้ไปผิดกับราชการธรรมดามาก อย่ารู้สึกว่าเป็นของเล็กน้อย ต้องเห็นว่าสำคัญและประพฤติให้สมแก่ที่เป็นทหารไทยที่ส่งไปเป็นตัวอย่างของกองทัพไทย ความประพฤติของท่านทั้งหลายต่อผู้อื่นในยุทธภูมิและในที่ใด ๆ ในต่างประเทศต้องให้เขาชมทุกอย่าง ต้องระวังที่สุดอย่าให้มีที่ติได้ ถ้าแม้ว่าพวกเราที่จะไปนี้ทำให้เขาติเตียนได้ ต้องเข้าใจว่าทหารไทยทั้งหมดจะต้องพลอยเสียชื่อด้วย ที่ชาติอื่นเขาไปทำสงคราม เขาระวังรักษาตัวอย่างกวดขันก็เพราะเหตุใด ก็เพราะต่างคนต่างแข่งดีกัน เราไปเราก็ต้องแข่งขันกับเขาเช่นนั้นเหมือนกัน ไม่มีปัญหาอะไร

ที่ข้าพเจ้าพูดมานี้ ขอให้เข้าใจว่าพูดเป็นส่วนตัว ตักเตือนกันฉันท์เพื่อน ไม่ใช่กลัวว่าจะไปทำเสียหายอะไร ตรงกันข้ามข้าพเจ้าเชื่อใจท่านทั้งหลายทุกคน เชื่อว่าคงตั้งใจที่จะไม่ให้มีข้อบกพร่องแม้แต่น้อย

ในที่สุดข้าพเจ้าขออวยพรแก่ทหารที่จะออกไปนอกประเทศครั้งนี้ ขอความสุขสวัสดีจงมีแด่ท่านทั้งหลาย ขอจงผ่านพ้นอุปสรรคอุปัทวันตรายให้ได้กลับเข้ามาเต็มไปด้วยชัยชนะ เพื่อจะได้มาเห็นหน้าข้าพเจ้าผู้เป็นเพื่อน และให้ได้มานั่งร่วมโต๊ะกันอีกครั้ง ๑ เมื่อเสร็จสิ้นงานสงครามแล้ว

ขอให้มีความเจริญ ขอให้มีชัยชนะ ไชโย.....”

ก่อนที่กองทหารอาสาจะออกเดินทางไปในงานพระราชสงครามครั้งนี้ ท่านจอมพล ฯ เสนาธิการทหารบกได้พระราชทานโอวาทแก่ทหารดังมีความแจ้งต่อไปนี้ :—

"ทหารทั้งหลายจงฟังข้าพเจ้า

บัดนี้ถึงเวลาแล้วที่ท่านทั้งหลาย จะต้องจากพระมหานครไปราชการสงคราม นอกพระราชอาณาจักร ชั้นต้นเราจงมาดำริพิจารณากันอีกครั้งหนึ่ง ว่าที่ท่านทั้งหลายจะไปครั้งนี้สำหรับประโยชน์และความมุ่งหมายอย่างไร การสงครามซึ่งเป็นอยู่ในยุโรปขณะนี้ ต้องนับว่าห่างไกลจากเราและกระทบกระเทือนถึงเราไม่มากนัก เหตุไฉนเล่ารัฐบาลสยามจึงคิดส่งท่านทั้งหลายออกไปรบกับเขาด้วย คือส่งไปต่างบ้านเมืองให้ทนระกำลำบากและอาจเป็นอันตรายถึงชีวิต ทำเช่นนั้นสมควรแล้วหรือ?

ทหารทั้งหลาย ความที่ข้าพเจ้ากล่าวมานี้ก็แจ่มแจ้งพอแล้วไม่ใช่หรือ? เห็นได้ว่าการที่ท่านทั้งหลายจักต้องทนระกำลำบากออกไปราชการสงครามครั้งนี้ กระทำสำหรับการป้องกันประเทศสยามนี้เองโดยแท้

ฉะนั้น ท่านจึงต้องถือว่าได้มีเกียรติยศกระทำการอย่างสำคัญยิ่งสำหรับชาติบ้านเกิดเมืองมารดา ทั้งเป็นการฉลองพระเดชพระคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราอย่างดีที่สุด หาที่เปรียบปานมิได้

ข้าพเจ้าขอตักเตือนท่านทั้งหลายว่า ธรรมดาการไปสงครามจะให้อยู่กินกันสุขสบายอย่างอยู่กับบ้านนั้นไม่ได้เป็นอันขาด ถึงแม้ว่าผู้บังคับบัญชาท่านจักได้พยายามจัดการทุกอย่างให้ท่านได้รับความผาสุกมากที่สุดก็ดี ความลำบากคงต้องมีอยู่นั่นเอง จะทำสงครามปราศจากความลำบากยากแค้นนั้นไม่ได้ เริ่มต้นขณะที่ลงเรือไปคงต้องเบียดเสียดเยียดยัดกัน ขัดกินขัดนอนบ้าง ทั้งยังต้องถูกคลื่นลม ขอท่านทั้งหลายจงกัดฟันทนและระลึกอยู่เสมอว่า เราเป็นชายชาติทหาร เป็นไทย ไทยเราในปางก่อนเคยสามารถทนระกำลำบากมาแล้วมากมายยิ่งนัก ไทยสมัยนี้จะไม่แพ้ ไม่ยอมเลวกว่าปู่ทวดของเรา คงทนความลำบากได้อย่างลูกผู้ชายเหมือนกัน

ท่านทั้งหลายจงนึกถึงพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราซึ่งพระราชทานไว้เมื่อวันทูลลา ท่านทั้งหลายจะเป็นผู้นำเกียรติคุณของชาติไทยไปแผ่ให้ประจักษ์แก่ตาโลก ในท่ามกลางสมรภูมิในประเทศฝรั่งเศส ขณะนี้มีทหารทุกชาติทุกภาษาประชุมอยู่พร้อมกัน ท่านจะนึกถึงแต่ตัวของท่านเองเป็นคน ๆ ไม่ได้เป็นอันขาด จงอย่าได้ลืมเลยว่าเกียรติยศแห่งชาติไทยอยู่ในกำมือของท่าน ท่านประพฤติเลวทรามให้เขาเห็น เขาจะไม่ติแต่ตัวท่านหามิได้ เขาจะติชาติไทยเรา

ทั้งชาติทีเดียว ความอันนี้สำคัญยิ่งกว่าสิ่งอื่นหมด ท่านทั้งหลายจงอย่าลืมเสียเลย จงนึกถึงทุกลมหายใจเข้าออก แล้วพยายามรักษาเกียรติยศของชาติไทยไว้ กระทำให้คนทั้งหลายสรรเสริญว่าไทยเรามีนิสัยดีงาม สมควรได้รับความยกย่องเสมอเหมือนกับชาติใหญ่ทั้งปวง

สำหรับญาติที่รักของท่านทั้งหลายซึ่งอยู่ข้างหลัง ขอท่านจงอย่าวิตก ข้าพเจ้ารับรองว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะพระราชทานพระราชานุเคราะห์เต็มที่เท่าที่สมควรจักพระราชทานได้ ข้าพเจ้าเองจักเป็นผู้เอาใจใส่ในเรื่องนี้อยู่เสมอด้วยความเต็มใจ ขอแต่ให้ท่านทำหน้าที่ของท่านให้ดีเถิด เจ้าหน้าที่ซึ่งอยู่ข้างหลังจักไม่ปล่อยให้ท่านต้องเสียใจเลย

ท่านทั้งหลายจงไปดีเถิด ข้าพเจ้าไม่มีคำอันใดจักนำมาแสดงแก่ท่านให้สมกับที่ใจของข้าพเจ้าอยากให้พรแก่ท่าน ขอให้เชื่อเถิดว่าข้าพเจ้ารักท่านทั้งหลายดุจน้องและลูกหลานทุกคน อยากให้ท่านได้รับความสุขความเจริญทุกอย่าง ท่านทำดี ข้าพเจ้าก็ดีใจ คนใดทำชั่วข้าพเจ้าก็ตรอมใจ ขอจงพยายามประพฤติตนให้ข้าพเจ้าได้รับแต่ความยินดีเถิด และข้าพเจ้าขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยให้คุ้มครองรักษาท่านทั้งหลายให้ปราศจากอันตราย ให้ได้กลับมาเห็นหน้ากันอีกจงทุกคน วันที่เราได้พบกันอีกเมื่อเสร็จราชการนั้นแหละ จะเป็นวันที่ข้าพเจ้าดีใจที่สุดและสบายที่สุดในชีวิตนี้

ก่อนที่ออกเดินทางไปลงเรือ ขอชักชวนท่านทั้งหลายให้เปล่งเสียงถวายพระพรแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้เป็นหัวหน้าแห่งชาติไทยและจอมทัพบกของเรา ขอความเจริญจงมีแก่ประเทศสยาม แก่ชาติไทย ไชโย"

ทัพสัมพันธมิตรได้ส่งเรือชื่อ เอมไปร์ มารับทหารไทยที่เกาะสีชัง ทางกองทัพเรือไทยได้จัดเรือรบคุ้มกันทหารไทยไปส่ง ณ เรือเอมไปร์ จอมพล ฯ เสนาธิการทหารบกได้เสด็จไปส่งถึงเกาะสีชัง นับเป็นเกียรติในตำนานของชาติไทย ที่ธงไตรรงค์ได้ชักขึ้นสู่เสากระโดงของเรือต่างชาติ นับเป็นเกียรติยศแก่ทหารหาญของพระบาทสมเด็จพระเจ้ากรุงสยามยิ่งนัก เรือกลไฟเอมไปร์ ได้ถอนสมออกจากเกาะสีชังเมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๖๑ มุ่งตรงไปแวะตามเมืองท่าต่าง ๆ เช่น เมืองสิงคโปร์, เมืองโคลัมโบ, เมืองปอร์ตเสด, เมืองมาร์เซย์ ขึ้นบกที่เมือง

มาร์เซย์ อัครราชทูตมหาอำมาตย์เอก พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ กฤดากร และกองทูตทหารได้มาต้อนรับทหารไทยเป็นอย่างดี ทหารทั้ง ๒ กองต่างแยกไปฝึกการใช้อาวุธต่างๆ ตามหน้าที่แห่งตนและฝึกให้รู้ถึงยุทธบริเวณต่างๆ โดยทั่วไปเสียก่อน จึงจะส่งเข้าสู่แนวรบ นายทหารครูฝึกสอนโดยมากเป็นนายทหารฝรั่งเศส ชนชาวฝรั่งเศสต่างพากันพิศวงชมเชยทหารไทยว่ามีท่าทางองอาจแข็งแรงสมเป็นทหารทั้งอยู่ในวินัยดีนัก ที่แรกชาวตะวันตกบางคนเข้าใจผิดไปว่าทหารไทยคือทหารญวนหรือทหารชนชาติเมืองจีน บางคนเขาไม่เคยรู้จักสยามมาก่อน เพิ่งรู้จักครั้งนี้เองว่า ในโลกนี้มีประเทศสยามอยู่ด้วย เหตุการณ์อันน่าขบขันแปลกๆ ที่เกิดจากความรู้สึกของชาวตะวันตกที่ได้มีต่อทหารไทยในครั้งนั้น มีมากมายหลายประการ ยากที่จะรวบรวมเอามาเขียนลงในหนังสือเล่มน้อยนี้ได้หมด **สรุปความได้เป็นข้อสำคัญ คือ โลกได้รู้จักคนไทย ชาติไทย ว่าแม้ตัวจะเล็ก แต่เป็นนักสู้เต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ จนฝรั่งทั่วๆ ไปเกรงและนับถือ** การทำผิดใดๆ นอกประเทศ ทหารไทยไม่ต้องขึ้นศาลทหารสัมพันธมิตร ขึ้นตรงต่อศาลสนามของกองทัพไทย นับเป็นสิทธิอันหนึ่งที่ทหารไทยได้รับตามข้อตกลงระหว่างรัฐบาลริปับลิคฝรั่งเศสกับรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม

ทหารในกองบินทหารบกแยกไปฝึกการบินตามโรงเรียนฝึกการบินต่าง ๆ ในประเทศฝรั่งเศส ทหารกองรถยนต์ทหารบกก็เช่นเดียวกัน ทหารไทยส่วนใหญ่ที่ไปงานพระราชสงครามครั้งนั้น ได้เข้าสู่ยุทธภูมิเป็นหน่วยหนุนลำเลียงพลอาวุธยุทโธปกรณ์และเครื่องสัมภาระทั้งปวงให้แก่ทหารในแนวหน้าและมีการสู้รบกันบ้างเป็นคราวๆ ยังผลให้ทหารไทยชำนาญปฏิบัติการได้ดียิ่งยังความฉงนให้แก่ทหารสัมพันธมิตรเป็นอันมาก

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๑ ฝ่ายเยอรมันนี้ได้ยอมทำสัญญาพักรบ ยอมปฏิบัติการตามข้อบังคับของฝ่ายสัมพันธมิตรในเรื่องที่จะถอยออกจากดินแดนของฝ่ายสัมพันธมิตรซึ่งฝ่ายเขาได้บังอาจเข้ายึดไว้นั้นทั้งหมด ซ้ำยอมถอยข้ามลำน้ำไรน์ให้กองทัพฝ่ายสัมพันธมิตรเข้ายึดดินแดนเยอรมันนี้ทางฝั่งซ้ายของลำน้ำไรน์ไว้เพื่อเป็นประกัน ยอมยกเรือรบและปืนใหญ่น้อย เครื่องบิน ยานพาหนะ รถไฟและรถยนต์ให้อีกเป็นจำนวนมาก ฯลฯ แปลว่ายอมแพ้อย่างราบคาบ

ณ เมืองหลวงเบลเยี่ยม ก่อนหน้าที่ทหารไทยจะเหยียบเข้าสู่แดนของข้าศึก นายพลตรีพระยาพิไชยชาญฤทธิ์หัวหน้าทูตทหารได้โทรเลขกราบบังคมทูลต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวผ่านจอมพล ฯลฯ เสนาธิการทหารบก มีข้อความดังต่อไปนี้:—

"วันที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๑

เสนาธิการทหารบก กรุงเทพ ฯ

ขอพระราชทานพระกรุณาได้ทรงนำข้อความในโทรเลขของข้าพระพุทธเจ้าขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า

วันนี้ กองทหารของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้เหยียบเข้าไปในดินแดนของข้าศึก เผยแผ่พระบรมราชกฤษฎาภินิหารแห่งบรมกษัตราธิราชเจ้า พระองค์ผู้ทรงไว้ซึ่งพระบรมเดชานุภาพสมบูรณ์ ในขณะที่ธงชัยได้ปลิวสบัดชายอยู่เหนือเกล้า ฯ แห่งเขาทั้งหลาย ในโอกาสอันนี้ข้าพระพุทธเจ้าได้รับฉันทะจากเขาทั้งหลาย เพื่อขอให้ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทรงพระกรุณารับคำถวายพระพรชัยอันเต็มไปด้วยความปราโมทย์ ขอพระผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่ในสากลโลกจงทรงประสาทพรเป็นนิรันดรแด่พระบาทสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าของเหล่าข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ขอให้ประเทศสยาม สถิตสถาพรอยู่ชั่วกัลปาวสาน

ข้าพระพุทธเจ้าพระยาพิไชยชาญฤทธิ์
นายพลตรีหัวหน้าทูตทหาร"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานโทรเลขตอบนายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ ดังมีข้อความต่อไปนี้ :—

พระราชโทรเลขตอบ นายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์

"ถึง นายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ หัวหน้าทูตทหารไทย กรุงปารีส จงนำความขอบใจของข้านี้แจ้งแก่ทหารหาญของข้า ในการที่เขาได้แสดงความจงรักภักดี วันที่รู้สึกภูมิใจที่สุดในชีวิตข้าก็คือ วันที่ได้ทราบว่ากองทหารไทยได้รุกเข้าไปเหยียบดินแดนข้าศึกแล้ว และความระลึกแห่งมหามงคลการอันนี้จะฝังมั่นอยู่ในดวงใจส่งเสริมให้สู้เสียสละต่อไป ในนามแห่งชาติอันเป็นที่รักและเมืองมารดาของเรา จงนำความยินดีและพรนี้ ไปแจ้งแก่กองทหารอันองอาจแกล้วกล้าของข้าฉันท์เพื่อนทหารผู้หนึ่งถึงสหายผู้ทำการอยู่ในสนามรบนั้นเทอญ

(พระบรมนามาภิธัย) ราม ร."

เมื่อทหารได้รับแจ้งความประกาศพระราชโทรเลขนี้แล้ว ได้รู้สึกในพระกรุณาเป็นล้นเกล้า ต่างรู้สึกมีความปีติยินดีอิ่มเอิบทั่วกันทุกคน ต่างได้ตั้งใจพยายามปฏิบัติหน้าที่ต่อไปโดยเต็มสติกำลัง เพื่อเป็นการเผยแพร่พระบรมเดชานุภาพ ให้สมกับที่ได้ทรงพระมหากรุณา

ทหารไทยได้แยกย้ายกันไปสวนสนามในกรุงลอนดอน ในกรุงปารีสและในกรุงบรัสเซล เป็นการเผยแพร่เกียรติคุณของชาติไทย เป็นการเปิดเผยความจริงให้โลกรู้จักคนไทย ชาติไทยยิ่งๆ ขึ้น ยังความสนิทสนมกลมเกลียวฉันท์มิตรร่วมตาย ดังคำพูดโต้ตอบระหว่างมหาอำมาตย์โทพระยาพิพัฒนโกษาอรรคราชทูตประจำกรุงโรมกับนายอูเตรย์ ในวันกินเลี้ยงที่เมืองนอยส์ตัดต์ในประเทศเยอรมันนี มีข้อความดังนี้

"ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้มาร่วมโต๊ะเดียวกับท่านทั้งหลาย ในการที่ประเทศสยามได้เข้ากระทำสงครามร่วมศึกกับประเทศฝรั่งเศสครั้งนี้ นับว่าเป็นเกียรติยศอันสูง และหวังว่าประเทศทั้ง ๒ นี้จะเป็นเพื่อนรักกันต่อไป ข้าพเจ้ามีความยินดีขอชักชวนท่านทั้งหลายดื่มอวยพรให้แก่กองทัพฝรั่งเศสซึ่งได้รบอย่างกล้าหาญจนได้ชัยชนะแล้ว และขอดื่มให้แก่ประเทศฝรั่งเศสให้มีความเจริญ"

ครั้นแล้วนายอูเตรย์ได้กล่าวสุนทรพจน์ตอบมีใจความดังต่อไปนี้

"ข้าพเจ้ามีความยินดีที่ได้มาพบทหารไทยในดินแดนแห่งข้าศึก ในระหว่างเวลาที่รัฐบาลสยามรับทหารอาสาและกำลังฝึกหัดอยู่ ข้าพเจ้ายังอยู่ในกรุงเทพฯ ได้แลเห็นความพยายามของทหารไทยตลอดจนความสามารถ แต่เนื่องจากเหตุที่อัตคัดเรือลำเลียง มิฉะนั้นรัฐบาลสยามคงจะได้ส่งทหารออกมาช่วยประเทศฝรั่งเศสตั้งหลายหมื่นคน

*ข้าพเจ้าได้เคยไปประเทศญี่ปุ่นมาแล้ว และได้มีโอกาสรู้จักนายทหารญี่ปุ่นบางนาย ซึ่งเคยได้รับการศึกษาเล่าเรียนจากคณะโรงเรียนนายทหารแซงต์เซียร์ **(St. Cyr)** ทุกๆ คนได้ระลึกถึงและพูดถึงเพื่อนนักเรียนฝรั่งเศส ข้าพเจ้าเชื่อว่านายทหารไทยเมื่อกลับไปถึงประเทศสยามแล้ว คงจะระลึกถึงเพื่อนนายทหารฝรั่งเศสซึ่งได้เคยกระทำการร่วมศึกในยุทธบริเวณเดียวกัน*

ชนชาติฝรั่งเศสมีความยินดีมากที่ได้เห็นประเทศสยามส่งทหารมาช่วยทำสงคราม และหวังว่าจะได้เป็นมิตรกันตลอดไปในภายหน้า ข้าพเจ้าขอดื่มถวายพระพรแด่สมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม กองทัพบกสยาม และนายทหารในกองทหารบกรถยนต์สยาม

เมื่อนายอูเตรย์ได้พูดจบแล้ว ท่านนายพันตรีดูแบงค์ได้ขอโอกาสท่านอัครราชทูตกล่าวคำมีใจความต่อไปนี้ :—

"ข้าพเจ้ามีความยินดีมากที่ได้มีโอกาสมาเยี่ยมกองทหารบกรถยนต์ไทย ข้าพเจ้าขอแสดงความพอใจในหน้าที่ราชการซึ่งกองทหารบกรถยนต์ได้ปฏิบัติไปแล้ว กองทหารบกรถยนต์ไทยได้ช่วยกองทัพฝรั่งเศสนี้มาก ข้าพเจ้าขอรับรองว่าคำพูดซึ่งมองซิเออร์อูเตรย์ได้กล่าวไปแล้วนั้น เป็นความจริงทุกประการ

ราชการของกองทหารบกรถยนต์ไทยซึ่งได้ดำเนินไปแล้วนั้น ย่อมได้อาศัยนายพันโท หม่อมเจ้าอมรทัต ซึ่งคอยตั้งพระทัยดูแลและคอยช่วยเหลือกระทำการติดต่ออยู่เสมอ ทั้งได้อาศัยความหมั่นเพียรเอาใจใส่ของนายพันตรีหลวงรามฤทธิรงค์ ซึ่งจะได้นายทหารฝรั่งเศสและนายทหารไทยปฏิบัติหน้าที่โดยความสามัคคีระหว่างนายทหารฝรั่งเศสกับไทยคงจะเจริญยิ่งขึ้นไปเป็นนิจ

ในโอกาสอันนี้ข้าพเจ้ายินดีขอบอกให้ทราบว่า นายร้อยเอก เลอะ ลอร์แรง ผู้กำกับกองทหารบกรถยนต์ซึ่งได้รับอนุญาตปลดเป็นกองหนุนแล้วนั้น ได้ตกลงยินยอมที่จะทำการอยู่กับกองทหารไทยต่อไปอีก

ในที่สุดนี้ ขอชักชวนท่านทั้งหลายดื่มให้แก่สยามซึ่งเป็นเพื่อนสัมพันธมิตรที่รัก"

เมื่อทหารไทยไปสวนสนามที่กรุงบรัสเซลเสร็จแล้ว พระเจ้าแผ่นดินเบลเยี่ยมได้พระราชทานเลี้ยงนายทหารชาติสัมพันธมิตร พระองค์ได้ทรงรับสั่งแก่นายพันตรีหลวงรามฤทธิรงค์ ผู้บังคับการกองทหารไทยความว่า :—

"พระองค์ทรงปีติยินดีเป็นอย่างยิ่งที่กองทหารของสมเด็จพระเจ้ากรุงสยาม ซึ่งเป็นประเทศที่อยู่ห่างไกลได้มาช่วยราชสัมพันธมิตรกระทำสงคราม ทั้งได้ส่งกองทหารเป็นผู้แทนส่วนกองทัพสยามมาในการฉลองชัยของชาติเบลเยี่ยมด้วย ทหารในบังคับบัญชาของนายพันตรีหลวงรามฤทธิรงค์ได้เดินสวนสนามกันอย่างองอาจงดงามมาก"

เมื่อสิ้นกระแสรับสั่งแล้ว ได้ทรงกลัดเครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎชั้นที่ ๔ แห่งประเทศเบลเยี่ยมด้วยพระหัตถ์พระราชทานแก่นายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์ ทั้งนี้ย่อมเป็นเครื่องหมายแห่งความพอพระทัยในกองทหารไทยซึ่งไปในงานนี้โดยทั่วไป

เฉพาะในประเทศฝรั่งเศส ทหารไทยได้ไปแสดงลวดลายแห่งการเป็นนักสู้ ผูกมิตรสัมพันธ์ สร้างความพออกพอใจให้แก่ชาติฝรั่งเศสเป็นอันมาก เป็นต้น การแสดงมวยไทย

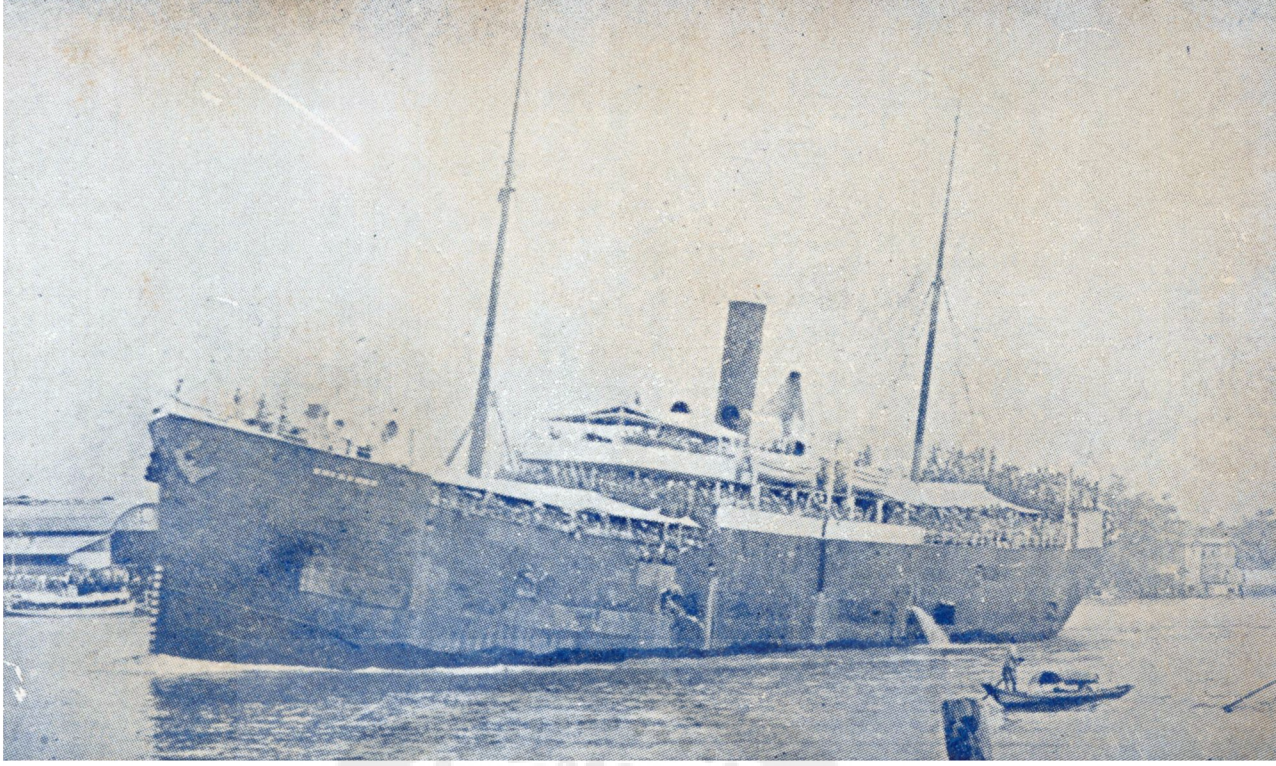

เรือศรีสมุทรกำลังลำเลียงกองทหารอาสาจากพระนครไปส่งที่เรือเอ็มไปร์ที่เกาะสีชัง

เสนาธิการทหารบกเสด็จกลับจากเรือเอ็มไปร์, ทหารกำลังส่งเสด็จ

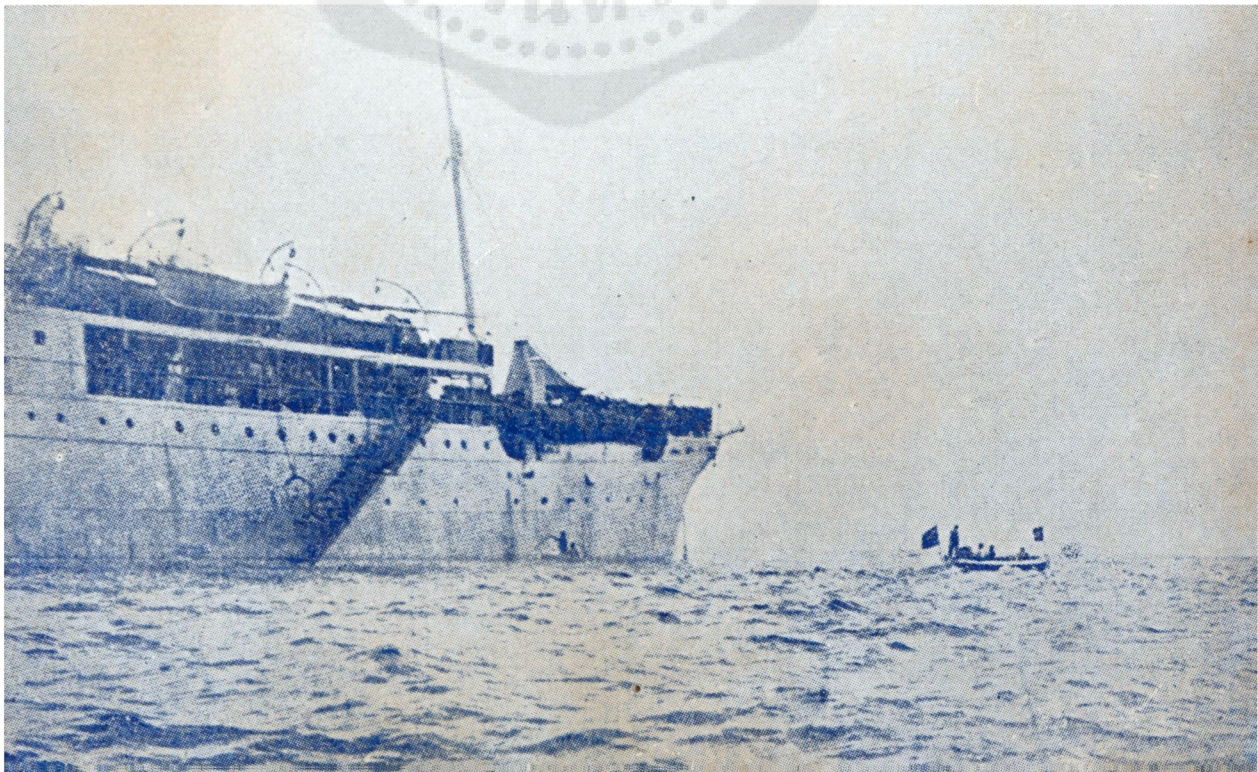

นายทหารฝรั่งเศสกับไทยรวมกันถ่ายไว้เป็นที่ระลึก ณ เมืองดูร์ด็อง

นายทหารฝรั่งเศสและไทยรวมกันถ่ายไว้เป็นที่ระลึกที่เมืองแวร์ซัยส์ก่อนเข้าสู่ยุทธบริเวณ

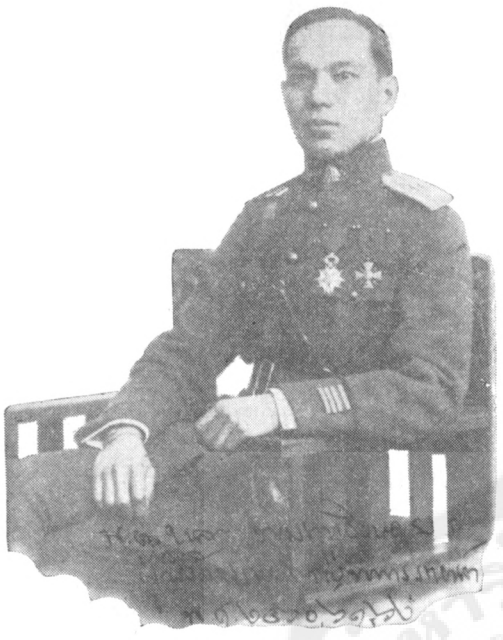

พ.ต. หลวงรามฤทธิรงค์
หัวแรงสำคัญของกองรถยนต์ไทย
ในงานพระราชสงครามครั้งนี้
(ปัจจุบันคือ พ.ท. พระอาสาสงคราม)

กระบี่—กระบอง จนหนังสือพิมพ์ เลอร์สปอร์ตลอร์แรง ออกในเมืองเม็นซ์ ลงข่าวกันอย่างเกรียวกราวมากมีใจความว่า

"ทหารไทยรูปร่างเล็กว่องไว และมีกำลังแข็งแรงประหลาด การต่อยมวยได้อย่างน่าดูและพิศวง ซึ่งหาดูและเปรียบได้ยาก

การต่อยมวยคราวนี้ หาได้เป็นไปแต่เพียงสนุกและแปลกเท่านั้นไม่ กลับทำให้เกิดความรู้แก่เรา (ชาวฝรั่งเศส) ใหม่อีกอย่างหนึ่งด้วย"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชทานธงไชยเฉลิมพลให้แก่กองทหารบกรถยนต์ โดยทรงส่งไปมอบให้ ณ ประเทศฝรั่งเศส นายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ หัวหน้าทูตทหาร นายร้อยโท หม่อมราชวงศ์ศัน ศนิทวงศ์ ณ กรุงเทพฯ เป็นผู้เชิญธงไชยเฉลิมพล นายพันโทพระทรงสุรเดช เป็นผู้นำ พร้อมด้วยนายพลตรี มอร์เดอเร็ล ผู้บัญชาการทหารสูงสุดในเมืองนอยส์ตัดต์ และนายทหารในกรมบัญชาการกองทหารสัมพันธมิตรรวมอยู่ในวันพิธีมอบธงไชยเฉลิมพล ณ ที่ตั้งกองรถยนต์ไทยในเมืองนอยส์ตัดต์ ดังพระราชดำรัสในวันทรงส่งธงไชยเฉลิมพลใจความดังนี้ :—

"ที่ ๖/๑๕๔

พระที่นั่งอัมพรสถาน

วันที่ ๕ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๑

ถึง จอมพล เจ้าพระยาบดินเดชานุชิต เสนาบดีกระทรวงกลาโหม

บัดนี้ถึงโอกาสอันสมควรที่จะให้ธงไชยเฉลิมพลแก่กองบินทหารบกและทหารบกรถยนต์ ซึ่งไปราชการสงครามนอกพระราชอาณาเขต และเพราะเหตุที่กองทหารทั้งสองนั้นอยู่ในทวีปยุโรปแล้ว ฉันจึงขอมอบธงให้แก่เสนาบดีกระทรวงกลาโหม เพื่อจัดส่งไปยังกองทหารนั้น ๆ และให้ชี้แจงแก่บรรดาทหารทั้งหลายในกองทั้งสอง

ว่า บนธงนี้มีคาถาแสดงพระคุณของพระองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจารึกไว้ เพื่อเตือนให้ทหารระลึกถึงคุณพระศรีรัตนตรัยอันเป็นที่นับถือยิ่งของเราทั้งหลายเหล่าพุทธศาสนิกชน ทั้งเป็นผู้คุ้มครองให้ปราศจากภยันตรายทั้งปวง มีรูปช้างเผือกและแบ่งเป็นสามสี เป็นเครื่องหมายถึงชาติไทยและบ้านเกิดเมืองมารดาของเรา มีอักษรย่อแสดงนามของฉันผู้เป็นประมุขแห่งชาติไทยรับภาระปกป้องรักษาแผ่นดินสยามให้คงเป็นปฏิรูปเทศสำหรับชาติไทยชั่วฟ้าและดิน เมื่อทหารได้เห็นธงอันพร้อมด้วยเครื่องหมายดังว่ามาฉะนี้ ก็จงระลึกถึงพระศรีรัตนตรัยชาติบ้านเกิดเมืองมารดาและพระมหากษัตริย์ของตน ตั้งใจจงรักทั้งใช้ความพยายามเต็มที่ที่จะป้องกันมิให้ความเสื่อมเสียอย่างหนึ่งอย่างใดมาใกล้ได้เลย ชาติไทยก็คือคนไทยทั้งหมดรวมกันรักชาติสงวนชาติ ก็เท่ากับรักตนเองสงวนตนเอง พระศรีรัตนตรัยและพระมหากษัตริย์เป็นของคนไทยทั้งปวงรวมกัน แปลว่าเป็นผู้รวมความสามัคคีในหมู่ชาติไทยให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน จึงต้องรักต้องสงวนเชิดชูไว้ด้วยความพยายามจนสุดกำลัง

กองบินทหารบกและกองทหารบกรถยนต์ เป็นกองทหารซึ่งได้มีเกียรติศักดิ์และมีโอกาสพิเศษออกไปกระทำสงครามร่วมมือกับนานาชาติราชสัมพันธมิตรในยุทธบริเวณทวีปยุโรป เป็นคราวแรกในพระราชพงศาวดารสยาม ฉะนั้นบรรดาทหารในกองนั้นๆต้องระลึกถึงความข้อนี้อยู่เสมอและตั้งใจปฏิบัติกิจตามหน้าที่และรักษามารยาทความประพฤติของตนให้ดียิ่ง ไว้นามของชาติไทยและส่งเสริมเกียรติของกองทัพบกสยามให้รุ่งโรจน์แผ่ทั่วสากลโลก

ขอความสุขสิริสวัสดิ์และไชยมงคลจงมีแก่บรรดาทหารในกองบินทหารบกและทหารบกรถยนต์ผู้แทนชาติไทยในมหายุทธสงคราม

(พระบรมนามาภิไธย) ราม ร.

จอมพล, จอมทัพบก"

เมื่อได้อ่านลายพระราชหัตถเลขานี้แล้ว ได้อ่านบรรยายความคำชี้แจงของเสนาธิการทหารบกต่อไป มีใจความว่า

“คำชี้แจงของเสนาธิการทหารบก
บรรยายความในพระราชหัตถเลขาเนื่องในการพระราชทานธง
แก่กองทหารซึ่งไปราชการสงคราม

ตามคำสั่งสำหรับทหารบกที่ ๑๔๑/๑๘๑๒๗ ลงวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน นี้ ให้ผู้มีหน้าที่บังคับบัญชาอธิบายความในพระราชหัตถเลขาลงวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๑ แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตนนั้น เกรงว่าผู้บังคับบัญชาบางนายจักไม่สามารถเข้าใจความในพระราชหัตถเลขาแจ่มแจ้งพอ และไม่รู้จักอธิบายให้เป็นประโยชน์ได้พอ จึงขอชี้แจงเพิ่มเติมดังต่อไปนี้

๑) คาถาซึ่งจารึกไว้บนธงซึ่งพระราชทานนั้น คือคาถา “พาหุงสหัส” ซึ่งทหารสวดอยู่ทุก ๆ คืนนั้นเอง มีคำแปลประกอบ และทหารสวดคำไทยต่อจากคำมคธอยู่ด้วยแล้ว ฉะนั้นควรจะทราบอยู่แล้วว่า มีความว่ากระไร

๒) พระราชทานพระบรมราชาธิบายว่ารูปช้างเผือก กับสีน้ำเงิน แดง ขาวรวมสามสีนั้น เป็นเครื่องหมายถึงชาติไทยและเมืองไทย การที่จะเขียนรูปเมืองไทยลงไว้ในธงหรือในที่ใดๆย่อมขัดข้อง จึงใช้วิธีสมมุติรูปสัตว์หรือสีอย่างใดอย่างหนึ่งแทน เป็นวิธีซึ่งใช้กันอยู่ทุกชาติทุกภาษา ให้พึงจำว่ารูปช้างเผือกและสีทั้งสามนี้รวมกัน เป็นเครื่องหมายของประเทศสยามและชาติไทย

๓) พระราชทานพระบรมราชาธิบายว่า พระองค์เป็นประมุข (หมายความว่าหัวหน้า) แห่งชาติไทย รับภาระปกปักรักษาดินแดนสยามให้คงเป็นปฏิรูปเทศสำหรับชาติไทยชั่วฟ้าและดิน คำว่า “ปฏิรูปเทศ” นั้นหมายความว่า “ถิ่นควรอยู่” “ถิ่นที่อยู่สบาย” เมื่ออ่านรวมทั้งประโยคต้องเข้าใจว่า แผ่นดินสยามนั้นเป็นถิ่นอยู่สบายของชาติไทย แปลว่าเป็นของชาติไทยรวมกัน คนไทยทุก ๆ คนเป็นเจ้าของ แต่ที่จะต่างคนต่างปกปักรักษาไปตามใจตามเพลง ต่างคนต่างทำย่อมจะสำเร็จเป็นผลดีมิได้เลย แม้เรือนหลังหนึ่งคนอยู่ด้วยกันมากคนก็ย่อมต้องมีใครเป็นหัวหน้าคนหนึ่ง มิฉะนั้นก็คงจะต้องวิวาทกันยุ่ง พระองค์ทรงรับภาระเป็นผู้อำนวยการปกปักรักษาประเทศสยามในนามของชาติไทย คือคนไทยทั้งหมดนั้นเอง มิได้ทรงถือว่าพระองค์เป็นเจ้าของแผ่นดินแต่พระองค์เดียวผู้อื่นอาศัยอยู่ ดังนั้นหามิได้

๔) พระราชทานพระบรมราชาธิบายว่า พระศรีรัตนตรัย และพระมหากษัตริย์เป็นของคนไทยทั้งปวงรวมกัน นี่เป็นความจริงอย่างเที่ยงแท้ เพราะคนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาก็ย่อมยึดถือพระศรีรัตนตรัย คือพระพุทธ, พระธรรม, พระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง ถือว่าเป็นของตัวของตนด้วยกันทุกคน คนไทยทั้งปวงหวังในพระมหากรุณาแห่งพระมหากษัตริย์องค์เดียวกันทุกคน แปลว่าถือเป็นของตัวของตน พูดได้ว่า "พระเจ้าอยู่หัวของฉัน" ทุกคน ฉะนั้นจึงมีพระราชกระแสว่า พระศรีรัตนตรัยและพระมหากษัตริย์เป็นผู้รวมความสามัคคีในหมู่ชาติไทย เพราะถ้าต่างคนต่างนับถือพระมหากษัตริย์คนละองค์ ก็คงวิวาทถึงฆ่าฟันกันตายเป็นแม่นมั่น ส่วนทางศาสนานั้นจริงอยู่คนไทยอาจถือลัทธิมะหะหมัดหรือลัทธิคริสตังก็ได้ แต่ส่วนมากย่อมนับถือพระพุทธศาสนา จึงนับได้ว่าพระศรีรัตนตรัยเป็นผู้รวมความสามัคคีในหมู่ชาติไทยเหมือนกัน

การสั่งสอนให้มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์,พระศาสนา และชาติบ้านเกิดเมืองมารดา, ด้วยความเข้าใจว่า เพราะเหตุใดจึงควรจงรัก, เหตุใดจำเป็นต้องสงวนต้องเชิดชู, ต้องปกป้องรักษาดังนี้ เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง สอนแต่เพียงให้พูดพล่อยๆดังนกแก้วนกขุนทอง ปราศจากความเข้าใจอันแท้จริงนั้นไร้ประโยชน์ เพราะฉะนั้นผู้บังคับบัญชาต้องพยายามสั่งสอนผู้อยู่ใต้บังคับของตนในทางที่ถูกปลูกฝังอบรมให้อยู่ใต้บังคับบัญชา มีความจงรักต่อพระมหากษัตริย์, พระศาสนา ชาติบ้านเกิดเมืองมารดาอย่างแน่นแฟ้น ด้วยความเข้าใจอันซึมทราบ

ศาลาว่าการกลาโหมในพระนคร

วันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๖๑

รับคำสั่งเสนาบดีกระทรวงกลาโหม

(ลงพระนาม) *จักรพงษ์*

เสนาธิการทหารบก"

เมื่อนายพันโท พระทรงสุรเดชได้อ่านจบลงแล้ว นายพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ ได้มอบธงไชยเฉลิมพลให้แก่ นายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์ ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ ๆ ได้ปฏิบัติการต่อไปตามคำสั่ง จนผู้เชิญธงไชยเฉลิมพลได้เชิญธงเข้าประจำหัวแถว

THE LIBRARY
THE COLLEGE OF EDUCATION
BANGKOK, THAILAND

ในโอกาสนี้ เจ้าหน้าที่กระทรวงกลาโหมได้จัดการส่งตราครัวก์ซ์เดอะแกร์ ซึ่งรัฐบาลฝรั่งเศสได้ให้แก่ธงไชยเฉลิมพลแก่กองรถยนต์ไทยมายังนายพลผู้บัญชาการทหารสูงสุดในเมืองนอยส์ตัดต์ เพื่อให้ถือโอกาสนี้เป็นเวลาที่จะประดับตราให้แก่ธง

ก่อนหน้าที่จะประดับตรา นายพลตรี มอร์เดอเร็ด ผู้บัญชาการทหารสูงสุดในเมืองนอยส์ตัดต์ได้สั่งให้นายร้อยเอก เดอะดอร์แรง อ่านคำสั่งประกาศความชอบของผู้บัญชาการรถยนต์แห่งกองทัพส์นามก่อน ดังมีใจความแปลดังนี้

"กองทัพเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือ, ที่ว่าการกรมบัญชาการกองทัพ, กรมบัญชาการกรมเสนาธิการกองทัพ, วันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๑ กรมบัญชาการทหารรถยนต์ของฐานทัพ"
ที่ ๗๒๓๔/C

คำสั่งที่ ๒๐๙๒

ผู้บัญชาการทหารรถยนต์ของกองทัพ ขอประกาศความชอบในคำสั่งสำหรับทหารบกรถยนต์ทั่วไป ดังข้อความต่อไปนี้

กองทหารบกรถยนต์สยาม

ในบังคับนายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์เป็นกองใหญ่ ซึ่งสมควรได้รับความยกย่อง เพราะทหารในกองนี้ได้แสดงความอุตสาหะและความซื่อตรงต่อหน้าที่ราชการให้เห็นประจักษ์ทุกคน นับจำเดิมแต่เมื่อได้เข้ากระทำการรวมอยู่ในกองทัพสนาม ก็ได้มีแต่ความมุ่งมั่นอยู่อย่างเดียวที่จะช่วยกองทัพฝรั่งเศสอย่างจริงใจ ในระหว่างเวลาตั้งแต่ วันที่ ๒๖ ถึง วันที่ ๓๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ ได้รับมอบหน้าที่ให้ทำการสำคัญอันเต็มไปด้วยความยากลำบาก ก็ได้กระทำเป็นผลสำเร็จอย่างดียิ่ง ได้ลำเลียงกำลังทหารและกระสุนปืนใหญ่เป็นจำนวนมากมายเข้าไปส่งในย่านกระสุนปืนข้าศึกหลายหนหลายครั้ง

(ลงนาม) *ดูแมงค์*

เมื่อนายร้อยเอก เดอะดอร์แรง ได้อ่านคำสั่งนี้แล้ว นายพลตรี มอร์เดอเร็ด ได้นำตรามาประดับให้แก่ธงไชยเฉลิมพลประจำกองทหารบกรถยนต์ไทย ผู้บังคับกองทหารบกรถยนต์ได้บอกให้ทหารกระทำวันทยาวุธ กองแตรวงทหารฝรั่งเศสได้บรรเลงเพลงประจำชาติของฝรั่งเศส (มาเซเยส์) ทหารไทยได้ร้องไชโย ทหารฝรั่งเศสได้ร้องโฮรา เสียงดังสนั่นในเมืองราชศัตรู

3018

เมื่อเสร็จการประดับตราแล้ว กองทหารได้เริ่มเดินสวนสนามผ่านหัวหน้าทูตทหารและนายพลฝรั่งเศส การเดินได้เป็นไปอย่างเรียบร้อย บรรดาทหารฝรั่งเศสแลพวกชาวเยอรมันซึ่งได้ไปดูการพิธีครั้งนี้ ได้ชมการแคล่วคล่องว่องไวและความพร้อมเพรียงของทหารไทยเป็นอันมาก ฯ ๓ ฯ

ในยุทธภูมิที่สำคัญๆ ทหารไทยต้องเข้าปฏิบัติงานอย่างหนักในย่านกระสุนปืนเล็กใหญ่ของข้าศึก ได้รับผลสำเร็จดีมากจนได้เหรียญตราครัวก์ส์ เดอะแกร์ จากกองทัพสัมพันธมิตร คือ

๑. นายร้อยเอก แม้น เหมะจุฑา ผู้บังคับกองย่อยที่ ๓
๒. นายร้อยตรี เภา เพียรเลิศ ผู้ช่วยผู้บังคับกองย่อยที่ ๓

และที่ได้รับประกาศนียบัตรความชอบ คือ

ที่ ๗๕๕/c

ประกาศนียบัตรความชอบ
ผู้บัญชาการทหารรถยนต์ของกองทัพ ขอประกาศชมเชย
นายร้อยตรี ชุ่ม จิตรเมตตา

นายแพทย์ในกองทหารบกรถยนต์สยาม ซึ่งเป็นผู้กล้าหาญมีความสามารถดีมีความเฉียบขาดดังได้แสดงโดยได้อุตส่าห์พยายามรักษาพยาบาลทหารไทยด้วยความตั้งใจไม่ท้อถอยฉันใด ก็ได้กระทำให้แก่ทหารฝรั่งเศสฉันนั้น และได้บำรุงการสุขาพิบาลไว้ในขั้นดีเสมอเป็นเวลาช้านาน

ในสมัยคราวที่เกิดโรคส่าหวัดขึ้นชุกนั้น ได้แสดงความสามารถให้ปรากฏแก่ตา ได้รักษาคนเจ็บไข้ด้วยวิธีอันดีไว้ได้เป็นจำนวนมาก และได้ช่วยเหลือราษฎรพลเมืองด้วยน้ำใจอันกรุณา นับว่าท่านสมควรจะได้รับเกียรติยศอย่างยิ่ง

(ลงนาม) *ดูแมงค์*

และผู้ที่ได้รับความดีความชอบจากทางราชการ โดยถูกยกย่องให้เป็นชั้นอัศวิน คือ

๑. นายร้อยเอก ศรี ศุขะวาที
๒. นายร้อยเอก เพิ่ม อุณหสูต

การที่ผู้เขียนได้หยิบยกเอาชื่อทหารส่วนน้อยที่ได้รับเหรียญตรา ได้รับประกาศนียบัตรความดีความชอบจากกองทัพสูงสุดของสัมพันธมิตรจนนายทหารบางท่านได้ถูกยกย่องให้เป็นชั้นอัศวินขนมากล่าวนั้น เป็นเพราะไม่อาจจะนำชื่อทุกท่านมาลงในหนังสือน้อยนี้ได้ จึงเลือกเอาแต่ท่านที่ได้รับครั้งแรกมาลงกล่าวถึง

เมื่อสงครามสงบแล้ว กองบินทหารบกกลับประเทศไทยก่อนโดยเรือ "มิเตา" เรือออกจากท่ามาร์เซย์เมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ เมื่อผ่านเมืองสิงคโปร์คนไทยในปีนังได้ส่งโทรเลขแสดงความยินดี ความว่า

"ในนามของคนไทยในปีนัง ขอแสดงความยินดีเป็นล้นพ้นยังกองทหารไทยซึ่งได้เดินทางกลับยังบ้านเมืองของตน โดยความสง่าผ่าเผยและด้วยความสำเร็จผลอย่างงาม

หลวงรัฐกาวาท"

ได้ตอบวิทยุโทรเลขไปว่า

"ในนามแห่งกองทหารของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขอส่งความขอบใจมายังท่านทั้งหลายอย่างล้นพ้นด้วย"

ถึงเกาะสีชังเมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๒ รวมเวลาเดินทางในสมัยนั้น จากประเทศฝรั่งเศสถึงประเทศสยามกินเวลา ๓๐ วัน จอมพล ฯ เสนาธิการทหารบกได้เสด็จไปรับกองทหารที่เกาะสีชังด้วยพระองค์เอง อำนวยการดำเนียงทหารโดยพลโท พระเจ้าพี่ยาเธอกรมหมื่นชุมพรเขตต์อุดมศักดิ์ เสนาธิการทหารเรือ ทหารไทยได้นำเครื่องบินและเครื่องใช้ในการบินมาด้วยมากมาย เมื่อเรือดำเนียงผลเข้าเทียบท่าราชวรดิษฐ์ สิ้นตั้งแถวเรียบร้อยแล้ว สมเด็จพระมหาสมณะได้รับสั่งประทานพรแก่ทหารดังต่อไปนี้

"*นายทหารและพลทหารทั้งหลาย*

พวกเจ้าอาสาสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าผู้เป็นประมุขแห่งชาติออกไปราชการสงคราม ณ ยุโรป ช่วยฝ่ายสัมพันธมิตรป้องกันธรรมไว้มิให้อธรรมเข้าย่ำยีมีชัยชนะกลับเข้ามา พาให้เพื่อนร่วมคณะร่วมชาติพลอยได้ความภูมิใจด้วยว่าชาติของเราก็ได้ช่วยทำความสงบราบคาบให้แก่โลก ได้ช่วยรักษาสิทธิ์และเสรีภาพของโลกไว้ ต่างยินดีพากันมาต้อนรับ และสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าก็จักเสด็จออกรับและพระราชทานบำเหน็จแก่พวกเจ้าเป็นเกียรติยศ ฯ ประเทศของเราอยู่ห่างไกลทั้งถือศาสนาต่างจากคณะแห่งชาติอันร่วมงานสงครามด้วยกันบรรดาที่เป็นฝรั่ง พวกเจ้าออกไปช่วยทำการสำเร็จ เชิดชูเกียรติยศของพวกเราผู้นับถือพระพุทธศาสนาว่า พวกเราก็เป็นคนมีความบากบั่นกล้าหาญเหมือนกัน ผลอันใดอันลูกผู้ชายจะพึงได้พึงถึงด้วยเรี่ยวแรงด้วยความกล้าด้วยความบากบั่น ยังไม่บรรลุ

ผลนั้นจักคลายความเพียรเสียเป็นไม่มี นี้เป็นคติสำหรับคนถือพระพุทธศาสนา ๆ อีกอย่างหนึ่งมีภาษิตในพระศาสนาของเราว่า เมื่อระลึกถึงธรรม ทรัพย์สินร่างกายแม้ชีวิตก็พึงยอมสละดังนี้ พวกเจ้าได้แสดงให้พวกเขาเห็นว่า พวกเราทำตามภาษิตนี้จริง ๆ ไม่เป็นแต่สักว่ามีไว้ โดยนัยนี้พวกเจ้าพลอยได้ประกาศเกียรติคุณแห่งพระพุทธศาสนาในที่ไกลด้วย ๆ เราประสาทพรให้แก่พวกเจ้าในพระนามของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เจ้าของพระพุทธศาสนาว่า ขอพวกเจ้าจงมีความสำราญกายสบายใจ โรคภัยอย่าครอบงำ มีกำลังกายกำลังความคิด สามารถประกอบกิจในหน้าที่ของตน ให้สำเร็จเป็นผลแก่ชาติพระศาสนา และพระมหากษัตริย์ผู้ผดุงชาติและพระศาสนาทั้งสองนั้น จงเป็นอยู่ยั้งยืนโดยสวัสดี เพื่อยังพรนี้ให้เป็นผลสำเร็จ จักประพรมน้ำพระพุทธมนต์ให้ทั่วกันในลำดับนี้"

เมื่อจบพระกระแสรับสั่งแล้ว ได้ทรงประพรมน้ำพระพุทธมนต์แก่ชนชายเฉลิมพลก่อน แล้วกองทหารเดินแถวผ่านเกยรับน้ำพระพุทธมนต์ แล้วเดินส่วนสนามต่อพระพักตร์พระเจ้าอยู่หัว และพระองค์ได้ทรงดำรัสต้อนรับทหารดังต่อไปนี้

"ทหารทั้งหลาย

ข้าจะพูดกับเจ้าเพื่อแสดงความยินดีรับรองเจ้าทั้งหลายกลับมายังบ้านเกิดเมืองมารดรของตัว การที่ข้ามาพูดรับรองครั้งนี้อีก ข้ารู้สึกว่ามีความยินดีปีติเต็มตื้นอยู่ในใจจนแทบจะพูดไม่ออก ขอให้เชื่อว่าเจ้าทั้งหลายที่ได้ออกไปในการสงครามครั้งนี้ ข้ารู้สึกและเข้าใจดีว่ามีความตั้งใจอย่างไร เจ้าตั้งใจที่จะแสดงให้ปรากฏแก่ตาโลกว่าในเมืองเรา ในชาติไทยเรายังไม่สูญสิ้นธรรมะ ซึ่งได้บำรุงชาติเราขึ้นให้เป็นชาติ เป็นปึกแผ่นตลอดมา กล่าวคือความจงรักภักดีต่อผู้ปกครอง ความจงรักภักดีต่อชาติและความมั่นคงในศาสนธรรมที่เรานับถือ

เจ้าทั้งหลายได้ยอมสละทุกอย่าง สละทั้งบ้านเรือนเคหะสถานและทรัพย์สินเท่าที่มี สละทั้งส่วนแห่งกาย แม้ชีวิตก็ยอมสละให้เพื่ออะไร? เพื่อสนับสนุนธรรมซึ่งได้ทำให้ชาติเราเป็นชาติอยู่จนเดี๋ยวนี้ เมื่อเจ้าทั้งหลายจะออกไปข้ารู้สึกเหมือนแบ่งเอาใจของข้าออกไปด้วย ครั้นเมื่อเจ้าทั้งหลายกลับมา ได้มาเห็นหน้าเจ้าอีก ข้ารู้สึกเท่ากับเห็นหน้าญาติอันสนิทหรือพี่น้องอันร่วมใจ ธรรมดาเมื่อเวลา

พลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ หัวหน้าทูตทหาร ไปตรวจราชการที่กองทหารบกรถยนต์เมืองคูร์ด็อง

ร.ท. เภา เพียรเลิศ (พลตรี พระบริภัณฑ์ยุทธกิจ) และ ร.ต. ม.ล. ดวง สุทัศน์ กำลังกินอาหารกลางทางในการลำเลียงพลเข้าสู่แนวรบ

ทหารช่างเครื่องของกองรถยนต์ไทย นำขบวนรถช่างเครื่องเข้าสู่สนามรบ

อยู่ในที่ใกล้เคียงกันบางทีไม่ใคร่รู้สึกความรักใคร่ว่ามีปานใด ต่อเมื่อห่างไกลกันไปแล้วจึงจะมารู้สึกว่าผู้ที่อยู่ห่างนั้นเรารักปานใด ในข้อนี้ตัวข้าได้รู้สึกสำหรับพวกเจ้าทั้งหลายเช่นนั้นมาแล้ว เพราะฉะนั้นจึงคอยฟังอยู่เสมอว่า เจ้าออกไปที่สนามรบเจ้าออกไปทำอย่างไรบ้าง แสดงกิริยาอาการอย่างไรบ้าง ทุกๆ คราวที่ข้าได้รับข่าวถึงเรื่องเจ้าทั้งหลายได้ออกงาน ข้ารู้สึกเหมือนไปออกงานด้วยทุกที เมื่อผู้หนึ่งผู้ใดในหมู่เจ้าได้รับความเดือดร้อนรำคาญหรือใกล้อันตราย ใจข้าก็พลอยไม่สบายไปด้วยทุกที เมื่อไรรู้สึกหรือทราบว่าไปได้ดีทำดีต่อหน้าผู้อื่น ข้าก็พลอยรู้สึกปลื้มเหมือนอย่างตัวข้าเองได้ไปทำด้วยเหมือนกัน คราวนี้เจ้าทั้งหลายที่ได้กลับมานี้นับว่าไม่ได้เสียชาติเกิดเปล่า ได้ไปทำชื่อให้แก่ชาติเรา ได้แสดงให้ปรากฏแก่ตาโลกว่าไทยเรายังมีอยู่เป็นอันมากที่สมควรได้ชื่อว่าเป็นลูกผู้ชาย

อนึ่งการที่ธงของกองเจ้าได้รับตราต่างประเทศมาแล้ว ย่อมเป็นพยานอยู่ในตัวแล้วว่านานาประเทศรู้สึกว่าทหารไทยทำการกล้าหาญน่าชมเชย ครั้นจะให้ตราทั้งหมดก็เป็นการมากมายไม่ไหวอยู่เอง ส่วนตัวข้าเองข้าได้ตั้งใจไว้นานแล้วว่าจะต้องแสดงอย่างหนึ่งอย่างใดให้เจ้าทั้งหลายแลเห็นชัดว่า ข้าปลื้มปานใดในการที่พวกเจ้าได้ไปหาชื่อให้แก่ชาติไทยในครั้งนี้ ครั้นว่าข้าจะแจกตราให้แก่เจ้าทั้งหลายทุกคนก็จะเป็นการมากมายนักข้าจึงได้คิดว่าจะให้ตราแก่ธงประจำกองของเจ้า ขอให้เจ้าถือว่าที่ข้าให้ตราแก่ธงนี้ เท่ากับให้แก่เจ้าทั้งหลายทุกคน เพราะธงเป็นเครื่องหมายสำหรับกอง เพราะฉะนั้นเมื่อธงได้รับตราไปแล้ว ขอเจ้าจงรู้สึกว่าทุกๆ คนได้รับตราและทุกๆ คนต้องตั้งใจรักษาเกียรติยศให้สมกับเป็นผู้ได้รับตรารามาธิบดีอันมีศักดิ์ช่วยกันรักษาศักดิ์อันนี้ไว้ เพราะศักดิ์อันนี้ไม่ใช่ของเจ้าโดยเฉพาะตัว นับว่าเป็นศักดิ์ของกองทหารและเป็นศักดิ์ของตัวข้าผู้เป็นประมุขแห่งเจ้าทั้งหลายด้วย

ข้าขอแสดงอีกครั้งหนึ่งด้วยความจริงใจ ว่าข้ายินดีต้อนรับเจ้าทั้งหลายกลับมายังบ้านเกิดเมืองมารดร ขอให้เจ้าทั้งหลายอยู่เย็นเป็นสุขและจะปรารถนาสิ่งใดให้ได้สมมโนรถจงทุกประการ”

เมื่อสิ้นกระแสพระราชดำรัสแล้ว นายพันตรี หลวงรามฤทธิรงค์ได้อัญเชิญธงไชยเฉลิมพลเข้าสู่หน้าพระที่นั่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงผูกเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดีที่ธงไชยนั้นแล้ว ต่อนั้นไปทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

แก่นายและพลทหารเกือบทั่วทุกตัวคน เพื่อเป็นบำเหน็จความชอบ เสร็จพิธีกองทหารได้จัดขบวนสวนสนามผ่านหน้าพลับพลาทำความเคารพแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แล้วเลยไปสู่ที่พัก ณ ศาลาว่าการกระทรวงกลาโหม

ในการนี้ราชการหยุด ๓ วัน ที่ทำการของรัฐบาลและทุกบ้านทุกช่องต่างตบแต่งประทีปโคมไฟสว่างไสวทั่วพระนคร และมีมหรสพนานาชนิดแสดงรอบ ๆ สนามหลวง โดยเฉพาะใกล้อนุสาวรีย์ทหารอาสา ในค่ำวันนั้นกองทหารได้เดินขบวนสวนสนามผ่านถนนต่าง ๆ ในการเดินขบวนทหารทุกคนต้องถือโคมไฟดอกบัวสลับสีน้ำเงิน-แดง-เหลือง ก่อนออกเดินขบวนทหารทั้งหมดได้ร้องเพลงถวายพระพรชัยมงคลและเพลงตำนานย่อของทหารอาสา ดังคำร้องต่อไปนี้

๑. สระสม

ข้าพระบาท, เหล่าทหาร, พระผ่านฟ้า องค์รามา, ธิบดี, ศรีสยาม
กองรถยนต์, ที่อาสา, ไปสงคราม เพื่อปราบปราม, หมู่อมิตร, ที่ผิดธรรม
หวังชูชื่อ, ชาติไทย, ให้เทียมหน้า หวังดำรง, ศาสนา, ให้ตั้งมั่น
เฉลิมพระเกียรติ, พระองค์, ผู้ทรงธรรม์ มิหวาดหวั่น, สละชีพ, เป็นราชพลี
ครั้งแรก, ทำการ, ภายในเขต ฝรั่งเศส, อยู่ในย่าน, กระสุนวิถี
จนกระทั่ง, ศึกสงบ, สบโชคดี ได้เคลื่อนที่, เข้าในเขต, ราชศัตรู
เป็นการเผย, พระบรม, เดชานุภาพ เตรียมการปราบ, ข้าศึก, สะอึกสู้
ขึ้นกับกอง, ยึดดินแดน, แดนศัตรู เขตที่อยู่, ในมณฑล, ปาลาติหนาต

๒. ช้างประสานงา

ความมานะ, ทรหด, ปรากฏผล คือธงไชย, เฉลิมพล, ของเชิดหน้า
ได้รับ, เกียรติยศ, ประดับตรา ชื่อว่า, ครัวก์สเดอะแกร์, แผ่ความดี
พอวันเช็น, สัญญา, เข้ามาใกล้ กองรถยนต์, ทหารไทย, รับหน้าที่
เดินทางข้าม, แม่น้ำไรน์, ไปคอยที่ อยู่ย่านทาง, ซึ่งจะกรี, ธาทัพไป
เตรียมพร้อมรบ, อยู่กับกอง, ระวังหน้า รอท่า, ตามคำสั่ง, ที่มอบให้
แต่เผอิญ, ข้าศึก, ตกลงใจ รับปรับไหม, หมดประเด็น, ยอมเช็นนาม
จึงเลิกทัพ, กลับเข้า, มาสู่เขต ฝรั่งเศส, เตรียมการ, สวนสนาม
ฉลองไชย, ชำนะ, ประนาม ชาติสยาม, ได้รับเชิญ, เดินขบวน

๓. ฝรั่งรำเท้า

นำธงชาติ, ออกประกาศ, สมความคิด ในท่ามกลาง, สัมพันธมิตร, อยู่ครบถ้วน
ทหารไทย, ได้ไป, เข้าขบวน ในการสวน, สนาม, สามนคร
คือที่กรุง, ปารีส, แรกเริ่มต้น ทวยราษฎร์, หลากล้น, สลับสลอน
ถัดมา, ข้ามทะเล, ไปลอนดอน พระนคร, หลวงอังกฤษ, มิตรสำคัญ
ต่อจากนั้น, ไปบรัสเซล, กรุงเบลเยี่ยม แล้วก็เตรียม, ตัวกลับ, ยังเขตขัณฑ์
นับว่าหมด, ราชกิจ, ที่สำคัญ ต่างปรีเปรม, เกษมสันต์, ด้วยพอใจ
พระเดชา, นุภาพ, ปกเกล้า ฯ คุ้มครอง, ข้าเจ้า, ไม่ตักษัย
นำเกียรติ, กลับมา, สู่ชาติไทย น้อมเกล้า ฯ, ถวายไชย, ในวันนั้น

(แต่งโดย ว่าที่ร้อยตรี เจือ ชะนะภัย)

๔. ลาวดวงเดือน

๑. ข้า ฯ ขอฉลอง, ละอองพระบาท จวบสิ้นชีวาตม์, มิคลาดไกล
เพิ่มพูนพระเกียรติ, ให้เหยียดแผ่ไป, ทั่วโลกว่าไทยนั้, มิใช่หญิงเอย

๒. ผิวะพระองค์, จะทรงปกาสิต, ข้าศึกประชิด, แล้วนอ, จะขอไป, ฉลอง
คุณชาติไทย, จนวายปราณเอย

๓. ข้า ฯ นี้มิขาม, การสงครามเท่าก้อย, โปรดให้ข้าน้อย, เพื่อชาติศาสนา, ข้า ฯ
ขอเคี่ยวขับ, มิกลับวาจา, จะขอเป็นข้า, แต่พระรามเอย

(แต่งโดย นายร้อยโท พล เสนีวงศ์ ณ กรุงเทพ ฯ)

๕. นางนาค

พระองค์ทรงเป็นประมุข นำสุขสู่ชาติเฉลิมศรี
ข้าพระบาทได้พึ่งพระบารมี ตัวอย่างครั้งนี้เป็นพยาน

พระคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อม เห็นพร้อมถ้วนทั่วตัวทหาร
ฝังจิตข้าพระอวตาล จนวายปราณไม่ลืมพระกรุณา

ขอเชิญทวยเทพทุกทิศ
ทั่วทั้งสรวงสวรรค์ชั้นฟ้า
สิ่งใดต้องพระราชประสงค์
หมู่อมิตรที่คิดประทุษฐร้าย
ขอให้เจริญพระชนมายุ
ยั่งยืนในราชสวรรยา
สิงสถิตเนาว์ในใต้หล้า
เสด็จมาปกป้องพระวรกาย
สิ่งนั้นขอให้ทรงสมหมาย
จงสลายด้วยพระเดชา
นับกาลยิ่งร้อยพรรษา
ปกเกล้าฯ เหล่าประชาชาติไทย ไชโย

(แต่งโดย นายร้อยตรี เจือ ชะนะภัย)

เมื่อจบการร้องเพลงแล้ว ออกเดินผ่านถนนหลายสาย เริ่มต้นแต่ถนนมหาไชยไปตามถนนเจริญกรุง ผ่านสถานทูตอังกฤษมีข้าราชการในสถานทูตอังกฤษออกมาต้อนรับ แถวกองทหารหยุด ณ ที่นั้น นายไดด์ อุปทูตอังกฤษได้กล่าวสุนทรพจน์เป็นภาษาไทยความว่า :—

"ท่านผู้เป็นนาย และ พลทหารกองอาสา

ข้าพเจ้าขอขอบใจอย่างยิ่ง ซึ่งท่านได้ออกอุทานเป็นเชิงสรรเสริญอวยพรแก่สัมพันธมิตรของพระเจ้ากรุงสยาม คือ พระเจ้ายอร์ชที่ ๕

ข้าพเจ้าขออวยพรแก่ท่านทั้งหลาย และต้อนรับด้วยความปลื้มปีติในการที่ท่านทั้งหลายกลับมาถึงบ้านเกิดเมืองนิดรโดยปลอดภัย ภายหลังเวลาซึ่งได้ไปกระทำหน้าที่ในมหาสงครามอันยังไม่เคยปรากฏแก่ตาโลก

บ่ายวันนี้เอง ท่านพึ่งย่างเข้าในภูมิแห่งบ้านเกิด ซึ่งได้จากไปเสียหลายเดือน ซ้ายังต้องฝ่าอันตรายและความเหน็ดเหนื่อยยากต่างๆ และได้เข้าไปเฝ้าพระเจ้าอยู่หัวของตน นั่นเป็นกิจขั้นต้นก่อนจะแผ่เผยความยินดีแก่นานาประเทศผู้ซึ่งได้ร่วมอันตรายแห่งสงครามมาด้วยกัน กิจอันนั้นแสดงให้เห็นชัดว่า ท่านทั้งหลายมีน้ำใจอารีและเป็นฐานมิตรภาพ อันนี้แหละเป็นบ่อเกิดแห่งชัยชนะ

ความชำนาญและภูมิรู้ต่างๆ ซึ่งท่านทั้งหลายได้สร้างสมในเวลาเดินทางและในการสงคราม นั่นแหละจะเป็นประโยชน์แก่ตัวท่านทั้งหลายมากมาย ทั้งเป็นขุมทรัพย์อันใหญ่หลวงแก่บ้านเมืองของท่านทั้งหลายด้วย และข้าพเจ้าเชื่อว่าทหารอาสา

ทุกคนต่อไปจะเป็นข้าทูลละอองอันดีของพระเจ้ากรุงสยาม กับจะเป็นพลเมืองดีแห่งพระราชอาณาจักรของพระองค์ด้วย เป็นการเชิดหน้าชูตาอย่างยิ่งที่ท่านทั้งหลายได้ถูกเลือกให้ไปเป็นผู้แทนพระองค์พระเจ้าอยู่หัว และประชาชนชาวสยาม ในงานสงคราม ณ ทวีปยุโรปและความองอาจความอดทนซึ่งท่านทั้งหลายได้มีมาแล้วนั้น จะเพิ่มผลอันดีแก่ตัวท่านทั้งหลายตลอดจนภูมิประเทศแห่งตนด้วย

ต่อไปนี้ข้าพเจ้าขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จงประสาทให้ท่านทั้งหลายเป็นผู้ที่มีอายุยืนยาว เจริญด้วยความสุข และอุดมด้วยพิพัฒน์ผลสฤงคาร

ในที่นี้เป็นความประสงค์ของข้าพเจ้าจะนำข่าวโทรเลขแสดงอวยพรและต้อนรับของจอมทัพอังกฤษ ผู้ซึ่งได้กระทำการยุทธภาคตะวันตก คือท่าน จอมพลเฮก มากล่าวให้ท่านทั้งหลายฟัง

โทรเลขจากจอมพล เออร์ลเฮก

โดยฉันทานุมัติแห่งเพื่อนชาวอังกฤษในกองทัพ ข้าพเจ้าขอส่งความยินดีมาต้อนรับกองทหารอาสาไทย ผู้ซึ่งได้กลับมาถึงบ้านเกิดเมืองตน ภายหลังความมีชัย และสันติภาพ

เฮก แห่งเบเมอไซด์

นี้เป็นข่าวโทรเลขของทหารผู้หนึ่ง ถึงท่านทั้งหลายซึ่งเป็นเพื่อนทหารเหมือนกัน

ข้าพเจ้าจะไม่หน่วงท่านทั้งหลายไว้นานเกินควร แต่ท่านทั้งหลายจงสมานฉันท์ด้วยข้าพเจ้า กล่าวไชโย ถวายแด่พระเจ้ากรุงสยามด้วยเทอญ

มีการเลี้ยง ณ ที่นั้นพอสมควร จากสถานทูตอังกฤษกองทหารได้มุ่งไปสู่สถานทูตฝรั่งเศส ข้าราชการประจำสถานทูตและชาวฝรั่งเศสที่อยู่ในพระนครได้ทำการต้อนรับ นายโตบ์โนต์ผู้รักษาการแทนอัครราชทูตฝรั่งเศสได้กล่าวสุนทรพจน์เป็นภาษาไทยความว่า

"เราชาวฝรั่งเศส มีความยินดีเป็นอันมากที่ได้จัดการรับรองท่าน นายทหารและพลทหาร ณ สถานทูตฝรั่งเศสนี้ ในโอกาสที่ท่านได้กลับมาจากประเทศฝรั่งเศส เมื่อได้เป็นเพื่อนรบอันสนิทสนมกับเรา

เพราะฉะนั้น จึงขอให้ท่านทั้งหลายดื่มถวายพระพรแด่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อทรงพระเจริญยิ่ง ๆ และขอท่านทั้งหลายเปล่งเสียงอุโฆษไชโยให้แก่พวกสัมพันธมิตรในความมีชัยชนะของเราด้วย"

มีการเลี้ยง ณ ที่นั้นพอสมควร แล้วขบวนกองทหารมุ่งสู่ที่พักกระทรวงกลาโหม สองข้างทางมีประชาชนทุกชาติทุกภาษาคอยต้อนรับอย่างหนาแน่น ต่อจากนั้นก็มีพิธีทางศาสนาทั้งฝ่ายฉัทธิพราหมณ์และฝ่ายพุทธศาสนา ทุก ๆ พระอารามในพระนครได้ย่ำฆ้องกลองเบ่าแตรสังข์ พระสงฆ์ได้สวดชุมนุมในพระอุโบสถนั้น ๆ สวดพระพุทธมนต์ถวายพระพรไชยมงคลแก่พระราชอาณาจักรสยาม เฉพาะในอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นองค์ประธาน ทรงนมัสการพระมหามณีรัตนปฏิมากร พระราชาคณะ ๓๙ รูป เจริญพระพุทธมนต์เป็นเสร็จพิธีทางศาสนา และได้ทรงพระกรุณาพระราชทานเลี้ยงนายทหารพลทหารที่กลับจากพระราชสงครามโลกครั้งนั้น ณ ศาลารับแขก หลังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

วันต่อมาได้มีขบวนแห่อัฐิทหารอาสาที่เสียชีวิตในงานพระราชสงครามครั้งนี้ โดยมีทูตานุทูตมาร่วมขบวนด้วย ขบวนมุ่งไปสู่วัดมหาธาตุ ซึ่งเป็นที่เตรียมไว้สำหรับพักก่อนจะนำไปบรรจุในอนุสาวรีย์ที่สร้างไว้ต่อไป ทหารทั้งหมดได้เข้าไปสู่อุโบสถวัดมหาธาตุ โดยมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นประธาน และมีสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาวชิรญาณวโรรสพร้อมด้วยพระราชาคณะอีก ๒๙ รูป ได้ประชุมพร้อมอยู่ในอุโบสถ สมเด็จพระมหาสมณะถวายเทศน์ ความว่า

"นโม พุทธสฺส"
รูปํ ชีรติ มจฺจานํ นามโคตฺตํ น ชีรติ
ภาสิตํ พุทฺธเสฏฺเฐน สจฺจํ สจฺจคเวสินาติฯ"

"*ขอถวายพระพร*

ในคราวที่กองทหารอาสามีชัยกลับมาถึงพระนครครั้งนี้ พวกทหารที่กลับมาถึง ย่อมได้ความภูมิใจไม่น้อยว่า ได้อาสาสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินของตน ออกไปทำสงครามปราบปรามอธรรมในยุโรปมีชัย ได้ต้านทานโลกไว้มิให้ตกต่ำลง ทั้งได้รับพระราชทานบำเหน็จความชอบ ประกอบกับความต้อนรับของมหาชน ยิ่งได้ความเบิกบานใจ ฝ่ายพวกทหารผู้รับอาสาไปเช่นเดียวกัน แต่มาเสียชีวิตไปในระหว่างสงคราม ไม่ทันได้กลับเข้ามาเฝ้าสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินและเห็นหน้าคนร่วมคณะและญาติมิตรของตน โดยที่สุดไม่ทันได้รู้ผลแห่งความตั้งใจ ความเพียร ความเสี่ยงของตนว่าเป็นอย่างไร แต่ข้อนี้ย่อมทำเพื่อนร่วมคณะตลอดถึงเพื่อนร่วมชาติ ตั้งแต่

สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าลงไปให้รู้สึกระลึกถึงเป็นอย่างยิ่ง ในโอกาสนี้ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้กระทรวงกลาโหมมีการบำเพ็ญกุศลส่งและฝังอัฐิไว้เป็นอนุสาวรีย์ เพื่อพระราชทานเกียรติยศแก่ผู้ล่วงลับไปแล้ว แทนบำเหน็จแลการต้อนรับอันจะพึงได้ หากว่ามีชีวิตกลับมาถึง ชนทั่วไปพลอยมีใจสงสารด้วย จึงได้มาช่วยเป็นสหายในการบุญของกระทรวงกลาโหม แม้สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้าก็ได้เสด็จพระราชดำเนินมาประทับเป็นประมุขแห่งสมาคม เป็นการทรงไว้อาลัยอีกส่วนหนึ่ง ฯ

พวกทหารเหล่านี้แม้ได้สิ้นชีวิตเสียแล้ว ก็ตายไปแต่รูปกายตามสภาวะของสังขาร แต่ชื่อแลโคตรของเขายังจักไม่เสื่อมสูญไป ยังจักปรากฏต่อไปอีก เข้าในคาถาอันได้ยกขึ้นไว้ในเบื้องต้น แปลความว่า **ความข้อนี้ อันสมเด็จพระพุทธเจ้าผู้เสาะหาความจริง ได้ทรงภาษิตไว้ว่า "รูปำ ชีรติ มจฺจานำ นามโคตฺตำ น ชีรติ" รูปของสัตว์ทั้งหลาย ย่อมย่อยยับไป ส่วนชื่อและโคตรย่อมหาย่อยยับไม่ดังนี้ ฯ**

บรรดาสัตว์ทั้งหลายล้วนมีอันจะตายเป็นสภาวะ ชีวิตของสัตว์ผู้หนึ่ง ๆ ไม่เป็นไปได้ถึงไหน เพียงไม่กี่สิบปี ก็จักถึงความไม่มีบัญญัติ คือเป็นอะไรอยู่ที่ไหนไม่มีใครรู้ ฯ ส่วนสกุลที่สืบสายลงไปหลายชั่วอายุ ยังจักตั้งอยู่ได้นานกว่าอายุของคนผู้เดียว คนเราจึงควรนึกถึงและรักษาประโยชน์ของสกุลเป็นใหญ่กว่าประโยชน์ส่วนตน ฯ แม้สกุลเล่าก็เป็นเพียงสาขาอันหนึ่งๆของชาติแห่งคนเรา เชื้อสายสามารถก็ยังอาจรักษาให้สืบลงไป เชื้อสายสิ้นสามารถก็อาจสาบสูญ ดุจชีวิตของคนผู้เดียวไม่ยั่งยืนเหมือนชาติที่สงเคราะห์สกุลหลายสายเข้าไว้ เพราะอย่างนี้ คนเราจึงควรนึกถึงและรักษาประโยชน์ของชาติเป็นใหญ่กว่าประโยชน์ส่วนสกุล ฯ สกุลก็ดีจะทรงอยู่ได้โดยสวัสดีก็เพราะถือธรรมะเป็นหลัก ดุจเดียวกับบุคคลปราศจากธรรมะแล้ว แม้ชาติก็อาจสาบสูญหรือร่วงโรยลงไป ดังเคยมีตัวอย่างในตำนานนั้น ๆ ไม่ต้องกล่าวถึงสกุลอันอาจเป็นได้ก่อน เพราะอย่างนั้นอันจะรักษาสกุล รักษาชาติต้องรักษาธรรมะเป็นคู่กัน นี้ได้แก่ถือพระศาสนา ฯ อีกประการหนึ่ง สกุลก็ดี ชาติก็ดี จะดำเนินในวิถีแห่งธรรมก็ต้องมีสกุลทายาทแลชาตินายกที่ดีเป็นผู้นำ เพราะอย่างนั้น การสนับสนุนประมุขแห่งสกุลแลชาติ จึงเป็นการทำแก่สกุลแลชาติเอง ฯ

ชนใดได้ทำประโยชน์ให้แก่สกุลให้ชาติของตน เป็นผู้น้อยได้เข้าสามัคคีเป็นกำลังของหัวหน้า เป็นผู้ใหญ่ได้นำผู้น้อยเป็นวิถีแห่งธรรม แลในสามัคคีเพื่อกิจการของสกุลของชาติ ได้บำรุงพระศาสนาอันคุ้มครองตนกับสกุลตลอดถึงชาติ ชนนั้นได้ชื่อว่าเป็นอยู่ไม่ปราศจากประโยชน์ แม้มีชีวิตอยู่ไม่เท่าไรนัก ก็ยังดีกว่าคนอยู่เปล่าแม้มีอายุยืน พุทธาทิบัณฑิตย่อมสรรเสริญว่า "**อโมฆ์ ตสฺส ชีวิตำ**" ชีวิตของเขาย่อมไม่เปล่า ดังนี้ แม้เขาสิ้นชีวิตไปแล้วก็ย่อยยับไปแต่รูปกายอันเป็นสังขตธรรมคือสภาพอันปัจจัยแต่งขึ้น อันไม่เป็นของคงทนถาวร ส่วนชื่อแลโคตรยังจักไม่สาบสูญ ยังจักปรากฏแก่ใจของคนร่วมสกุลร่วมชาติ ตลอดกาลที่สกุลแลชาติยังตั้งอยู่ ฯ ชาติไทยของเราตั้งเป็นอิสระอยู่สืบมาได้จนบัดนี้ ก็เพราะบุรุษในยุคนั้นๆ ได้ป้องกันมิให้ชาติอื่นเข้าครอบงำ แม้เสียทีในบางครั้งก็ยังกู้ความเป็นอิสระของตนขึ้นได้ในไม่ช้าท่านย่อมพร่าทรัพย์สมบัติ ร่างกาย แม้ชีวิตเป็นพลีแก่ชาติ แลทะนุบำรุงชาติให้จำเริญรุ่งเรืองสืบมาโดยลำดับ แม้ท่านดับสังขารไปแล้วเฉพาะบุคคลๆ แต่ประโยชน์อันท่านได้ช่วยกันทำไว้ ยังให้ผลแก่ชาติให้สามารถตั้งเป็นอิสระสืบมา ชื่อว่าชาติไทยของเราจึงเป็นอยู่ยั่งยืนมาจนบัดนี้ ฯ แม้ชื่อแลโคตรก็เป็นประเภทแห่งสังขตธรรม ต่อได้ปัจจัยเข้าสนับสนุน จึงจักสามารถทรงอยู่ได้ เพราะอย่างนั้นชาติไทยของเราจักตั้งเป็นอิสระยั่งยืนสืบไป ก็เพราะเพื่อนร่วมชาติตั้งใจทำตามอย่างแห่งบรรพบุรุษเช่นนี้ชาติไทยเราจักไม่รู้จักตายเลย จักสมด้วยพระพุทธภาษิตอันกล่าวแล้วนั้น ฯ

เมื่อห้าปีล่วงมาแล้ว ได้เกิดมหาสงครามขึ้นที่ยุโรป ในระหว่างเยอรมนีกับสัมพันธมิตรสหายฝ่ายหนึ่ง ประเทศสัมพันธมิตรก็รวมฝรั่งเศสกับอังกฤษเข้าด้วยฝ่ายหนึ่งในมหาสงครามนั้น ฝ่ายเยอรมนีสนับสนุนอธรรม ด้วยความมุ่งหมายเพื่อจะเข้าครอบงำเป็นเจ้าเป็นใหญ่ ฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นผู้ป้องกันธรรมเพื่อจะรักษาคุณสมบัติเหล่านั้นของชาติทั้งหลายให้คงอยู่ กล่าวโดยธรรมาธิษฐาน เป็นสงครามในระหว่างอธรรมเป็นฝ่ายรุก และธรรมเป็นฝ่ายรับ ธรรมถูกอธรรมคุกคามอย่างนี้ ชาติต่างๆ แม้อยู่นอกยุโรป มีอเมริกาเป็นต้นที่เป็นผู้ใฝ่ธรรมจึงไม่อาจนิ่งดูดายจึงพลอยเข้าเป็นฝ่ายแห่งสัมพันธมิตร ฯ กรุงสยามของเราแต่แรกก็ตั้งตนเป็นกลาง แต่ภายหลังทนอยู่ไม่ได้ต้องเข้าช่วยฝ่ายสัมพันธมิตรเหมือนกัน ในอันจะส่งพลนิกาย – ออกไป มี

นักบินไทยและนักบินฝรั่งเศส จะขึ้นบินเดินทางเป็นขบวนที่เมืองโป

กองทหารบกรถยนต์ไทย ลำเลียงกองระวังหน้าทหารฝรั่งเศสข้ามแม่น้ำไรน์ที่เมืองไมน์ส

คณะนายทหารในกองทูตทหาร ถ่ายในสถานทูตสยาม ณ กรุงปารีส

กองทหารบกรถยนต์รับธงไชยเฉลิมพลที่สถานีรถไฟเมืองนอยสตัดต์

พระบรมราชโองการให้ประกาศหาผู้สมัครกองทหารเหล่านั้นมีแก่ใจเข้ารับอาสาออกไปทำราชการสงครามสำเร็จ เชิดชูเกียรติยศแห่งชาติไทยเราว่า เป็นผู้ใฝ่ธรรมไม่สักแต่ชื่อ ได้ลงมือทำเพื่อป้องกันธรรมไว้จริง ๆ มีส่วนว่าได้ช่วยทำความสงบให้แก่โลก ได้ช่วยพยุงโลกไว้มิให้ตกต่ำ เป็นอันได้ทำประโยชน์กว้างขวางออกไปไม่เฉพาะชาติของตน สมเป็นผู้ถือศาสนาที่สอนไม่ให้เห็นแก่ตนโดยส่วนเดียว ฯ พวกทหารผู้หาอันตรายมิได้ กลับเข้ามาถึงย่อมได้รับความต้อนรับของเพื่อนร่วมคณะร่วมชาติตลอดถึงราชบัลลังก์เป็นอย่างสูง ได้มีหน้ามีตา ฯ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสดับพระธรรมเทศนาจบ ได้ทรงกระทำพิธีตามลัทธิศาสนาโดยครบถ้วนแล้ว เจ้าพนักงานก็ได้เชิญอัฐิแห่ไปบรรจุ ณ อนุสาวรีย์ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สร้างขึ้นที่มุมตะวันตกเฉียงเหนือแห่งท้องสนามหลวง เมื่อทรงกระทำพิธีบรรจุอัฐิในอนุสาวรีย์เสร็จแล้ว เป็นเสร็จพิธี ต่อ ๆ มาทหารอาสาทั้งนายและพลส่วนมากได้รับการปลดออกเป็นทหารกองหนุนและได้แยกย้ายกันไปทำมาหากินตามหน้าที่เดิมโดยทั่วกัน

เรื่องต่างๆ ของทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑ เริ่มแต่ก่อนสงคราม จนสงครามสงบมาเล่าโดยย่อให้ท่านฟัง ถ้าจะยกเอามาเล่าให้ละเอียดพิสดาร หนังสือจะต้องหนามากกว่านี้ถึง ๑๐๐๐ หน้า ซึ่งเป็นเหตุขัดข้องที่จะกระทำเช่นนั้นได้ ณ โอกาสนี้ เป็นแต่เพียงนำข้อความที่สำคัญๆมาเล่าทวนความจำแก่ท่านผู้รู้แล้วแต่ต้น ส่วนข้อเท็จจริงปลีกย่อย ในระหว่างการเดินทางในสนามรบในประเทศต่าง ๆ ที่ทหารอาสาได้ผ่านพบมานั้น สุดวิสัยที่ผู้เขียนจะนำมากล่าวได้หมด เพราะผู้เขียนเพิ่งเกิดเมื่อสงครามเกือบสงบแล้ว แต่ที่เขียนได้อย่างยืดยาวมานี้ ก็ได้อาศัยค้นคว้ารวบรวมมาจากประวัติของทหารอาสา และหลักฐานที่มีอยู่ที่สมาคมบ้างและจากหนังสืออื่น ๆ อีกมากเล่มด้วยกัน

นับเป็นรอยจารึกอันหนึ่ง ในตำนานของชาติไทย ยังความภาคภูมิใจให้แก่อนุชนคนไทยรุ่นหลัง ๆ อย่างยิ่ง สรุปผลที่ประเทศสยามได้รับจากการเข้าร่วมรบในสงครามโลกครั้งนั้น นอกจากจะได้รับสิทธิเป็นคู่สัญญาสงบศึกด้วยแล้ว ยังได้รับผลที่สำคัญอีกหลายประการ เช่น

๑. ทำให้ฐานะของประเทศเขยิบขึ้นสู่ความเป็นเอกราชเกือบจะนับว่าสมบูรณ์ทุกประการได้

๒. หนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีกับนานาประเทศ ได้ถูกร้อฟื้นขึ้นมาทำกันใหม่ ให้มีการเสมอภาคดีขึ้น

๓. อำนาจทางศาล อำนาจทางการค้า ตลอดจนอำนาจภายในประเทศได้ถูกปรับปรุงแก้ไขและใช้โดยเสรีในภายหลัง

๔. ทำให้พลโลกรู้จัก–เข้าใจคนไทยถูกต้องดีขึ้น

ด้วยพระสมรรถคุณอันยอดเยี่ยมของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ชาติไทยจึงก้าวมาสู่ความเจริญมั่นคงปานฉะนี้ พระองค์ทรงเป็นยอดแห่งนักรบ นักปกครองและนักการเมืองที่เฉลียวฉลาดรอบคอบ และทรงวางพระองค์ถูกต้องตามกาลสมัย เช่นในเรื่องการผูกน้ำใจคนให้แน่วแน่มั่นคงอยู่กับหน้าที่ ดังกระแสพระราชดำรัสส่งและรับกองทหารอาสา เมื่อวันจากไปงานพระราชสงครามและวันกลับ ซึ่งผู้เขียนได้อัญเชิญมาบันทึกไว้ข้างต้นโดยตลอด ผู้อ่านจะสังเกตเห็นได้ว่า พระองค์ทรงแสดงต่างกรรมต่างวาระไว้อย่างแนบเนียน กล่าวคือ ก่อนวันที่กองทหารอาสาจะเดินทางออกนอกพระราชอาณาจักร พระองค์ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่นายและพลทหารเยี่ยงพี่กับน้องหรือฉันท์เพื่อนต่อเพื่อน ในวันพระราชทานเลี้ยงส่ง แต่ครั้นวันกลับพระองค์ทรงต้อนรับกองทหารอาสาเยี่ยงพ่อต้อนรับลูก ซึ่งเป็นหลักการครองใจของผู้เป็นนายคนที่กอปรไปด้วยสัจธรรมแห่งน้ำพระทัยของพระมหากษัตริย์พระองค์นั้น นับเป็นแบบฉบับอันดียิ่งที่นักครองเมืองรุ่นหลัง ๆ พึงยึดเป็นข้อปฏิบัติ แม้พระองค์ท่านจะสวรรคตไปนานเท่านานก็ตาม พระนาม **"สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า"** ยังคงฝังแน่นอยู่ในประวัติศาสตร์และในจิตใจของคนไทยทุก ๆ รุ่นชั่วกัลปาวสาน ดังพระราชนิพนธ์บทหนึ่งว่า

ประวัติวีระบุรุษไซร้ เตือนใจเรานา
ว่าอาจจะยังชนม์ เลิศได้
และยามจะบรรลัย ทั้งชั้ง
รอยบาทเหยียบแน่นไว้ แทบพื้นทรายสมัย

เนื่องในงานพระราชสงครามครั้งนั้น พระองค์ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทปลุกใจอันซาบซึ้งไว้ ทรงหวังที่จะให้อนุชนคนไทยรุ่นหลังได้ยึดไว้เป็นข้อเตือนใจว่า จะอย่างไรก็ตาม **ให้เห็นประเทศชาติเป็นสำคัญกว่าสิ่งอื่น** ดังโคลงสยามานุสติที่จารึกไว้ที่หน้าศาลาว่าการกระทรวงกลาโหมและที่อยู่ในหน้าสุดท้ายของเรื่องนี้ ขอทหารอาสาทั้งมวลและท่านผู้อ่านหนังสือเล่มนี้ระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณอันยอดยิ่ง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ไว้ชั่วนิรันดร

และขอพระวิญญาณอันมีบุพการคุณแด่ชาติไทย - คนไทย จงได้ทรงสถิตสถาพร ณ แดนสยามอันเป็นบุญญาเขตนั้นเทิด

จำเดิมแต่วันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ โดยพระปรีชาญาณอันสุขุม ทรงเด็งกาด ไกลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประเทศสยามได้ประกาศสงครามและรับสมัครผู้อาสาไปในงานพระราชสงคราม ณ ทวีปยุโรป เป็นที่น่าปลื้มปีติอย่างยิ่งที่ชนชาวไทยได้แสดงให้ชาวโลกเห็นว่า ไทยมีสายเลือดนักรบอันแท้จริงดินิสัยไม่สูญสิ้น แม้ประเทศจะว่างเว้นจากการรบราฆ่าฟัน ตั้งอยู่ในความสงบปรกติสุขภายใต้ร่มพระบารมีของพระบรมราชวงศ์จักรีมาช้านานนับเป็นเวลา ๑๐๐ ปีเศษ (ก่อนมหาสงครามโลกครั้งที่ ๑) แล้วก็ตาม ไทยก็พร้อมที่จะรบได้ทุกขณะโดยไม่ประมาท ดังพระราชนิพนธ์บทหนึ่งว่า

เกิดมาในชาติเชื้อ มีเลือดเนื้อเชื้อชาติไทย
ต้องไม่ให้ชาติใด ดูหมิ่นเล่นเช่นของขัน
ขึ้นชื่อว่าเป็นไทย ต้องมีใจนักรบมั่น
เลือดเนื้อทั้งปวงนั้น ถวายไว้เป็นชาติพลี ฯ

พลเมืองต่างพากันสมัครอาสามากเกินกว่าจำนวนที่ต้องการหลายสิบเท่า รัฐบาลจึงต้องคัดเลือกเอาผู้อาสาจากทุก ๆ จังหวัดมิให้น้อยหน้ากัน และเพื่อให้เป็นแบบอย่างอันมีเกียรติแก่บุคคลในจังหวัดนั้น ๆ คัดเลือกได้ทั้งนายและพลเป็นจำนวน ๑๓๐๐ คนเศษ จัดส่งออกไป ณ ประเทศฝรั่งเศสสมทบกับนักเรียนไทยที่อยู่ในนานาประเทศ ที่มารวมรออยู่ประมาณ ๕๐ คนเศษ รวมทหารอาสาทั้งหมดราว ๑๓๐๐ คนเศษ ได้ไปทำการร่วมศึกกับประเทศราชสัมพันธมิตรจนสงครามสงบดังเรื่องที่ได้เขียนเล่ามาข้างต้น เมื่อทหารอาสากลับสู่ประเทศ ประชาชนพลเมืองทุกชาติทุกภาษาต่าง ให้การต้อนรับอย่างมโหฬารยิ่ง ดังพระราชนิพนธ์บทหนึ่งว่า

ชโยโห่อึกอื้อ คือโห่ช่วย อำนวยชัย
ไชยะชำนะใน เศิกแข็งกล้า ฝ่าสงคราม
ชโยทหารไทย ไปปราบชั่น บ่ครั่นคร้าม
ไชยะชำนะงาม ชาวสยามร้อง ก้องเริงรมย์ ฯ

ล่วงมาถึง พ.ศ. ๒๔๖๕ บรรดาประเทศราชสัมพันธมิตรน้อยใหญ่ที่ได้ร่วมการสงครามมาด้วยกันในครั้งกระนั้น ต่างได้จัดตั้งสมาคมสหายสงครามขึ้นในประเทศของตน และทางสถาน

ทูตอเมริกันได้มีหนังสือเชิญชวนติดต่อมายังกระทรวงการต่างประเทศของเรา ให้ร่วมมือในการนี้อย่างจริงจัง โดยมีวัตถุประสงค์มุ่งที่จะอุปการะเลี้ยงดูบรรดาทหารผ่านศึกในมหาสงครามโลกครั้งนั้น เพราะทหารอาสามีอันจะเป็นไปต่าง ๆ นานา เป็นต้น ทุพพลภาพ เจ็บป่วย ชราล้มตาย ฯลฯ จำเป็นที่รัฐบาลและประชาชนพลเมืองของแต่ละชาติจะพึงให้การเกื้อกูลอุดหนุนซึ่งกันและกัน ตามคติวิสัยแห่งธรรมะของโลก โดยไม่เลือกชั้นวรรณะ ให้ถือว่า ทหารผ่านศึกได้กระทำงานชนิดเสี่ยงชีวิตทุกอย่างแม้ชีวิตเพื่อผดุงสันติธรรมของโลกให้คงอยู่ ควรที่จะได้รับผลสนองคุณจากชาติของตนบ้างตามควร ด้วยเหตุดังกล่าวมา และเพื่ออนุวัติไปตามที่นานาชาติราชสัมพันธมิตรเขานิยมทำกัน จอมพล สมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์วรพินิจ ได้รับสั่งให้หม่อมเจ้าอมรทัต กับหลวงรามฤทธิรงค์ (พระอาสาสงคราม) เข้าเฝ้า ทรงปรารภถึงเรื่องนี้ แล้วมอบเรื่องให้จัดการเริ่มตั้งสมาคม เมื่อร่างโครงการเสร็จแล้ว สมเด็จเจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์เสนาธิการทหารบก จึงนำขึ้นกราบบังคมทูลรัชกาลที่ ๖ พระองค์จึงโปรดเกล้า ฯ พระราชทานนามสมาคมนี้ว่าสมาคมสหายสงคราม และทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ และสมาชิกได้เลือกพลตรี พระยาพิไชยชาญฤทธิ์ เป็นนายกสมาคมสหายสงครามเป็นคนแรก

บรรดาสมาคมสหายสงครามของต่างประเทศ เท่าที่ได้ทราบมา เขาได้จัดตั้งเป็นปึกแผ่นมั่นคง มีเงินทุนอุดหนุนจากผู้มีใจกุศลบริจาคและเงินของชาติรวมกัน มีเจ้าหน้าที่ประจำคอยให้ความสะดวกสบายแก่สมาชิกและมีคณะกรรมการคอยดูแลทุกข์สุขของสมาชิกอย่างใกล้ชิด พลเมืองของเขามองเห็นความหมายและความสำคัญของทหารผ่านศึกอย่างแท้จริง แต่สมาคมสหายสงครามของสยาม เมื่อต้นเกล้าต้นกระหม่อมรัชกาลที่ ๖ องค์ผู้ทรงประสาทสมาคมนี้ขึ้นได้สวรรคตไปแล้ว สมาคมก็เป็นไปอย่างซบเซา แม้พระเจ้าแผ่นดินพระองค์ต่อ ๆ มาจะได้ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์และทรงสละพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์อุดหนุนเกื้อกูลเรื่อยมาก็ตาม ก็ไม่อาจที่จะอยู่อย่างมั่นคงได้ เพราะสมาคมตั้งอยู่ในศาลาว่าการกระทรวงกลาโหม ไม่สะดวกแก่ทหารอาสาผู้กลายสภาพมาเป็นพลเรือนเมื่อเกิดทุกข์ร้อนจะไปติดต่อขอความอุปการะช่วยเหลือ เป็นเหตุให้ทหารอาสาต้องห่างเหินสมาคมไป เมื่อสมาคมตกอยู่ในสภาพเช่นนั้น ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเล็กน้อย ได้มีสมาชิกทหารอาสากลุ่มหนึ่งได้ริเริ่มดึงเอาสมาคมสหายสงครามออกมาจากกระทรวงกลาโหมเสีย เพื่อจะได้จัดการบริหารงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์สากลที่วางไว้แต่เดิม

เมื่อสมาคมได้ออกมาตั้งภายนอกกระทรวงกลาโหม ทุนรอนไม่มี มีแต่เงินของสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินทรงอุดหนุนปีละ ๑,๕๐๐ บาท (หนึ่งพันสี่ร้อยบาทถ้วน) สมาคมจึงเป็นมาอย่างล้มลุกคลุกคลานหาที่ตั้งสมาคมแน่นอนไม่ได้ คณะกรรมการของสมาคมก็ต้องไปเปลี่ยนมาเที่ยวเร่ร่อนประชุมที่โน่นบ้างที่นี่บ้าง อยู่ร่วม ๒ ปี ครั้นมาในสมัยพลโทพระศราภัยสฤษฎิการ (สมุหราชองครักษ์ของพระเจ้าแผ่นดิน ร. ๘) เป็นนายก พระศราภัย ฯ ได้ไปติดต่อขอเช่าตึกของกรมพระคลังข้างที่ใช้เป็นที่ตั้งสมาคมสหายสงคราม ณ ตึกเลขที่ ๕๐ ถนนพระราม ๑ ยศเส ทางกรมพระคลังข้างที่ได้ออเฟอให้เช่า เมื่อสมาคมได้ที่ตั้งอันถาวรมั่นคงแล้ว สมาชิกกลุ่มหนึ่งได้ยื่นเรื่องราวขอเงินต่อรัฐบาล ซึ่งในสมัยนั้น พลเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลได้ให้เงินงบประมาณอุดหนุนสมาคมปีละ ๓,๖๐๐ บาท (สามพันหกร้อยบาทถ้วน) นับว่ารัฐบาลในสมัยนั้นเริ่มเห็นความสำคัญของทหารอาสาบ้าง ทำให้สมาคมค่อยพบกับแสงสว่าง ทหารอาสาผู้เป็นสมาชิกค่อย ๆ มาติดต่อขอความช่วยเหลือจากสมาคมมากขึ้น สมาคมได้รับพระราชทานเงินส่วนพระองค์จากสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินปีละ ๑,๕๐๐ บาท (หนึ่งพันสี่ร้อยบาทถ้วน) จากงบประมาณแผ่นดินปีละ ๓,๖๐๐ บาท รวมเป็นเงินอุดหนุนปีละ ๕,๐๐๐ บาท (ห้าพันบาทถ้วน) จึงได้จัดเจ้าหน้าที่ประจำคอยติดต่อกับสมาชิก แต่เงินจำนวนน้อยจะอุปการะใครให้เต็มมือนักไม่ได้เลยทำให้สมาชิกเหินห่างไปอีก คณะกรรมการของสมาคมได้เปลี่ยนแล้วเปลี่ยนเล่าเพื่อจะจัดหารายได้มาเป็นทุนไว้ช่วยเหลือทหารอาสาผู้รับทุกข์ เพราะทหารอาสาส่วนมากเป็นคนจน วัยและสังขารต่างก็ร่วงโรยแก่เฒ่าไปตาม ๆ กัน ได้เจ็บป่วยล้มหายตายจากกันไปเกือบถึงหนึ่งแล้ว รัฐบาลต่อมาได้ยื่นมือเข้าอุ้มชู โดยเพิ่มเงินงบประมาณแผ่นดินให้เป็นปีละ ๑๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งหมื่นบาทถ้วน) สมาคมได้เป็นมาอย่างล้มลุกคลุกคลานเมื่อออกจากกระทรวงกลาโหมร่วมเวลา ๑๗ ปี เพราะสมาชิกแก่เฒ่าและยากจนลงและค่าครองชีพสูงขึ้น ต่างมุ่งมาขอความช่วยเหลือจากสมาคมซึ่งสมาคมไม่มีทางได้อื่นใดมาจุนเจือ นอกจากเงินงบประมาณแผ่นดินและเงินอุดหนุนจากสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินเท่านั้น สมาคมพบกับความยุ่งยากอีกระยะหนึ่ง แต่ได้มีสมาชิกกลุ่มหนึ่งได้ยื่นมือเข้ามาวิ่งเต้นแก้ไขปรับปรุงคณะกรรมการของสมาคมเสียใหม่ โดยไปเชิญพันโท หลวงยุทธสารประสิทธิ์ ให้มาเป็นนายกของสมาคมต่อจาก ร.อ.ม.จ. นิศยากรวรวรรณ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๔

การที่สมาชิกกลุ่มนั้น มุ่งยึดเอา พ.ท. หลวงยุทธสารประสิทธิ์ เป็นนายกของสมาคมเนื่องด้วย พ.ท. หลวงยุทธสารประสิทธิ์ เป็นคนเอางานเอาการจริง ๆ เป็นคนโอบอ้อมอารี สุขุม

ร.ต. สุด ปลื้มชิงชัย
เจ้าหน้าที่ประจำสมาคม ฯ

และเคยเป็นนักปกครองมาแล้วนานปี ประกอบกับเคยเป็นนายทหารคนสนิทประจำตัวของ พลเอก พระยาเทพหัสดิน มาเป็นเวลาหลายปี ซึ่งอย่างไรเสียก็คงพาสมาคมไปสู่ความรุ่งเรืองมั่นคงตามความมุ่งหมายได้ ที่แรก พ.ท. หลวงยุทธสารประสิทธิ์ไม่ค่อยจะกล้ารับคำเชิญเกรงว่าจะทำงานให้สมาคมไม่ได้ เพราะวัยสังขารของตนเองก็ร่วงโรยลงไปมากและประกอบกับมีธุรกิจส่วนตัวมากอยู่ แต่ทนต่อความวิงวอนของสมาชิกกลุ่มนั้นไม่ได้ จึงยอมรับเป็นนายกของสมาคมต่อเนื่องกันมาจนย่างเข้าปีที่ ๓ ตลอดเวลา ๒ ปีเศษที่ล่วงมา พ.ท. หลวงยุทธสารประสิทธิ์กับคณะกรรมการชุดของท่าน ได้ร่วมมือกันแก้ไขปรับปรุงทุก ๆ อย่างของสมาคมให้ดีขึ้นดังผลงานในระยะเวลา ๒ ปีครึ่งแห่งการเป็นนายกสมาคมของ พ.ท. หลวงยุทธสารประสิทธิ์ เท่าที่ผู้เขียนทราบและเห็นด้วยตนเอง คือ

๑. *ได้วางระเบียบจัดหาเงินทุนช่วยเหลือสมาชิกของสมาคมผู้ทุกข์ยาก และเจ็บป่วยล้มตาย*

๒. *จัดวางระเบียบให้การอุปการะช่วยเหลือสมาชิกและครอบครัว*

๓. *จัดที่พักอาศัยให้แก่ทหารอาสาที่จนจริง ๆ อยู่ (ในบริเวณที่ตั้งสมาคมเดี๋ยวนี้)*

๔. *จัดหอพักให้แก่สมาชิกต่างจังหวัดได้มาพัก โดยไม่ต้องเสียเงินค่าพัก (จัดทำต่อเติมจาก ร.อ.ม.จ. นิตยากรวรวรรณ นายกคนเก่า)*

๕. *จัดการรักษาพยาบาลทหารที่ยากจนเจ็บป่วยตลอดจนครอบครัว*

ที่ผู้เขียนหยิบยกเอามากล่าวนี้ เป็นแต่เรื่องใหญ่ ๆ ส่วนงานปลีกย่อยที่ พ.ท. หลวงยุทธสารประสิทธิ์ ทำอยู่เป็นประจำทุกวันอีกมากมาย ล้วนแล้วแต่ยังความสงบสุขให้แก่เหล่าทหารอาสาผู้ทุกข์ยากจริง ๆ เช่น ได้เที่ยวเยี่ยมเยียนทหารอาสาที่เจ็บป่วย ณ โรงพยาบาลต่าง ๆ จนกระทั่งในโรงพยาบาลโรคจิต เพราะทหารอาสาบางคนขัดสน จนประสาทและจิตใจเสียไป นายกสมาคมต้องส่งเสียเงินเลี้ยงดูทหารอาสาผู้เจ็บป่วยด้วยโรคภัยและโรคประสาทคนละ ๖๐ บาทต่อเดือน ซึ่งในระยะนี้มีผู้เจ็บป่วยทุกประเภทของโรคอยู่ประมาณ ๓๘ คน และทหารอาสาบางคนไม่มีกระทั่งผ้าจะนุ่ง นายกสมาคมต้องซื้อเครื่องนุ่งห่มให้ บางคนไม่มีงานทำ นายกสมาคมต้องจัดหางานให้ทำ

และบางรายหมดตัวจริง ๆ ทั้งครอบครัว นายกสมาคมต้องอุ้มชูทั้งครอบครัว ยิ่งกว่านั้นต้องสาระวนกับเรื่องต่าง ๆ ภายในสมาคมอีกมาก เวลาทหารอาสาตาย นายกสมาคมต้องเป็นเจ้าภาพนำเงินไปช่วยอย่างน้อยศพละ ๕๐๐ บาท และต้องไปเป็นประธานในวันเผาศพ ซึ่งคณะกรรมการต้องไปทั้งชุด ทั้งนายกสมาคมและคณะกรรมการไม่มีเงินเดือนหรือรายได้อย่างใด สละเวลาและความเหนื่อยยาก ทำงานให้แก่ทหารอาสาด้วยกำลังใจจริง ๆ **"ผู้เขียนเคยเรียนถามท่านนายกสมาคมเสมอว่าอายุและสังขารของท่านร่วงโรยมากแล้ว ตรากตรำงานไปทำไมอีก ควรพักผ่อนหาความสงบสุขให้แก่ชีวิตและจิตใจของตนเองมิดีหรือ ท่านกลับตอบด้วยแววตาและท่าทางอันกระปรี้กระเปร่าและแข็งกร้าวว่า ทำเพื่อกุศล ใจผมยังแข็งแรงและหนุ่มต่อการงาน ขอให้ได้นอนตายกับการงานเพราะช่วยเพื่อนร่วมตายและช่วยตัวเองดีกว่าที่จะนอนตายโดยมิได้ทำงาน ช่างมันเถอะสังขารและวัย แต่หัวใจกำลังใจของผมยังแข็งแรงต่อการงานอยู่"**

ผู้เขียนยังหนุ่มร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงมาก และรักการทำงานยิ่งชีวิต แต่บางครั้งยังแพ้ พ.ท. หลวงยุทธสารประสิทธิ์ ในด้านกำลังใจแห่งการทำงาน บางครั้งผู้เขียนกับท่านต้องนั่งทำงานอยู่จนมืดค่ำดึกดื่นถึง ๓-๔ ทุ่ม โดยต่างไม่ได้กินข้าวเลย ท่านไม่ได้แสดงว่าอ่อนเพลียให้เห็น จนเมื่อท่านไปส่งผู้เขียนที่บ้านแล้ว ท่านก็เป็นลมไปในรถยนต์ของท่านตลอดทาง นอกจากงานอันยุ่งยากและหนักของสมาคมสหายสงครามที่ท่านทำอยู่แล้ว ท่านยังเป็นประธานกรรมการ เป็นผู้อำนวยการ เป็นผู้จัดการและเป็นกรรมการของบริษัทใหญ่น้อยอีกหลายบริษัท สรุปรวมความว่า พ.ท. หลวงยุทธสารประสิทธิ์ เป็นนักรบ นักปกครอง นักพูดและนักธุรกิจที่ควรเคารพนับถือและกราบไหว้ (โดยไม่ต้องล้างมือ) สมแล้วเหมาะแล้ว ที่ทหารอาสาผู้แก่เฒ่าจงใจเลือกเอาท่านเป็นหัวหน้า ผู้เขียนมิได้เอาคำเท็จมากล่าวหรือยกย่องสรรเสริญท่านเพื่อการประจบสอพลอ ในอันที่จะหวังประโยชน์ใด ๆ จากท่าน ผู้เขียนเป็นคนเสียวและขวานผ่าซากเพียงไร ในวงธุรกิจทั่วๆ ไปทราบกันดี ฉะนั้นที่ต้องพูดถึงคุณธรรมความดีของท่านมานี้ เพื่อหวังที่จะบอกเล่าให้ทหารอาสาที่อยู่ห่างไกลได้ทราบถึงน้ำใจของหัวหน้าของเขาเป็นสำคัญ และให้ท่านผู้อ่านบางท่านได้ยึดไว้เป็นแบบอย่าง เพราะคนหนุ่มสมัยปรมาณูหรือสมัยใกล้กึ่งพุทธกาลดู ๆ ก็ชอบกลอยู่

รัฐบาลหลังรัฐประหาร โดยเฉพาะพณ ฯ ท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ได้เอาใจช่วยเหลือสมาคมสหายสงครามในทางการเงินเป็นอย่างดียิ่ง ได้ช่วยทั้งทางให้งบประมาณแผ่นดินเป็นปี ๆ ละ ๖๐,๐๐๐ บาท (หกหมื่นบาทถ้วน) และช่วยเป็นพิเศษ โดยให้เงินแก่สมาคม

สหายสงครามอีก ๒๔๖,๐๐๐ บาท (สองแสนสี่หมื่นหกพันบาท) เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๕ อันเป็นวันที่ระลึกของทหารอาสา ซึ่งถ้ายกเว้นต้นเกล้าต้นกระหม่อมรัชการที่ ๖ ออกเสียแล้ว นับว่า พณ ฯ ท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี เป็นผู้ช่วยเหลือเกื้อกูลทหารอาสามากที่สุดผู้หนึ่ง ซึ่งทหารอาสาทั้งหลายจะลืมพระคุณของท่านเสียมิได้เลย **พ.ท. หลวงยุทธสารประสิทธิ์ ได้เคยกล่าวแก่ผู้เขียนว่า ถ้าท่านไม่ได้ พณ ฯ ท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้ความเมตตากรุณาอย่างนี้แล้ว ลำพังตัวท่านเอง ก็เห็นจะไปไม่ได้เท่าที่เป็นอยู่นี้**

นับแต่ตั้งสมาคมมาจนบัดนี้ มีนายกสมาคมรวมด้วยกันเท่าที่ค้นได้มี ๘ ท่าน คือ

๑. พลเอก พระยาเทพหัสดิน
๒. พลโท พระศราภัยสฤษฎิการ
๓. พลเอก จิร วิชิตสงคราม
๔. พลเรือตรี พระยาศรยุทธเสนีย์
๕. พลตรี พระประศาทพิทยยุทธ
๖. นาวาเอก พระเรี่ยมวิรัชพากย์
๗. ร้อยเอก หม่อมเจ้านิศยากรวรวรรณ
๘. พันโท หลวงยุทธสารประสิทธิ์

นายกกิติมศักดิ์ มี ๒ ท่าน คือ

พลเอก พระยาเทพหัสดิน เมื่อท่านผู้นี้ถึงแก่กรรมลง สมาคมจึงได้เชิญ พลเอก จิร วิชิตสงคราม เป็นนายกกิติมศักดิ์แทนต่อไป

สมาชิกกิติมศักดิ์ มี ๖ ท่าน คือ

๑. พลเอก เจ้าพระยารามราฆพ
๒. พลเอก พระวรวงศ์เธอกรมหมื่นอดิศร ฯ (พระองค์เจ้าอลงกฎ)
๓. พณ ฯ ท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงฉายรวมกับคณะนายทหารอาสาที่ได้ร่วมแสดงละครกับพระองค์
(นายทหารที่นั่งข้างหน้า คือ พลโท พระศราภัยสฤษฎิการ สมุหราชองครักษ์ ร.๔)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประทับร่วมกับข้าราชบริพารฝ่ายใน
พร้อมด้วยหมา ยาเหล อันชื่อสัตย์ของพระองค์

ยอดแห่งความรักและความซื่อสัตย์

ทุกครั้งที่ไปเมืองนครปฐม ผ่านสนามจันทร์ อดที่จะระลึกถึงอนุสาวรีย์ยาเหลและบทพระราชนิพนธ์ของ "สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า" ที่อนุสาวรีย์นั้นเสียมิได้ จึงขออัญเชิญพระราชนิพนธ์อันซาบซึ้งตรึงใจมาเสนอท่านผู้อ่านเพื่อเป็นข้อคิดควรคำนึง ความว่า :—

"อนุสาวรีย์นี้เตือนจิต ให้กูคิดรำพึงถึงสหาย โอ้อาลัยใจจ่อยู่ไม่วาย กูเจ็บคล้ายศรศักดิ์ปักอุรา ยากที่ใครเขาจะเห็นหัวอกกู เพราะเขาดูเพื่อนเห็นว่าเป็นหมา เขาดูแต่เปลือกนอกแห่งกายา ไม่เห็นนึกตรึกตราถึงดวงใจ เพื่อนเป็นมิตรชิดกูอยู่เนืองนิจ จะหามิตรเหมือนเจ้าที่ไหนได้ ทุกทิวาราตรีไม่มีไกล กูไปไหนเจ้าเคยเป็นเพื่อนทาง ช่างจงรักภักดีไม่มีหย่อน จะนั่งนอนยืนเดินไม่เหินห่าง ถึงยามกินเคยกินกับกูพลาง ถึงยามนอนนอนข้างไม่ห่างไกล เพื่อนเป็นมิตรชิดกูอยู่เนืองนิจ จะผิดอยู่ก็แต่เพียงพูดไม่ได้ แต่เมื่อกูใคร่รู้ความในใจ กูมองดูรู้ได้ด้วยดวงตา โอ้อกกูดูเพื่อนอยู่หลัดหลัด เพื่อนมาพลัดพรากไปไม่เห็นหน้า กูเผลอก็ชะเง้อเผื่อเพื่อนมา เสียงกุกกักก็ผวาตั้งตามอง อันความตายเป็นธรรมดาโลก กูอยากตัดความโศกกมลหมอง นี่เพื่อนตายเพราะผู้ร้ายมันมุ่งปอง เอาเป็นจ้องสังหารผลาญชีวี เพื่อนมอดม้วยด้วยมือทรชน เอารูปคนสวมใส่พิมพ์ใจผี เป็นคนจริงหรือจะปราศซึ่งปรานี นี่รากษสอัปรีย์ปราศเมตตา มันยิงเพื่อนเหมือนกูพลอยถูกด้วย แทบจะม้วยชีวังสิ้นสังขาร์ จะหาเพื่อนเหมือนเจ้าที่ไหนมา ช้ำอุราอาลัยไม่วายวัน เมื่อยามมีชีวิตสนิทใจ ยามบรรลัยลับล่วงดวงใจสั่น ด้วยอำนาจจงรักภักดีนั้น ขอให้เพื่อนขึ้นสวรรค์สราญรมย์ ถึงจะมีหมาอื่นมาแทนที่ กูก็รักเพื่อนนี้เป็นปฐม ที่ไหนเล่าจะสนิทและชิดชม ที่ไหนเลยจะนิยมเท่าเพื่อนรัก ถึงแม้จะไม่มีรูปนี้ไว้ รักเพื่อนฝังดวงใจกูตระหนัก แต่รูปนี้ไว้เป็นพยานรัก ให้ประจักษ์แก่คนผู้ไมตรี เพื่อนเป็นเยี่ยงอย่างมิตรสนิทยิ่ง ภักดีจริงต่อกูอยู่เต็มที่ แม้คนใดเป็นได้อย่างเพื่อนนี้ ก็ควรนับว่าดีที่สุดเอย ฯ"

สองนักรบของชาติ

สมาชิกและอนุสมาชิกของสมาคมสหายสงคราม

๔. พันเอก พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงศ์

๕. พลตรี พระยาดำรงแพทยาคุณ

๖. พลเรือตรี หลวงชำรงนาวาสวัสดิ์

นายล้วน โพธิชาติ
ผู้เอาใจใส่กับสมาคมเป็นพิเศษ

ทหารอาสาที่เอาใจใส่สมาคมเป็นพิเศษคือ นายล้วน โพธิชาติ ได้ถูกเลือกเป็นกรรมการของสมาคมเกือบทุกสมัย แม้บัจจุบันนี้ก็เป็นกรรมการมือขวาของนายกสมาคม และเป็นที่ชอบพอเชื่อถือของทหารอาสาโดยทั่วๆ ไป สมาชิกที่เหลืออยู่ตามทะเบียน ๗๐๐ กว่าคน ถึงแก่กรรมไปเกือบถึงหนึ่งแล้ว ที่ยังมีชีวิตอยู่ต่างแก่หง่อมแล้วทั้งนั้นเป็นส่วนมาก ผู้เขียนกะดูว่าอีกสัก ๒๐ ปีข้างหน้าเป็นอย่างช้า ทหารอาสาแท้ๆ คงหมดตัวเหลือแต่ชื่อ ทั้งแต่สายเลือดแห่งนักรบ นักเสียสละไว้ คือ บุตรซึ่งเวลานี้ต่างเป็นอนุสมาชิกของสมาคมอยู่ และจะเป็นผู้ร่วมกันรักษาประวัติแห่งบรรพชนของเขาไว้ต่อไป

ในวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ของทุกๆ ปี ทหารอาสาจะมาประชุมบำเพ็ญกุศลให้แก่เพื่อนร่วมตาย และพบปะวิสาสะเลี้ยงดูกัน เพื่อระลึกถึงวันแห่งสันติของมหาสงครามโลกครั้งนั้น และร่วมกันระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของล้นเกล้าล้นกระหม่อมรัชกาลที่ ๖ ผู้ทรงเป็นเสมือนชนกของทหารอาสาด้วย ในวันนี้ต่างดีใจ เมื่อรู้ว่าคนนั้นคนนี้ยังมีชีวิตอยู่ ต่างเศร้าสลดใจ เมื่อรู้ว่าคนนั้นคนนี้ได้สิ้นชีวิตจากไปแล้ว ในงานที่ระลึกถึงทหารอาสาที่เสียชีวิตในมหาสงครามครั้งนั้น กระทรวงกลาโหมได้ให้ความร่วมมือกับสมาคมเสมือนหนึ่งเจ้าภาพ ทุกๆ ปีได้เชิญแขกผู้มีเกียรติทั้งไทยและทูตทหารนานาประเทศร่วมโต๊ะอาหารกันในศาลาว่าการกระทรวงกลาโหม และที่สมาคมสหายสงคราม ในเย็นวันที่ ๑๑ พฤศจิกายนของทุกปี สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินทรงเสด็จพระราชดำเนินมาวางพวงมาลา ทูตานุทูตต่างประเทศและหน่วยราชการต่างๆ นำพวงมาลามาวางที่อนุสาวรีย์ทหารอาสา ณ มุมด้านตะวันตกของสนามหลวงเช่นเดียวกัน

ผู้เขียนได้รวบรวมเรื่องของทหารอาสาและความเป็นมาของสมาคมสงครามมา กล่าวเล่าให้ท่านผู้อ่านทราบโดยย่อแต่ต้นจนบัดนี้ เพื่อรื้อฟื้นความทรงจำของผู้อ่านแต่หนหลังว่า ทหารอาสาก็ตาม สมาคมสงครามก็ตาม ต่างมีกำเนิดเกิดมาได้อย่างไร มีความหมายความสำคัญแก่ประเทศชาติแค่ไหนเพียงไร ควรที่ผู้อ่านและคนไทยทั้งหลาย พึงให้ความเห็นใจ ให้ความเมตตาอุดหนุนจุนเจือแก่ชบวนการนี้ ที่กอปรไปด้วยผู้เฒ่าผู้แก่ ยากจนและเจ็บป่วย อันควรรับความปรานีจากท่านผู้มีใจกุศลทั้งหลายอยู่ ผู้เขียนมิได้เป็นทหาร แต่เป็นไทยแท้ทั้งกายใจและสายเลือด จริงอยู่ผู้เขียนมิได้เคยสวมเครื่องแบบทหาร เพียงแต่ตลอดเวลาแห่งการเล่าเรียน ได้สวมเครื่องแบบลูกเสืออยู่ถึง ๑๒ ปี เป็นนายหมู่ลูกเสือเอกภายใต้การอบรมสั่งสอนปลุกใจให้เป็นนักสู้นักเสียสละ เพื่อประเทศชาติและส่วนรวมจากแนวนโยบายและบทพระราชนิพนธ์ต่าง ๆ ของต้นเกล้าต้นกระหม่อมรัชกาลที่ ๖ อย่างเข้ากระดูกดำ ซึ่งผู้เขียนถือเสมือนว่า เป็นทหารของชาติด้วยผู้หนึ่ง ยิ่งได้มาประกอบอาชีพร่วมกับทหารเก่าผู้มากไปด้วยระเบียบวินัยและน้ำใจอันกล้าแข็ง เช่น พ.ท. หลวงยุทธสารประสิทธิ์และท่านนายพลทหารบกของชาติคนอื่น ๆ ยิ่งทำให้หัวใจเป็นทหารยิ่งขึ้น แม้ผู้เขียนจะเพิ่งเกิดเมื่อสงครามครั้งนั้นเกือบสงบ (พ.ศ. ๒๔๖๐) ผู้เขียนก็ยอมรับอาสาจากท่านนายกสมาคม เขียนและรวบรวมเรื่องราวต่างๆ ของทหารอาสาแต่อดีต มาเล่าทวนความจำให้คนไทยทั้งหลายฟังและขอจบเรื่องนี้ลงด้วย บทพระราชนิพนธ์บทหนึ่งกล่าวว่า :—

◎ ใครรานใครรุกด้าว แดนไทย
ไทยรบจนสุดใจ ขาดดิ้น
เสียเนื้อเลือดหลั่งไหล ยอมสละ สิ้นแล
เสียชีพไป่เสียลิ้น ชื่อก้องเกียรติงาม
◎ หากสยามยังอยู่ยั้ง ยืนยง
ไทยก็เหมือนอยู่คง ชีพด้วย
หากสยามพินาศลง ไทยอยู่ ได้ฤๅ
เราก็เหมือนมอดม้วย หมดสิ้นสกุลไทย.

เสียท่า

พลอากาศโท พระศิลปศัตราคม

การโฆษณาหมายร้ายป้ายสีซึ่งกันและกันในยามสงครามเป็นอาวุธชนิดหนึ่งซึ่งปฏิบัติกันมาทุกชาติทุกภาษาในทุกสมัย ยิ่งในสมัยปัจจุบัน เมื่อเครื่องมือการสื่อสารเจริญรุ่งเรืองขึ้น เมื่อมีเหตุการณ์ซึ่งฝ่ายตรงข้ามได้ก่อให้เกิดขึ้น พอที่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นเป็นเรื่องที่จะยกมาประกาศทับถมได้ ก็ไม่ลดละที่จะโหมประกาศให้เป็นการครึกโครมครื้นเครงยิ่งขึ้น จริงบ้าง เท็จบ้าง เรื่องเล็กน้อยก็ให้เป็นเรื่องใหญ่โตขึ้น บางครั้งบางคราวแม้ไม่มีเรื่อง ก็อาจกุข่าวร้ายทับถมฝ่ายข้าศึกได้ ทั้งนี้แล้วแต่ความสามารถ ความปลิ้นปล้อนของเจ้าหน้าที่ฝ่ายโฆษณา ทารุณกรรมก็ดี การลอบทำร้ายก็ดี การทรมานก็ดี ฯลฯ เหล่านี้เป็นข่าววิเศษที่จะปล่อยออกจากแหล่งกลาง แล้วมันก็จะกระพือแพร่ออกไปเองทุกหนทุกแห่งเท่าที่ลมปากจะพาไป ผลที่จะได้จากการนี้ก็คือก่อให้เกิดการเกลียดชังฝ่ายข้าศึก ซึ่งทำผิดศีลธรรมยิ่งขึ้น ทหารของฝ่ายแพร่ข่าวจะทำการรบเข้มแข็งยิ่งขึ้น ประชาชนจะส่งเสริมช่วยเหลือกองทัพยิ่งขึ้น ประเทศที่เป็นกลางอาจเห็นใจฝ่ายถูกทารุณ แล้วให้ความช่วยเหลือหรือในที่สุดอาจเข้าร่วมศึกด้วยก็ได้ จะป่วยกล่าวไยถึงจิตใจของทหารประชาชนฝ่ายเจ้าของข่าว แม้ภายในประเทศของข้าศึกเอง หากปรากฏข่าวว่า ทหารของตนเที่ยวแย่งชิง ปล้นสะดม ฆ่าฟันราษฎร ยึดค่า ไม่ว่าลูกเขาเมียใครมากๆ ขึ้น ก็อาจเป็นเหตุให้เกิดการปั่นป่วน เสียกำลังใจหมดความเชื่อถือแม่ทัพนายกองของตนได้ ผู้เขียนเรื่องไม่ได้

ตั้งใจจะเขียนเรื่องการโฆษณาในยามสงคราม ทั้งไม่เคยเรียน ไม่เคยรู้ และไม่เคยเกี่ยวข้องด้วย เท่าที่กล่าวมาแล้วนี้ ก็เพื่อพอจะเป็นบทนำให้เข้าใจเรื่องที่จะเล่าต่อไปเท่านั้น

ในมหาสงครามโลกครั้งแรก ซึ่งเพิ่งเสร็จสิ้นไปเมื่อประมาณ ๓๕ ปีมานี้ และพวกเราได้มีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยนั้น ได้ปรากฏข่าวโฆษณาเช่นนี้ เป็นที่ทราบกันดีเกือบทุกคน จนเกิดมีผลดังในเรื่อง "เสียท่า" นี้

วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๑ หลังจากฝ่ายเยอรมันได้ยอมทำสัญญาพักรบและยอมปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของฝ่ายสัมพันธมิตรแล้ว ก็มีข่าวว่ากองรถยนต์จะต้องเข้าไปทำการในดินแดนเยอรมันด้วย พร้อมกันนี้ก็มีข่าวโฆษณาเชิงหวังดี ตักเตือนทหารไทยให้สังวรในการเกี่ยวข้องกับหญิงเยอรมัน หญิงเยอรมันนั้นใคร ๆ ก็ย่อมรู้ว่ามีความงามไม่แพ้หญิงชาติอื่น ว่าในส่วนร่างกายหญิงเยอรมันมีรูปทรงเป็นสง่างามได้ส่วน ด้วยการบริหารร่างกายของเธอมาตั้งแต่เยาว์วัย ประกอบด้วยความเหมาะสมของดินฟ้าอากาศ เธอมักจะเป็นคนแข็งแรง มีสุขภาพอนามัยดี ผมสีทองละเอียดอ่อนดุจสำลี เมื่อต้องลมจะปลิวสะบัดโชย กลิ่นอันมีเสน่ห์ทั้ง ๆ ที่เธอไม่ต้องใช้น้ำหอมอันมีค่าสูงจากปารีส นัยน์ตาสีฟ้าของเธอเมื่อใครเห็นจะต้องงงงันดุจต้องมนต์ฉมัง นัยน์ตาของเธอนี่แหละมีอำนาจที่จะจูงใจให้คนหลงใหลคลั่งไคล้ วาจาอันนิ่มนวลไพเราะของเธอ จริตกิริยาอันอ่อนโยนของเธอเหล่านี้ อาจกล่อมใจบุรุษชาติอาชาไนยผู้มีน้ำใจแข็งประดุจเหล็กเพชรให้เอนอ่อนลงแทบเท้าของเธอ แต่...แต่ข่าวว่าเธอร้ายแรงนัก ด้วยเลือดรักชาติอันเข้มข้นของเธอและการเกลียดชังฝ่ายข้าศึกอย่างแสนสาหัส เธอจะไม่ลดละอย่างใดในอันจะก่อให้เกิดความเสียหายย่อยยับแก่ข้าศึกของเธอ เธอจะประหัตประหารข้าศึกของเธออย่างโหดร้ายและใจเย็น เธอจะใช้อาวุธอันวิเศษของเธอฝ่าฟันอุปสรรคทุกอย่าง เยี่ยงคติของไทยเราที่ว่า ไม่ได้ด้วยเล่ห์ ต้องเอาด้วยกล ไม่ได้ด้วยมนต์ ต้องเอาด้วยคาถา เพื่อประเทศชาติของเธอ เธอจะยอมพลีเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อชัยชนะ เพื่อความยิ่งใหญ่ของกองทัพเยอรมันและชาติเยอรมัน เธอจะแก้แค้นแทนชาติของเธอด้วยการทำลาย การประหาร ตลอดจนเชือดเฉือนอย่างเลือดเย็น ซึ่งอวัยวะของชายซึ่งตกอยู่ในมนต์เสน่ห์ของเธอ และแล้วเธอก็จะผละหายตัวไป พร้อมด้วยทิ้งร่างอัน

ปราศจากลมปราณไว้ ณ เบื้องหลัง นี่แหละหญิงเยอรมัน ข่าวนี้ทำให้พวกเราหนุ่มทหารไทยขนลุก ความคิดที่จะไปสนุกกันในเยอรมัน จะไปชมผมสีทอง นัยน์ตาสีฟ้า ได้ลดน้อยไปเกือบไม่เหลือเลย ก่อนจะออกเดินทางข้ามเขตแดนฝรั่งเศส—เยอรมัน พวกเราทุกคนพูดตักเตือนกัน จนดูเหมือนคำว่า **"ระวังจะถูกเชือด ระวังจะถูกเชือด"** ติดอยู่ที่ริมฝีปาก และก้องกังวานอยู่ในหู

คำสั่งกองรถยนต์ไทยออกเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๖๑ มีข้อความซึ่งทำให้ทหารทุกคนรู้สึกทั้งปีติยินดีในการที่จะได้ข้ามเข้าไปในดินแดนซึ่งเราใคร่จะเห็น ทั้งยินร้ายในการที่อาจจะประสบเหตุการณ์ตามข่าวเล่าลือ พวกเราจะต้องเตรียมตัวพร้อมที่จะผจญทุกอย่างที่จะเกิดขึ้น คำสั่ง คำตักเตือน จากหน่วยใหญ่และผู้บังคับบัญชามีมาเรื่อยๆ ให้พวกเราระมัดระวังตัว คำว่า **"ระวังจะถูกเชือด"** ทำให้พวกเราระแวงสงสัย ทุกอย่างในเขตเยอรมันร้ายแรงขึ้นถึงขนาดจนทำให้สยองของเราคนหนึ่งถึง **เสียท่า เสียท่าจริงๆ** ข้าพเจ้าผู้เขียนรับรองว่าเรื่องต่อไปนี้เป็นเรื่องจริงที่ได้บังเกิดขึ้น มิใช่เรื่องเหลวไหลที่นำมาโป้ปดมดเท็จประการใด

วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๔๖๑ ขบวนกองรถยนต์ไทยจะต้องเริ่มข้ามเขตแดนใกล้ๆ เมืองเม็ตซ์ เขตเยอรมันตอนแรกที่เราจะเข้าไปนี้เรียกว่า โลธริงเง่น เป็นมณฑลชายแดนติดต่อกับฝรั่งเศส ประชาชนมีจิตใจนิยมฝรั่งเศสมากพอใช้ ในตอนนี้พวกเรายังคงใจชื้นอยู่ คืนนี้พักแรมที่เมืองเรซ็องวิลล์

เช้าวันรุ่งขึ้น (๑๓ ธ.ค.) ขบวนรถยนต์ของเราออกเดินทางต่อไป พักแรมที่เมืองฟอร์บัค ตอนนี้ก็ยังอยู่ในแดนโลธริงเง่น พวกเราไม่ใคร่วิตกถึงภัยอันตรายมากนัก

วันที่ ๑๔ ธันวาคม วันนี้เป็นวันสำคัญที่เราจะเข้าไปในดินแดนเยอรมันอันแท้จริง ทุกคนตระหนักในความสำคัญของวันนี้ยิ่งกว่าเมื่อผ่านเขตแดนตอนเมืองเม็ตซ์เสียอีก สยองของเราคนที่ประสบเหตุการณ์เป็นคนพูดเยอรมันได้ ได้รับมอบให้เป็นนายทหารท้ายขบวนในตอนเดินทางวันนี้ มีหน้าที่เก็บตกรถที่ตกตามขบวนไปไม่ได้ จำเป็นจะต้องได้รับความช่วยเหลืออย่างใดอย่างหนึ่ง ตามระเบียบการเดินขบวนรถ นายทหารท้ายขบวนจะออกเดินทางต่อเมื่อขบวนได้ออกไปก่อนแล้วนานพอสมควร ฉะนั้นรถคันที่นายทหารท้ายขบวนไปด้วย จำเป็นจะต้องไปเดี่ยว นายทหารคนนั้นจะต้องมีลักษณะพิเศษบ้าง เช่นเข้าใจหน้าที่ของตนดี รู้จักรักษาตัวเอาตัวรอดเอาราชการรอด วันนี้ที่หมายการเดินทางหรือที่พักแรม เมืองถัดเมืองใหญ่เมืองหนึ่งใน

มณฑล ฟาสซ์หรือปาลาดินาต์ การเดินทางได้ดำเนินไปราบรื่น ไม่มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นจนถึงเมืองลันเตาเบิ้นเวลามืดค่ำพอดี

สหายของเราเล่าว่า เมื่อได้ติดต่อกับขบวนใหญ่แล้ว และได้บัตรพักแรมแล้ว ก็ตรงไปยังที่นั้น โรงแรม "Z. K." เวลาประมาณ ๒๐ น. โรงแรมนี้ใหญ่โตเรียบร้อย ๒ ชั้น ห้องหับสะอาดหมดจด เครื่องประดับห้องเท่าที่ได้เห็น ถ้าจะว่าเบิ้นชั้นเยี่ยมของเมืองนี้ก็ไม่ผิด เขามาพักอยู่คนเดียวคงปล่อยให้รถยนต์ไปพักรวมกับขบวน เจ้าของหรือผู้จัดการโรงแรมต้อนรับด้วยอัธยาศัยไมตรีอันดี เมื่อได้ห้องและล้างมือล้างหน้าเสร็จแล้วก็เชิญรับประทานอาหาร ในเวลานั้นไม่มีคนอยู่ในห้องอาหารเลย เห็นจะเบิ้นเพราะเลยเวลาแล้ว หรือมิฉะนั้นพวกเยอรมันก็คงหลบ ๆ ไม่อยากเที่ยวเตร่ และไม่เห็นมีฝ่ายเราพักอยู่ด้วยเลยสักคนเดียว มีแต่เจ้าของหรือผู้จัดการโรงแรมคนนั้นมานั่งสนทนาเบิ้นเพื่อน นาน ๆ จะมีพวกในโรงแรมเดินผ่านมาบ้าง พอเสร็จการกินแล้ว นายทหารผู้นั้นก็อำลาผู้ให้ที่พักไปนอน **"ระวังจะถูกเชือด ระวังจะถูกเชือด"** คงคิดอยู่ในสมองของเขา ดังนั้นเขาจึงไม่ออกไปไหนทั้ง ๆ ที่นายทหารหนุ่มผู้นี้เบิ้นผู้ชายเต็มตัวที่รักสนุก ชอบดู ชอบเห็นเยี่ยงชายหนุ่มทั้งหลาย หรืออาจจะเบิ้นเพราะเขาเห็นเหนื่อยมาตลอดหลายวันแล้วก็ได้ เขาปิดประตูลั่นดานตามเคย ปืนพกคู่มือแนบอยู่ข้างหมอน ทั้ง ๆ ที่ยังไม่ถอดอะไร ในไม่ช้าเขาก็หลับไปอย่างผาสุก

จะเบิ้นกี่ทุ่มกี่ยามมิได้สังเกต สหายของเราตกใจ เสียงเคาะประตู *"ก๊อก – ก๊อก – ก๊อก"* ดังขึ้น โดยที่ประตูห้องกับเตียงนอนอยู่ห่างกันมาก สหายของเราจึงเข้าใจว่าเคาะกันที่ห้องอื่นใกล้เคียง จึงมิได้เอาใจใส่ คงนอนต่อไป มิได้นึกคิดว่า ได้มีเหตุทุจริตร้ายเกิดขึ้นแก่ตนแล้ว เขามิได้สนใจต่อเสียงนั้นเท่าใดนัก มิช้ามินานเสียง *"ก๊อก – ก๊อก – ก๊อก"* นั้นก็ดังขึ้นอีกเบิ้นคำรบสอง สหายของเราเริ่มเอาใจใส่ฟัง ฟังให้รู้แน่ว่า ใครเคาะประตูกันที่ไหนแน่ แต่เมื่อเขายังอาลัยเตียงนอนอยู่ จึงยังไม่ลุกขึ้น แต่ก็ชักระแวงสงสัย และเมื่อระลึกถึงข้อเตือนใจ **"ระวังจะถูกเชือด"** ทำให้นอนไม่หลับอีกต่อไป คงหูผึ่งคอยฟัง เผื่อว่าจะมีการเคาะอีกจริงดังคาด *"ก๊อก – ก๊อก – ก๊อก"* ดังขึ้นอีกที่ประตู คราวนี้เขาแน่ใจว่าที่ประตูห้องเขาเองถูกเคาะเบิ้นครั้งที่ ๓ ด้วยความสงสัยว่าจะมีคนมาเคาะเพื่ออะไร เคาะผิดห้องหรือ? หรือว่าจะประสงค์ร้ายอะไร? อย่างที่เคยมีข่าวในหนังสือพิมพ์ หรืออาจจะมีคำสั่งด่วนมาจากขบวนใหญ่

สักสำคัญจึงต้องติดต่อมาในเวลาดึกดื่นเช่นนี้ สหายร่วมศึกของเราเล่าว่า "สมองผมปั่นป่วนระคนกับความตื่นเต้นอย่างมิอาจจะใช้คำพูดได้ถูกต้อง" ครั้นแล้วการโต้ตอบระหว่างผู้เคาะประตูกับผม โดยมีประตูบานหนาขวางอยู่กลางก็ได้บังเกิดขึ้น เขาเริ่ม

"ใคร ต้องการอะไรหรือ?" สหายของเราถามออกไปอย่างห้วน ๆ หนักแน่นระคนด้วยความโกรธ เพราะกำลังนอนและสงสัย

เงียบ ไม่มีเสียงตอบ

"ข่าวลือเรื่องทารุณกรรม ลอบทำร้าย การถูกเชือดเฉือน เป็นความจริงหรือนี่? ไม่จริงน่า" เขาคิด

"นั่นใครอยู่ที่นั่น? ต้องการอะไร?" สหายของเราถามซ้ำ แต่ก็ไม่มีเสียงตอบอีก จะว่าผู้ถามพูดเยอรมันให้คนเยอรมันฟังไม่เข้าใจ (ถ้าคนเคาะเป็นเยอรมัน) ก็จะผิดโขอยู่ เพราะเป็นคำพูดที่คนซึ่งเรียนภาษาเยอรมันเพียง ๒ – ๓ วัน ก็รู้จักใช้คำพูดนี้ แต่สหายของเราคนนี้เป็นคนชนาดได้เคยเรียนเคยพูดภาษานี้มานับตั้งสิบปีแล้ว หนำซ้ำตลอดเวลานั้นก็ได้คลุกคลีอยู่ในสมาคมคนที่พูดเยอรมันเกือบทุกชั้นทุกประเภท แปลกประหลาดอะไรเช่นนี้ **"จะว่าหูผมแชแหมไปก็ไม่ถูก** เพราะได้ยินอย่างแน่นอน เป็นสามครั้งสามหน" สหายของเราว่า "จริงละถ้าจะว่าคนที่ง่วงนอน เพราะเหนื่อยมามาก หรือมีความหวาดกลัวเนื่องจากข่าวโฆษณาทำให้มีโสตประสาทแชเชือนไป นั่นก็อาจจะเป็นได้" เขาพูดต่อ "แต่ผมได้ยินแน่แล้วถึงสามครั้งจึงลุกไปถาม ผมถามครั้งที่สาม ภายหลังสักครู่หนึ่งจึงเป็นเสียงผู้หญิง ได้ยินผ่านประตูไม้เข้ามาอย่างแผ่วเบา แต่ไม่ใช่ตอบคำถามของผม กลับเป็นเรียกชื่อชายเยอรมันคนหนึ่ง ผมบอกออกไปว่า ผิดห้อง คนที่เธอเรียกนั้นไม่ได้อยู่ในห้องนี้ แม้กระนั้นเธอก็ยังคงเรียกชื่อนั้นอยู่อีก และร้องขอให้ผมเปิดรับ เสียงหวานของเธอ **"เปิดรับซิคะ"** ไม่ชนะความระแวงของผม ผมไม่ยอมใช้คำว่า **"กลัว"** เพราะถ้าผมเปิดประตู ในมือขวาของผมก็ถือปืนอยู่ พร้อมที่จะลั่นไก โป้งมาก็โป้งไป สัมมาก็สัมไป จะไปกลัวอะไร แต่ผลอันจะตามมาภายหลัง ใครจะรู้ เพราะเป็นเวลาดึกดื่นค่ำคืน สองต่อสอง (ที่จริงคือหนึ่งต่อหนึ่ง) ผมก็เสียคนเท่านั้น นอกจากนั้นที่สำคัญที่สุดก็คือ ผมกลัวเวลาหลับหรือเวลาไม่รู้ตัว แล้วก็ถูกเชือด นี่ซิร้ายนัก แต่ทั้ง ๆ ที่รู้ตัวผมก็เสียท่าจนได้ เขากล่าวด้วยความละเหี่ย

การสนทนาโต้ตอบระหว่างสหายของเรากับผู้หญิงผู้เคาะประตูจบลงภายในเวลาไม่นาน เมื่อฝ่ายหนึ่งไม่ยอมถอดกลอนเปิดประตูให้ และอีกฝ่ายหนึ่งไม่อาจเข้าห้องได้ ในที่สุดเสียงข้าง

นอกก็เงียบหายไป ดูเหมือนว่าเรื่องจะจบลงเพียงเท่านี้ แต่ยังสหายของเราเดินกลับขึ้นเตียงนอนด้วยความกระวนกระวายระคนกับความฉงนสนเท่ห์ "แม่คนนั้นแกจะมาเล่นผลไม้อะไรหนอ" เขาคิด "แกจะมาฆ่าเราหรือ" หรือว่าแกนึกเล่นหาอะไรคนดำๆ เช่นเรา อย่างที่เขาว่า **คนขาวนั้นบ้าคนดำเป็นที่สุด** จนถึงฝรั่งพวกผู้ดากมากดีสาวๆ พากันไปหวานใจพ่อหนุ่มอาหรับสีกาแฟในไคโรในอาเด็กซานเดรีย และเสียคนนักต่อนัก กฎธรรมชาติไฟฟ้าสอนว่า ไฟบวกกับไฟลบย่อมกระโดดเข้าหากัน เขากล่าว สหายของเราอยากจะนอนให้หลับ แต่ก็หลับไม่ลง คิดถึงโน่น คิดถึงนี่ และในที่สุดก็ไม่วายคิดถึง **"ระวังจะถูกเชือด"** ไม่หลับจนแล้วจนรอดแช่งชักหักกระดูก อยากจะไปให้พ้นๆ อ้ายโรงแรมนี้ไปเสียให้เร็วที่สุดที่จะเร็วได้ ตกลงลุกขึ้นจัดแจงแต่งตัวลงไปกินอาหารเช้าตั้งแต่ยังไม่มีใครเขาตื่นกัน แต่ก็ยังพอเรียกบ๋อยซึ่งกำลังทำความสะอาดหลังอาหารอยู่ให้ช่วยสั่งกาแฟ ขนมปังให้ด้วย เสร็จแล้วกลับขึ้นไปยังห้องนอนอีก เพื่อเก็บเครื่องนอนเข้ากระเป๋า แล้วนั่งส่งบอารมณ์รอเวลารถมารับออกไปทำหน้าที่ต่อไป ซึ่งวันนี้ที่หมายปลายทางคือเมืองนอยชตัดต์

"นี่ฟรอยไลน์ เมื่อคืนนี้ฉันแย่ ไม่รู้ว่าใครมาเคาะประตูเรียก ทำให้ฉันนอนไม่หลับ" สหายของเรากล่าวถามฟรอยไลน์ประจำห้อง ซึ่งสาละวนปัดกวาดอยู่ที่ทางเดินหน้าห้อง

"ดิฉันไม่ทราบเจ้าค่ะ" ฟรอยไลน์ตอบสหายของเราอย่างไม่เอาใจใส่ และคงกวาดโน่นถูนี่อย่างจ้าระหวั่น

"เอ ทำอย่างไรจะรู้เรื่อง เห็นจะต้องถามผู้จัดการให้รู้เรื่องรู้ราวกันเสียบ้าง อย่างนี้นอนไม่หลับ ทนไม่ไหว" สหายของเราบ่นพลางเดินจะไปลงบันได โดยมิได้เอาใจใส่ต่อฟรอยไลน์นั้นอีกต่อไป

"คุณร้อยตรีคะ ได้โปรดเถิดเจ้าค่ะ" เสียงฟรอยไลน์เรียกสหายของเรา และเดินตามมาอย่างกระชั้นชิด และมีอาการลุกลี้ลุกลนชอบกล "ได้โปรดเถอะเจ้าค่ะ โปรดอย่านำเรื่องไปบอกผู้จัดการเลยเจ้าค่ะ" สหายของเราชะงักเมื่อได้ยินคำวิงวอนนี้ "มันเรื่องอะไรกัน" เขานึกแล้วก็ถามไป "ทำไมล่ะ ฟรอยไลน์ เผื่อว่าผู้จัดการจะได้สืบสวนให้รู้เรื่อง ฉันยังข้องใจและยังโกรธไม่รู้หาย ทำให้ฉันนอนไม่หลับตั้งครึ่งคืน" "โปรดอย่านำเรื่องไปบอกผู้จัดการเลยเจ้าค่ะ นึกว่าได้กรุณาแก่ดิฉันเถอะ

นายทหารฝ่ายสัมพันธมิตรกำลังติดเหรียญ ครัวก์ส์ เดอะแกร์ ให้แก่ ร.อ. ม.จ. นิตยากร วรวรรณ

นายทหารในกองรถยนต์รับพระราชทานบำเหน็จเครื่องราชอิสริยาภรณ์
ซึ่งพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ กฤดากร กำลังทรงกลัดให้

ร.อ. ม.จ. นิตยากร วรวรรณ ผู้บังคับกองย่อยที่ ๓ กำลังตรวจรถยนต์ที่ชนต้นไม้

ส.อ. เฉลิม สรวิสูตร ส.ต. จรูญ สิงหเสนีย์ กลับจากการลาดตระเวนแนวรบด้านหลัง

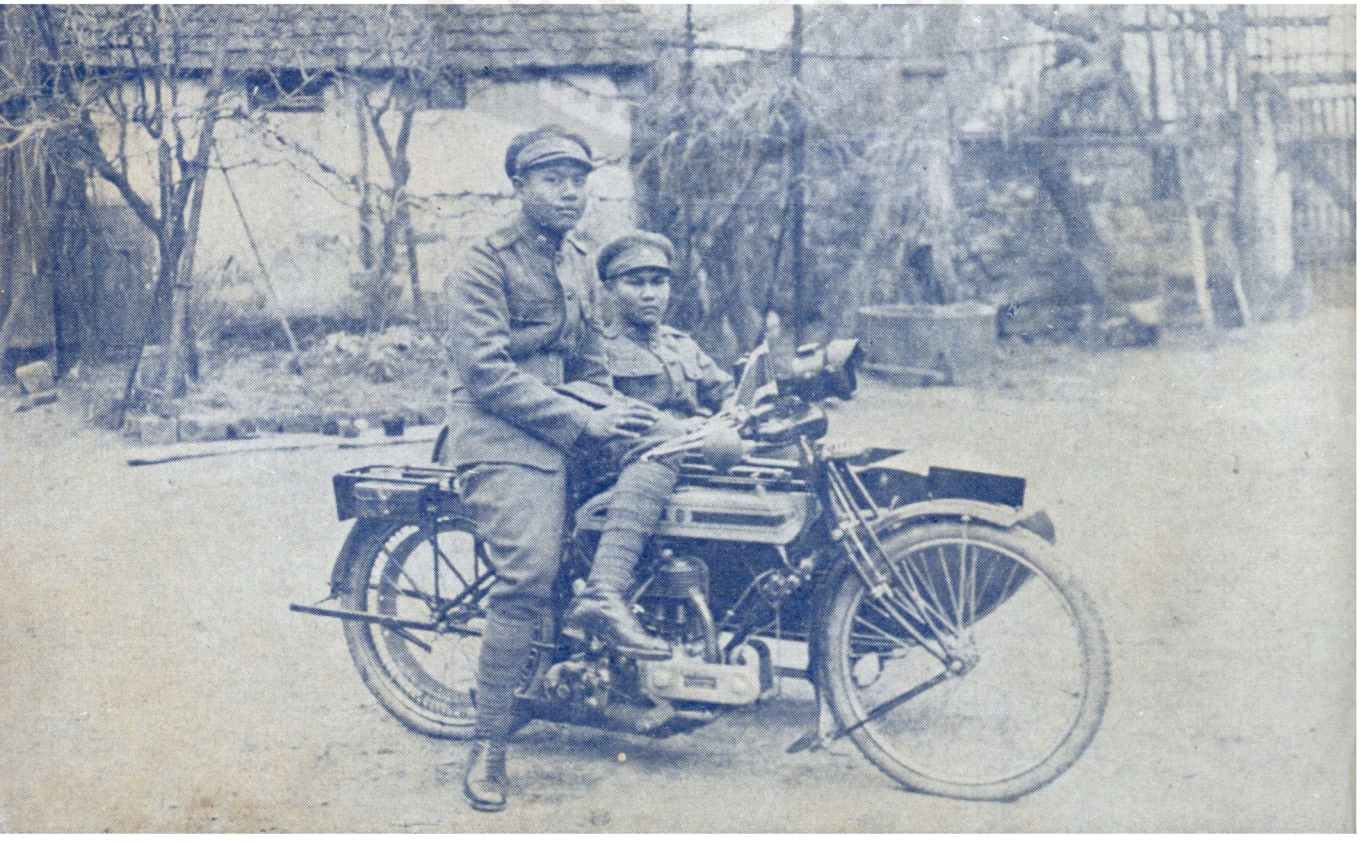

ดิฉันเป็นถูกไล่ออกแน่ที่เดียว" ฟรอยไลน์อ้อนวอนสหายของเราด้วยใบหน้าเศร้าสลด แทบว่าจะกราบลงไปแทบเท้าของนายทหารหนุ่มไทย "ดิฉันเป็นถูกไล่ออกแน่ ถ้าคุณไม่กรุณาดิฉัน"

"นั่นแน่ ได้ตัวแล้ว แม่คนนี้เองคือตัวการ" สหายของเรานึกแล้วก็ถามตรงไปตรงมาไม่อ้อมค้อม หนักแน่นแต่อ่อนโยนลงถนัด "อ้ออย่างนั้นก็ฟรอยไลน์นี่เองน่ะซิ ที่ไปเคาะประตู"

"เจ้าค่ะ" ฟรอยไลน์ตอบ พลางลดใบหน้าลงสู่พื้นทางเดิน คล้ายจะรู้สึกนึกละอายแก่ใจที่ตอบไปเช่นนั้น

"ต้องการอะไร หรือว่าเข้าห้องผิด" สหายของเราถาม

"ไม่ผิดหรอกเจ้าค่ะ"

"ถ้าเช่นนั้นฟรอยไลน์ต้องการอะไรล่ะ แล้วฉันจะไปรู้ได้อย่างไร" สหายของเราถามไปด้วยความเอาใจใส่ระคนกับความสงสาร และพอจะเดาความต้องการของฟรอยไลน์ออก ฝ่ายแม่ฟรอยไลน์ประจำห้องก็คงเข้าใจความหนักแน่นในน้ำเสียงของร้อยตรีหนุ่มทหารไทยว่า เขาก็เป็นคนธรรมดานี่เหมือนกัน จึงเงยหน้าอันมีดวงตาเยิ้มหยันนิด ๆ และตอบว่า "ก็ทำไมคุณไม่เปิดประตูให้ดิฉันเข้าไปก่อนล่ะค่ะ"

สหายของเราพูดอย่างเสียดายและเสียใจว่า "นี่แหละพรรคพวก ฤทธิ์เดชของการโฆษณาและการเชื่อข่าวเท็จออกุศล เตือนธันวาคมในประเทศเยอรมันก็หนาวพอใช้อยู่ ห้องหับก็ไม่ได้อุ่น เพราะขาดเชื้อเพลิง ซ้ำเมื่อมีผู้จะมาช่วยให้ความอบอุ่น ก็ยังปฏิเสธเสียอีก นอนก็ไม่หลับตั้งครึ่งค่อนคืน อย่างนี้ไม่เรียกว่า 'เสียท่า' จะไปเสียกันเมื่อไหร่"

จดหมาย

จดหมายของคุณพระสงครามภักดีที่ท่านกำลังจะอ่านอยู่นี้ เป็นยอดแห่งจดหมายที่จะสร้างเสริมแรงใจของนักสู้ นักเสียสละ เพื่อสุขวัฒนาถาวรของส่วนรวม ให้อบอุ่นชุ่มชื่นใจ ข้าพเจ้าผู้รับอาสาสร้างหนังสือเล่มน้อยนี้จากท่านนายกสมาคม ฯ เมื่อได้อ่านจดหมายของคุณพระ ฯ ถึงสามครั้งสามหน ทำให้หูตาสว่างแจ่มใส มองเห็นโลกนี้น่าอยู่และมองเห็นคนทั้งหลายเป็นเพื่อนที่น่ารัก.....ขอผู้อ่านจดหมายนี้ทุกท่านและทหารอาสาทั้งหลายจงพบแต่ความสุขใจ สุขอารมณ์.....เพื่อประกอบกรรมดีให้แก่ตนและคนอื่นต่อไป.

พันเอก พระสงครามภักดี

๒๑ ตรอกหลังวัดชนะสงคราม

วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๔๘๖

มิตรที่รักทั้งหลาย

ข้าพเจ้ามีเกียรติได้รับจดหมายจาก พ. ท. หลวงยุทธสารประสิทธิ์ นายกสมาคมสหายสงคราม ความว่า สมาคมสหายสงครามจะออกหนังสือสักเล่มหนึ่ง ในวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๖ ซึ่งเป็นวันที่ระลึกของทหารอาสา ในจดหมายฉบับนั้นได้ขอร้องให้ข้าพเจ้าเขียนเรื่องที่เกี่ยวกับทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑ ตามแต่ข้าพเจ้าจะเห็นควร เพื่อตีพิมพ์ลงในหนังสือเล่มนี้ เป็นธรรมดาที่หนังสืออย่างนี้ย่อมจะรวบรวมเรื่องจากผู้เขียนหลายท่านด้วยกัน ทางสมาคมคงจะไม่ต้องการเรื่องที่ยืดยาวซึ่งจะทำให้เป็นเล่มหนาจนเกินไปนัก ทั้งประกอบด้วยมีเวลาจำกัด ข้าพเจ้าจึงมิได้ค้นคว้าเรื่องเก่าแก่เสียก่อน โดยที่คิดว่า ถ้าเรื่องของข้าพเจ้าไม่เหมาะสม ทางการของสมาคมก็อาจให้งดเสียได้ เพราะคงจะมีเรื่องสำหรับเลือกมากอยู่แล้ว

ข้าพเจ้าใคร่จะฝากข้อคิดให้แก่เพื่อนทหารอาสาสงครามของข้าพเจ้า จะเรียกชื่อว่าเรื่องอะไร

ข้าพเจ้าก็ยังหาให้เหมาะไม่ได้ แต่ชื่อเรื่องนั้นไม่สำคัญ ขอให้สังเกตข้อความ แล้วจะแลเห็นในตัวของเรื่องเอง

ขอให้พวกเราทั้งหลาย ซึ่งเคยร่วมเป็นเพื่อนตายกันมาแล้ว ระลึกถึงเมื่อครั้งเราอาสาออกไปยังสมรภูมิแห่งสงครามโลกครั้งแรกดู เราคงจะยังจำกันได้ว่า เรามีความคิดเห็นอย่างไร เราจึงได้ตกลงใจอาสาตามประกาศของทางราชการ ในเรื่องนี้ถ้าจะกล่าวกันตามความจริงแล้ว ย่อมจะเห็นว่า มีหลายอย่างต่างกันตามจิตใจของบุคคล แต่เมื่อรวมอย่างย่อ ๆ ก็คงจะมีทั้งหวังประโยชน์ส่วนตัวและส่วนรวมเจือปนกัน การตกลงใจนี้ย่อมต้องใช้เวลาตริกตรองอยู่บ้าง เพราะบางท่านก็มีฐานะดีอยู่แล้ว การอาสาหมายถึงการสละฐานะที่น่าเสียดาย โดยไม่มีหวังว่าจะได้กลับมาครองตามเดิมอีก บางท่านก็มีห่วงอยู่ข้างหลังมากน้อยตามน้ำหนักของภาระที่ผูกพันอยู่ แต่คงจะมีอยู่จำนวนหนึ่งเหมือนกันที่ไม่มีห่วงอะไรมากมาย เช่นมีตัวคนเดียวและยังไม่มีหลักแหล่งเป็นที่เป็นทาง เป็นต้น ครั้นตัดห่วงได้หมดแล้ว ก็ยังต้องมีการคิดต่อไปอีกว่าการอาสาไปคราวนั้นหมายถึงว่า จะไม่มีหวังกลับมาอีกเลย ถ้าได้กลับมาก็นับว่าเป็นการบังเอิญหรือโชควาสนาช่วยเท่านั้น สำหรับผู้ที่รอดชีวิตกลับมาได้อย่างไรเสียทางราชการก็คงจะไม่ทอดทิ้ง คงจะตอบแทนการกระทำดีของตนจนสมกัน ข้าพเจ้าคิดว่าข้อความในประโยคหลังนี้ เพื่อนอาสาของข้าพเจ้าคงจะเคยคิดเหมือนกัน ก่อนจะออกไปราชการสงครามหรือกำลังเดินทางไปกลางท้องทะเล ในเวลาปฏิบัติงานในสนามรบจนกระทั่งเดินทางกลับ ในเรื่องนี้แหละที่เป็นจุดประสงค์ของข้าพเจ้าที่จะพูดฝากข้อคิดแก่สหายร่วมตายของข้าพเจ้า

ไม่ต้องสงสัยเลยว่า ย่อมมีไม่น้อยที่ผิดหวัง คือ เมื่อรอดชีวิตกลับมาแล้วไม่ได้รับการตอบแทนดังที่หวังไว้ เลยทำให้เกิดการโทมนัสน้อยใจ และเหตุนี้เองอาจทำให้จิตใจเสื่อมทราม ร่างกายทรุดโทรมและฐานะตกต่ำ ซึ่งเป็นการมิบังควรที่จะปล่อยให้เป็นไปเช่นนั้น

ที่จริง ถ้าจะพิจารณากันด้วยใจอันเป็นกลางอย่างแท้จริงแล้ว จะเห็นว่าทางราชการก็ได้เอื้อเฟื้อเกื้อหนุนทหารอาสาเป็นส่วนรวมตามสมควรอยู่บ้างแล้ว แต่ย่อมเป็นธรรมดาที่จะให้ทั่วถึงทุกคนและเสมอเหมือนกันหมดนั้นไม่ได้ ข้าพเจ้าเห็นใจทหารอาสาหลายคนที่ช่างโชคร้ายเสียจริง ๆ แต่ก็ช่วยอะไรไม่ได้ นอกจากจะ

คิดถึงหลักธรรมชาติว่า การทำความดีให้แก่ส่วนรวมนั้น มีแตกต่างกับการทำความดีให้แก่บุคคล โดยเฉพาะในเรื่องการได้รับการตอบแทน การกระทำความดีให้แก่บุคคล ถ้าบุคคลนั้นเป็นคนดี ก็อาจตอบสนองให้ผู้ที่กระทำความดีให้แก่เขาจนพอใจได้ เพราะมีผู้ให้ตอบแทนเป็นตัวตนที่มีความสำนึกอย่างบุคคลธรรมดา แต่การกระทำความดีให้แก่ส่วนรวมนั้น จะหวังการตอบแทนเหมือนบุคคลไม่ได้ เพราะส่วนรวมไม่มีตัวตนที่มีความสำนึกเหมือนบุคคลธรรมดา จะต่อรองอะไรก็ไม่ทราบว่าจะไปพูดกับใครให้เหมือนกับบุคคล มีแต่ตัวแทนส่วนรวม คือผู้มีตำแหน่งหน้าที่ตามระเบียบราชการซึ่งหารู้สึกเหมือนกับเมื่อมีใครมากระทำดีให้แก่ตนไม่ นอกจากนั้น ยังมีความยุ่งยากในระเบียบการงานเป็นแรงต้านทานมิให้ผู้มีน้ำใจดีเห็นอกผู้ประกอบกุศลกรรม อำนวยการตอบแทนให้ถึงขนาดตามที่เห็นควรอีกด้วย ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้แหละ จึงแลเห็นการตอบแทนเป็นลุ่ม ๆ ดอน ๆ ไม่สม่ำเสมอ

อีกอย่างหนึ่ง การตั้งความหวังตอบแทนไว้สูงเกินไป ก็เป็นเหตุหนึ่งที่จะทำให้ผิดหวัง เพราะเมื่อได้รับการตอบแทนไม่เท่ากับที่หวังไว้ ก็เลยทำให้เห็นไปว่าไม่ได้รับการตอบแทนอะไรเลย การตั้งความหวังตอบแทนนี้ ไม่มีกฎเกณฑ์อย่างใดที่จะพออาศัยนำมาคำนวณหาตัวเลขที่ถูกต้องได้ สุดแต่ใจของบุคคล ด้วยเหตุที่คนเรามีสัญชาตญาณเข้ากับตัวเอง จึงมักตั้งความหวังไว้สูงเกินไปกว่าที่จะได้รับตอบแทนเสมอ นับว่าเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดทุกข์ เมื่อทุกข์แล้วถ้าไม่มีหนทางจะดับหรือบรรเทาทุกข์ลงเสียบ้าง ก็จะแย่ หนทางที่กล่าวนี้มีอยู่ ถึงจะไม่ดับสนิทก็ยังพอบรรเทาลงได้ หนทางนี้ข้าพเจ้าไม่ได้คิดขึ้นเอง หากนำคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาใช้ให้เข้ากันกับเรื่องนี้

ขอให้ลองคิดดูอีกแง่หนึ่งซึ่งตรงกันข้ามกับที่กล่าวมาแล้ว คือ เมื่อหวังการตอบแทนทำให้เกิดทุกข์แล้ว เราก็หันมาทางไม่หวังการตอบแทนเลย จะเป็นอย่างไรไม่มีปัญหา เมื่อทุกข์เกิดจากความหวังเป็นเหตุ เราขจัดความหวังซึ่งเป็นเหตุเสียผลคือ ทุกข์ย่อมเกิดขึ้นมาไม่ได้ แต่เราจะมีเหตุผลอะไรมาสนับสนุนให้เกิดความภูมิใจจากแง่คิดทางนี้

การทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมนั้น เป็นบุญคุณอย่างละเอียดอ่อนและบริสุทธิ์ยิ่ง จะมาเทียบกับการรับจ้างไม่ได้ เพราะการรับจ้างนั้น เมื่อทั้งฝ่ายผู้จ้าง

พลอากาศโท พระยาเฉลิมอากาศ

ผู้บังคับการกองบินในงานพระราชสงคราม

และผู้รับจ้างได้ปฏิบัติตามสัญญาแล้ว ก็ไม่มีข้อผูกพันอันใดเหลืออยู่อีก การทำคุณแก่ส่วนรวม ถ้าผู้ทำคุณหวังการตอบแทนและได้รับการตอบแทนเสร็จสิ้นแล้ว ก็เหมือนการรับจ้างนั่นเอง หาใช่เป็นบุญคุณที่ละเอียดอ่อนสมควรแก่การทะนุถนอมไม่ การยอมสละกายถวายชีวิตเป็นชาติพลีนั้น ย่อมเป็นวีรกรรมที่สมควรจะเทิดทูนไว้อย่างสูง ควรรักษาความบริสุทธิ์นั้นไว้มิให้มีมลทินใด ๆ มาทำให้มัวหมอง เรายิ่งรักษาไว้ให้อยู่ในฐานะอันสูงส่งได้นานเท่าใด ก็ย่อมจะทำความสุขใจให้แก่เรานานเท่านั้น ความดีวิเศษเหนือบุญคุณสามัญนี้จะมัวหมองหรือหมดคุณค่าไปในเมื่อเราได้รับการตอบแทน เราอยากจะรับการตอบแทนซึ่งมีค่าเล็กน้อย เพื่อแลกบุญคุณที่มีค่ามหาศาลนั้นหรือ ถ้าท่านแลเห็นทางที่กล่าวที่หลังนี้อย่างชัดเจนแล้ว รับรองว่าจะเป็นสุข และจะช่วยทำให้สิ่งที่เหมาะสมไม่น่าเกลียดประการใดเลย

ข้าพเจ้ามิได้หมายความว่า ผู้ทำความดีแก่ส่วนรวมไม่ควรจะรับการตอบแทนใด ๆ เลย ตรงกันข้าม ควรรับได้ แต่ขอให้การตอบแทนนั้นมาเองประดุจฝนหลั่งลงมาจากฟากฟ้าเท่านั้น

ข้าพเจ้าขออัญเชิญคุณพระศรีรัตนตรัย จงบันดาลให้เพื่อนอาสาสงครามของข้าพเจ้าประสบแต่ความสุขกายสบายใจ มีความเจริญรุ่งเรืองพึ่งตนเองได้ด้วยกันทุกคน เทอญ.

ด้วยความนับถือ

พระสงครามภักดี

(พ.อ. พระสงครามภักดี)

๓๓ ตรอกบางขวาง ถนนเจริญกรุง พระนคร

วันที่ ๒๔ กันยายน ๒๔๘๖

เรื่อง ส่งข้อความสั้น ๆ และรูปถ่าย

เรียน พ.ท. หลวงยุทธสารประสิทธิ์ นายกสมาคม ส.ส.ส.

หนังสือของคุณหลวงลงวันที่ ๑๖ ก.ย. ขอเรื่องที่เกี่ยวกับทหารอาสาในสงครามโลกครั้งที่ ๑ เพื่อจะได้ลงในหนังสือ *ทหารอาสาสงครามโลกอนุสรณ์* และจะได้พิมพ์ให้ทันในวันที่ระลึกของทหารอาสา วันที่ ๑๑ พ.ย. ๔๖ นั้น ได้รับและทราบแล้ว

ก่อนอื่นขอชมเชยคณะกรรมการชุดนี้ ซึ่งมีคุณหลวงเป็นประธาน เฉพาะอย่างยิ่งตัวคุณหลวงเอง ที่ได้ดำเนินการมาแล้วเป็นอย่างดี เท่าที่ผมได้พบเห็น จึงยินดียิ่งที่จะสนับสนุน แต่ผมไม่ใช่นักพูดและนักเขียน จึงไม่รู้จะเอาเรื่องอะไรมาเขียน แต่ครั้นจะไม่ส่งเรื่องอะไรไปเลย ก็เกรงว่าคุณหลวงและคณะกรรมการจะเข้าใจผิดว่าไม่ร่วมมือ

จึงนึกถึงเรื่องเก่าได้ คือวันที่กองทหารอาสากำลังลงเรือลำเลียงหลายลำที่จอดเทียบท่าราชวรดิษฐ์ ผมยืนอยู่ในสนามห่างเรือลำเลียงลำกลางประมาณ ๓๐ – ๔๐ เมตร ดูกองทหารกำลังเดินลงเรือนั้น มีเพื่อนนายทหารที่คุ้นเคยผู้หนึ่งเดินเข้ามาหา และจับมือบอกว่า ยินดีที่จะไปราชการสงคราม ขอให้สิ่งที่ระลึกอย่างหนึ่ง “*ก่อนหน้าที่จะพูดหรือก่อนที่จะทำต้องคิดก่อนเสมอ*” คำเตือนนี้เป็นสิ่งจับใจผมยิ่งนัก และจำอยู่ตลอดมาจนบัดนี้

ถ้าคุณหลวงเห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่หนังสือทหารอาสาสงครามโลกอนุสรณ์ ก็จัดการต่อไปได้ตามปรารถนา ผมได้ส่งรูปถ่ายไปพร้อมกับหนังสือนี้.

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

เฉลิมอากาศ

(พลอากาศโท พระยาเฉลิมอากาศ)

เรื่องของสงครามโลก ครั้งที่ ๑

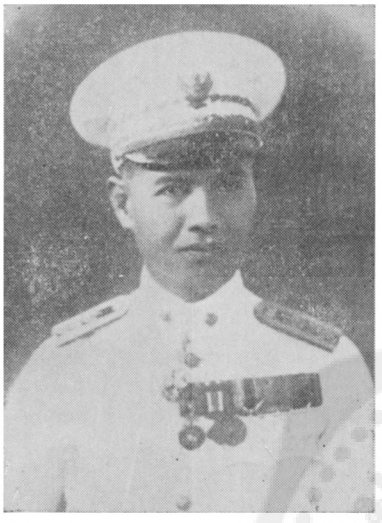

พ. ท. หลวงยุทธสารประสิทธิ์

ข้าพเจ้าได้รับคำขอร้องจากคณะกรรมการสมาคมสหายสงครามและเพื่อนทหารอาสา ให้เขียนเรื่องใดเรื่องหนึ่งลงในหนังสือทหารอาสาอนุสรณ์ ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติและมีความยินดีที่จะสนองความประสงค์ของบรรดาเพื่อนผู้หวังดีด้วยความเต็มใจแต่ส่วนที่ว่าควรจะเขียนเรื่องใดจึงจะเหมาะ คือจะเขียนไปในทางประวัติของทหารอาสาดี หรือเขียนเรื่องอื่นดี ก็ทำให้รู้สึกว่า ถ้าเขียนเรื่องประวัติคงจะซ้ำกันกับบทความละเอียดซึ่งจะปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้แล้ว ก็จะเป็นการซ้ำซากน่าเบื่อหูท่านผู้อ่าน แต่ครั้นจะเขียนเกล็ดเรื่องขบขันต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่มากในมหาสงครามครั้งนั้น เช่น ทหารเราผู้ที่ไม่มีความรู้ภาษาต่างประเทศ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาฝรั่งเศส) เสียเลย แต่น่าประหลาดที่เขาเหล่านั้นก็สามารถจะเรียกร้องหรือแสดงความปรารถนาให้ฝรั่งเข้าใจความมุ่งหมายของเขาได้เป็นอย่างดี ด้วยวิธีใช้ภาษากลางคือภาษาใบ้ ยกตัวอย่างเช่น ฝรั่งชงกาแฟดำ (Cafénoir) อันโดยมากเขาชอบดื่มกันหลังอาหารมาให้ ซึ่งพอพี่แกลองชดดูรู้สึกว่ารสมันขม เพราะในยามสงครามครั้งนั้นหาน้ำตาลกินยากเต็มที แกก็ทำหน้าเบ้ กวักมือเรียกคนใช้ประจำร้านเข้ามาหา ครั้นคนใช้เข้ามาถามว่าท่านต้องการอะไร แกก็เข้าใจได้ทันทีว่าเขาถามแกแน่ ๆ ความประสงค์แกอยากได้นมมาเติมเพื่อให้รสกาแฟคลายความขม และเมื่อทำท่าทางอย่างไร ๆ ฝรั่งก็ยังไม่เข้าใจ แกก็ใช้ปฏิภาณ ยกถ้วยกาแฟขึ้นมาจ่อที่นมของแกเองแล้วก็ทำท่าบีบนม ฝรั่งหัวร่อร่าชอบใจ ไปนำนมมาเติมให้ทันที เป็นอันว่าจะรู้ภาษาหรือไม่รู้ภาษาก็พอจะมีปัญญาที่นับว่าไม่เลวเลย และทำความสำเร็จให้แก่ตนเองได้ นอกจากนี้ยังมีเกล็ดขำ ๆ อื่น ๆ อยู่อีกมาก ซึ่งถ้าจะนำเอามาเล่าให้ฟังทั้งหมด ก็ดูเหมือนว่าจะต้องบรรจุหลายหน้ากระดาษ ทั้งอาจปรด้วยเรื่องเช่นนี้มิได้อยู่ในเจตนาของข้าพเจ้าผู้เขียนโดยตรง เพราะคิดว่าควรจะเขียนเรื่องอื่นที่มีประโยชน์กว่านี้ให้ท่านฟังจะเหมาะกว่า

ข้าพเจ้าเป็นนายทหารรุ่นเก่า และเก่ามากถึงกับมีชื่ออยู่ในบัญชีเรียงลำดับของกลาโหมว่าเป็นนายทหารพ้นราชการ ซึ่งโดยธรรมดาเขาถือกันว่าเก่าแก่คร่ำคร่ายิ่งกว่านายทหารกองหนุนเป็นไหน ๆ จึงถ้าจะใช้ความรู้ในทางวิทยาการทหารมาเขียน ก็ให้นึกเกรงไปว่าอาจถูกนายทหารใหม่ ๆ หัวร่อ เพราะสมัยนี้วิชาการทางทหารได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเกือบหมดสิ้นอยู่แล้ว เขาจะเปลี่ยนแปลงอะไรอย่างใดบ้างนั้นก็หามีเวลาอ่านตำราสมัยใหม่ไม่ เพราะต้องมัวสาละวนอยู่กับการหาเลี้ยงชีพและเลี้ยงครอบครัว จึงคิดว่ายอมรับโง่เสียตัวเดียวจะเหมาะกว่าอย่างอื่น แต่ครั้นจะยอมตนว่าโง่เขลาจนพ้นสมัยเสียเลยทีเดียว ก็ไม่ทราบว่าจะเอาวิชาอื่นใดมาแสดง เพราะตั้งแต่อายุย่างเข้า ๑๕ ปีกับ ๖ เดือน ก็เป็นทหารเรื่อย ๆ มา คือเข้าศึกษาในโรงเรียนนายร้อยทหารบกแล้วก็เป็นนายทหาร จนจวน ๆ จะแก่ก็ถูกย้ายไปเป็นเจ้าบ้านผ่านเมืองกับเขาอยู่ตั้ง ๑๐ กว่าปี รวมระยะเวลาที่ต้องห่างเหจากตำรับตำราวิชาการทหารมาจนถึงบัดนี้เห็นจะนานร่วม ๒๐ ปีแล้ว จึงย่อมต้องจัดอยู่ในจำพวกเรือสมัยเป็นธรรมดา แต่เดชะอาศัยที่ทุนเดิมมีอยู่บ้าง คือเมื่อก่อนที่จะย้ายไปรับราชการฝ่ายพลเรือน ได้เคยผ่านการศึกษาโรงเรียนนายทหารชั้นสูง ได้เคยทำหน้าที่ครูบาอาจารย์สอนโรงเรียนนายทหารก่อนสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองมานานปี กอปรกับเผอิญได้มีทุนที่ได้เคยเห็นการสงครามขนาดใหญ่ ๆ ในสมัยมหาสงครามโลกครั้งที่ ๑ มาบ้าง จึงคิดว่าเห็นจะพอถากถูถูกังเขียนได้ แหละทั้งคิดว่าเสียแรงเป็นนักการทหารมาแต่กำเนิดกับเขาทั้งที ถ้าหากไม่รู้ว่าจะเขียนอะไร ก็ควรจะเขียนเรื่องที่มีทุนสำรองสนองความต้องการของเพื่อน ๆ จะเหมาะกว่า ที่หนักใจก็ในเรื่องศัพท์แสงสมัยใหม่ ไม่ทราบว่าเขาเปลี่ยนแปลงกันไปแล้วอย่างไร แต่ก็นึก ๆ ว่าหากเขียนให้เข้าใจ เรื่องศัพท์แสงผิดถูกล้าสมัยหรือไม่ ท่านผู้รู้คงจะไม่ถือโทษว่าเป็นเรื่องสำคัญ เพราะฉะนั้นหากจะผิดพลาดเรื่องเช่นนี้ไปบ้างก็หวังว่าคงจะได้รับอภัย

อนึ่ง ข้าพเจ้าตั้งใจว่าจะเขียนเรื่องเกี่ยวแก่หลักวิชาการทหาร เฉพาะหลักที่เป็นอมตะผสมกับความเป็นไปเนื่องในยุทธวิธีและยุทธศาสตร์ของมหาสงครามโลกครั้งนั้นประกอบบ้างเป็นบางวรรคบางตอนเท่าที่พอจะกำหนดจดจำไว้ได้ ท่านที่พลิกประวัติศาสตร์ของโลกสมัยปี พ.ศ. ๒๔๕๗ – ๖๑ ดู ก็จะทราบได้ทันทีว่าในปีที่อ้างถึงนี้ ได้เกิดมหากลียุคฆ่าฟันกันขึ้นในยุโรปและยังผลแผ่ซ่านจนกระเทือนไปทั่วทุกมุมโลก เพราะมีประเทศอังกฤษ–ฝรั่งเศส–รุสเซีย–เบลเยี่ยม–เซอร์เบีย เป็นฝ่ายสัมพันธมิตร อันต่อมาในภายหลังมีอิตาลี–อเมริกาและไทยซึ่งขนานนามว่าฝ่ายสัมพันธมิตรฝ่ายหนึ่ง และมีเยอรมัน – เอาสเตรียฮุงกาเรียรวมกันเรียกว่าฝ่ายประเทศท่ามกลางยุโรปฝ่ายหนึ่ง การรบราฆ่าฟันในครั้งกระนั้นยังผลให้ชีวิตมนุษย์ ชีวิตสัตว์พาหนะและ

นายทหารและพลทหารไทยหมู่หนึ่ง เข้าไปพักร้อนในบ้านที่สลักหักพังด้วยแรงกระสุนปืนใหญ่
ทหารที่ยืนพิงรถ คือ พลทหารชั้น จารุวัตร (ปัจจุบันเป็นพระสรศาสตร์ประพันธ์)

สนามเพลาะอันยาวเหยียดในเมืองแรงส์ของฝรั่งเศส

สนามเพลาะที่สลักหักพังในเมืองแรงส์ของฝรั่งเศส

ทรัพย์สมบัติวินาศไปตาม ๆ กันทั้งสองฝ่าย ซึ่งเราขนานนามเรียกสงครามโลกครั้งนั้นว่า มหาสงครามโลกครั้งที่ ๑ และสุดท้ายสัมพันธมิตรเป็นฝ่ายกำความมีชัยไว้ได้ ซึ่งฝ่ายแพ้ได้ยอมทำการหย่าศึกเมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๒ และยอมเซ็นสัญญาสงบศึกณพระราชวังแวร์ซัยเมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. เดียวกัน (นับ พ.ศ. อย่างใหม่)

(ส.ท. เหรียญ มีเดช กำลังสวมหน้ากากป้องกันแก๊สพิษ ในยุทธภูมิ)

อันการรบพุ่งในคราวมหาสงครามโลกครั้งที่ ๑ นั้น เป็นการรบหรือพิฆาตฆ่าซึ่งกันและกันด้วยความเหี้ยมโหดเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งถ้าจะไม่ระลึกถึงระเบิดปรมาณูของปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒ เข้ามาผสมด้วยเสียอย่างเดียวแล้ว สงครามโลกครั้งที่ ๑ ก็ต้องจัดว่าเหี้ยมโหดยิ่งไปกว่าสงครามโลกครั้งที่ ๒ เพราะอะไร ท่านนึกออกไหม? ถ้าลืมไป ข้าพเจ้าก็พอจะบอกกับท่านได้ว่า ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๑ ซึ่งข้าพเจ้าเองก็เป็นผู้ที่ได้มีโอกาสไปดมกลิ่นแก๊สพิษอยู่ด้วยในสนามรบนั้น อยากจะพูดว่าอาวุธอย่างนั้นมันช่างร้ายกาจเสียนี่กระไร ต่างฝ่ายต่างก็ใช้แก๊สพิษเข้าต่อสู้ประหัตประหารซึ่งกันและกัน สนามรบอันกว้างใหญ่ไพศาลเต็มไปด้วยกลิ่นไอศพ นอนตายทับถมสังเวยแม่พระธรณีจนกลิ่นศลบไปหมด ทหารตายด้วยแก๊สพิษมีจำนวนมากยิ่งกว่าตายด้วยอาวุธใด ๆ เมื่อมีการเปลี่ยนแนวรบไปข้างหน้า กองฝังศพก็ตามไปทำการฝัง ศพที่ถูกฝังไว้ใหม่ ๆ ประเดี๋ยวพ่อเจ้าประคุณกระสุนปืนใหญ่ขนาดมหึมาก็มาตกระเบิด ขุดพลิกแผ่นดินเอาซากอสุภกลับขึ้นมาใหม่อีก จนสนามรบเต็มไปด้วยแมลงวันหัวเขียวขนาดโต ๆ มันกินศพเสียอิ่มหมีพีมันไปตาม ๆ กัน และเจ้าหนูในสนามรบก็ชุกชุมและตัวใหญ่ไม่ใช่เล่น เพราะได้อาหารจากศพจนสุขภาพสมบูรณ์ ส่วนมนุษย์เราสิปลิดชีวิตกันจนตายซับตายซ้อน ประดุจว่าในขณะ

นั้นชีวิตมนุษย์ไม่มีค่าอะไร สมัยนั้นนักคำนวณทางทหารบวกลบคูณหารว่า ส่วนเฉลี่ยนักบินมีอายุยืนเพียง ๓ เดือน ทหารม้า ๖ เดือน ทหารราบ ๑ ปี ดูท่าก็จะใกล้กับความจริงอยู่ไม่น้อย เพราะเขาคำนวณโดยอาศัยสถิติ แต่ที่นำมากล่าวนี้พูดกันอย่างดาษ ๆ ทั่ว ๆ ไป ไม่ได้เจาะจงถึงตำแหน่ง แต่หากถ้าจะว่ากันตามตำแหน่งแล้ว ย่อมเป็นธรรมดาเหลือเกินที่ผู้น้อยทำการยันกับข้าศึกอยู่ข้างหน้าย่อมมีเกณฑ์มรณันตรายมากกว่าชั้นท่านแม่ทัพหรือผู้บัญชาการกองพล เพราะท่านเหล่านั้นมีที่ตั้งกรมบัญชาการอยู่หลังแนวรบห่างจากแนวหน้าเอามาก ๆ ทีเดียว ข้าพเจ้ากับท่านพลตรี พระยาพิชัยชาญฤทธิ์ (พลเอก พระยาเทพหัสดิน) เคยไปติดต่อกับแม่ทัพกองทัพใหญ่ของฝรั่งเศสในแนวรบทั้ง ๗ กองทัพใหญ่ เพราะขณะนั้นกองทัพสนามของฝรั่งเศสมีอยู่ถึง ๗ กองทัพใหญ่ด้วยกัน ซึ่งมีด้านหน้ากว้างเกือบประมาณจากใต้ไปเชียงใหม่ของเรา สังเกตดูท่านแม่ทัพตะละคน เช่น พลเอกเดเบนเน่ (Debenné) แม่ทัพกองทัพใหญ่ที่ ๒ ท่านอยู่สบายดี ที่พักของท่านเป็นตึกร้างขนาดกลาง ๆ ในห้องบัญชาการมีแผนที่ภูมิประเทศบีดตามฝาผนังเกือบเต็มห้องทำงานมีนายทหารฝ่ายเสนาธิการมากคนทำงานอยู่ใต้บังคับเสนาธิการกองทัพใหญ่อีกชั้นหนึ่ง แผนที่ที่บีดไว้นั้น เต็มไปด้วยเข็มหมุดปลายเป็นชายธงหางแฉงแฉวซึ่งทำด้วยกระดาษหลายสี มีเครื่องหมายบอกชื่อหน่วยและด้านของทหารต่าง ๆ ปักแสดงอยู่บนแผนที่ ซึ่งเมื่อโทรศัพท์สนามรายงานมาว่ากระไร เจ้าหน้าที่ก็ย้ายเข็มหมุดนั้น ๆ ไปปักลงให้ตรงกับความจริงในภูมิประเทศ ซึ่งแปดว่าถ้าไม่ถึงคราวสำคัญจริง ๆ ท่านแม่ทัพก็นั่งบัญชาการอยู่ภายในตึกนั้น จะออกไปแนวหน้าบ้างก็เฉพาะบางครั้งบางคราว ท่านอยู่ในกรมบัญชาการพร้อมด้วยลูกสาวของท่านซึ่งดูท่าสังเกตว่าคงจะมาเยี่ยมคุณพ่อหรือจะประจำสนามรบกับท่านบิดาก็ทายไม่ถูก เพราะไม่กล้าจะซักถาม ท่านแม่ทัพต้อนรับสนทนาปราศัยกับเราคล้ายกับว่าท่านอยู่ในบ้านของท่านเป็นปรกติ จะมีที่ให้สังเกตอยู่บ้างก็แต่ว่าที่เห็นท่านพันผ้าพันแผลไว้ที่หน้าผาก ท่านว่าเมื่อคืนเยอรมันมาทิ้งระเบิด สะเก็ดหินปลิวจากตัวตึกถูกระเบิดกระเด็นมาโดนศีรษะท่านแตกไปเพียงเล็กน้อย เพราะฉะนั้นคนชั้นขนาดตำแหน่งอย่างนี้คงจะไม่อยู่ในเกณฑ์คำนวณหรือดัชนีแห่งอายุของทหารในสนามรบดังกล่าวแล้วเป็นแน่เพราะอยู่ข้างหลังห่างไกลจากแนวหน้าเป็นสิบเป็นร้อยกิโลเมตร จนปืนใหญ่สนามยิงทำลายไม่ใคร่ถึง หากจะมีอันตรายก็ต่อเมื่อมีการรบใหญ่ตอนสำคัญหรือจากอาวุธของนักบินฝ่ายข้าศึกหรือเวลาตรวจแนวรบเท่านั้น

อันการรบครั้งสำคัญยิ่งในสงครามโลกครั้งที่ ๑ เท่าที่พอจะกำหนดจดจำไว้ได้มีอยู่เพียง ๒ ครั้ง คือ การรบที่แวร์เดิง (Verdun) และการรบที่แม่น้ำมาร์น

การรบที่แวร์เดิงนั้น เป็นการยุทธครั้งสำคัญที่ต่อสู้กันอย่างทรหดสมเป็นชาติชายชาตรีด้วยกันทั้งสองฝ่าย บ้อมแวร์เดิงนั้นข้าพเจ้าได้มีโอกาสไปอยู่ในสนามรบตรงนั้นหลายวัน คำว่าบ้อมแวร์เดิงโปรดอย่าเข้าใจว่าเป็นบ้อม ๆ เดียว เพราะความจริงเป็นหมู่บ้อมเล็ก ๆ หลาย ๆ บ้อมด้วยกัน รวมขนานนามเรียกว่าบ้อมแวร์เดิง บ้อมเล็ก ๆ นั้นแยกย้ายซับซ้อนกัน ซึ่งเมื่อข้าศึกแย่งบ้อมใดบ้อมหนึ่งได้ ก็จะเป็นเข้าให้บ้อมที่เหลืออยู่ประสานการยิงไปยังบ้อมที่ถูกยึดแย่งไปได้เต็มที่ ในจำนวนหมู่บ้อมบริเวณแวร์เดิงยังมีบ้อมโบราณอยู่อีกบ้อมหนึ่ง ขอบหลังคาและประตูรอบด้านทำด้วยหินแข็งอย่างหินลาย ๆ ที่มาจากเมืองจีนซึ่งใช้ปูพื้นสำเพ็งของเราแต่ครั้งโบราณ หลังคาบ้อมที่มีหินเป็นขอบ เขาได้บรรจุดินใส่ไว้เต็ม บ้อมโบราณนี้ข้าพเจ้าถือชื่อไปเสียแล้ว เขาใช้เป็นสโมสร (MESS) และเป็นที่ปรุงอาหารและทำขนมปัง มีกินอาหารพุ่งไปหมด เวลากลางคืนเขาก็นำทหารตามบ้อมต่าง ๆ ผลัดเปลี่ยนกันมาหาความสำราญด้วยการดื่ม และการดูหนังฉาย เพื่อให้หัวใจนักรบคึกคักร่าเริงอยู่เสมอ ในขณะที่ดูภาพยนตร์อยู่นั้นเอง ร้อยเอกผู้บังคับกองร้อยคนหนึ่งได้กระซิบบอกกับข้าพเจ้าอย่างเป็นกันเองว่า ปล่อยให้เขาสนุกกัน ๒ น. วันนี้จะตายหมดหรือได้กลับมาบ้างก็ยังไม่แน่ เพราะจะให้กองร้อยนี้ออกจู่โจมตีข้าศึกตามเวลาดังกล่าวแล้ว กองร้อยนี้มีประวัติและชื่อเสียงในทางดุมบอนและเป็นกองร้อยกล้าตาย

บ้อมต่าง ๆ ในบริเวณบ้อมแวร์เดิง มีบ้อมสำคัญที่มีชื่อเสียงในการรบครั้งใหญ่ คือบ้อมดูโอมองต์ อยู่ใต้ดินลึกประมาณ ๑๐ กว่าวา หรือบางแห่งลึกถึง ๒๐ วา บ้อมนี้ในการรบใหญ่ทั้งสองฝ่ายได้ยื้อแย่งกันไปมา จนกระสุนภายในบ้อมเกลื่อนกลาดอยู่ทั้งสองฝ่าย เพราะผลัดเปลี่ยนกันครอบครอง ผู้บังคับการบ้อมเล่าว่า ขณะที่เยอรมันเริ่มเข้าตี ถูกบอมบาร์ดด้วยปืนใหญ่ขนาด ๔๒ ซม. บ้าง ๓๘ ซม. บ้าง ตัวเขาบัญชาการอยู่ภายในบ้อมใต้ดิน ด้วยอำนาจกระสุนปกของฝ่ายเยอรมัน ทำให้เขารู้สึกว่าแผ่นดินโคลงเคลงคล้ายกับว่าบ้อมนั้นเป็นเรือที่กำลังเดินอยู่ในมหาสมุทร น่าจะเป็นความจริง เพราะสังเกตดูรอยกระสุนปกริม ๆ บ้อมลึกใหญ่โตมโหฬารเป็นบ่อประดุจสระน้ำ ปืนขนาด ๓๘ ซม. นับว่ามีอำนาจน่ากลัวยิ่งกว่าขนาด ๔๒ ซม. เสียอีก ยิ่งถูกแย่งบ้อมโบราณตะละลูกหินแข็งขนาดนั้นทำลายไปชั้นเบ้อเร่อนับเป็นวา ๆ ฝรั่งเศสบอกว่ากลัวเจ้าปืนขนาดนี้ยิ่งกว่าขนาดใด ๆ

พื้นแผ่นดินของแวร์เด็งลักษณะเป็นลูกคลื่นสุดสายตา เนื้อดินบริเวณแวร์เด็งถูกเผาด้วยกระสุนร่วนคล้ายขี้บุหรี่ อย่างนี้มดปลวกตายหมด เยอรมันบอมบาร์ดแวร์เด็งด้วยกระสุนปืนในการเข้าตีประมาณวันละ ๘๐,๐๐๐ นัด พันเอกเดอะเฮร์ซึ่งทำหน้าที่สารวัตทหารและเป็นผู้ติดต่อกับเราเป็นคนค่อนข้างสูงอายุ เขาชี้ให้เราดูบริเวณบ้านเมืองและสมบัติส่วนตัวของเขาราพณาสูญเป็นก้อนอิฐเล็ก ๆ ไปหมด เขาเล่าอย่างน่าสงสารว่า "บ้านผมได้กลายเป็นกระยาจกหมดเนื้อหมดตัวแล้วเพราะบ้านอยู่ที่นี่" (เมืองแวร์เด็ง)

การรบใหญ่ชิงแวร์เด็งนี้มีข่าวเล่าว่า พลเอกมงกุฎราชกุมารเยอรมันได้รับหน้าที่เป็นผู้อำนวยการเข้าตีป้อม หากตีได้แวร์เด็ง จะได้รับพระราชทานเลื่อนยศจากไกเซอร์พระราชบิดาให้เป็นจอมพล มงกุฎราชกุมารเพียรพยายามเข้าตีโดยทุ่มเทกำลังพลมากกว่า ๕๐๐,๐๐๐ คน ตีได้ป้อมโน้นป้อมนี้ถูกทำลายหรือตีคืน ที่สุดทำงานไม่สำเร็จ ในเมื่อมงกุฎราชกุมารเทกระเป๋าเข้าตีอย่างถึงพริกถึงขิงแล้ว เยอรมันสิ้นกำลังลงไปเป็นหนักหนา ทำให้เปลี้ยเพลียลงไปถนัดใจ ข้าพเจ้าเคยไปอยู่ที่แวร์เด็งสองสามครั้ง ไปไม่ทันการรบใหญ่มีแต่การรบประปราย แนวที่ประชันกันก็อยู่ห่างไกลเสียแล้ว ไม่เหมือนการรบที่อัลซาสซึ่งที่นั่นแนวรบต่อแนวรบของทั้งสองฝ่ายอยู่ห่างกันเพียง ๑๐-๒๐ วา จนพูดได้ยินถึงกันก็มี ต่างฝ่ายต่างฝังตัวลงในใต้ดิน แล้วก็ขุดสนามเพลาะ ทำการรบประชิดยันกันอยู่นาน ๆ ปี เดิมก็อยู่ห่าง ๆ กัน แต่ด้วยเหตุในตอนกลางคืนต่างฝ่ายต่างก็เจาะอุโมงค์ใต้ดินรุกเข้าหากันอยู่เสมอ จึงทำให้แนวรบประชิดจนโยนขนมปังไปให้กันกินได้ ในขณะประชิดกันเช่นนี้ต่างฝ่ายก็ใช้ลูกระเบิดมือปืนครกกระสุนวิถีโค้งมากต่อสู้กัน และกะให้อาวุธเหล่านั้นไปตกลงในสนามเพลาะซึ่งกันและกัน ในเมืองไทยเราขณะนั้น เรามิได้สู้คำนึงถึงเรื่องมุดดินขวางกั้นสนามเพลาะให้เป็นหย่อม ๆ นักแต่ในการรบประชิดเช่นนี้มีความจำเป็นยิ่งที่จะต้องมีมุดดินขวาง เพื่อให้กระสุนหรือลูกระเบิดมือซึ่งไปตกลงในสนามเพลาะถูกใดถูกหนึ่งทำลายชีวิตทหาร ได้แต่เฉพาะภายในมุดดินขวางที่กั้นไว้นั้น เดี๋ยวนี้เขาจะยังนิยมใช้กันหรือไม่ ข้าพเจ้าผู้เขียนเป็นพ่อค้าพาณิชย์เสียแล้ว จึงมิได้ใส่ใจ แต่เชื่อว่าสิ่งที่มีประโยชน์อย่างนี้คงจะยังใช้กันอยู่ทั่วโลก

สำหรับการรบที่แม่น้ำมาร์นอันถือว่าเป็นการยุทธครั้งใหญ่สำคัญยิ่งอีกครั้งหนึ่งนั้น โดยเหตุที่ข้าพเจ้าได้ไปถึงยุโรปก่อนกองทหารอาสาประมาณ ๑๐ เดือน กำลังมีการรบใหญ่ที่แม่น้ำมาร์น ซึ่งขณะนั้นเยอรมันรุกไล่ตั้งแกนหมุนโอบเข้ามาด้วยกำลังหลายสิบกอง

พลใหญ่ ซึ่งจำชื่อแม่ทัพได้ว่าในครั้งนั้นมีฟอนบูโลและฟอกคลุกเป็นแม่ทัพคนละกองทัพ นอกกระนั้นมีกองทัพดือนามอีกหลายกองทัพรวมอยู่ด้วย ข้าพเจ้าจำไม่ถนัดเสียแล้ว เพราะทิ้งเรื่องการรบราฆ่าฟันไปเสียนานจึงขออภัยที่หลงลืม ข้าพเจ้าจำได้แต่เพียงว่าก่อนมหาสงครามโลกครั้งที่ ๑ นั้น แผนการรบของประเทศเยอรมันสมัยจอมพลชริฟเฟ่ลเป็นเสนาธิการ ได้วางแผนการรบด้วยวิธีใช้กำลังกองทัพเยอรมันทั้งหมดตั้งแกนหมุนโอบปารีสด้วยจำนวนพลหลายๆ ล้าน และกำหนดที่จะใช้กำลังพลหนักเบาไว้เป็นแห่งๆ ตามระยะแห่งการตีโอบขนาดใหญ่ในโลก ซึ่งยังไม่เคยมีประวัติการณ์เช่นนี้มาแต่ก่อนเลยไว้โดยเรียบร้อย ซึ่งถ้าหากเยอรมันได้ปฏิบัติไปตามแผนการรบของจอมพลชริฟเฟ่ลโดยสมบูรณ์ ไม่มีใครมาเปลี่ยนแปลงในเรื่องกำลังซึ่งเป็นจุดหนักเบาเสียแล้ว ข้าพเจ้าเข้าใจว่าฝรั่งเศสต้องอยู่มือแน่ๆ แต่เผอิญเคราะห์ของฝรั่งเศสยังดี ที่เวลาถึงคราวลงมือไกเซอร์ได้บรรจุพลเอกโมลเค่ ผู้เป็นหลานปู่ของโมลเค่ ซึ่งได้เคยทำการล้อมปารีสมาเมื่อสมัยบิสมาค (ค.ศ. ๑๘๗๐-๗๑) เกิดมาเป็นแม่ทัพสนามเยอรมันเข้า นัยว่าเนื่องจากไกเซอร์ถือดางเรื่องนามโมลเค่ว่า เป็นมงคลนามที่เคยชนะฝรั่งเศสถึงล้อมปารีสมาแต่ในอดีต จึงได้บรรจุนายพลคนนี้เข้าเป็นแม่ทัพสนาม จริงอยู่แผนการโอบปีกอันมหึมาของชริฟเฟ่ลยังไม่เลิกใช้ แต่โมลเค่มีความวิตกกังวลในด้านอื่น เลยเกรงเบอร์ดินจะถูกตีจึงตัดสินใจถอนกำลังในด้านสำคัญแห่งการโอบปีกอันมหาวายร้ายนี้ ไปใช้เสียในทางด้านอื่น ซึ่งทำให้ภูเขาลูกใหญ่ที่จะกลิ้งเข้าบดขยี้กองทัพสนามของฝรั่งเศสให้ย่อยยับนั้นมีน้ำหนักน้อยลง เป็นการแน่เหลือเกินที่การรบที่แม่น้ำมาร์นจะทำให้ฝรั่งเศสเข้าที่อับจนหาทางเอาตัวรอดยาก ถ้าโมลเค่ไม่เปลี่ยนแผนการรบของชริฟเฟ่ลเสีย แต่ถึงกระนั้นเยอรมันก็ทำการโอบเข้ามาด้วยกำลังมหึมาอันน่าสพึงกลัว แต่เยอรมันก็ต้องวอดวายสิ้นหรอดลงไปเป็นลำดับ พอถึงคราวจะทุบหัวข้าศึกให้บี้แบนที่แม่น้ำมาร์น เยอรมันก็มีกำลังหนุนไม่พอที่จะชนะเด็ดขาด ขณะนั้นฝรั่งเศสผู้มีกำลังน้อยกว่า โดยที่แนวรบยาวเหยียด กำลังไม่พอ จึงทำให้แนวรบขาดกระท่อนกระแท่นจนบังเกิดเป็นช่องโหว่กว้างตั้ง ๔๐ ก.ม. ซึ่งถ้าเยอรมันจอมนักรบได้มีกำลังอยู่ในมือตามแผนเดิมแล้ว ก็คงจะได้ส่งกำลังทะลุทะลวงเข้าไปในช่องโหว่นั้น แล้วทำการตีปีกตลบหลังฝ่ายฝรั่งเศสให้ถึงเข้าที่อับจนได้ ฝ่ายข้างฝรั่งเศสในบังคับบัญชาจอมพลยอฟร์แม่ทัพสนาม รู้ความบกพร่องของฝ่ายตน เกรงเยอรมันจะกระทำอย่างว่า จึงได้ส่งกองทัพน้อยทหารม้าห้อเหยียดจาก

ทางไกลลงทำการรบเดินดินเข้าอุดช่องโหว่ไว้ทันที ทหารม้ากองทัพน้อยกองนี้เข้าอุดช่องโหว่อยู่ได้เพียง ๓ ชั่วโมงก็เกือบละลายหมด ข้าพเจ้าได้เห็นด้วยตา เวลาถอนกำลังทหารม้ากองทัพน้อยนี้ออกมาจากช่องโหว่ ธงประจำกองขาดกะรุ่งกะริ่ง เหลือกำลังเพียงกองร้อยละ ๗-๘ คนก็มี แต่ก็นับว่าจอมพลยอฟร์ได้ทิ้งไพ่ตัวเก่งในยามคับขันเอาบ้านเอาเมืองรอดมาได้ ซึ่งทำให้ได้รับความนิยมจากประชาชนชาวฝรั่งเศส์เป็นหนักหนา ถึงกับตามร้านขายของในกรุงปาริส์ ซึ่งมีรูปเคดมองโซอัครมหาเสนาบดีของฝรั่งเศส์ (เขาทำหน้าเป็นเคดมองโซแต่ตัวเป็นเสือ) ได้มีรูปเข้าคู่อีกรูปหนึ่ง คือ รูปจอมพลยอฟร์สวมเครื่องแบบจอมพลขี่ม้าและมีรูปผู้หญิงปล่อยผมนอนสิ้นสติอยู่บนอานม้าที่ท่านจอมพลขี่ ซึ่งหมายความถึงว่าท่านจอมพลได้ช่วยกรุงปาริส์ไว้ได้

เมื่อเยอรมันเองก็หมดกำลังความดันสูงสุดแห่งแสนยานุภาพลงตรงจุดนั้น และเหนื่อยอ่อนสิ้นหรอเต็มทีแล้ว ยอฟร์ได้พยายามรวบรวมกำลังพลจากปาริส์ เกณฑ์ยวดยานพาหนะทั่วเมืองบังเกิดเป็นกองทัพแท็กซี่ขนาดใหญ่ บรรจุทหารเต็มขนาดวิ่งไปส่งกำลังอุดช่องโหว่นั้นในภายหลัง เยอรมันก็หมดท่าที่จะเอาชัยชนะ เพราะตนเองก็เปลี้ยเพลียสิ้นกำลังลงเหมือนกัน ต่อไปเยอรมันก็ชักจะเป็นมือล่าง เพราะฝรั่งเศส์โดยเฉพาะอย่างยิ่งเอกอัครมหาเสนาบดีเคดมองโซได้ถือไพ่ตัวเก่งสำคัญไว้เหนือเยอรมัน คือ ได้กำลังจากเพื่อนสัมพันธมิตร เช่น อเมริกามาเพิ่มจำนวนพลจำนวนอาวุธยุทโธปกรณ์มากขึ้นทุกที ยิ่งนานเท่าใดฝ่ายเยอรมันก็ยิ่งเสียเปรียบในทางยุทธศาสตร์เท่านั้น จนในที่สุดแลเห็นผลรำไรอยู่ข้างหน้าว่าเยอรมันต้องจอดแน่ ดังปรากฏตามที่ได้ทราบกันอยู่ทั่วโลกแล้ว *แต่ถึงแม้ว่าเยอรมันจะเป็นผู้แพ้สงครามในครั้งนั้นก็ดี แต่นักการทหารด้วยกันแล้ว ก็จำต้องยอมยกนิ้ว ว่าเขาเป็นทหารที่แข็งแกร่งที่สุดในโลก ซึ่งจะหาทหารประเทศใดทัดเทียมได้ยาก เยอรมันแพ้แต่ก็แพ้อย่างชายชาติชาตรี จึงอดที่จะชมเชยถึงความเก่งกล้าของเขาเสียหาได้ไม่ เขาเป็นทหารที่มีวินัยดียิ่ง นี่ข้าพเจ้าพูดด้วยความจริงใจ ไม่เอาเรื่องการเมืองมาพูดกัน*

ท่านทั้งหลาย ท่านเคยได้ยินประชาชนพลเรือนคุยกันพูดกันว่ายุทธศาสตร์อย่างโน้นยุทธศาสตร์อย่างนี้จนชักจะชินหูอยู่แล้วไม่ใช่หรือ ข้าพเจ้าฟังแล้วรู้สึกว่า แม้แต่ตัวข้าพเจ้าเองที่ได้เคยผ่านการศึกษาทางทหารมาแล้วถึงขนาดครูบาอาจารย์เขา แต่ก็ยังต้องยอมรับสารภาพว่า ข้าพเจ้าเองก็ยังไม่กล้าจะอวดตนว่าเป็นผู้มีความรู้ในวิชายุทธศาสตร์ดีพอเลย เพราะวิชายุทธศาสตร์เป็นวิชาการทหารชั้นสูงและยากไม่ใช่เล่น เพื่อนนายทหารของข้าพเจ้าที่บัดนี้กำลังเป็นคนสำคัญๆ อยู่

ในราชการทหารหลายคน พอเอ่ยถึงยุทธศาสตร์ก็ทำหน้าชอบกล แสดงว่ามันเป็นวิชาที่กว้างขวางหาคนรู้จริง ๆ ยากและเรียนไม่รู้จบ ส่วนสำหรับยุทธวิธีนั้นพอหาได้ เพราะเป็นวิชาการที่ไม่กว้างใหญ่ไพศาลเท่าวิชายุทธศาสตร์ เมื่อเช่นนี้ในบุคคลพลเรือนที่ไม่ได้รับการศึกษาในทางนี้โดยเฉพาะ หรือได้รับความรู้บ้างอย่างงู ๆ ปลา ๆ จึงจะมีความรู้ในทางยุทธศาสตร์ได้เป็นอย่างดีเล่า ท่านเคยได้ยินเขาคุยเขาพูดกันแซดไปหมดตามตลาดและตามร้านกาแฟไหม? คำหนึ่งก็ยุทธศาสตร์ สองคำก็ยุทธศาสตร์ ตำบลยุทธศาสตร์ จุดยุทธศาสตร์ ถนนยุทธศาสตร์ สะพานยุทธศาสตร์ ฯลฯ อะไรเหล่านี้ ว่ายุทธศาสตร์กันเกร่อ จนผู้เรียนยุทธศาสตร์จริง ๆ ชักงง ข้าพเจ้าเองไม่ใช่เป็นผู้เชี่ยวชาญในวิชายุทธศาสตร์นัก แต่ก็ได้เคยผ่านการศึกษามาบ้าง เมื่อมาได้ยินได้ฟังประชาชนเขาคุยกันถกกันอย่างนี้ ก็ทำให้รู้สึกสงสัยว่า เอ นี่เขาไปได้ความรู้กันมาจากไหน จึงอ้างยุทธศาสตร์กันเป็นคุ้งเป็นแคว ส่วนตัวเราเองสิเรียนแทบตาย ยังไม่สู้เข้าใจยุทธศาสตร์ดีเลย แต่ก็ควรให้อภัยเขา เพราะเขาไม่ได้เป็นผู้คงแก่เรียนทางนี้ ก็ว่ากันไปตามเพลงจะไปถือสาอะไรกัน ที่นี้ข้าพเจ้าเองก็ไม่ตั้งใจจะมาเขียนตำรายุทธศาสตร์บรรจุดงในหนังสือเล่มนี้ เพราะไม่มีความรู้พอที่จะเขียนได้ดี แต่ก็มีความปรารถนาอยู่แต่เพียงว่าจะกล่าวไว้ให้ผู้ที่ไม่ทราบว่ายุทธศาสตร์คืออะไรได้ทราบไว้บ้างพอเป็นเค้า ๆ ให้พอหอมปากหอมคอพังรู้เรื่องกับเขาเท่านั้น

อันหลักการรบนั้นภายในระยะหนึ่งศตวรรษเศษ ๆ มานี้ ความจริงยังหาได้เปลี่ยนแปลงหลักสำคัญประการใดไม่ จะมีเปลี่ยนไปบ้างก็แต่เฉพาะเกล็ดปลีกย่อย เพราะวิทยาศาสตร์และอาวุธยุทโธปกรณ์สมัยใหม่เจริญก้าวหน้าไปไกล จึงจำเป็นต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญของเครื่องอุปกรณ์ในการรบเหล่านั้น สมเด็จพระเจ้านโปเลียนโบนาปาร์ตที่ ๑ ซึ่งนักการทหารไม่ว่ายุคไหนสมัยไหน ย่อมยังถือว่าพระองค์เป็นบรมอาจารย์ในวิชาการรบ ซึ่งจนถึงสมัยปรมาณูนี้ หลักวิชาการรบของพระองค์ส่วนใหญ่ก็ยังเป็นอมตะ ถ้าหากจะสมมุติว่าขณะนี้พระเจ้านโปเลียนฟื้นคืนพระชนม์ชีพมาใหม่ พระองค์เรียนรู้ว่าอาวุธยุทโธปกรณ์และวิทยาศาสตร์เดี๋ยวนี้มีคุณภาพอย่างใดเพียงใด และผิดแผกแตกต่างกว่าเมื่อครั้งสมัยที่พระองค์ยังมีพระชนม์ชีพอยู่ อันสมัยนั้นยังปราศจากเครื่องบิน บอมบ์ขนาดใหญ่ ยานยนตร์หุ้มเกราะ เรดาร์ รถไฟเรือไฟ ปืนใหญ่มีแล้ว แต่ก็ดูเหมือนจะเป็นปืนใหญ่ชนิดไม่มีเกลียวลำกล้อง เป็นปืนใหญ่ชนิดโบราณ ซึ่งในเมืองไทยเราใช้ยิงไอ้ธรรมะเถียรผีบุญผีบ้าถูกเข้าจุกตกช้าง แต่ในยุโรปสมัยนั้นคงดีกว่านี้แน่ ๆ สมมุติว่าหากพระองค์ได้รู้คุณภาพของอาวุธสมัยใหม่เท่าที่เป็นจริง เช่นเครื่องบิน

สมัยนี้ทำเพดานบินได้สูงเป็นหมื่น ๆ ฟีต ไปมารวดเร็วได้ถึงชั่วโมงละ ๑,๒๐๐ กม. เศษ อย่างที่นักบินอเมริกันได้ทำลายสถิติความเร็วเมื่อไม่กี่วันมานี้ และทรงทราบถึงอำนาจอาวุธปรมาณูว่ามีอานุภาพเพียงใดแล้ว ข้าพเจ้าก็คิดว่ายังหาตัวสู้สมเด็จพระเจ้านโปเลียนได้ยาก แม้แต่พระองค์จะต่อเวลาให้เรามีโอกาสศึกษามาได้ฝ่ายเดียวเป็นร้อย ๆ ปี แม่ทัพสมัยใหม่เห็นจะหาโอกาสน็อคเอ๊าท์พระองค์ได้ยาก แต่อาจจะถูกนโปเลียนน็อคเอ๊าท์เอามากกว่า ทำไมข้าพเจ้าจึงกล้ายกย่องพระเจ้านโปเลียนถึงขนาดนี้ ก็จะตอบได้ว่า เพราะข้าพเจ้าได้พยายามศึกษาคุณภาพในการนำทัพของพระองค์ท่านอย่างละเอียดลออ และแถมซ้ำยังได้ท่าน *พลเอก พระยาเทพหัสดิน อันถือเป็นอาจารย์ทางวิชาทหารสำหรับตัวข้าพเจ้า* ช่วยแนะนำสั่งสอนข้อสงสัยในการรบของนโปเลียนตั้งแต่ครั้งยังเป็นนายทหารผู้น้อยเข้าด้วยแล้ว ก็ทำให้ข้าพเจ้าเข้าใจว่าได้ศึกษาการรบของพระเจ้านโปเลียนละเอียดลออพอใช้ ข้าพเจ้าอยากจะคุยอวดว่าในสมัยนั้น จะหานักรบเอกของโลกที่มีความสามารถเทียมทันพระเจ้านโปเลียนได้ยากเต็มที ข้าพเจ้าเพลินคุยเหลิงเจิ้งมากไปเสียแล้ว แต่ก็ไม่เป็นไร เพราะว่าแล้วว่าข้าพเจ้าไม่สู้มีความรู้กว้างขวาง จึงวกไปเวียนมาพอให้ได้บรรจุหน้ากระดาษเท่านั้น

เราหันมาพูดกันถึงเรื่องยุทธศาสตร์ต่ออีกสักหน่อย ข้าพเจ้าจำได้ว่ายุทธศาสตร์นั้นจำแนกออกเป็น ๓ คือ

๑. *ยุทธศาสตร์เตรียมการ*

๒. *ยุทธศาสตร์การรบ*

๓. *ยุทธศาสตร์การเมือง*

ยุทธศาสตร์เตรียมการเท่าที่จำได้นั้น ได้แก่กิจการใด ๆ อันจะทำให้กองทัพของเราได้ใช้กำลังของชาติเต็มเม็ดเต็มหน่วย เช่นวางกำหนดกฎเกณฑ์ในพระราชบัญญัติเกณฑ์ทหาร การตระเตรียมในการระดมพลให้รวดเร็วฉับพลันทันความต้องการ การอบรมฝึกสอนพลเมืองให้มีเลือดนักรบ และรู้จักใช้อาวุธในยามสงครามได้ทั่วถึง เช่นที่รัฐบาลจัดตั้งกรมรักษาดินแดนอยู่ในขณะนี้ แม้การตั้งกองทหารหญิงก็เป็นยุทธศาสตร์เตรียมการ เพราะเมื่อถึงคราวสงครามก็จะสามารถบ้อนนักรบชายไปบรรจุกองทัพสนามได้เต็มที่ ส่วนการรักษาความสงบภายในเราก็สามารถ

ภาพที่ ๒ การแสดงความยินดีของประชาชนในพระนคร เมื่อคณะราษฎรยึดอำนาจการปกครองได้สำเร็จ

ภายหลังเดินสวนสนาม ทหารไทยถ่ายรูปรวมกับเอกอัครราชทูตไทยและภรรยาในสวนเกนซิงตัน ณ นครลอนดอน

ใช้ทหารหญิงแทนผู้ชายออก ๓ ส่วนได้ ข้าพเจ้าได้เห็นคราวสงครามโลกครั้งที่ ๑ มาแล้ว ภายในเขาใช้ผู้หญิงเป็นกำลังมากที่สุด แม้คนขับรถใต้ดินเขาก็ใช้ผู้หญิงแทน การกำหนดหลักสูตรการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการให้เหมาะสมมีส่วนสัมพันธ์กันกับหลักฝึกและสอนทหาร ตลอดจนโรงเรียนที่จะเป็นผู้ปั้นนายทหารออกไปรับราชการ กำหนดทางคมนาคม เช่นถนนหนทางและสื่อสารให้ได้เปรียบข้าศึก กำหนดกฎเกณฑ์รูปพรรณสัณฐานยวดยานพาหนะภายในประเทศไม่ว่าทางอากาศ ทางน้ำ ทางบก ให้รัดกุมสะดวกในการใช้เป็นกำลังแก่กองทัพในยามสงคราม (คล้าย ร.ส.พ. ทำอยู่ในเวลานี้) สำรวจและทำแผนที่การทหารไว้ในด้านที่คิดว่าคงจะต้องใช้ในยามสงครามในด้านนั้นสักวันหนึ่ง สำรวจเสบียงอาหารและน้ำใช้น้ำกินของกองทัพไว้แต่ในยามปรกติให้เรียบร้อย กำหนดความแข็งแรงของอาคารและที่หลบภัย ให้ทำการก่อสร้างให้แข็งแรงพอที่จะให้พลเมือง ใช้อาศัยเป็นที่หลบภัยจากภัยทางอากาศได้ โดยวิธีคำนวณอำนาจของอาวุธข้าศึก กำหนดให้โรงงานปรกติซึ่งใช้เครื่องจักรเครื่องกล ใช้เครื่องจักรเครื่องกลในอันจะเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย ซึ่งภาษาช่างแสงเรียกว่าเปลี่ยนครกเปลี่ยนสาก ให้สามารถกลายเป็นโรงแสงขนาดย่อมขนาดใหญ่ผลิตอาวุธและเป็นโรงทำเครื่องกระป๋องทำเสบียงส่งกองทัพได้สะดวก กำหนดเรื่องเสบียงอาหาร น้ำมันเชื้อเพลิง และสิ่งอุปกรณ์ต่อวัตถุเหล่านั้น ตลอดจนเครื่องอะไหล่เครื่องใช้ เช่น ยางรถยนต์ไว้แต่ในยามปรกติในยามสงครามจะมีใช้ได้จนเพียงพอ ออกพระราชบัญญัติอาวุธปืนให้ใช้อาศัยอย่างน้อยสำหรับป้องกันภายในได้เหมาะสม นอกจากนี้ยุทธศาสตร์ยังแผ่ซ่านไปจนถึงว่า จะทำอย่างไรจึงจะเกิดพลเมืองมากขึ้น ๆ จนเพียงพอแก่การรบ และยังต้องหาทางป้องกันที่จะมิให้พลเมืองเกิดแล้วตายง่าย เช่นการบริบาลทารกในระยะแรก ตลอดจนถึงสุขภาพและอนามัยของพลเมือง อันจะก่อให้กองทัพมีกำลังพลเข้มแข็งทั้งโดยปริมาณและคุณภาพ หาวิธีออมทรัพย์และหาทรัพย์เพื่อให้กระทรวงคลังมีเงินพอที่จะบำรุงกองทัพให้ทันสมัยและมีปริมาณสูงพอแก่ความต้องการ ฯ ล ฯ

เหล่านี้ตกอยู่ในพวกยุทธศาสตร์เตรียมการ ซึ่งข้าพเจ้าคุ้นเคยมาแล้ว จึงกล่าวมาเท่าที่พอจะระลึกได้

ส่วนยุทธศาสตร์การรบนั้น เป็นวิชาการทหารชั้นสูงของการนำทัพซึ่งไม่สามารถจะบรรยายชี้แจงให้ละเอียดลออได้ เพราะเป็นวิชาการที่ยาก จำต้องเรียนกันนาน ๆ แต่ ณ ที่นี้ข้าพเจ้าปรารถนาแต่จะเล่าให้ท่านผู้เป็นพลเรือนแท้ ๆ ได้เข้าใจหลักการไว้บ้างว่าการรบนั้น มีอยู่ ๒ วิชาด้วยกัน คือวิชายุทธศาสตร์การรบกับยุทธวิธี และสองอย่างนี้มีอาการแตกต่างกันอย่างไร

เพียงใด เมื่อครั้งสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๑ หลักมีอยู่ว่า หากทำการรบซึ่งหน้าหรือในเขตอำนาจกระสุนปืนใหญ่สนาม ก็ให้เข้าใจว่ากลยุทธหรือวิธีดำเนินการรบนั้น ๆ อยู่ในจำพวกยุทธวิธี เช่นการโอบปีก ตลบหลัง เดินทหารในสนามอย่างแคบ ๆ ใกล้ ๆ สมมุติว่าฝ่ายหนึ่งอยู่ทางธนบุรี อีกฝ่ายหนึ่งอยู่ทางพระนคร รบประชิดกันอยู่ตามลำแม่น้ำเจ้าพระยา ฝ่ายพระนครส่งกำลังจากสนามหลวงข้ามสะพานพุทธไปโอบปีกฝ่ายธนบุรีที่ตลาดบ้านขมิ้น อย่างนี้เรียกว่าโอบทางยุทธวิธี แต่ถ้าสมมุติว่าฝ่ายพระนครอันมีกำลังของตนอยู่ทางปักษ์ใต้เช่นนครศรีธรรมราช, ชุมพร, ราชบุรี, เพชรบุรี แล้วสั่งให้กำลังเหล่านั้นเดินทหารมาลงรถไฟที่นครปฐมหรือที่ดงชัน แล้วให้ตีตลบหลังฝ่ายธนบุรีเข้ามาตามลำดับ เพื่อบีบบังคับฝ่ายธนบุรีให้ตกลำน้ำเจ้าพระยา เพราะมีกำลังอีกส่วนหนึ่งตั้งแนวข้าศึกอยู่ทางฝั่งพระนครแล้วเช่นนี้ การโอบหลังของทหารปักษ์ใต้ในลักษณะนี้เรียกว่าโอบทางยุทธศาสตร์หาใช่ยุทธวิธีไม่ ความสำคัญที่จะพึงสังเกตมีอยู่ดังนี้ ตลาดตระเวนส่งไปสืบในระยะใกล้ ๆ เป็นตลาดตระเวนทางยุทธวิธี แต่ถ้าส่งกำลังขนาดเข้มแข็งไปทำการในระยะไกล สมมุติว่าเรารบกันระหว่างนครศรีธรรมราชกับกรุงเทพพระมหานคร เราส่งกองตลาดตระเวนขนาดใหญ่ เช่นทหารม้ากองหนึ่งกองพันหรือหนึ่งกรม ไปทำการตลาดตระเวนเป็นฉากอยู่ในระหว่างข้าศึกกับเรา ต่างว่าแถบประจวบคีรีขันธ์ เพื่อคอยรวบรวมส่งข่าวให้แก่เรา อย่างนี้เรียกว่าตลาดตระเวนยุทธศาสตร์ (ที่สุดจำพวกจารกรรมที่ส่งไปหาข่าวก่อนสงครามหรือกำลังสงครามในบ้านเมืองของข้าศึก ก็เป็นยุทธศาสตร์อันหนึ่ง อาจจัดอยู่ในยุทธศาสตร์เตรียมการถ้าส่งไปก่อนสงคราม)

ข้าพเจ้าเองก็ยังไม่สามารถจะชี้ขาดได้นักว่าอะไรเป็นยุทธศาสตร์ อะไรเป็นยุทธวิธีการรบ เพราะการรบสมัยใหม่เต็มไปด้วยอาวุธทางไกล เช่นเครื่องบิน ซึ่งสามารถนำระเบิดไปโปรยลงยังที่หมายแทนลูกปืนใหญ่สมัยโบราณอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด เพราะไม่มีม่านบนฟ้าจะบังคับยานพาหนะชนิดนี้ได้ จึงจะเอาหลักโบราณมาใช้เทียบเคียงว่าปืนใหญ่สนามยิงถึง ถือว่าเขตนั้นเป็นยุทธวิธี หรือปืนใหญ่สนามยิงไม่ถึง ถือเข้าอยู่ในเขตยุทธศาสตร์การรบ ก็ยังชักจะสงสัย ๆ อยู่เหมือนกัน

ข้าพเจ้าเล่ายุทธศาสตร์การรบไว้เพียงเท่านี้ ซึ่งคงจะได้ประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านซึ่งเป็นฝ่ายพลเรือนบ้างไม่มากก็น้อย เพราะจะได้ทราบหลักไว้บ้างว่า อะไรเป็นยุทธศาสตร์อะไรเป็นยุทธวิธี หากขืนเพ้อเจ้อมากไปก็จะเบื่อหูท่านผู้อ่าน และจะถูกเยาะเย้ยจากนักการทหารสมัยใหม่ได้มากยิ่งขึ้น จึงขอยุติยุทธศาสตร์การรบไว้เพียงเท่านี้

ยุทธศาสตร์การเมืองนั้น ว่าโดยความจริงเป็นวิชาสำคัญไม่แพ้สองอย่างที่กล่าวมาแล้วเลย เยอรมันแพ้สงครามในครั้งมหาสงครามโลกครั้งที่ ๑ ข้าพเจ้าเข้าใจว่าด้วยเหตุผลอย่างอื่นนั้นพอประมาณ แต่ด้วยเหตุบกพร่องทางยุทธศาสตร์การเมืองเห็นจะเป็นเรื่องใหญ่พอใช้ กล่าวคือเยอรมันเตรียมพวกไว้ตั้งแต่ก่อนลงมือทำสงครามไม่ดีพอ แล้วก็ลงมือเปิดฉากการรบฝ่ายสัมพันธมิตรเสียก่อนด้วย ซึ่งถ้ายังไม่จุใจหรือยังสงสัยอยู่ในแขนงยุทธศาสตร์ประเภทนี้แล้ว ก็เหตุไฉนจึงได้เป็นผู้ลงมือเริ่มรบเริ่มรุกเอาเขาก่อน เยอรมันคบเพื่อนไว้แต่ละคน ล้วนแต่เยอรมันเองต้องส่งกำลังไปเป็นพี่เลี้ยงช่วยเพื่อนเพื่อมิให้ล้มละลาย เยอรมันไม่ได้เตรียมเพื่อนชั้นนายสุขยักษ์หรือชั้นนายสมเดชไว้เป็นเพื่อนเลย ได้แต่นักมวยผอม ๆ ไว้เท่านั้น เพราะฉะนั้นเมื่อลงมือจู่โจมแบบสายฟ้าแลบถือเอาความรวดเร็วแห่งแสนยานุภาพของตนเข้าทุ่มเทไม่สำเร็จที่แม่น้ำมาร์นแล้ว ก็หากำลังทางด้านอื่นจากมิตรสหายชาวเกลอมาช่วยไม่ได้ เพราะแต่ลำพังเพื่อนเองก็รักษาตัวไม่รอดเสียแล้วเช่นนี้เยอรมันจึงเจ๊ง ส่วนทางฝ่ายสัมพันธมิตรนั้นเล่า แม้แสนยานุภาพในขั้นต้นจะเป็นรองเยอรมันมากมายก็ดี แต่ได้ดำเนินยุทธศาสตร์การเมืองไว้เรียบร้อยมั่นคงด้วยฝีมือเคลมองโซเสือร้ายสำคัญ อันเดินอยู่เหนือเมฆ พอรบกันไป ๆ ฝ่ายสัมพันธมิตรจึงมีแต่จะแข็งแกร่งยิ่งขึ้น ตรงกันข้ามทางฝ่ายเยอรมันยิ่งนานเท่าใดยิ่งสิ้นหรอลงไป ๆ ไม่มีเพื่อนช่วยเพียงพอ ลงท้ายจึงเป็นฝ่ายผู้แพ้สงคราม ให้จำต้องเซ็นสัญญาลงบศึก ณ พระราชวังแวร์ซัยส์ นี่แหละคือผลความบกพร่องในทางยุทธศาสตร์การเมืองยิ่งกว่าที่จะโทษความบกพร่องในข้อซึ่งมีความสำคัญน้อยกว่า ข้าพเจ้าคิดว่าเยอรมันคงจะได้คำนวณผิด คิดว่าการโอบบีกอย่างมหึมาซึ่งไม่เคยปรากฏในประวัติศาสตร์การรบขนาดนั้น จะทำให้ไม่ได้ชัยชนะเด็ดขาด มัวเตรียมอยู่แต่ในเรื่องยุทธศาสตร์การรบ ประมาทยาขนานสำคัญหม้อที่ ๓ นั่นเสีย ผลร้ายจึงตกอยู่แก่ประเทศชาติของตน ที่จริงเยอรมันใช้วิชายุทธศาสตร์เตรียมการและยุทธศาสตร์การรบเป็นเยี่ยมที่สุด ซึ่งจะหาที่ติได้ยาก ถ้าหากโมลเค่มิได้ถอนกำลังนำไปใช้เสียในด้านอื่น ซึ่งไม่ได้ผลอะไรเลยก็ว่าได้นั้น มิฉะนั้นแล้วยุทธศาสตร์หลักที่ ๒ คือยุทธศาสตร์ทางการรบก็พอจะช่วยแก้ยาหม้อที่ ๓ คือยุทธศาสตร์การเมืองที่บกพร่องได้

ขอท่านผู้รู้ทั้งหลายได้โปรดให้อภัยแก่ทหารแก่ ๆ อย่างข้าพเจ้าผู้เรื่อสมัยบ้างก็จะเป็นพระคุณหาที่สุดมิได้.

พ.ท. หลวงยุทธสารประสิทธิ์

นายทหารพันราชการประจำกองทัพบก

ความรู้สึกของทหารอาสา

โดย

ดร. โชติ คุ้มพันธุ์

ท่านนายกสมาคม ฯ ได้กรุณาให้เกียรติขอร้องให้ข้าพเจ้าเขียนอะไรสักเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับทหารอาสา เพื่อลงในหนังสือฉบับที่ท่านถืออยู่นี้ ข้าพเจ้าภูมิใจในเกียรตินี้ เพราะนานมาแล้วอยากแสดงความรู้สึกของตนในการเป็นทหารอาสาบ้าง แต่ก็ไม่มีโอกาสจะแสดงได้ ณ ที่ใดที่เหมาะสม ฉะนั้นในที่นี้ข้าพเจ้าจึงขอถือโอกาสแสดงความรู้สึกในการเป็นทหารอาสาของข้าพเจ้า ให้เพื่อนทหารอาสาและเพื่อนร่วมชาติได้ทราบเพื่อพิจารณาแก้ไขให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติต่อไป.

พลทหารโชติ คุ้มพันธุ์

ข้าพเจ้าได้สมัครเป็นทหารอาสาโดยมิได้ปรึกษาหรือบอกกล่าวให้ญาติ เพื่อนฝูง แม้บิดาให้ทราบเสียก่อน ในขณะที่ข้าพเจ้ามีอายุเพียง ๑๗ ปี เหตุที่ข้าพเจ้าสมัครแม้เดี๋ยวนี้ข้าพเจ้าก็บอกไม่ถูกว่าเพราะเหตุใด เพราะความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์หรือ หรืออะไรกันแน่ สิ่งหนึ่งที่พอจะบอกได้ก็เพียงว่า ขณะเป็นนักเรียนและลูกเสือ ข้าพเจ้าถูกอบรมให้รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ จนถึงขนาดพลีชีพให้สิ่งเหล่านี้ได้ ต่อมาข้าพเจ้าก็ตั้งคำถามตนเองว่า ทำไมข้าพเจ้าจึงไปพลีชีพเพื่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ก็ยังหาคำตอบที่พอใจตัวเองไม่ได้ แม้คำตอบของรัฐบาลก็ยังไม่เป็นที่พอใจข้าพเจ้า ยิ่งบางคราวได้ยินเพื่อนร่วมชาติกล่าวในทำนองว่าพวกทหารอาสา อาสาไปสงครามก็เพื่อไปดูแหม่ม แชก หรือเพื่อสนุกสนานอะไร ๆ ทำนองนั้น บางคนกล่าวว่า พวกทหารอาสาไม่อาสาไป เขาก็เกณฑ์คนไปได้ถมไป จึงทำให้ข้าพเจ้าโกรธตนเองบ่อย ๆ

ยิ่งบางคราวได้เห็นเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลปฏิบัติอย่างเหยียดหยามต่อพวกทหารอาสาเหล่านี้ ยิ่งทำให้ข้าพเจ้าโกรธมากขึ้น เพราะแม้ตนเองก็เคยโดนมาเช่นเดียวกัน คือ ก่อนข้าพเจ้าเป็นทหารอาสา ข้าพเจ้ารับราชการเป็นเสมียนอยู่ที่กรมยุทธโยธาทหารเรือ โดยท่านผู้ใหญ่ที่เคารพของข้าพเจ้าเป็นผู้ฝาก แต่เมื่อกลับมาจากทหารอาสา ข้าพเจ้านำความรู้สึกมาอย่างหนึ่งว่าการเข้าทำงานในวงราชการควรจะเข้าทำได้โดยความรู้ความสามารถ ไม่ใช่เข้าทำได้ด้วยผู้มีอำนาจฝากหรือส่งเสริม แม้ความรู้สึกนี้จะไม่ตรงต่อประเพณีบ้านเมืองเรา แต่ก็เป็นความรู้สึกที่ข้าพเจ้ายังเปลี่ยนไม่ได้ ฉะนั้นเมื่อข้าพเจ้ากลับมาถึงเมืองไทย จึงไม่ยอมกลับไปรับราชการที่เดิม เพราะมีผู้ใหญ่ฝากให้ ข้าพเจ้าจึงพยายามหางานทำด้วยตนเอง โดยวิธียื่นใบสมัครตามหน่วยราชการที่ข้าพเจ้าสืบทราบมาว่ามีตำแหน่งว่าง พร้อมกับหนังสือแสดงว่า ข้าพเจ้าเป็นทหารอาสามาแล้ว ๑๐ กว่าแห่งไม่ได้ผลเลย เฉพาะอย่างยิ่งแห่งสุดท้าย ท่านผู้ใหญ่ในที่นั้นได้พูดและแสดงอย่างเหยียดหยามในการที่ข้าพเจ้าแสดงตนว่าเป็นทหารอาสา ถึงกับบอกข้าพเจ้าอย่างไม่มีหางเสียงว่า **"ที่นี่ไม่มีตำแหน่งสำหรับทหารอาสา"** แต่ต่อมาที่นี่ก็มีตำแหน่งสำหรับญาติท่าน เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ ข้าพเจ้าจึงอายที่จะบอกใครว่าตนเป็นทหารอาสา ไม่คิดจะรับราชการต่อไปอีก เพราะเห็นว่าวงราชการสมัยนั้น มิได้เห็นคุณค่าของพวกอาสาเอาชีวิตเข้าแลกเพื่อประเทศชาติแม้แต่น้อย จึงตั้งใจไปหากินตามถ่านแข้งในต่างจังหวัด แต่บังเอิญก่อนที่ข้าพเจ้าจะออกเดินทาง ก็มีเพื่อนทหารอาสาคนหนึ่งมาบอกข้าพเจ้าว่า ที่กรมศุลกากรต้องการเสมียนฝรั่งคนหนึ่ง โดยวิธีสอบแข่งขัน ข้าพเจ้าจึงไปสมัครสอบ และบังเอิญสอบได้ จึงได้กลับเข้ารับราชการใหม่ และต่อมาเมื่อข้าพเจ้ามีอายุมากขึ้นก็อภัยในสิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านมา อภัยอย่างทหารอาสาทุกคนที่เคยอภัย เพราะผู้พูดและผู้ปฏิบัติในครั้งกระนั้นมีความคิดแคบและเห็นแก่ตัวมากเกินไปที่จะมองเห็นประโยชน์ของการเสียสละของเพื่อนร่วมชาติ เอาชีวิตให้แก่ประเทศชาติ **แต่แล้วก็เอาสิ่งที่ทำให้ข้าพเจ้าปลื้มอย่างมากคือ องค์ประมุขของชาติทุกรัชกาล มิได้เคยลืมผู้ที่พลีชีพเพื่อชาติ และทรงเอาใจใส่อุปการะมาตลอดเวลา มาลบล้างความคิดแคบและเห็นแก่ตัวของบุคคลบางคนเสีย**

สิ่งที่ทำให้ข้าพเจ้าดีใจอีกอย่างหนึ่งคือ รัฐบาลหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองได้แสดงการเอาใจใส่ต่อทหารอาสาไม่น้อย ยิ่งรัฐบาลหลังรัฐประหารแล้วก็ยิ่งแสดงการเอาใจใส่มากยิ่งขึ้น ข้าพเจ้าจึงหวังว่า วันหนึ่งเพื่อนร่วมชาติทั้งชาติของข้าพเจ้าคงจะเห็นว่า การเป็นทหารจะต้องเสี่ยงชีวิตเพื่อประเทศชาติทุกขณะนั้น มิใช่เพื่อผู้เป็นทหารเอง หรือเพื่อ

ป้องกันทรัพย์สินของพวกทหารเอง เพราะทหารส่วนมากไม่มีทรัพย์สินอะไรจะป้องกันมากมายนัก เมื่อเป็นเช่นนี้ การเป็นทหารก็เพื่อเกียรติของเพื่อนร่วมชาติทุกคนว่า เราเป็น "ไทย" ไม่ได้อยู่ใต้อำนาจใคร และไม่ยอมให้ใครมามีอำนาจเหนือหรือดูถูกข่มเหง ย่อแย่งทรัพย์สินของเราอย่างครั้งกรุงศรีอยุธยา และสงครามโลกที่ผ่านไป และเมื่อเพื่อนร่วมชาติของเราเสียสละอย่างนี้ เราผู้ที่ต้องเสียสละอย่างเพื่อนร่วมชาติที่เป็นทหาร จึงควรเสียสละเพื่อเขาเหล่านั้นบ้าง แม้ไม่มากเพียงแสดงน้ำใจและเห็นใจที่เขาเสียสละเพื่อเรา ก็จะมีทหารของชาติที่ดี ที่กล้าเอาชีวิตเข้าเสี่ยงอย่างทหารญี่ปุ่นที่แสดงมาแล้วในสงครามของเขาทุกครั้ง **อย่าถือเอาความสกปรกของทหารบางคนมาเป็นเครื่องวัดว่า "ทหารเลว" คนเลวบางคนที่เอาเครื่องแบบทหารมาใส่เท่านั้นที่เลว ทหารจะต้องเป็นทหาร และทหารนี่แหละที่ทำให้โลกสงบอยู่ได้ทุกวันนี้ เราจึงควรช่วยกันบำรุงน้ำใจทหาร และขอให้ทหารจงเป็นทหารจริงๆ และช่วยกันกำจัดคนเลวที่เอาเครื่องแบบทหารมาแต่งให้หมดไปจากทหารของชาติ.**

เราจงจำไว้ว่า หนทางเดียวที่จะพบความสุขก็คือ เราจะไม่หวังการตอบแทนบุญคุณจากผู้ที่เราช่วยเหลือ แต่ถือว่า การช่วยเหลือนั้นเป็นความอิ่มเอมปลาบปลื้มของเราทางจิตใจ.

*　　*　　*

สุข　　อยู่ด้วย　　รักกัน
ทุกข์　　อยู่ด้วย　　เกลียดกัน
ธรรมย่อมชนะอธรรมจำไว้.

ทหารปอดพรุน

โดย

ส.ท. เหรียญ มีเดช

เมื่อก่อนประกาศสงครามโลกครั้งแรก ข้าพเจ้าเป็นข้าราชการประจำกรมตำราทหารบก ทางราชการประกาศสงครามกับประเทศเยอรมันนี เอาสเตรีย ฮุงกาเรีย เข้ากับสัมพันธมิตรมี อังกฤษ, ฝรั่งเศส, อเมริกา และญี่ปุ่น เป็นต้น ต่อไปมิช้าทางกรมเสนาธิการทหารบกได้ออกประกาศแจ้งความแก่บรรดาข้าราชการชั้นสัญญาบัตรของกระทรวงกลาโหม ที่เป็นพลเรือน มีความว่าถ้าผู้ใดมีใจสมัครจะอาสาไปในงานพระราชสงคราม ณ ทวีปยุโรปครั้งนี้ก็ให้ยื่นใบสมัครได้ที่กรมเสนาธิการทหารบก เพื่อเข้ารับการฝึกหัดเป็นนักบินแล้วไปกับกองทหาร

พอประกาศแจ้งความออกในวันนั้น ข้าพเจ้าก็รีบเขียนใบสมัครยื่นต่อกรมเสนาธิการทหารบกในทันที ทูลกระหม่อมเสนาธิการรับสั่งว่าเจ้าหมอนี่ใจเด็ดเร็วพอใช้ รับสั่งต่อไปอีกว่าให้รอไว้ก่อนจนกว่าจะได้พิมพ์แบบฟอร์มเสร็จ แล้วจึงค่อยกรอกข้อความในแบบฟอร์มยื่นส่งมา พอกรมตำราทหารบกพิมพ์แบบฟอร์มเสร็จ ข้าพเจ้ารีบไปขอมา ๒ แผ่น แล้วกรอกข้อความลงไปทันที ยื่นต่อหัวหน้าแผนก ๆ ส่งให้เจ้ากรม ๆ ส่งต่อเสนาธิการในวันนั้น ต่อมามิช้าคำสั่งก็ออกแจ้งมายังข้าพเจ้า ให้ข้าพเจ้าไปรับการคัดเลือกที่กองบัญชาการโรงเรียนนายร้อยทหารบก (เวลานี้เป็นกรมแผนที่ทหารบก) ข้าพเจ้าได้รับการคัดเลือกตามเวลากำหนด พอถึงเต็นท์กองบัญชาการคัดเลือก ข้าพเจ้าก็ตรงเข้าไปหาเจ้าหน้าที่เอาคำสั่งจากกรมเสนาธิการทหารบกไปแสดงให้เขาดู เขาก็หยิบบัตรมา ๑ แผ่นจดรายการ ชื่อ แซ่ ตำแหน่ง อายุ แล้วก็ส่งให้ข้าพเจ้านำไปหานายแพทย์ตามเต็นท์ต่าง ๆ ข้าพเจ้าจะขอเรียกเต็นท์เหล่านี้ว่าด่านตรวจโรค ด่านแรกเขาตรวจตรา พอเสร็จก็หยิบบัตรมาจดลงในหลังบัตรว่า Trachoma แล้ว

ส.ท. เหรียญ มีเดช

ก็ส่งคืนให้ข้าพเจ้าพร้อมกับพูดว่า คุณเป็นทราโคม่า แต่พึ่งเป็นอาจรักษาหายได้ทันไป ให้ข้าพเจ้าไปรับตรวจด่านที่ ๒ ต่อไป เขานำข้าพเจ้าเข้าไปในม่านให้ข้าพเจ้าเปลื้องเสื้อผ้าม่วงออก เพื่อจะตรวจของสำคัญ ข้าพเจ้านึกในใจว่าเขาคงจะดูว่าข้าพเจ้าเป็นเพศชายหรือเพศหญิงแน่ เมื่อเขารู้แล้วว่าข้าพเจ้าเป็นเพศชายแน่ และก็เป็นชายฉกรรจ์ที่จะไปรบกับข้าศึกศัตรูได้ด้วยก็ยังมิยอมปล่อยให้ข้าพเจ้าไปได้ง่าย ๆ กลับตรงเข้าจับต้องเพศของข้าพเจ้าดูบคลำเล่น ข้าพเจ้าคิดต่อไปอีกว่า ท่านนายแพทย์ผู้นี้คงจะมิยอมให้ข้าพเจ้าได้ไปรบกับข้าศึกศัตรู แต่กับเพศชายอย่างเดียว คงจะหวังให้ข้าพเจ้าไปรบกับข้าศึกศัตรูที่เป็นหญิงด้วย ถึงแม้ศัตรูจะเป็นเพศหญิงก็รบได้ จึงได้ตั้งอกตั้งใจตรวจตราเสียอย่างละเอียดลออว่า อ้ายหนูของข้าพเจ้ามิได้บ่วยไข้ได้เจ็บแต่ประการใด เขาก็หยิบบัตรชื่อ แซ่ จดลงในด้านหลังว่า "**กามโรคไม่ปรากฏแต่อย่างใด**" แล้วก็ส่งบัตรคืนให้ข้าพเจ้าได้ไปตรวจด่านที่ ๓ อีกต่อไป ด่านนี้เป็นด่านสุดท้ายจะถูกสั่งปล่อยหรือประหารก็ด่านนี้แหละ พอโผล่เข้าไปในด่านที่ ๓ นี้ ก็เจอนายแพทย์ฝรั่ง เขารับบัตรของข้าพเจ้าไปอ่านดูชื่อ แซ่ แล้ววางเอาก้อนหินทับไว้ แล้วสั่งให้ข้าพเจ้าถอดเสื้อชั้นนอกในออก แต่ไม่ต้องแก้ผ้าอย่างด่านที่ ๒ ตาหมอแกเอาเครื่องตรวจฟังดูตามหน้าอกหน้าใจและด้านหลัง แล้วส่ายหน้าพูดว่า "**ท่านเป็นปอดพรุน**" ไปเมืองนอกไม่ได้ พอข้าพเจ้าได้ยินว่าข้าพเจ้าปอดพรุนเท่านั้น รู้สึกฉิวทันที เพราะข้าพเจ้ารู้สึกตัวของตัวดีว่ามิได้เคยเป็นพระญาติพระวงศ์ของเสด็จในกรม ฯ แม้แต่นิดเดียว ข้าพเจ้าจึงได้คัดค้านนายแพทย์ฝรั่งเศสคนนี้ว่าไม่จริง เถียงโต้ตอบกันเอะอะจนนายแพทย์ใหญ่โผล่หน้าออกมาจากด้านในและถามข้าพเจ้าว่า อะไรกัน ? ข้าพเจ้าตอบว่ามองซิเออร์แพทย์คนนี้ ตรวจผมว่าปอดพรุน ความจริงผมไม่ได้เคยเป็นโรคหรือแม้แต่ไอก็มิได้เคย แล้วปอดของผมจะพรุนได้อย่างไร ร่างกายของผมเป็นปรกติสมบูรณ์ดี ท่านนายแพทย์ใหญ่พอได้ฟังก็พูดว่า เอ้าผมจะตรวจให้เอง พอพูดแล้วท่านไปคว้าเอาเครื่องฟังใส่หู และเอาปากเครื่องแตะตามหน้าอกและด้านหลังอีกเช่นเดียวกัน แล้วพูดว่าจริงของเขาคุณ ปอดพรุนแน่ และขอดูบัตรชื่อ แซ่ ข้าพเจ้าชี้ไปที่ก้อนหินทับ ท่านเดินไปหยิบเอามาอ่านด้านหน้าแล้วพลิกอ่านด้านหลัง แล้วพูดว่า *คุณไปไม่ได้ดอกนัยน์ตาก็เป็นทราโคม่า ปอดก็พรุนจะไปได้อย่างไร อย่าไปเลย* ว่าแล้วก็ฉีกบัตรชื่อแซ่ออกเป็นหลายชิ้นเป็นสัญลักษณ์ว่าปิดฉาก *เลิกการแสดงละครบทสมัครอาสาได้ ข้าพเจ้าจำใจจำต้องลากลับออกมาจากสถานที่คัดเลือก กลับกรมอย่างคนหมดหวัง นึกสลดใจตนเองว่า เรานี่เคราะห์ร้ายแท้ ร่างกายเราดี ๆ ทำไมเขาจึงตรวจว่าเราปอดพรุน เกิดมาชาตินึงอยากจะเล่นละครแห่งชีวิต*

ทหารไทยกำลังเดินสวนสนามผ่านประตูชัย ณ นครปารีส

สมเด็จพระสมณเจ้าทรงประสาทพรแก่ทหารซึ่งกลับจากราชการสงคราม

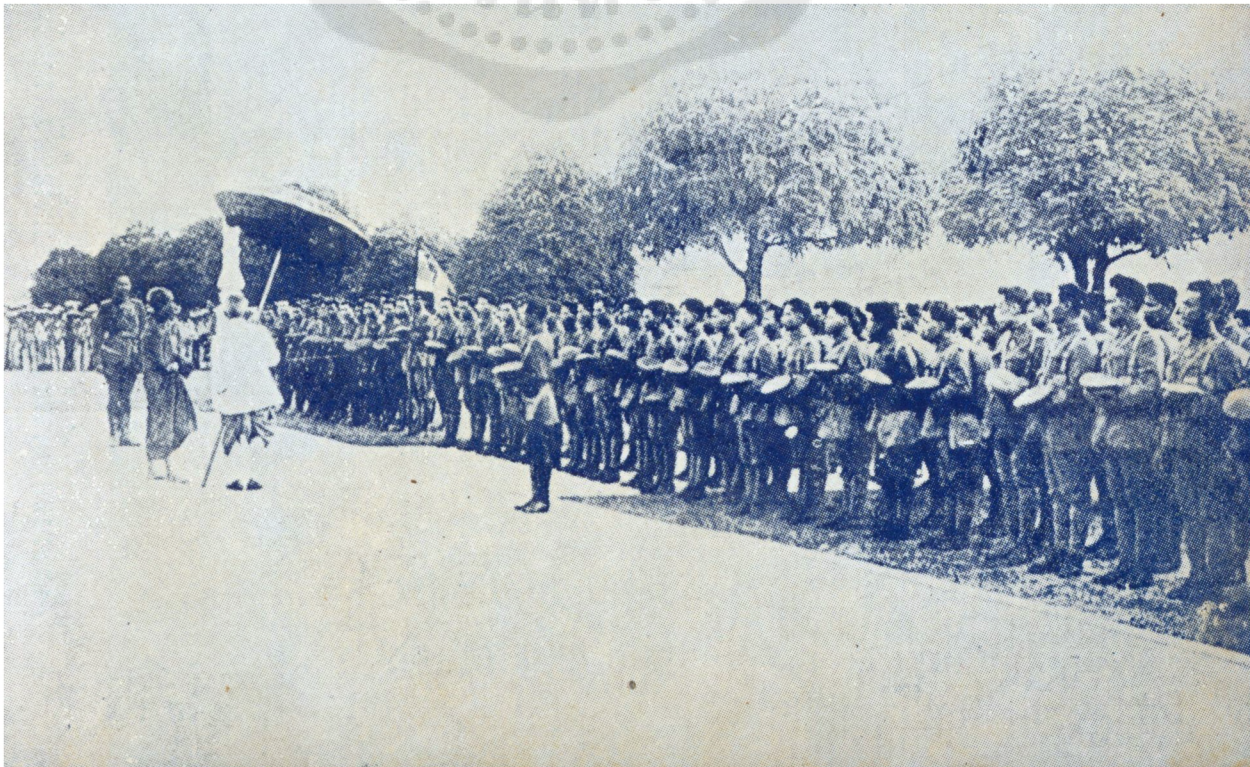

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กำลังทรงพระราชทานเหรียญที่ระลึกในงานพระราชสงคราม ณ ทวีปยุโรปแก่เหล่าทหารอาสา

ให้ครบทุกฉาก ฉากแรกเราเล่นเป็นนักเรียนเดินถือหนังสือไปโรงเรียน เช้า—เย็นกลับบ้านทุกวัน จนหมดฉาก ฉาก ๒ ออกจากโรงเรียนแล้วเข้ารับราชการในกรมศุลกากร ฉากนี้แหละเป็นตัวพระเอกรูปหล่อ ผู้หญิงติดกรอแทบไม่เว้นแต่ละวัน ออกโรงอยู่ในกรุงเทพฯ ได้ไม่กี่ปีต้องย้ายออกไปเล่นอยู่หัวเมืองราชบุรี ไม่ถึงปีต้องปิดวิกเลิกแสดงกลับเข้ากรุงตุหรัดตุเหร่อยู่พักหนึ่งก็ได้แสดงอีกฉากหนึ่ง ฉากนี้แสดงเป็นตัวพระ บวชอยู่ในวัดมหาพฤฒาราม ๑ พรรษา ในระหว่างแสดงเป็นตัวพระนี้ต้องเล่นอย่างแนบเนียน แม้จะเดินทางไปไหน เห็นสีกาเดินผ่านต้องหลบตาติดถนน ดูราวกับว่าเป็นตัวกิ้งกือ ฝ่ายสีกาไม่ใคร่จะหลีกพระเสียด้วย ครั้นสึกออกแล้วซี ผู้หญิงหลีกติดถนน มันตรงกันข้ามอย่างนี้ คราวนี้อยากจะขอแสดงเป็นตัวพระเอกชนิดโรม๊านซ์สักฉากก็หมดหวัง ถ้าร่างกายเราชำรุดทรุดโทรมแสดงไม่ได้ เรามิน้อยใจเลย เมื่อนึกถึงว่าแล้วแต่บุญกรรมก็หมดวิตก และก็เลยนึกถึงตาของเราว่า **อ้ายทราโคม่านี่มันโรคอะไรหว่า ?** ลองกลับเข้าไปถามนายด่านที่ ๑ ดูทีหรือ เมื่อนึกเสร็จก็เข้าไปถามเขา นายแพทย์ด่านที่ ๑ บอกว่า คุณเป็นริดสีดวงตาหรือตาแดงเรื้อรังอย่างไรเอาไว้นานตาจะบอด ข้าพเจ้าก็แสดงความขอบใจฉากลับเข้ากรมทำงานตามเคย

รุ่งขึ้นอีก ๒ วัน ข้าพเจ้าลาหัวหน้าแผนกไปให้หมอที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ตรวจตา พอขึ้นบันไดไปถึงพื้นชั้นล่างพอดีกับท่านนายแพทย์ใหญ่เดินลงมาจากชั้นบนถึงข้างล่างพอดี (นายแพทย์คนที่ฉกบัตรทิ้งเมื่อวันตรวจโรคในค่ายที่ ๑) ท่านยิ้มและถามว่ามาธุระอะไร ข้าพเจ้าเบิดหมวกยกมือไหว้แล้วตอบกับท่านว่า ผมมาขอให้แพทย์ที่รักษานัยน์ตาผมที่ว่าเป็นทราโคม่าท่านหันไปเรียกนายแพทย์คนหนึ่งซึ่งกำลังเข้าเวรอยู่ *นี่หลุยคุณพาท่านผู้นี้ไปตรวจดูที่ว่าโรคทราโคม่าที่เป็นนั้น จะรักษาให้หายได้ทันไปสงครามคราวนี้หรือไม่ ถ้าพอจะรักษาทันก็ให้เริ่มลงมือรักษาให้หายโดยเร็ว* แล้วคุณหมอหลุยพาข้าพเจ้าไปรักษา (หมอหลุยเวลานั้น เวลานี้คือหลวงประจักษ์ฯ) ข้าพเจ้ารู้สึกงงและตื่นเต้นในคำสั่งของท่านนายแพทย์ใหญ่ว่าเมื่อวานซืนมันหลังมือ เวลานี้มันหน้ามือ **"มันยังไงกันนี่หว่า"** ท่านคงจะลืมอ้ายปอดพรุนของข้าพเจ้าเสียแล้วกระมัง หรือเทวดาจะดลใจท่านให้ข้าพเจ้าได้แสดงละครฉากอ้ายพรมเสนาอีกฉากหนึ่งเป็นแน่ หมอหลุยรักษาข้าพเจ้าอย่างคนไข้วิสามัญ เอาส์โนว์ใส่ตา และสั่งให้มาพบกับหมอไฮเอ็ดในเช้าวันมะรืนนี้เวลา ๙.๐๐ น. ตามวันกำหนดข้าพเจ้าปรากฏตัวอยู่ในห้องรักษาตาเรียบร้อย พอหมอไฮเอ็ดมา หมอหลุยรายงานให้ทราบถึงเรื่องของข้าพเจ้า ท่าน

หมอมองมายังข้าพเจ้าและเดินมาถามว่าทำไมจึงรู้ว่าเป็นทราโคม่า ข้าพเจ้าบอกว่าหมอที่คัดเลือกทหารอาสาได้ตรวจและบอกว่าพึ่งเป็นใหม่ ๆ พอที่จะรักษาได้ทัน หมอจับตาข้าพเจ้าเบิดตรวจอีกครั้งเสร็จแล้วหัวร่อ ตบหลังข้าพเจ้าเบา ๆ ว่าดีมาก ๆ รักษาไม่ช้าก็จะหายไปได้ดี ยินดีมาก ๆ หันไปทางหมอหลุย หมอหลุยเขียนใบรับรองเดี๋ยวนั้นภายใน ๑ เดือนหายดีไปได้ ฉันเซ็นชื่อรับรอง แทนที่หมอหลุยจะเอากระดาษธรรมดาเขียนเป็นใบรับรอง กลับไปเอากระดาษบัตรที่นายแพทย์รับรองให้ข้าราชการที่เจ็บป่วยลาหยุดได้เท่านั้นเท่านี้วัน มากรอกเป็นบัตรรับรองให้ข้าพเจ้าลาหยุดราชการ ๑ เดือน เพื่อถือนำไปให้เจ้าหน้าที่คัดเลือกในวันนัดพิเศษสำหรับขบปัญหาข้อขัดข้องเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ยังไม่เรียบร้อยหรือบางท่านที่ติดขัดในบางกรณี ให้มาว่ากันเสียในวันนี้ให้เสร็จสิ้น

ในวันคัดเลือกพิเศษนี้ ข้าพเจ้าถือเอาคำของท่านนายแพทย์ใหญ่ที่คราวแรกท่านเป็นผู้ติเพื่อทำลาย (แต่วคงจะลืม) ที่คราวนี้ท่านเป็นผู้สั่งหมอหลุยให้รีบรักษาตาข้าพเจ้าเพื่อก่อ ข้าพเจ้าต้องทำลืมว่าข้าพเจ้าปอดไม่เป็นพรุนบ้าง ข้าพเจ้าไปปรากฏตัวอีกคราวหนึ่งในวันนั้น ทำตัวเป็นคนมีปัญหาขัดข้องในเรื่องรักษาตาหรือรักษาตาหายไม่หาย บัตรชื่อแซ่ (ไม่ปรากฏเพราะถูกฉีกลงกระโถน) ถือแต่บัตรหมอไฮเอ็ดไปแผ่นเดียว นายด่านใหญ่คือเจ้าคุณเฉลิมอากาศ (เวลานั้นเป็นคุณพระ) พอข้าพเจ้าโผล่หน้าเข้าไปท่านก็ยิ้ม ข้าพเจ้าเบิดหมวกยกมือไหว้ ท่านก็ทักว่า **“จะไปกับเขาด้วยหรือ”** ข้าพเจ้าตอบว่าครับ ในขณะเดียวกันก็ได้ยื่นบัตรรักษาตาภายใน ๑ เดือน (บัตรอนุญาตให้หยุดได้) ให้แก่ท่าน ท่านรับเอาไปอ่านเสร็จมองหน้าข้าพเจ้าแล้วถามว่า **“อยากไปหรือ?”** ข้าพเจ้าก็ตอบกับท่านว่า *“ถ้าผมไม่อยากไปผมจะมาสมัครอาสาไปทำไมเล่าครับ”* ถ้าอย่างนั้นวัดตัวได้ พลางชี้มือให้ข้าพเจ้าไปวัดตัวที่เจ้าหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ว่า โอ.เค.

ข้าพเจ้าได้ไปทำศึกสงครามกับศัตรูทั้งเพศชายหญิงในทวีปยุโรปมาอย่างโชกโชนและกลับมาสู่บ้านเกิดเวลาล่วงมาตั้ง ๓๕ ปีเศษเข้านี่แล้ว อ้ายเจ้าโรคปอดพรุนไม่เห็นมันแสดงปรากฏการณ์ให้ข้าพเจ้าเห็นและรู้สึกเลยแม้แต่น้อย สุขภาพสังขารของข้าพเจ้าแม้อายุจะมาก แต่กลับสมบูรณ์แข็งแรงอ้วนพีอย่างไม่น่าเชื่อ - - - แปลกแท้ ๆ - - - แปลกจริง ๆ หรือจะเนื่องด้วยเหตุอันใด ขอท่านผู้อ่านที่นับถือ ช่วยกรุณาคิดและตอบให้ด้วย.

บ่อเกิดแห่งสงคราม

ใครซื้อสถานเขตซื้อ สงคราม
ภาษิตอิตาเลี่ยน กล่าวไว้
ที่ดินก่อซึ่งความ พิพาท
เพราะแย่งชิงกันให้ เกิดเคือง

เรื่องนี้ในส่วนกิจ บุคคล
ก็ย่อมได้มีเหตุ มากแล้ว
แย่งรัฐฐะมลฑล ยิ่งใหญ่
ย่อมจะมิได้แคล้ว เหตุลาม

ความโลภแห่งมนุษย์ ไป่มี สิ้นเลย
จึ่งมุ่งแต่แผ่แดน รุกด้าว
เป็นเหตุให้ราวี แย่งยุทธ์ กันนา
มิตรต่อมิตรแตกร้าว เพราะดิน

ถิ่นใครใครจักไม่ รู้ถนอม
ผู้อื่นประสงค์รุก รานราษฎร์
ใครเลยจักนิ่งยอม ยกให้ เปล่าพ่อ
ต้องกัดฟันบังอาจ ยุทธนา.

พระราชนิพนธ์ ร. ๖

บ่อเกิดแห่งสันติธรรม

ถ้าแม้อยากจะให้ ศึกสงบ
และยุทธะภัยขาด โลกไซร้
ทุกชาติทั่วพิภพ ต้องคิด
ตัดโลภที่ดินได้ แหละดี

ยังมีรุกด้าวอยู่ ตราบใด
การยุทธบ่ขาดโลก ตราบนั้น
แดนใครก็แดนใคร ต่างอยู่ กันเทอญ
โลกก็จะแม่นหมั้น หมดภัย

ชาติใหญ่เลิกละเว้น ข่มเหง
และรักษาธรรมะ มั่นไว้
ชาติน้อยจะยำเกรง เหมือนพี่
ต่างจะอยู่สงบได้ ดั่งจินต์

พระราชนิพนธ์ ร. ๖

เรื่องที่ข้าพเจ้าได้ไปเห็นมา

นายดาบโต๊ะ เวชชอุไร

ข้อ ๑. จะหาเจ้าหน้าที่ตำรวจจับขโมยหายาก จะพบส่วนมาก แต่เจ้าหน้าที่จราจร เช่นในประเทศสวิสเซอร์แลนด์ และ สวีเด็น ทำไมเป็นอย่างนั้น ขอตอบว่าประชาชนทุกคนเขาทำหน้าที่เหมือนตำรวจ เมื่อท่านพบประชาชนของเขาที่ไหนก็หมายความว่า ท่านพบตำรวจที่นั่น ฉะนั้นราษฎรทุกคนในประเทศของเขา จึงไม่มีใครกล้าแสดงตัวเป็นขโมย ถ้าประชาชนในประเทศเราหันมาใช้อุดมคติอย่างประเทศเขาเหล่านั้นบ้าง ข้าพเจ้าว่าดีแน่

ข้อ ๒. โรงพยาบาลที่ทันสมัยดีที่สุดในทวีปยุโรป คือโรงพยาบาล **SÖDERJUK HUSET** ในประเทศสวีเด็น ทั้งนี้เพราะมีเครื่องมือเครื่องใช้บริบูรณ์ และพิเศษอย่างดีเลิศ กับมีนายแพทย์ประจำในโรงพยาบาลชั้นศาสตราจารย์ขนาดเหรียญทองและรับโนเบิลไพรซ์ การปฏิบัติงานของนายแพทย์เหล่านั้นกอปรไปด้วยพรหมวิหารสี่ ต้อนรับประชาชนคนเจ็บไข้ทั่วไปด้วยมารยาทอันดีงาม ไม่เลือกชั้นวรรณะหรือขู่ตะคอก

ข้อ ๓. จะไป ณ สถานที่ใดๆ แม้แต่ทุ่งไร่ นา ป่า ดง ในยุโรป เราจะพบแต่ประชาชนทั่วไปเขาชอบอ่านหนังสือพิมพ์ในเวลาว่างเสมอๆ ไม่ปล่อยให้เวลาเสียไปโดยไร้ประโยชน์

สรุปความทั้ง ๓ ข้อนี้ว่า ข้าพเจ้าอยากเห็นประชาชนพลเมืองของประเทศเรา ได้รับการศึกษาดีมีวัฒนธรรมและจิตใจสูง เช่นประเทศเขาเหล่านั้นบ้าง.

พันตรี หลวงราชเวชชพิศาส ส.ส. จังหวัดนนทบุรี

สันติภาพแผ่นใหม่

โดย

น.ว. ๑๖๕๙

อันการรบราฆ่าฟันกันในโลก ท่านผู้อ่านเคยคิดบ้างไหม ว่ามนุษย์เราจะสามารถเลิกสรรค์จัดองค์การโลก จะด้วยวิธีใด ๆ ก็ตามที ในอันที่จะทำให้การรบราฆ่าฟันกันหมดสิ้นไปเสียจากโลกได้ จริงอยู่ ท่านผู้มีความหวังดีต่อมนุษยชาติ ได้เคยพยายามนักพยายามหนาที่จะให้เพื่อนมนุษย์ร่วมโลกได้อยู่กินด้วยกันโดยฐานภราดรภาพ ปราศจากสงครามฆ่าฟันซึ่งกันและกัน อันเป็นเครื่องบั่นทอนชีวิตและทรัพย์สมบัติของแต่ละชาติให้ถึงซึ่งความพินาศฉิบหาย เป็นความจริงไม่ว่าจะเป็นฝ่ายแพ้ หรือฝ่ายชนะก็ตามที แต่ย่อมจักต้องสูญหรอยย่อยยับไปด้วยกันทั้งสองฝ่าย เพราะเสมือนการสาดน้ำเข้าหากัน ซึ่งลงท้ายต่างก็จักต้องเปียกปอนไปตาม ๆ กันเป็นธรรมดา อย่างที่ไม่มีผู้ใดจะคัดค้านได้ว่าที่กล่าวนี้ไม่เป็นความจริง รัฐบุรุษคนสำคัญ ๆ ของโลกได้พยายามก่อพยายามตั้งสิ่งดี ๆ ขึ้นมาหลายสิ่งหลายอย่าง เช่น ศาลโลกเอย สันนิบาตชาติเอย สหประชาชาติเอย ซึ่งความจริงองค์การเหล่านี้ก็ได้เคยให้ประโยชน์ประทะประทังการสงครามไว้ได้หลายหนหลายครั้งเหมือนกัน แต่ก็มิสามารถจะยับยั้งให้เลิกการรบพุ่งไปเสียโดยเด็ดขาดทีเดียวได้ ตั้งแต่เริ่มจัด ๆ กันมาด้วยสัญเจตนาดี ด้วยหาวิธีป้องกันที่จะมิให้เกิดสงครามจนแล้วจนรอด แต่อนิจจาหากได้ลองเฉลียดูแล้ว ก็จะพอทราบได้ว่าในระหว่างประมาณ ๕๐ ปีที่มีองค์การเหล่านี้มา ได้เกิดการรบพุ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ จนถึงขั้นมหาสงครามโลกกี่หนกี่ครั้งแล้ว ชีวิตมนุษย์หมดสิ้นไปเพราะการรบพุ่งชิงชัย คำนวณอย่างหยาบ ๆ ก็สิบล้านชีวิต ซึ่งเป็นที่น่าเศร้า และสลดใจสักเพียงใด นานาชาติปากก็ว่าต้องการสันติภาพ แต่ในขณะเดียวกันต่างก็พยายามสะสมอาวุธยุทธภัณฑ์กันเป็นจ้าระหวั่นทั่วโลก หากจะอ้างว่าที่ต้องตระเตรียมเช่นนี้ก็เพราะแม้หวังตั้งสงบ จึงเตรียมรบให้พร้อมสรรพ ฉันไม่อยากรบจริง ๆ ฉันจึงต้องเตรียมรบเพื่ออย่างน้อยก็จะได้ทำให้ผู้ที่คิดอยากจะรบอยู่แล้วต้องยับยั้งชั่งใจจนเห็นว่า จะเสียเวลาอย่างหวาน ๆ หาได้ไม่ ครั้นไม่เห็นทางที่จะเอาชนะได้ง่าย หรือชื่นจะเอาให้ได้ก็ต้องถึงเทกระเป๋าเป็นเดิมพันขนาดหนักอย่างนี้แล้ว ก็จะทำให้ผู้ที่จงใจจะรบกลับใจได้ นี่เป็นข้อแก้ที่เป็นมุมกลับ และ

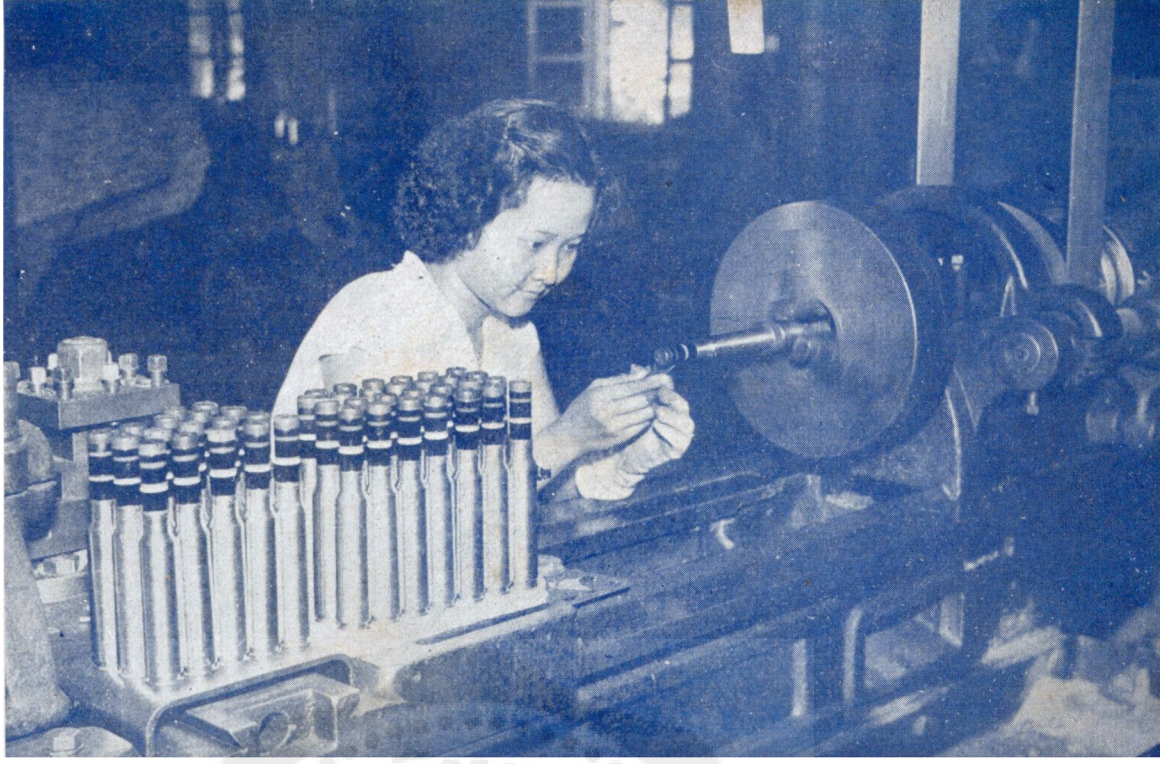

เจ้าพนักงานของกรมช่างแสงทหารบก กำลังกลึงแต่งหัวกระสุนอย่างประณีต

ขบวนอาวุธขนาดหนัก
ของกองทัพไทย

ปืนต่อสู้อากาศยาน
ของกองทัพบกไทย

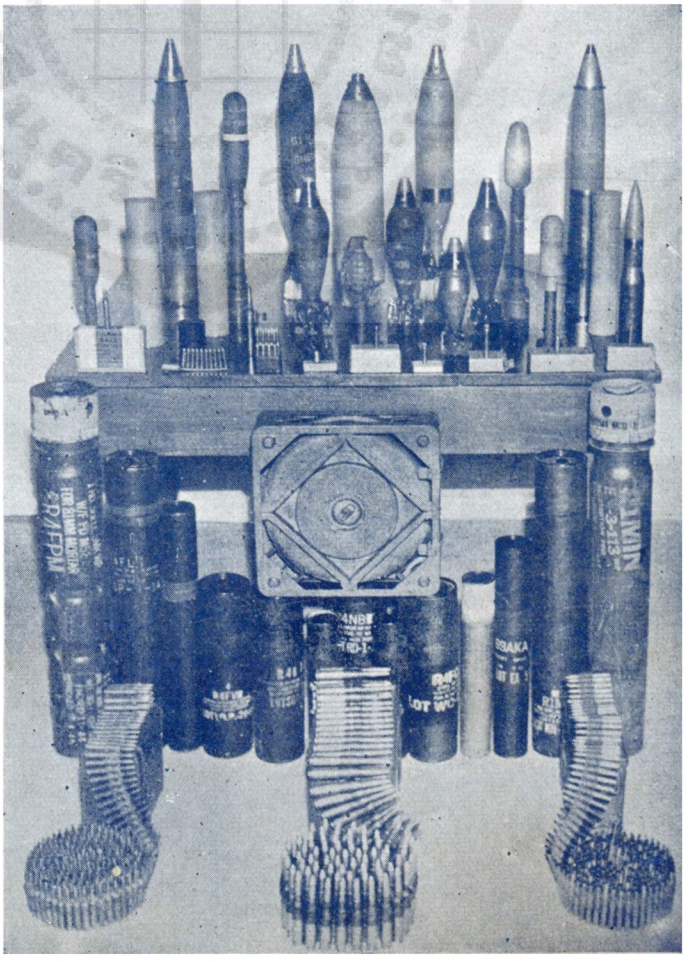

กระสุนนานาชนิด
ของกองทัพทั้งสาม

กลับอย่างสนิทน่าเคลือมใสอยู่เหมือนกัน ส่วนข้อเท็จจริงเป็นฉันใดเป็นหน้าที่ของท่านผู้อ่านจะวินิจฉัยเอาเอง

เมื่อโลกทั้งโลกต่างก็ไม่มีความไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน ต่างก็ระมัดระวังตัวอยู่โดยกวดขัน เป็นเหตุในทางมุมกลับว่าต้องการความสงบจึงต้องเตรียมสงครามเป็นโกลาหล จนเงินทองที่จะนำไปทะนุบำรุงกิจการอย่างอื่นต้องหดตัวลง เพราะต้องนำไปใช้จ่ายในการทหารเสียเป็นส่วนมาก บางประเทศใช้เสียมากมายเกินไป ซึ่งเปรียบได้กับเรื่องที่ว่าเจ้าของบ้านทุกเคหะสถานได้นำทรัพย์ของตนที่หามาได้ไปกอบโกยจ้างแชกยามเฝ้าบ้านเพราะเกรงจะถูกปล้นสะดมยิ่งไปกว่าที่จะคำนึงถึงเงินสำหรับซื้ออาหารมาบำรุงครอบครัวให้อิ่มหมีพีมัน จนบ้านช่องเคหสถานไม่ว่าขนาดเล็ก หรือใหญ่ เมื่อมองเข้าไปจะได้เห็นแต่สะพรึบพร้อมไปด้วยแชกยามยืนเป็นแถว ๆ ที่จนหน่อยก็เพิ่มความใหญ่ของกระบองให้แชกยามของตนถือ จนดูคล้ายกระบองยักษ์วัดแจ้ง ที่มีฐานะสูงถัดขึ้นไป ก็ถึงซื้อปืนพกแจกจ่ายให้แก่แชกยามของตน ที่เป็นบ้านเสี่ยขนาดใหญ่ๆ ก็ถึงกับซื้อปืนกลให้แชกยามของตนถือ ทั้งนี้เพื่อไว้ป้องกันโจรานุโจร เมื่อขืนจะบังอาจเข้าปล้นก็จักต้องถูกยิงจนตัวปรุไปเลย ส่วนข้างฝ่ายพวกโจรเล่า โดยธรรมดาเมื่อจะคิดเข้าปล้นบ้านไหนก็ย่อมจักต้องพยายามศึกษาเสียให้แน่ก่อน ว่าเจ้าของบ้านนั้น ๆ ได้จัดการป้องกันไว้เพียบพร้อมเพียงไร ถ้าแข็งแรงนักจนเห็นว่าจะได้ไม่เท่าเสีย หรือเป็นการเสี่ยงโชคเกินไปแล้ว บ้านนั้น ๆ ก็อาจไม่ถูกปล้นได้ นี่เป็นข้อเปรียบเทียบ หรือยกตัวหุ่นมาชี้เป็นนิทัศนอุทาหรณ์ อันเป็นเรื่องที่ตรงกับความเป็นอยู่ของโลกในปัจจุบันนี้ เมื่อนานาชาติทั้งโลกเขาเด็งผลเลิศอย่างนี้ เขาต้องการค้นคิดด้วยวิธีอย่างนี้ แล้วไทยเราจะไม่เตรียมตัวอย่างเขาบ้างก็ดูกระไรอยู่ สำหรับความเห็นของข้าพเจ้าผู้เขียนอาจกล้าพูดได้เต็มปากว่า *ตราบใดที่มนุษย์เรายังไม่ล่วงพ้นกิเลส หรือยังมีความโลภ ความรัก ความโกรธ ความหลงอยู่แล้ว ก็ขออย่าหวังเลยว่าจะทำให้โลกนี้ปราศจากเสียซึ่งสงครามได้ สงครามเกิดจากความปรารถนาของมนุษย์ที่เล็งผลเลิศในทางลงมือก่อน ไม่ใช่เกิดจากอาวุธปืน หรือลูกระเบิดเก็บไว้ในคลังแสงดี ๆ แล้วเกิดไปยิงผู้คน หรือไปตกระเบิดลงในประเทศของผู้อื่นได้เลย หากไม่มีมนุษย์ต้องการจะใช้มัน รวมความก็ว่าเมื่อมนุษย์ยังมีความปรารถนาอันเนื่องจากตัณหาอยู่ในโลกนี้ตราบใด สงครามก็จะหมดไปจากโลกมิได้ตราบนั้น* สหประชาชาตินั้นเป็นเพียงเครื่องยับยั้งไว้ได้ชั่วแล่น ปะทะอกให้ฝ่ายที่จะรบให้ยับยั้งชั่งใจอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งอาจสำแดงให้เห็นอานุภาพของสหประชาชาติว่าถ้าใครขืนมุทะลุ

ดอดงนอกดูนอกทางเกินไป ห้ามปรามไม่เชื่อ ก็อาจถูกรุมกินโต๊ะได้ แต่ถ้าเขาถือว่าเขาก็มีพวกมาก เป็นนักเลงโตเต็มไปด้วยสมุน เขาก็อาจไม่กลัวถูกรุม ดังเรื่องที่ปรากฏขึ้นในเกาหลี อันเป็นสงครามไม่ประกาศ แต่ก็ทำให้มวลมนุษย์รวมกันทั้งสองฝ่ายเป็นเรือนแสนเรือนล้านเอาชีวิตไปทิ้งเสียในสมรภูมิเป็นหนักหนา เดชะบุญถ้าไม่มีสหประชาชาติ และไม่มีอเมริกันซึ่งเป็นผู้เทกระเป๋าพูดจริงทำจริงดังที่เห็นอยู่แล้ว ก็ดูท่าทางน่าจะเกิดมหายุทธสงครามโลกครั้งที่ ๓ ได้ ส่วนที่ไม่แน่ถึง ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ก็มีอยู่บ้าง คือถ้าหากว่าสหประชาชาติมิได้เข้าเกี่ยวข้องจัดการ การรุกรานจากเกาหลีเหนือก็อาจบีดฉากลงในเมื่อเกาหลีใต้จนมุมได้เหมือนกัน นี่ก็เป็นข้อวินิจฉัยได้อีกทาง ๑

ชาติใด ประเทศใด จะแพ้หรือชนะสงคราม โดยธรรมดาไม่ได้ขึ้นอยู่กับโชคชะตาอย่างเดียว แต่มักจะขึ้นอยู่กับส่วนประกอบ และเหตุผลอย่างอื่น ๆ อีกหลายอย่างหลายประการ เช่น การเตรียมตัวดีไม่ดี คุณภาพแห่งอาวุธยุทโธปกรณ์ คุณภาพของนักรบ ตั้งแต่ชั้นผู้นำทัพลงมาจนถึงพลทหาร กำลังทรัพย์ กำลังแสนยากร และยุทธศาสตร์ทางการเมืองได้เตรียมไว้ดีไม่ดีเพียงใด นี่แหละเป็นหลักสำคัญที่จะชี้ชะตากรรม อ่านมาเพียงแค่นี้ ก็จะเห็นได้ว่า เป็นหน้าที่ของคนทั้งชาติไม่เลือกเพศเลือกวัย ซึ่งมีส่วนเป็นเจ้าของประเทศชาติทุกคนจะต้องร่วมมือช่วยให้กำลังของชาติมั่นคงแข็งแรงทุก ๆ วิถีทาง กิจการตามหน้าที่แต่ละกระทรวงแต่ละกรม อันมีกระทรวงกลาโหมเป็นแม่งาน เป็นเจ้าหน้าที่โดยตรง เป็นผู้ดำริ เป็นผู้สร้างงานให้กระทรวงอื่น ๆ ปฏิบัติในการเตรียม จึงเห็นได้ว่าความสำเร็จของชาติในการรบพุ่งหาได้อยู่แต่เฉพาะกับงานของกลาโหมแต่ฝ่ายเดียวไม่ หากกระทรวงทบวงต่าง ๆ ไม่ร่วมมือร่วมใจกับกลาโหมจริงจัง หรือกลาโหมเองไม่สู้กระดุกกระดิกทำหน้าที่แม่งานให้ดีพอแล้ว เราก็ไม่สามารถจะใช้กำลังของชาติทั้งชาติให้เป็นประโยชน์ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย เท่าที่พูดมานี้ท่านจะเห็นได้ว่าเราต้องเตรียมงานชั้นนี้ด้วยความพยายามนับเป็นจำนวนสิบ ๆ ปีจึงจะใกล้ความสำเร็จได้ เพราะเราจะเนรมิตโน่นเนรมิตนี่อย่างเรื่องรามเกียรติ์หาได้ไม่ มนุษย์เราต้องทำ ต้องทำจริง ๆ และทำด้วยความพยายามเฉลียวฉลาดด้วย มิอุตมคติว่าเราจะทำให้ได้ดังนี้คือ *"ด้าน หรือจุดที่เราจะคิดเอาชัยชนะแก่ข้าศึกตรงไหน เราจะต้องจัดจนเรามีกำลังเหนือกว่าข้าศึกตรงนั้น และเมื่อได้ชัยชนะแล้ว ยังจักต้องให้มีกำลังบังคับข้าศึกผู้พ่ายแพ้ให้ต้องทำตามความประสงค์ของเรา"* หาใช่ว่าได้ชัยชนะจริงแต่ตนเอง

สัญลักษณ์แห่งความมั่นคงในทางโลก

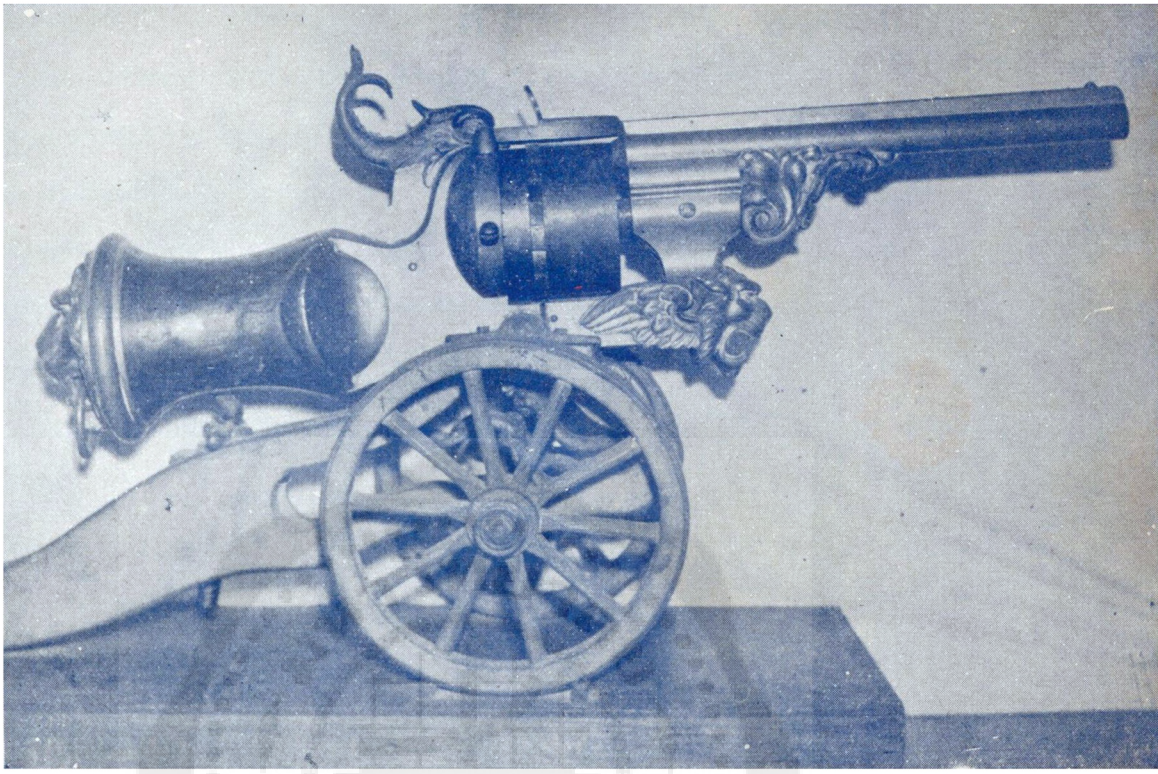

อาวุธหนักของกองทัพบกไทยสมัยโบราณ

อาวุธหนักของกองทัพบกไทยสมัยโบราณ

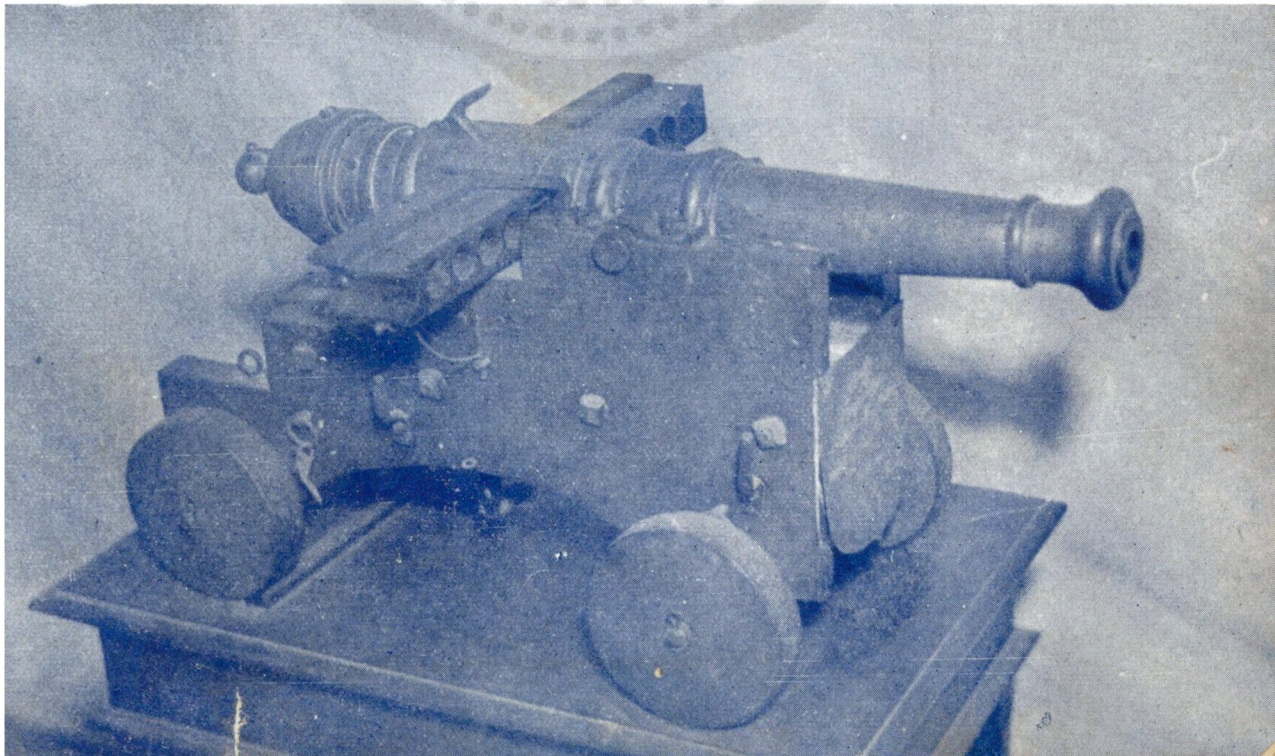

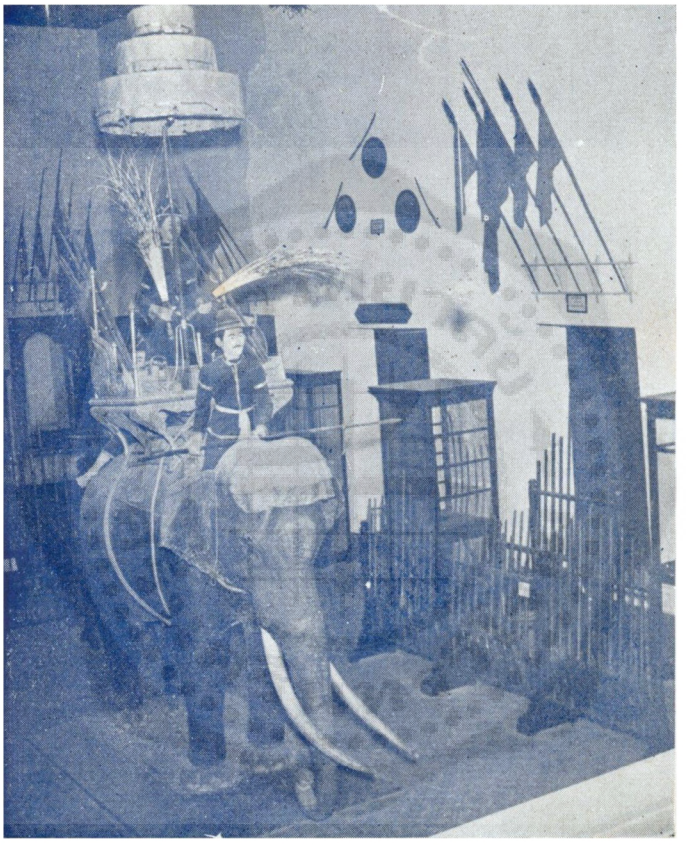

ช้างศึกของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชเจ้า

ก็ถึงกับต้องนอนเปลให้คนหามลงมาจากเวทีเช่นเดียวกับข้าศึกผู้แพ้ไม่ ในยามปรกติพลเมืองของชาติทุกคนทุกเพศจะต้องซาบซึ้งถึงหน้าที่พลเมืองแห่งชาติของตนเป็นอย่างดียิ่ง ให้เราสามารถใช้กำลังของชาติได้อย่างไม่มีทางตกเรี่ยเสียหาย เพราะสงครามสมัยนี้เป็นสงครามเบ็ดเสร็จ ซึ่งจะต้องร่วมแรงร่วมกำลังร่วมใจกันทั้งชาติ บรรดาทรัพยากรในยามวิกฤตการจะเป็นส่วนของรัฐหรือส่วนของเอกชนเราจะไม่ยกเอาเรื่องสิทธิมากล่าวกัน แต่เราจะเทกระเป๋าร่วมกันทั้งชาติ เราเป็นประเทศเล็ก ย่อมต้องพิถีพิถันในการเตรียมการจัดยิ่งไปกว่าประเทศชาติที่ใหญ่โต เพราะเรามีทุนน้อย ย่อมเป็นการจำเป็นอยู่เองที่เราจะต้องใช้ทุนของเราให้เกิดสาระประโยชน์ทุก ๆ สตางค์แดง และทุก ๆ หยาดเหงื่อหยาดโลหิตของเพื่อนร่วมชาติที่ได้เสียสละให้เป็นประโยชน์แก่ชาติอย่างจริงจัง เราจะไม่มัวแต่สุรุ่ยสุร่าย หรือจัดการอย่างคร่าว ๆ เพียงขอไปที *โดยเฉพาะอย่างยิ่งฐานะอย่างประเทศของเราเป็นการสมควรยิ่งนักที่จักต้องจัดให้มีกองทัพประชาชนจนเป็นล่ำเป็นสัน* และให้ผู้หญิงสามารถกระทำกิจการต่าง ๆ แทนผู้ชายได้มากที่สุดที่จะมากได้ด้วย เพื่อเฉลี่ยให้ฝ่ายชายได้ออกสนามรบอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย *ดังนี้จึงจะสมกับที่เราเป็นชาตินักรบโบราณอันมีหยาดโลหิตนักรบฝังมาในร่างกายแต่ดึกดำบรรพ์.*

น.ร. ๑๖๕๙

นานาภาษิต

ภาษิตต่าง ๆ ที่ท่านกำลังจะอ่านต่อไปนี้ เป็นภาษิตที่ข้าพเจ้าได้จดจำและบันทึกไว้จากหนังสือต่าง ๆ ที่ได้อ่านมา การที่รวบรวมมาตีพิมพ์ลงในหนังสือเล่มนี้ ก็เพื่อหวังที่จะให้ท่านผู้อ่านได้เพลิดเพลินกับโคลง—กลอนภาษิต อันเป็นยอดอายุวัฒนะที่ยังความสงบสุขให้เกิดแก่ดวงใจ และยังความสว่างให้แก่อารมณ์ของทุก ๆ ท่าน เพราะเมื่อดวงใจสงบดี อารมณ์ปลอดโปร่งแจ่มใสดี ก็ง่ายที่จะพาชีวิตแห่งตนไปสู่ความดีทั้งหลายได้โดยสะดวก...

ผัน วิสูตร
ผู้รวบรวม

* * *

ค่าของศาสนา

ศาสนาเป็นเครื่องคุ้มครองโลก เป็นคำสั่งสอนของบรมศาสดา หวังให้มนุษยชาติได้ประพฤติตนเป็นสัมมาจารี มีความเมตตากรุณาเอื้ออารีไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เพื่อบรรลุผลอันใหญ่ยิ่ง คือ ความสงบสุขร่วมกันเป็นสำคัญ.

"จากศาสนาสากล"

* * *

พ่อเจ้า – แม่พระคุณ

ข้าขอนบชนกคุณ ชนนีเป็นเค้ามูล
ผู้กอบนุกูลพูล ผดุงจวบเจริญวัย ฯ
ฟูมฟักทะนุถนอม บ บำราศนิราไกล
แสนยากเท่าใดใด บ คิดยากลำบากกาย ฯ
ตรากทนระทมทุกข์ ถนอมเลี้ยงถุรู้วาย
ปกป้องซึ่งอันตราย จนได้รอดเป็นกายา ฯ
เปรียบหนักชนกคุณ ชนนีคือภูผา
ใหญ่พื้นพสุนธรา ก็ บ เปรียบ บ เทียมทัน ฯ
เหลือที่จะแทนทด จะสนองคุณานันต์
แท้บูชไนยอัน อุดมเลิศประเสริฐคุณ

"พระยาศรีสุนทรโวหาร"

พระคุณของแม่

เมื่อยามลูกจับไข้ไม่กินข้าว แม่นั่งเฝ้าเตียงคอยตะบอยป้อน
เมื่อเห็นลูกไม่หลับไหลแม่ไม่นอน ครั้นหน้าร้อนแม่ก็พัดกระพือลม ฯ
ตกหน้าหนาวหนาวแล่นตลอดอก แม่กอดกกให้นอนซ้อนผ้าห่ม
ครั้นหน้าฝนฝนฝอยลงพรอยพรม ให้อยู่ร่มปิดรอบหน้าต่างเรือน ฯ

สุนทรภู่

* * *

พ่อโฉมงามทรามสวาทของแม่เอ๋ย
เจ้าไปไหนไม่มาหาแม่เลย ที่โคกเคยวิ่งเล่นไม่เห็นตัว ฯ
ฤๅล้มตายควายขวิดงูพิษขบ ไฉนศพสาบสูญพ่อทูลหัว
ยิ่งเย็นย่ำค่ำคลุ้มชะอุ่มมัว ยิ่งเริ่มรัวเรียกร่ำระกำใจ ฯ
เห็นฝูงนกกกบุตรยิ่งสุดเศร้า โอ้ลูกเราไม่รู้ว่าอยู่ไหน
ชะนีโหวยโหยหวลรัญจวนใจ ยิ่งอาลัยแลหาน้ำตานอง ฯ
ยิ่งแว่วแว่วแจ้วเสียงสำเนียงเรียก นำสำเหนียกหลายหนขนสยอง
ตรงเชิงซุ้มคุ่มเคียงนางเมียงมอง เห็นลูกร้องไห้สะอื้นยืนเหลียวแล ฯ
ความดีใจโผไปที่ลูกแก้ว แม่มาแล้วอย่ากลัวทูลหัวแม่
เป็นไรไม่ไปเรือนเที่ยวเชือนแช แม่ตามแต่ตะวันบ่ายเห็นหายไป ฯ

ขุนช้างขุนแผน

* * *

ลูกดี

เมื่อพ่อแม่แก่เฒ่าชรากาล จงเลี้ยงท่านอย่าให้อดระทดใจ ฯ
ด้วยชนกชนนีมีพระเดช ได้ปกเกศเกศามาจนใหญ่
อุ้มอุทรป้อนข้าวเป็นเท่าไร หมายจะได้พึ่งพาธิดาดวง ฯ
ถ้าเราดีมีจิตคิดอุปถัมภ์ กุศลล้ำเลิศเท่าภูเขาหลวง
จะปรากฏยศยิ่งสิ่งทั้งปวง กว่าจะล่วงลุถึงซึ่งนิพพาน ฯ

สุนทรภู่

ลูกชั่ว

ที่บางคนก็ทำจริต
เห็นพ่อแม่ยากไร้ไม่ไยดี
เขาถามไถ่ว่าไม่ใช่พ่อแม่
ให้ตามหลังบังคับด้วยคำคม
คนผู้นั้นครั้นตายวายชีวาตม์
ไม่เห็นเดือนเห็นตะวันจันทรา
ถ้าอยู่ไปในมนุษย์โลกนี้เล่า
ให้ยากยับอัปราอนาทร
แม้นจะมีเงินทองของทั้งหลาย
จะเกิดโจรราวีอัคคีภัย
มิได้คิดคุณท่านเท่าเกศี
ดูเป็นที่อายเพื่อนเบื่อนอารมณ์
ทำพูดแก้เกลื่อนกลับจะทับถม
ไม่ชื่นชมยกชูขนบูชา ฯ
คงไม่คลาดแคล้วนรกตกถลา
ทรมาหมกไหม้ในไฟฟอน ฯ
เทพเจ้าจะแช่งแสร้งสังหรณ์
ยิ่งกว่าทำมารดรให้เดือดใจ ฯ
คงฉิบหายมั่นคงอย่าสงสัย
เพราะว่าใจหยาบช้าคิดทารุณ ฯ

สุนทรภู่

* * *

ความหวังของพ่อ – แม่

เมื่อแก่เฒ่า หมายเจ้า ช่วยรับใช้
เมื่อยามไข้ หมายเจ้า เฝ้ารักษา
เมื่อยามถึง วันตาย วายชีวา
หวังลูกช่วย ปิดตา เมื่อสิ้นใจ

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖

* * *

ดูดี

จะดูวัว ชั่วดี ก็ที่หาง
จะดูนาง ดูแม่ เหมือนแลเห็น
ถึงลูกยาง ห่างต้น หล่นกระเด็น
ก็จะเป็น เช่นเหล่า ตามเผ่าพันธุ์ ฯ

พระอภัยมณี

รักลูก

เมื่อรักวัวกลัวทำไมท่านให้ผูก ถ้ารักลูกก็อย่าปล่อยคอยว่าขาน
หากพ่อแม่พนอลูกไม่ถูกกาล ก็เหมือนหว่านพืชฉิบหายในสกุล ฯ

สุนทรภู่

* * *

ความดีของลูก

แม้นลูกดี ก็เป็นศรี สง่าหน้า
ญาติวงศ์ พงศา ก็ผ่องใส
แม้ชาวบ้าน ถิ่นฐาน ที่ใกล้ไกล
ก็ตั้งใจ สรรเสริญ เจริญพร ฯ

สุนทรภู่

* * *

คนดี

อันคนดี มิใช่ดี ด้วยที่ทรัพย์
มิใช่นับ โคตรเง่า เผ่าพงศา
คนดีนี้ ดีด้วยการ งานนานา
ที่อุตส่าห์ ตั้งใจ ใฝ่ต่องาน

* * *

ยศ

ถ้ารักยศ รักศักดิ์ อัครฐาน
ต้องรักงาน ไว้ประกัน ขันอาสา
ถ้างานลด ยศก็ถอย น้อยลงมา
ความดีค่า ของยศ ก็ลดพลัน

หน้าที่

อย่าหมิ่นงาน ในหน้าที่ ศรีจะเสื่อม
อย่าอาจเอื่อม ทิ้งหน้าที่ ศรีจะคล่ำ
งานหน้าที่ เป็นราคี มีประจำ
หน้าที่ทำ เกิดเป็นศรี ทวีงาม

* * *

ให้ท่านท่านจักให้ ตอบสนอง
นบท่านท่านจักปอง นอบไหว้
รักท่านท่านควรครอง ความรัก เรานา
สามสิ่งนี้เป็นไว้ แต่ผู้ทรชน

“โลกนิติ”

* * *

“พึงชนะคนชั้นสูงด้วยการยกมือไหว้”
“พึงชนะคนเย่อหยิ่งด้วยการอ่อนน้อม”

* * *

“อนึ่ง เล่าเข้าที่ศรีไสยาศน์ อย่าประมาทหมั่นคำนับลงกับหมอน
เป็นนิรันดร์สรรเสริญเจริญพร คุณบิดรมารดาคุณอาจารย์

“จากสวัสดิรักษา”

* * *

ค่าแห่งการคบ

เป็นคนควรรอบรู้ สมาคม
สองประการนิยม กล่าวไว้
หนึ่งพาลหนึ่งอุดม นักปราชญ์
สองสิ่งนี้จงให้ เลือกรู้สมาคม

“เหมือนคำพระเทศนาท่านว่าขาด ใครคบปราชญ์ก็เป็นปราชญ์ในสัณฐาน
ใครคบพาลก็จริตติดเป็นพาล เหมือนนิทานช้างทรงกษัตรา
มีโจรไพรมาอาศัยในโรงช้าง พูดแต่ข้างหุนหันจะฟันฆ่า
จนช้างพลายร้ายตามอ้ายโจรรา ครั้นเสนาขับโจรเสียทันที
ให้ชีพราหมณ์รามราชมาอยู่ชิด กระทำกิจสวดศีลพระชินสี
พระยาช้างได้สดับก็กลับดี พระบาลีตรงตัวไม่กลัวไย

“จากเรื่องสิงหไตรภพ”

* * *

โลกธรรม ๘ ประการ

มีลาภ	ไม่มีลาภ
มียศ	ไม่มียศ
สรรเสริญ	นินทา
สุข	ทุกข์

* * *

คำหวาน

เจ้าของตาลรักหวานขึ้นปีนต้น ระวังตนตื่นมือระมัดมั่น
เหมือนคบคนคำหวานรำคาญครัน ถ้าพลั้งพลันเจ็บอกเหมือนตกตาล
เหมือนเทพีมีหนามลงรานำ้ เปรียบเหมือนคำคนพูดไม่อ่อนหวาน
เห็นกิ่งกิดมิดพร้าเขาราน ถึงหนามกรานก็ไม่เหน็บให้เจ็บทรวง

“สุนทรภู่”

* * *

พูดดี – พูดชั่ว

“ถึงบางพูดพูดดีเป็นศรีศักดิ์ มีคนรักรสถ้อยอร่อยจิต
แม้พูดชั่วตัวตายทำลายมิตร จะชอบผิดในมนุษย์เพราะพูดจา”

“จากนิราศภูเขาทอง”

พูดปด

“อันมนุษย์สุดเชื่อมันเหลือปด พูดสบถแล้วสบัดไม่ขัดสน
เพราะแต่คำน้ำจิตคิดประจญ ปากเป็นผลใจเป็นพาลเหลือมารยา
ใครหลงลิ้นกินลูกยอก็พอม้วย ต้องตายด้วยปากมนุษย์ที่มุสา
คนทุกวันมันมิซื่อถือสัจจา สู้สัตว์บ่าก็ไม่ได้ใจลำพอง”

“จากหนังสือโคบุตร”

* * *

“แต่เสาหินแปดศอกตอกเป็นหลัก คนไปผลักมาผลักยังรู้ไหว
จงฟังหูไว้หูคอยดูไป แม้พลั้งไซร้ถอยหน้าอย่าเชื่อยุ
หญิงเรียกแม่ชายเรียกพ่อยอกันใช้ เขาชอบใจแต่ข้างปลอบไม่ชอบดุ
ที่เปิดปิดที่มิดไชให้ทะลุ คนจักษุเหล่หลิ่วมักพลิ้วพลิก ฯ”

“ภาษิตอิศรญาณ”

* * *

น้ำใจคน ๔ ประการ

๑. ในยามวิบัติจะเห็นใจมิตร
๒. ในยามศึกประชิดจะเห็นใจทหาร
๓. ในเวลาให้กู้ทรัพย์ธนสารจะเห็นใจผู้ซื่อสัตย์
๔. ในยามสมบัติพินาศจะเห็นใจภรรยา

* * *

ผู้ใดไม่สำคัญหนาวและร้อนยิ่งไปกว่าหญ้า ตั้งหน้าทำกิจของลูกผู้ชาย ผู้นั้นย่อมไม่เสื่อมคลายจากความสุข.

“จากพุทธวจนะ อาฬวกสูตร”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงอยู่ในเครื่องทรงแบบพราหมณ์เดินดง

← พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงทอดพระเนตรรูปชอมดำดิน ในลานวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดสุโขทัย

↓ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสเมืองพระร่วง กำลังทรงทอดพระเนตรการขุดเครื่องสังคโลก

สารพัดโภคาทรัพย์ ย่อมเจริญจำเพาะผู้จัดการงานดี ลุกขึ้นทันกาล ไม่เกียจคร้านเท่านั้น.

“จากติสนิบาตชาดก”

* * *

“ทุกข์ไม่เพียงแต่จะทรมานท่านให้กระสับกระส่ายในระหว่างทำงาน แต่จะทรมานท่านหลังจากเลิกงานด้วย”

“เยมส์ แอล เมอร์เซลล์”

* * *

“สิ่งที่จะระงับประสาทของมนุษย์ให้สงบ เมื่อตกอยู่ในห้วงทุกข์ ก็คือ เพลิดเพลินในภาระของตนจนไม่มีเวลาว่าง”

“ยอห์นคาวเปอร์พาวส์”

* * *

เลี้ยงไม่เชื่อง

อันช้างสารนั้นเป็นสัตว์จัตุบาท ย่อมร้ายกาจตามประสาอัชฌาสัย
ถึงงูเห่าเล่าก็พิษฤทธิ์มันไว ทั้งน้ำใจก็เกเรเนรคุณ ฯ
อีกข้าเก่าเราเลี้ยงไว้เคียงเพื่อน มักบิดเบือนโฉเกเดรฉุน
แม้เมียรักจักอุตส่าห์เผ้าการุณย์ ยังแทนคุณเสียวอดวายเป็นก่ายกอง ฯ

* * *

มนุษย์จะได้รับความสำเร็จในการงานเกือบทุกชนิด ถ้าเขามีความกระตือรือร้นอย่างไม่รู้จักแห้งหายต่องานนั้น.

“ชาร์ลส์ชวาม”

ผู้ใดไม่ทิ้งเพื่อนในคราวสุขและทุกข์ ในคราวกันดารอาหาร ในคราววุ่นวายจลาจล ติดตามไปถึงพระราชวังหรือถึงป่าช้า ผู้นั้นนับว่าเป็นเพื่อนแท้.

“หิโตปเทศ”

* * *

คำคนแหลมเลิศล้ำ กว่าเข็ม
ยามเมื่อเค็มเกลือเค็ม บ่สู้
คราวเผ็ดก็เผ็ดเต็ม พริกพร่อง กว่าแฮ
ขมข่มรสขมคู้ โค่นสิ้นทุกขม.

* * *

อาจคราเมื่อเปรี้ยว เปรี้ยวเหนือมะนาวเฮย
คราวที่หวานหวานเหลือ กว่าอ้อย
ยามหยาบยิ่งกว่าเสือ สำราก
คราวเพราะดุริย์ร้อย ราบแท้ทุกเพลง.

* * *

อย่าโทษไททำนท้าว เทวา
อย่าโทษสถานภูผา ย่านกว้าง
อย่าโทษหมู่วงศา ญาติมิตร
โทษแต่กรรมเองสร้าง ส่งให้เป็นเอง ฯ

“โลกนิติ”

พระบาทสมเด็จ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงแสดงเป็นนายมั่นปืนยาวชาวป่า

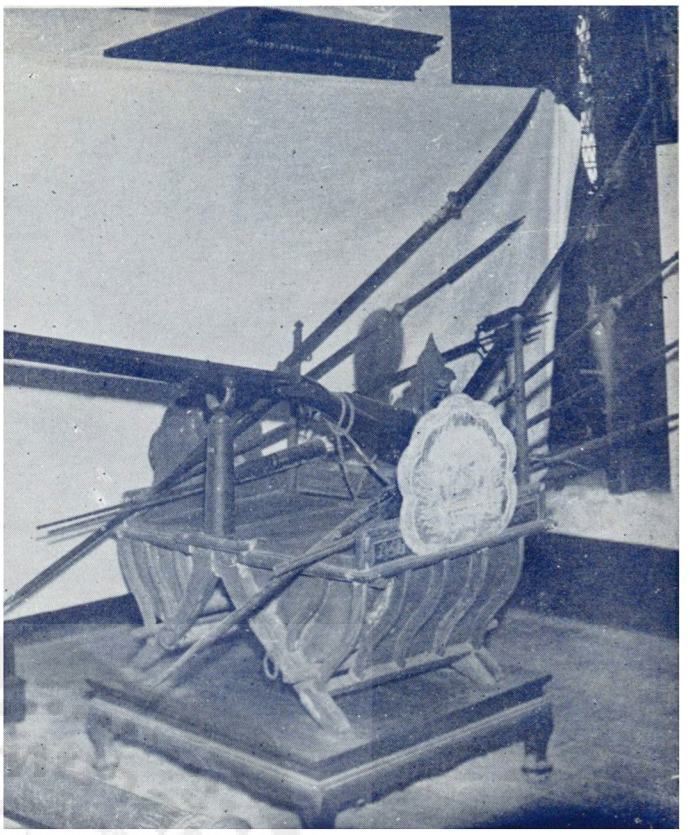

กูบและพระแสงศัตราวุธ
สำหรับพระมหากษัตริย์
ทรงกระทำยุทธหัตถี

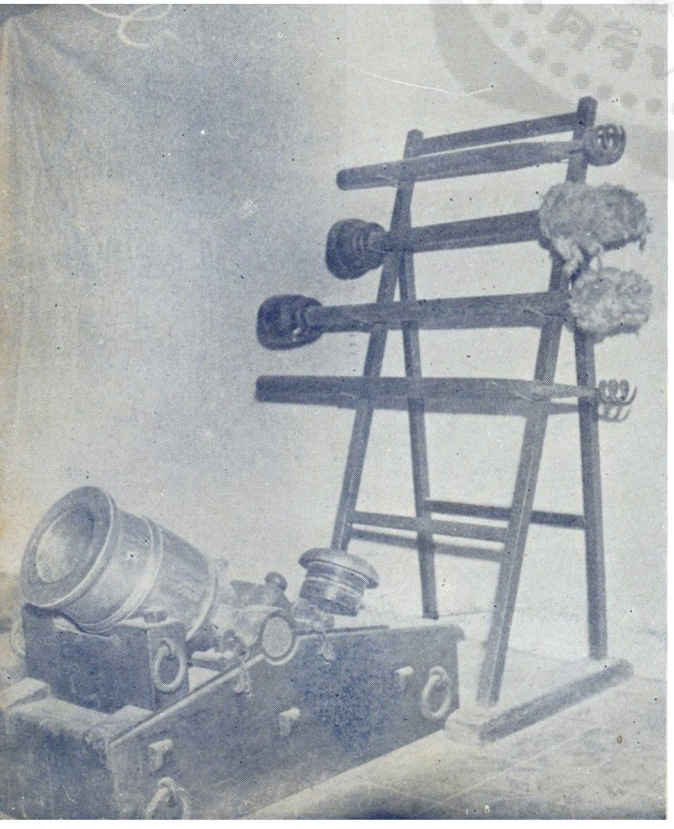

ปืนครกสมัยโบราณ

ดินดีเพราะป่าปก หญ้ารกเพราะดินยัง
ดินดีเพราะหญ้าบัง หญ้ายังเพราะดินดี
เสือพีเพราะป่าปก ป่ารกเพราะเสือยัง
เสือพีเพราะป่ายัง ป่ายังเพราะเสือมี.

* * *

ทางโลกดุจไฟ สุมขอน
ทางธรรมคอยตัดรอน แบ่งได้
อย่ามัวแต่นิ่งนอน รอท่า
เวลามิช้าให้ เนิ่นไว้กาลเสีย.

* * *

หากปราชญ์ยังอยู่ยั้ง ยืนยง
โลกก็จะดำรง อยู่ด้วย
หากปราชญ์พินาศลง มนุษย์อยู่ ได้ฦๅ
โลกก็จะสลายด้วย เหตุสิ้นสกุลคน.

* * *

พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖

แม้พวกเราเฉาโฉดโกรธกันเอง ไหนจะเก่งกล้ารบให้แข็งขัน
เราควรปรองดองใจไว้โรมรัน รบไพรีตีมันให้มอดม้วย ฯ

“พญาราชวังสัน หน้า ๔๑”

เป็นผู้หญิงแท้จริงแสนลำบาก เป็นผู้ชายยิ่งยากกว่าหลายเท่า
หญิงต้องเจียมกายามาแต่เยาว์ ชายต้องเผ้าวิงวอนให้หล่อนรัก ฯ

"วิวาห์พระสมุทร หน้า ๑๓๐–๑๓๑"

* * *

ผู้ใดมีอำนาจวาสนา ธรรมดาหาอะไรก็หาได้
กำหมัดคือยุติธรรมจงจำไว้ ใครหมัดใหญ่ได้เปรียบเรียบเทียวเกลอ
ใครหมัดย่อยต้องถอยกายายอบ ต้องคอยหมอบคอยกราบราบเทียวหนอ
คอยระแวงแขยงอยู่ละเออ มิได้กล้าเผยอขึ้นตึงตัง
มีอำนาจวาสนาวาจาสิทธิ์ พูดสิ่งใดไม่ผิดเพราะฤทธิ์ขลัง
ถึงพูดผิดกำหมัดซัดลงบั๊ง กลายเป็นพูดถูกจังไปทั้งเพ
กำหมัดเล็กลูกเด็กก็เถียงได้ จะส่งเสียงเถียงไปไม่ไหวเหว
ต้องขอยืมหมัดโตไว้โบ๊เบ๊ ยืนโอ้เอ้วางปั้งให้ถึงดี

"วิวาห์พระสมุทร หน้า ๓๑"

* * *

เป็นหญิงอย่าใจง่าย

"อันตัวนางเปรียบอย่างปทุเมศ พึ่งประเวศผุดพ้นชลสาย
หอมผกาเกสรขจรจาย มิได้วายภุมรินถวิลปอง
ครั้นได้ชมสมจิตพิศวาส ก็นิราศแรมจรัลผันผยอง
ไม่อยู่เผ้าเคล้ารสเที่ยวจดลอง ดูทำนองใจชายก็คล้ายกัน
แม้นชายใดจะประสงค์มาหลงรัก ให้รู้จักเชิงชายที่หมายมั่น
อันความรักของชายนี้หลายชั้น เขาว่ารักรักนั้นประการใด
จงพินิจพิศดูให้รู้แน่ อย่าทำแต่ใจเร็วจะเหลวไหล
เปรียบเหมือนคิดปริศนาอย่าไว้ใจ มันมักไพล่แพลงชุมเป็นหลุมพราง

อันแม่สื่ออย่าได้ถือเป็นบรรทัด
แต่ล้วนดีมีบุญลูกขุนนาง
อันร้ายดีมิได้เห็นเป็นแต่ว่า
เหมือนเขาหลอกบอกลาภที่เมืองไกล
ทางไกลตาอุปมาเหมือนเสียเนตร
เขาจะนำไปตายก็ตายพลัน
อันแม่สื่อคือปีศาจที่อาจหาญ
ใครเชื่อนักมักตับจะคับโครง
อันความชั่วอยู่ที่ตัวของเราหมด
จงฟังหูไว้หูกับผู้คน
สารพัดเขาจะพูดนี้สุดอย่าง
มาอวดอ้างให้อนงค์หลงอาลัย
จะคาดหน้าแน่ลงที่ตรงไหน
อย่าควรไปตามคำเขารำพัน
สุดสังเกตเท็จจริงทุกสิ่งสรรพ์
คนทุกวันเชื่อมันยากปากมันโกง
พอบนบานเข้าสักหน่อยก็พลอยโผง
มันชักโยงอยากกินแต่สินบน
ต้องกำสรดโศกว้างอยู่กลางถนน
สืบยุบลเสียให้แน่อย่าแร่ไป ฯลฯ

“สุภาษิตสอนหญิง”

* * *

ผลกรรมที่ทำไว้

“อันปวงกรรมทำไว้แต่ปางหลัง เป็นพืชยังปางนี้ให้มีผล
หว่านพืชดีผลดีมีแก่ตน หว่านพืชชั่วกลั้วผลที่ขื่นแค้น
อันความจริงข้อนี้มีมาแล้ว ไม่คลาดแคล้วเป็นอื่นทุกหมื่นแสน
ถ้าแม้นแมนแม่นไม่เปลี่ยนได้เอย”

“จากหนังสือนิทานเวตาล”

* * *

“เร่งเรียนให้เร่งรู้ ทั้งสี่องค์ประมาณหมาย
หนึ่งฟังอย่าฟังดาย ให้ตั้งจิตกำหนดจำ
หนึ่งให้อุตสาหะ เอาจิตคิดวินิจคำ
หนึ่งห้ามอย่าเอื้อนอำ ฉงนใดให้เร่งถาม
หนึ่งใจให้มั่นหมาย ลิขิตข้อสุขุมความ
พร้อมองค์จึ่งทรงนาม ว่าศิษย์แท้ที่ศึกษา”

“ประถมมาลา”

สิ่งไม่ควรไว้ใจ

“ใครจะไว้ใจอะไรตามใจเถิด แต่อย่าเกิดไว้ใจในสิ่งห้า
หนึ่งอย่าไว้ใจทะเลทุกเวลา สองสัตว์เขี้ยวเล็บงาอย่าวางใจ
สามผู้ถืออาวุธสุดจักร้าย สี่ผู้หญิงทั้งหลายอย่ากรายใกล้
ห้ามหากษัตริย์ทรงฉัตรชัย ถ้าแม้นใครประมาทอาจตายเอย”

“จากหนังสือนิทานเวตาล”

* * *

ของคู่กัน

“กไลโกฏสันโดดยอดฤๅษี ยังเสียทีหญิงล่อก็น่าขัน
พิเคราะห์ดูหมู่ชนชั้นสามัญ คนไหนนั่นจะไม่หลงทรงสตรี
ธรณินถิ่นฟ้าต่างฝ่าผั่ง แต่ก็ยังครอบกันอยู่มิรู้หนี
แผ่นดินรองฟ้าครองธรณี สัตว์จึงพิศวาสไม่ขาดพันธุ์
แม่เหล็กเหล็กอื่นเอายื่นยั่ว ก็พันพัวกันอยู่เหมือนรู้กระสัน
อัมพรคร่างอย่างว่าจะมีครรภ์ เพราะไฟฟ้าชอตกันสนั่นยิน
แต่ไฟฟ้ายังรู้ร่วมคู่ธาตุ สัตว์ชาติมีใจใช่ธาตุหิน
ไม่สมัครร่วมคู่ชูชีวิน ก็ผิดสัตว์ในถิ่นธรณี
โกมุทผุดสว่างกลางกระสินธุ์ พระจันทร์ผินพักตร์แย้มรัศมี
บัวต้องแสงแรงฤทธิ์ฤดูดี ก็คลั่งคลี่กลีบพะเยิบเบ่นเมียจันทร์
บุษบงส่งกลิ่นประทินหวน เหมือนจะชวนภุมรินทร์เชยกลิ่นสวรรค์
ธรรมชาตินิยมคู่อยู่นิรันดร์ สัตว์สามัญหรือจะร้างห่างคู่ครอง
หอยนางรมยังชมกับรมเยศ เต่าประเวศสินธุยังอยู่สอง
งูหงอนเงือกเกลือกน้ำยังซ้ำตรอง หาคู่ครองกกทะเลทุกเวลา”

“จากหนังสือจินดารมย์คำกลอน”

จิตใจของเด็ก

"เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีมาตรฐานทางศีลธรรมต่ำ พ่อแม่ทะเลาะวิวาทกัน คนในครอบครัวด่าทอกันด้วยคำหยาบคาย เด็กจะมีจิตใจเอนเอียงไปในทางชั่ว ใจจะสั่งให้เด็กนั้นเป็นคนปากร้าย เจ้าโมโห เกะกะ เกเร เป็นคนพาลไป ตรงกันข้ามกับเด็กที่มาจากครอบครัวที่พ่อแม่เป็นคนมีมาตรฐานทางศีลธรรมสูง คนในครอบครัวพูดจากันด้วยคำที่ไพเราะ อยู่กันอย่างมีระเบียบ ผู้น้อยเคารพผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ยึดมั่นในพรหมวิหาร ๔ เด็กจะเป็นคนมีสัมมาคารวะ พูดจาไพเราะ ใจก็คิดในสิ่งที่ดีงาม เป็นคนดี"

"จากหนังสือชาวพุทธ"

* * *

"ประชาชนนั้นเหมือนกับพื้นดิน หากท่านเอาใจใส่ในเขาให้ถูกต้อง ท่านจะได้รับผลตอบแทนความเหนื่อยยาก ร้อยเท่าพันทวี"

"จากหนังสือโฆษณาศาสตร์"

* * *

นักธุรกิจผู้ไม่รู้จักต่อสู้กับทุกข์จะอายุสั้น

"นายแพทย์อาเล็กซิสคาร์เรล"

* * *

"ความเงียบสงบแห่งจิตใจของฉัน ความมานะอดทนต่อการงานของฉัน ความสุขของฉัน สุขภาพอันสมบูรณ์แห่งร่างกายของฉัน และแม้แต่รายได้ของฉันในเวลายืนนาน ภายหน้าจะเป็นไปได้ด้วยดีก็โดยการปฏิบัติตนตามหลักความจริงอันเก่าแก่อมตะ แห่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น."

รวมภาษิตสุนทรภู่

“จะพูดจาปราศรัยกับใครนั้น อย่าตะคั้นตะคอกให้เคืองหู
ไม่ควรพูดก็อย่าพูดถึงมึงกู คนจะหลู่ล่วงลามไม่ขามใจ”

* * *

“เป็นมนุษย์สุดนิยมเพียงลมปาก จะได้ยากโหยหิวเพราะชิวหา
แม้นพูดดีมีคนเขาเมตตา จะพูดจาจงพิเคราะห์ให้เหมาะความ”

* * *

“อย่าจับปลาสองหัตถ์จะพลัดพลาด จับให้คงลงให้ขาดว่าเป็นผัว
จึงจะนับว่าดีไม่มีมัว ถ้าชายชั่วร้างไปมิใช่ชาย”

* * *

“แม้นจะเรียนวิชาทางค้าขาย อย่าปากร้ายพูดจาอัชฌาสัย
จึงซื้อง่ายขายดีมีกำไร ด้วยเขาไม่เคืองจิตระอิดระอา”

* * *

“รู้วิชาให้รู้เป็นครูเขา จึงจะเบาแรงตนเร่งขวนขวาย
มีข้าไทใช้สอยค่อยสบาย ตัวเป็นนายโง่เง่าบ่าวไม่เกรง”

กองทหารอาสากลับจากงานพระราชสงคราม

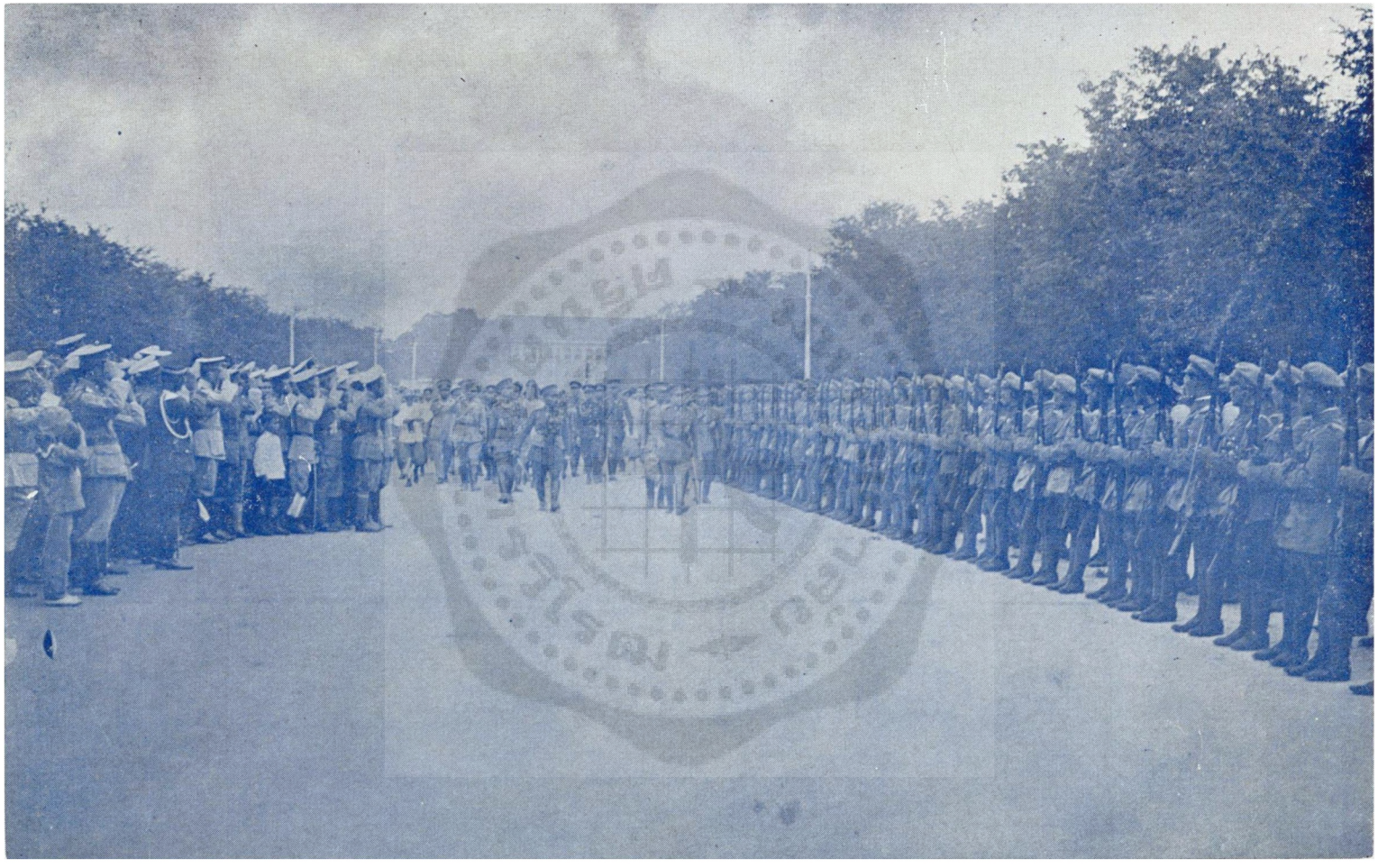

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตรวจพลแถวทหารอาสา

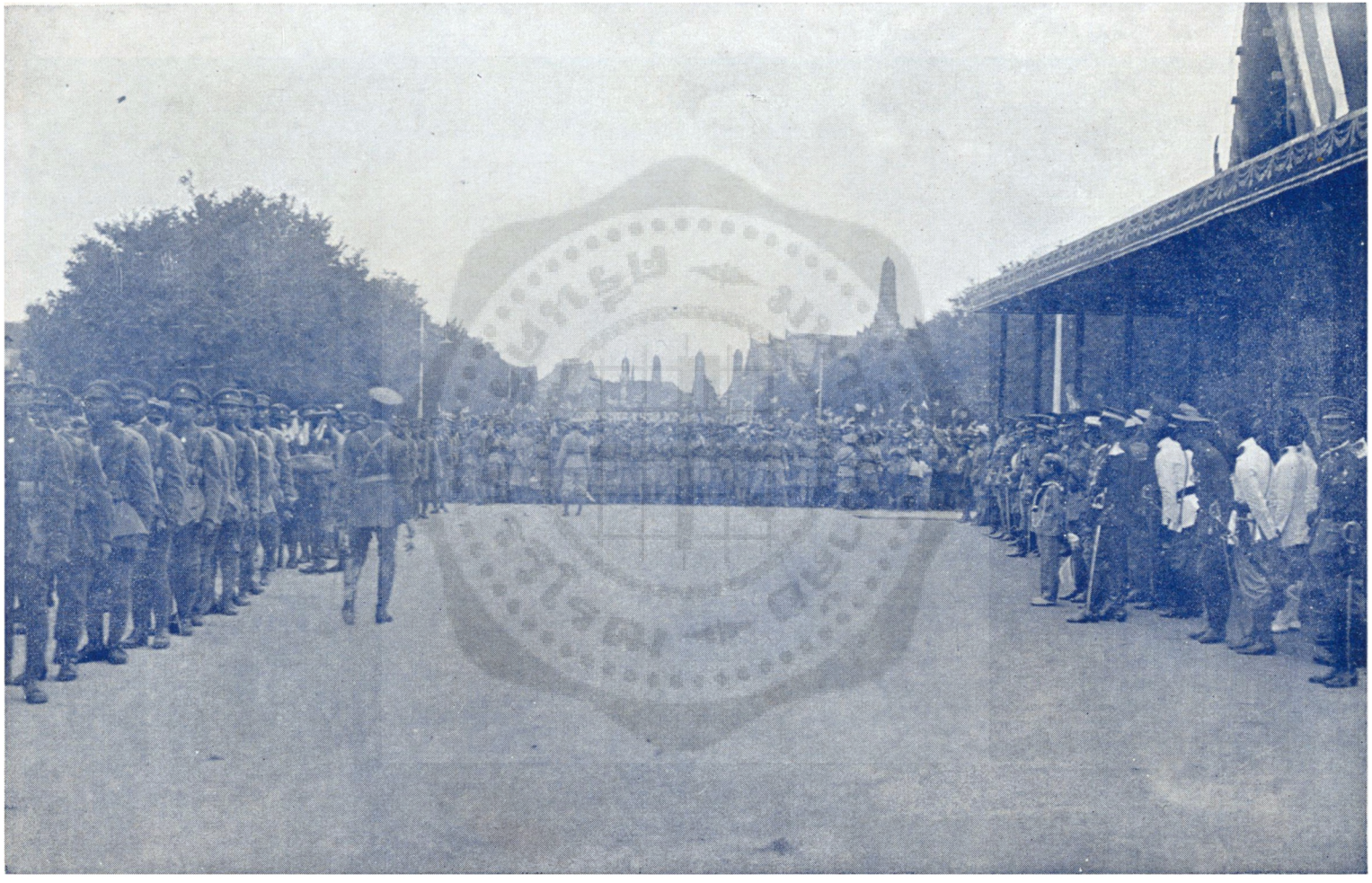

ทหารอาสาจัดขบวนหน้าพลับพลา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินงานทหารอาสา

“มือก็ไวใจก็กล้าหน้าก็ด้าน จะเอาขวานเข้าไปถากไม่อยากเจ็บ
แต่ผ้าขาดก็ไม่ปรารถนาเย็บ ขี้เกียจเก็บผลัดวางไว้กลางเรือน”

* * *

“เกิดเป็นหญิงให้เห็นว่าเป็นหญิง อย่าทอดทิ้งกิริยาอัชฌาสัย
เป็นหญิงครึ่งชายครึ่งอย่าพึงใจ ใครเขาไม่สรรเสริญเมินอารมย์”

* * *

“ที่รักกันสรรเสริญเจริญสิ้น ที่ชังนินทาแถลงทุกแห่งหน
การทั้งหลายร้ายดีมิได้พ้น จะกลัวคนครหาว่ากระไร”

* * *

“แล้วสอนว่าอย่าไว้ใจมนุษย์ มันแสนสุดลึกล้ำเหลือกำหนด
ถึงเถาวัลย์พันเกี่ยวที่เลี้ยวลด ก็ไม่คดเหมือนหนึ่งในน้ำใจคน”

* * *

“แม้นใครรักรักมั่งชังชังตอบ ให้รอบคอบคิดอ่านนะหลานหนา
รู้อะไรก็ไม่สู้รู้วิชา รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี”

นะโปเลียนสิ้นวาสนา

การหมดบุญสิ้นวาสนาของสมเด็จพระเจ้านโปเลียนโบนาปาร์ต จอมกษัตริย์นักรบอันเก่งกล้าของโลก นักปราชญ์ทั้งหลายต่างยึดเอาเป็นทฤษฎีแนะนำบอกเล่ากันต่อ ๆ มาเป็นต้น:- นักปราชญ์ทางธรรมบอกว่า เพราะเป็นไปตามกรรมลิขิตแต่ชาติปางก่อนของพระองค์ - - - นักปราชญ์ทางการแพทย์บอกว่า เพราะสุขภาพของพระองค์ทรุดโทรม เป็นเหตุให้ประสาทเสื่อมประสิทธิภาพ ไม่อาจสั่งการโดยเด็ดขาดได้เช่นเดิม - - - - นักปราชญ์ทางการทหารบอกว่า เพราะพระองค์ทรงวางแผนการศึกผิดพลาดในบั้นปลาย - - - นักปราชญ์ทางการเมืองบอกว่า ที่พระองค์ต้องทรงอันเป็นไป เพราะกลอุบายแห่งการทรยศหักหลังอย่างไร้กติญญูรู้คุณใด ๆ ในทางการเมืองทั้งในและนอกประเทศฝรั่งเศส - - - ฝ่ายใดจะผิดจะถูกใกล้ไกลข้อเท็จจริงเพียงไรก็ตามเถิด เราพอรับฟังและอนุมานเอาเป็นหลักใหญ่ ๆ บอกเล่าให้แก่ท่านผู้ยิ่งใหญ่ทั้งหลายทราบ และยึดไว้เป็นข้อพึงสังวรณ์ ว่า :-

สรรพสิ่งทั้งหลายในโลกนี้ไม่เที่ยงแท้แน่นอน มีการเกิดต้องมีการตาย เจริญถึงขีดสุด ต้องเสื่อมถึงขีดสุด ดั่งเช่น :- ลูกฟุตบอลที่ถูกคนเตะหรือโยนขึ้นไปอย่างสุดแรง สูงที่สุดก็ไม่พ้นไปจากโลก แล้วตกลงมาอย่างต่ำที่สุด มันไม่ฝังเข้าไปในพื้นโลก แต่ - แต่มันจะกลิ้ง กลิ้งอยู่บนพื้นดิน แค่ตื่นคน - - - อย่าหวังอะไรจนเกินไปให้มากกว่าความตาย อันเป็นของแน่เหนือสิ่งใด ๆ - - ขอท่านผู้อ่านได้โปรดอ่านเรื่อง "นโปเลียนสิ้นวาสนา" ด้วยความพินิจพิจารณา ท่านจะพอเข้าใจในคำว่า "นักการเมือง" ดีขึ้น เพราะท่านนายพลผู้เฒ่าแห่งกองทัพบกไทย ได้เผยฉากสำคัญแห่งพระชนม์ชีพของสมเด็จพระเจ้านโปเลียนโบนาปาร์ต ตอนทรงถูกนักการเมืองใช้รัฐสภาล้มราชบัลลังก์

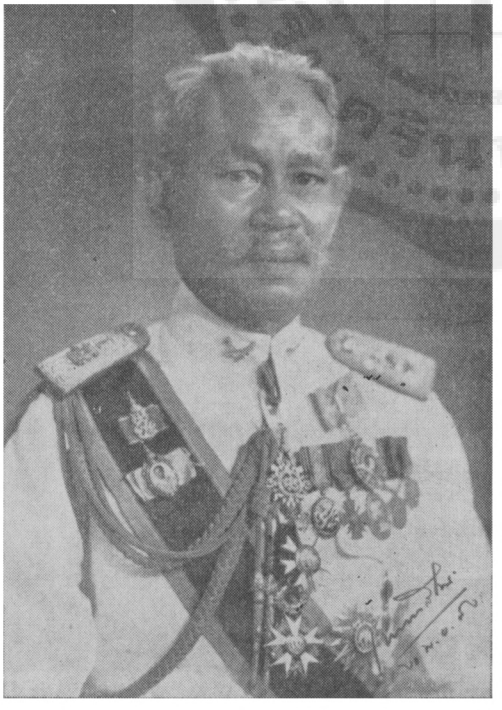

พลเอก พระยาเทพหัสดิน

ด้วยคณะนิสิตและนิสิตาแห่งจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยได้มาขอหนังสือเรื่อง "เมื่อคราวพระเจ้านโปเลียนมหาราช ทรงสิ้นวาสนา" ซึ่งข้าพเจ้าได้แต่งขึ้นและนำไปแสดงเป็นปาฐกถาที่ห้องประชุมแห่งจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๔ พฤศจิกายน เพื่อไปลงพิมพ์ในหนังสือมหาวิทยาลัยเป็นเรื่องประเภทสารคดีต่อไป

การขอร้องของนักศึกษาชั้นสูงนี้ ข้าพเจ้าถือว่าเป็นการ

เสด็จพระราชดำเนินไปยัง ณ ที่ประชุมสโมสรทหารบก ในการเลี้ยงอาหารค่ำ
ซึ่งสโมสรทหารบกจัดถวาย เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕

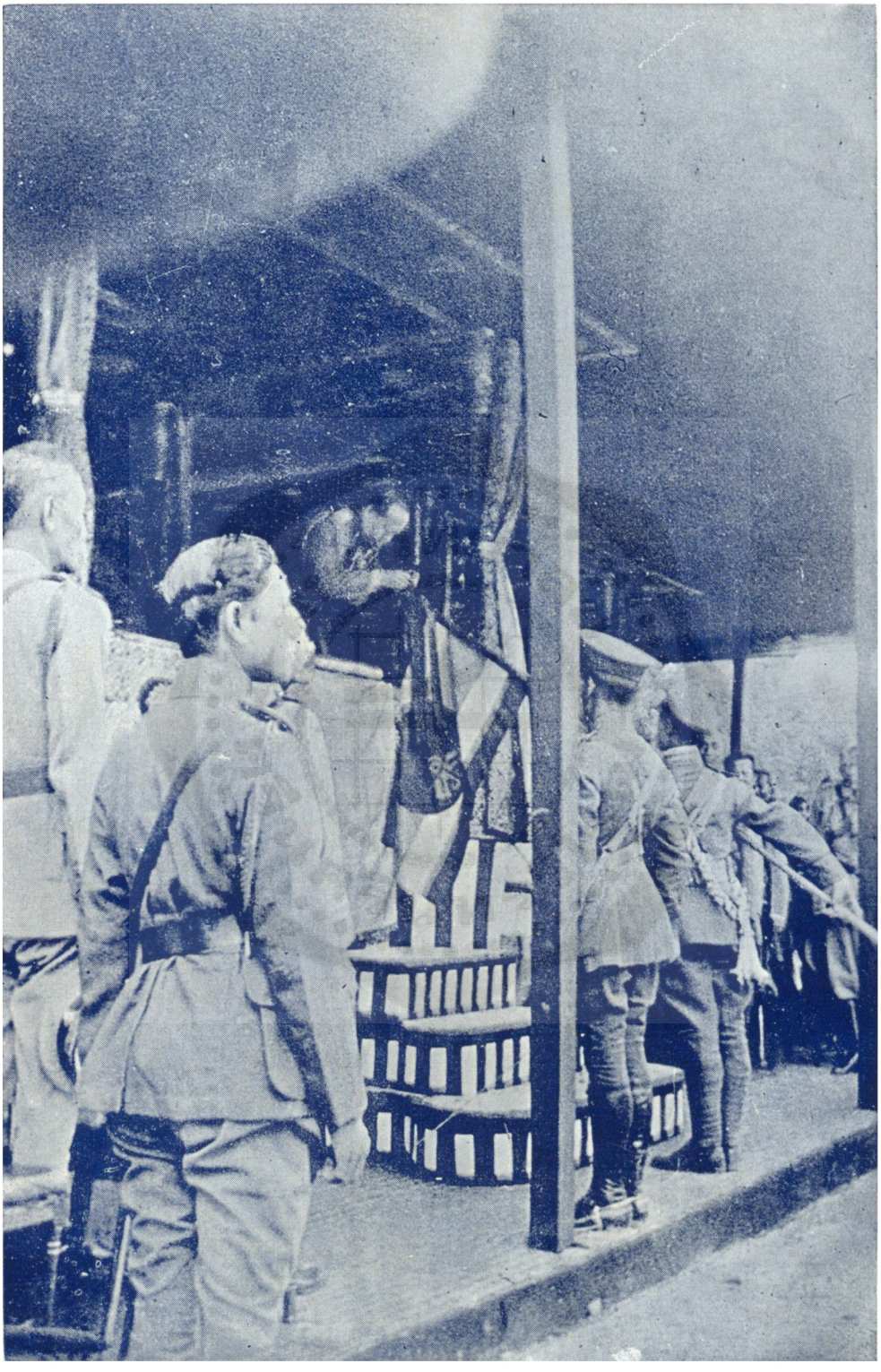

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานตราราชาธิบดีแก่ธงชัยเฉลิมพล

แสดงไมตรีจิตและความนับถือข้าพเจ้าเป็นส่วนตัว พร้อมกับเป็นการแสดงความไว้วางใจต่อนายพลผู้เฒ่าของกองทัพบก ผู้เคยได้รับใช้ชาติมาแล้วเป็นเวลาหลายปี ข้าพเจ้าย่อมถือว่าเป็นเกียรติยศแก่ตัวข้าพเจ้าโดยเฉพาะ ที่ได้ปรากฏขึ้นว่าปาฐกถาของข้าพเจ้าเป็นเรื่องที่นักศึกษาชั้นสูงของชาติเห็นว่ามีสาระและมีประโยชน์ต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ ข้าพเจ้าจึงยินดีอนุญาตด้วยน้ำใจไมตรี

ในการที่ข้าพเจ้าได้รับเชิญไปแสดงปาฐกถานั้น ข้าพเจ้าก็มิได้มีจุดประสงค์อย่างอื่นใดยิ่งไปกว่าการให้ความรู้และแง่คิดในทางประวัติศาสตร์แก่นิสิตและนิสิตา และเมื่อข้าพเจ้าได้เห็นความประสงค์ของข้าพเจ้ากำลังผลิดอกออกผลก็เป็นธรรมดาอยู่เอง ที่ข้าพเจ้ากำลังจะต้องมีความรู้สึกภูมิใจและยินดีที่ความพยายามค้นคว้าของข้าพเจ้านั้นไม่เป็นสิ่งที่ไร้ผลเสียทีเดียว

ในการเลือกเรื่องราวในระยะเวลาระหว่างวันที่ ๑๘ ถึงวันที่ ๒๕ มิถุนายน ค.ศ. ๑๘๑๕ (พ.ศ. ๒๓๖๓) นั้น ข้าพเจ้ามีความจงใจที่จะบรรยายประวัติศาสตร์ทางการเมืองเพื่อจะแสดงให้เห็นความเป็นไปในสภาผู้แทนราษฎรและสภาสูงของประเทศฝรั่งเศสในสมัย ๑๑๗ ปีที่ล่วงมาแล้ว ให้เห็นน้ำใจและเล่ห์เหลี่ยมของนักการเมือง ทั้งในแง่ดีและแง่ร้าย ให้เห็นความปลิ้นปล้อนด้วยความฉลาดแหลมและรอบคอบ ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าจะเป็นประโยชน์แก่นักศึกษา ที่จะหยิบยกมาใช้เป็นอุทาหรณ์ในวิธีปฏิบัติการในทางที่ดีที่งาม และขจัดเสียซึ่งทางมาแห่งอคติด้วยความรอบรู้เท่าถึงการ รู้ทางของความปลิ้นปล้อนหลอกลวงของนักการเมืองผู้ที่เห็นประโยชน์ตนเหนือประโยชน์ของชาติ ทั้งนี้เพื่อเป็นคติในศีลธรรมอันดี และเพื่อความเจริญรุ่งเรืองแห่งชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญสืบต่อไปชั่วกาลนาน.

ในเบื้องต้น ขอสรุปความว่า ในวันที่ ๑๘ มิถุนายน ค.ศ. ๑๘๑๕ นั้น พระเจ้านโปเลียนได้แตกทัพปราชัยพ่ายแพ้แก่กองทัพอังกฤษ และกองทัพปรุเซียที่ทุ่งวะแตร์โล (Waterloo) (ออกเสียงตามภาษาอังกฤษว่า วอเตอลู) อย่างยับเยิน ท่านผู้อ่านโดยมากคงได้ทราบราย

ละเอียดของการรบใหญ่ที่วะแตร์โลแล้ว จึงของดการบรรยายการรบครั้งนั้นและขอผ่านประวัติศาสตร์การทหารซึ่งควรอยู่ในพงศาวดารยุทธศิลป ไปกล่าวถึงประวัติศาสตร์การเมืองที่เดียว

ในระหว่างที่พระเจ้านโปเลียนที่ ๑ ได้ทรงกรีฑาพลเข้าไปทำสงครามในประเทศเบลเยี่ยมนั้น ประชาชนพลเมืองในประเทศฝรั่งเศสได้คอยสดับข่าวแห่งงานพระราชสงครามอยู่ด้วยความเป็นห่วงยิ่ง ความเห็นส่วนมากในขณะนั้นมีอยู่ว่า พระเจ้าจักรพรรดิจะต้องได้ชัยชนะในการรบครั้งแรก ๆ มีข้อสงสัยอยู่ข้อเดียวที่ว่า เวลลิงตัน (Wellington) แม่ทัพอังกฤษนั้นได้เคยแสดงความแกล้วกล้าสามารถเมื่อคราวทำสงครามในประเทศสเปนไว้มาก แต่ที่สเปนนั้น เวลลิงตันได้สู้รบแต่กับแม่ทัพนายกองของพระเจ้านโปเลียน คราวนี้จะต้องเผชิญกับพระองค์พระจักรพรรดิเอง เหตุการณ์น่าจะต้องเปลี่ยนแปลงไปเป็นอีกรูปหนึ่ง อย่างไรก็ดี ความวิตกคงมีอยู่เป็นอันมาก เพราะเมื่อพระเจ้านโปเลียนทรงได้ชัยชนะครั้งแรก ๆ แล้ว ก็ยังจะต้องได้ชัยชนะต่อไปอีก ฝรั่งเศสประเทศเดียวจะสู้กับยุโรปรวมกันทั้งทวีปได้หรือ?

ความหวังข้างดีของคนฝรั่งเศสส่วนมากในเวลานั้นมีอยู่ว่า ถ้าพระเจ้านโปเลียนทรงได้ชัยชนะแก่กองทัพอังกฤษแล้ว ก็อาจทำให้ประเทศที่เป็นสัมพันธมิตรของอังกฤษย่อท้อขอทำสัญญาสันติภาพเสียได้ สันติภาพเป็นสิ่งที่ชาวฝรั่งเศสในสมัย ค.ศ. ๑๘๑๕ มีความปรารถนาอย่างยิ่งยวด ประชาชนชาวฝรั่งเศสส่วนมากนั้น ไม่ได้โทษว่าพระเจ้านโปเลียนเป็นผู้ก่อสงคราม และเห็นกันว่า พระองค์เป็นเพียงเหตุหรือข้ออ้างของข้าศึก เพื่อก่อให้เกิดการสงครามขึ้นสำหรับล้มราชบัลลังก์ของพระองค์เสีย แล้วจะได้ยกพระราชวงศ์บูร์บง (Bourbon) กลับขึ้นไปสถิตไว้ใต้เศวตฉัตรฝรั่งเศสอีก การที่ชาวฝรั่งเศสถูกข้าศึกชู่ว่าจะยกกำลังเข้ามาเหยียบย่ำมาตุภูมิ เพื่อบังคับพลเมืองให้ต้องรับพระราชวงศ์บูร์บง ซึ่งคนไม่ต้องการขึ้นไว้ใต้เศวตฉัตรของฝรั่งเศสอีกนั้น ชาวฝรั่งเศสทนไม่ได้จึงเป็นผลให้ผู้รักชาติทั้งหลายร่วมใจกันสนับสนุนพระเจ้านโปเลียน ทั้งๆที่เขาเหล่านั้นมีความเบื่อหน่ายต่อการสงครามเป็นที่สุดที่ยิ่ง ทั้งนี้เพราะเหตุว่าทุกคนรู้สึกอยู่ดีว่า พระเจ้านโปเลียนเป็นดาบฝรั่งเศสเล่มเดียว ที่อาจกู้เกียรติและความเป็นเอกราชของประเทศฝรั่งเศสไว้ได้

ตามข้อความที่ได้กล่าวมานี้ เป็นความรู้สึกของประชาชนชาวฝรั่งเศสทั่ว ๆ ไป ในขณะนั้น แต่พวกศัตรูของพระเจ้านโปเลียนซึ่งได้กลายเป็นศัตรูแห่งชาติของเขาเอง ก็มีอยู่ไม่น้อย มีพวกของคณะบูร์บงเป็นต้น ซึ่งนอกจากการแช่งให้พระเจ้านโปเลียนพ่ายแพ้แก่ข้าศึกแล้วยังได้ใช้ความพยายามทุกสถานที่จะก่อให้เกิดความไม่สงบขึ้นในประเทศฝรั่งเศสทั่วไป

นอกจากพวกบูร์บงแล้ว ก็ยังมีสภาทั้ง ๒ สภามีพวกนักรัฐธรรมนูญเพื่อประโยชน์ตน มีพรรคเสรีอาชีพ ซึ่งพร้อมที่จะฉวยโอกาสแห่งการสงครามสำหรับก่อกวนและนำความเสื่อมเสียมาสู่พระเดชานุภาพของพระเจ้าจักรพรรดิโดยมิต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนได้ส่วนเสีย อันเป็นการตายของชาติ จริงอยู่ที่ว่าพวกหลังนี้มิได้แข่งให้พระเจ้านโปเลียนพ่ายแพ้แก่ข้าศึก แต่พวกนี้เกรงการสงครามที่จะต้องทำต่อไป โดยไม่มีเวลาสิ้นสุด เกรงว่าถ้าพระเจ้านโปเลียนทรงได้ชัยชนะแล้ว ก็จะทรงใช้อำนาจสิทธิขาดในทางบริหารประเทศ อันเป็นการตัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เพราะฉะนั้น ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันจึงมีได้น้อยเต็มที และการช่วยเหลือกองทัพนั้น ก็เป็นการกระทำกันไปตามหน้าที่ ไม่ใช่ทำด้วยความยินดีตั้งใจทำ ในสภาทั้ง ๒ นั้น สมาชิกส่วนมากเป็นฝ่ายพระเจ้านโปเลียนเฉพาะในแง่ "ป้องกันประเทศ" แง่เดียว ในจำนวนสมาชิก ๖๐๐ คนนั้น จะหาผู้ที่มีความจงรักภักดีต่อพระองค์แท้ ๆ สัก ๑๐๐ คนก็แสนยาก สาวกทั้งสองสู้ทนรับพระเจ้านโปเลียนไว้เป็นจักรพรรดิอย่างจำใจจำรับ เพราะเห็นว่ายังดีกว่าที่จะรับพระราชวงศ์บูร์บงที่ข้าศึกจะบังคับให้รับด้วยอาการเหยียบย่ำเกียรติแห่งชาติของตน

เพราะฉะนั้น จึงเป็นการที่พอจะสันนิษฐานได้ทีเดียวว่า ถ้าพระเจ้านโปเลียนทรงได้ชัยชนะในงานราชสงคราม ความกระด้างกระเดื่องก็จะหมดไปทันที แต่ถ้าพระองค์ทรงเสียทีพ่ายแพ้แก่ข้าศึก ก็มีเหตุผลทุกประการที่พระองค์จะต้องเกรงสภาผู้แทนราษฎรให้จงมาก และไม่มีอะไรที่จะทรงหวังได้จากสภาสูงเลย

วันที่ ๑๗ มิถุนายน เป็นวันที่ข่าวชัยชนะที่ ลีญี (Ligny) ได้ไปถึงนครปารีสซึ่งชาวนครนั้นได้ถูกปลุกให้ตื่นขึ้นโดยเสียงปืนใหญ่ที่ได้ยิงขึ้นจากวังแองวาลิด (Invalid) หนังสือพิมพ์โมนิเตอร์ (Moniteur) ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ราชการได้ลงข่าวเรื่องนี้ ตามรายงานด่วนลงวันที่ ๑๖ ตอนค่ำเพียง ๖ บรรทัดแถลงว่าพระเจ้านโปเลียนทรงได้ชัยชนะแก่กองทัพของบลูเคอร์ (Blucher) และเวลลิงตัน (Wellington) ที่หน้าหมู่บ้าน ลีญี

เนื่องจากข่าวชัยชนะนี้ ประธานสภาได้มีหนังสือแสดงความยินดีไปถวายพระเจ้าจักรพรรดิ และยืนยันไปในหนังสือนั้นด้วยว่า สภานิติบัญญัติเป็นที่รวมแห่งบรรดาผู้นิยมนับถือพระองค์อย่างสุดซึ้ง เป็นที่รวมแห่งราชศุภนิมิตรผู้ภักดี ซึ่งจะไม่มีความตกต่ำอับโชคใด ๆ ที่จะมาเป็นเหตุให้ความภักดีนั้นเสื่อมถอยได้ น่าสังเกตแต่บัดนี้ไป ว่าสันนักการเมืองบางคนนั้น มันช่างไม่มีกระดูกเสียจริง ๆ เพราะลองยุอีเน (Larunjuinais) ผู้เป็นประธาน ฯ นั้น ไม่ใช่มิตรของพระเจ้านโปเลียนแน่ ๆ ดังจะเห็นได้จากเรื่องราวที่จะกล่าวถึงต่อไป

ในตอนบ่ายวันที่ ๒๐ มิถุนายน เจ้าฟ้าโยเซฟ (Joseph) ผู้เป็นพระเชษฐา ได้รับลายพระราชหัตถเลขาพระเจ้านโปเลียนส่งจากฟิลิปวิล (Philippeville) บอกข่าวร้ายที่ได้เกิดขึ้นแก่กองทัพที่วะแตร์โล ในลายพระราชหัตถเลขาฉบับนั้น พระเจ้านโปเลียนได้ทรงแจ้งข่าวความปราชัยโดยมิได้มีความอำพรางอย่างใดเลย และได้แจ้งข่าวการนิวัติคืนพระนครเป็นการด่วนด้วย นอกจากลายพระราชหัตถเลขาถึงเจ้าฟ้าโยเซฟแล้ว ยังมีแจ้งความอีกฉบับหนึ่งสำหรับให้อ่านในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เป็นการแจ้งผลแห่งการรบ แต่ไม่ละเอียดอย่างฉบับที่มีถึงพระเชษฐา เจ้าฟ้าโยเซฟได้เรียกประชุมคณะรัฐมนตรีที่พระราชวังตุยเลอรี (Tuileries) ทันที เป็นการประชุมเพื่อแจ้งข่าวร้ายให้ทราบ แต่ไม่ได้มีการลงมติกันอย่างใดเพราะพระเจ้าจักรพรรดิจะเสด็จถึงปารีสในตอนกลางคืนหรือรุ่งขึ้นเวลาเช้าตรู่แล้ว แต่ความเห็นส่วนมากในที่ประชุมนั้น รู้สึกกันว่าพระเจ้าจักรพรรดิน่าจะประทับอยู่กับกองทัพมากกว่าที่จะเสด็จกลับกรุงปารีส จึงได้ส่งหนังสือด่วนไปถวายเพื่อทูลขอให้ทรงงดการเสด็จกลับ แต่ไม่ปรากฏว่าพระเจ้านโปเลียนได้ทรงรับหนังสือนั้น อย่างไรก็ดี ในคณะรัฐมนตรีนั้น อย่างน้อยก็มีรัฐมนตรีคนหนึ่ง ที่พระเจ้านโปเลียนทรงมีเหตุผลที่ไม่น่าจะเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยได้เลย เพราะฉะนั้นถึงแม้หนังสือด่วนนั้นจะได้ไปถึงพระองค์ก็คงจะไม่ทำให้พระองค์ทรงเปลี่ยนความคิดที่จะจัดกำลังเพิ่มเติมให้แก่กองทัพ ที่ได้แตกพ่ายมาจากวะแตร์โล ความระแวงการทรยศของคณะรัฐมนตรีและการก่อความยุ่งยากของสมาชิกในสภา ฯ ทำให้พระเจ้านโปเลียนทรงเห็นความจำเป็นที่จะต้องประทับในกรุงปารีสสักสองสามวันเพื่อการต่อสู้ข้าศึกอย่างเต็มที่ พร้อมกับการป้องกันเศวตฉัตรของพระองค์ไปด้วยในตัว

ในวันรุ่งขึ้นแต่เช้า ข่าวร้ายได้แพร่ไปทั่วพระนคร พวกศัตรูของพระเจ้านโปเลียน ก็ฉวยโอกาสที่จะจัดการให้พระองค์ต้องทรงสละราชสมบัติเป็นครั้งที่ ๒ ในพวกศัตรูเหล่านั้น ฟูเช (Fouche) รัฐมนตรีว่าการตำรวจเป็นตัวสำคัญที่สุด เป็นตัวจอมเจ้าเล่ห์ หน้าไหว้หลังหลอก มีพิษสงทั่วไปทุกขุมขน

ฟูเช ได้เคยพูดกับพวกพ้องของตนไว้ว่า **"พระเจ้านโปเลียนจะต้องได้ชัยชนะสักครั้งหนึ่งหรือสองครั้ง และคงจะต้องแพ้ข้าศึกในการรบครั้งที่ ๓ ต่อนั้นไปหน้าที่ของเราก็จะมาถึง"** หน้าที่อันนี้ฟูเชย่อมหมายความถึงการถือโอกาสแห่งความปราชัยเพื่อโค่นพระเจ้านโปเลียนลงเสียจากราชสมบัติ..... จะโค่นพระเจ้าจักรพรรดิลงเพื่อใครนั้นย่อมแล้วแต่ทางใดจะเป็นประโยชน์แก่ตัวของเขาเอง..... นักการเมืองหนอนักการเมือง..... ยังมีแก่ใจ

หาประโยชน์ใส่ตนในขณะที่บ้านเมืองกำลังจะย่อยยับเพราะขาดผู้ป้องกันรักษา และผู้ที่จะป้องกันได้จริง ๆ ก็มีอยู่เพียงคนเดียวเท่านั้น ก็ยังจะคิดโค่นเสี้ยนเพื่อประโยชน์ตน อนิจจา!

การที่พระเจ้านโปเลียนเสด็จกลับคืนพระนครคราวนี้ ก็เพื่อจะขออำนาจเผด็จการจากสภา ฯ ฟูเชเกรงนักเกรงหนาว่าสภา ฯ จะถวายอำนาจนั้นแก่พระองค์ เพราะถ้าทรงได้อำนาจนั้นเพียง ๒ – ๓ วัน ก็เป็นการน่ากลัวสำหรับผู้ที่เป็นศัตรูการเมืองของพระองค์เป็นอันมาก และโดยเฉพาะตัวฟูเชนั้น ตั้งแต่ถูกจับได้ว่าได้ทำการสื่อสารคิดต่อกับ เมตเตร์นิค (Metternich) นายกรัฐมนตรีเอาส์เตรียด้วยแล้ว ก็ยิ่งมีเหตุผลที่จะต้องร้อนตัวมากขึ้น

เป็นการสมควรที่จะกล่าวเสียทีเดียวว่า อำนาจเผด็จการนั้น พระเจ้านโปเลียนจะทรงยึดเอาเมื่อใดก็ได้ เพราะทรงมีเครื่องมืออยู่พร้อมเพรียงแล้ว และนอกจากสภาทั้ง ๒ แล้ว ประชาชนพลเมืองส่วนใหญ่ยังมีความจงรักภักดีต่อพระองค์อยู่อย่างดูดดื่ม แต่ที่มิได้ทรงกระทำเช่นนั้น เพราะทรงเห็นว่าไม่ใช่ทางที่ชอบด้วยกฎหมายและความสงบสุข

ฝ่ายฟูเชนั้น ได้ใช้ความเฉลียวฉลาดที่มิได้ถูกเหนี่ยวรั้งไว้ด้วยศีลธรรมอย่างเต็มที่ ได้สามารถใช้บุคคลที่มีความเห็นในแนวตรงกันข้ามเป็นเครื่องมือ ตามความมุ่งหมายของตน เป็นต้นว่าต่อผู้ที่รักเสรีภาพด้วยน้ำใจอันสุจริตเช่นลาฟาเยตต์ (La Fayette) นั้น ฟูเชสามารถทำให้ตกใจโดยชู่ว่า พระเจ้านโปเลียนจะเสด็จเข้ามายึดอำนาจเผด็จการโดยยุบสภา ฯ จะยอมให้เปลี่ยนระบอบการปกครองประเทศกลับเข้าหาระบอบอัตตาธิปไตยอีกหรือ? อีก ๒–๓ ชั่วโมงก็จะไม่มีสภา ฯ แล้ว อย่ามัวแต่พูดกันอยู่เลย ส่วนผู้ที่ยังมีความจงรักภักดีต่อพระเจ้านโปเลียนอยู่นั้น ฟูเชชู้ด้วยการแสดงให้เห็นภาพแห่งความไม่พอใจและความปั่นป่วนในสภา ฯ ซึ่งสมาชิกส่วนมากเห็นสมควรให้ถอดพระเจ้านโปเลียนออกจากราชสมบัติ และแย้มให้เห็นด้วยว่าการทรงสละราชสมบัติโดยทันทีเท่านั้น ที่จะเป็นทางดีที่สุดที่พระเจ้าจักรพรรดิจะทรงเลี่ยงให้พ้นจากการถูกถอดไปได้ ทั้งจะเป็นการคุ้มครองประเทศมิให้ถูกกองทัพสัมพันธมิตรยกเข้ามาย่ำยีและแบ่งปันราชอาณาจักร และจะเป็นการคุ้มครองการสืบราชสันติวงศ์ได้อีกด้วย เพราะราชศัตรูที่ได้รวมกำลังกันยกเข้ามานั้นมิได้มีความประสงค์อย่างอื่นนอกจากจะกำจัดพระองค์พระเจ้านโปเลียนออกไปให้พ้นจากราชบัลลังก์ ถ้าได้ทราบว่าพระองค์ได้ทรงสละราชสมบัติ ก็คงจะแยกกองทัพกลับไปเอง แล้วก็คงจะไม่ขัดข้องในการที่จะรับรองพระราชโอรสเป็นพระเจ้านโปเลียนที่ ๒ ต่อไป

โดยการกระทำของฟูเชดังได้บรรยายมานี้ ย่อมเห็นได้ว่า การทรงสละราชสมบัตินั้นเป็นการที่ใกล้กับความจำเป็นที่จะต้องทำ เพื่ออิสรภาพและความสงบสุขของชาติเป็นอันมาก

พระเจ้านโปเลียนได้เสด็จถึงพระราชวังเอลิเซ (Elysee) พร้อมด้วยราชองครักษ์และข้าราชบริพารที่สนิทสนมในวันที่ ๒๑ มิถุนายน เวลา ๘ นาฬิกา ผู้ที่ได้เข้าไปเฝ้าในขณะนั้นรู้สึกว่า พระเจ้าจักรพรรดิมีพระอาการอิดโรยมาก ทั้งนี้ย่อมเป็นผลของการประสบโชคร้ายประกอบกับการเดินทางโดยมิได้มีเวลาพักผ่อนพระวรกาย ได้รับสั่งด้วยพระสุรเสียงสั่นเครือว่า "*กองทัพได้แสดงความแกล้วกล้าสามารถอย่างยอดเยี่ยม แต่ในที่สุดก็ไม่พ้นจากการแตกพ่ายอย่างย่อยยับ.....เราเสียหมดทุกสิ่งทุกอย่าง ...เน (Ney) ได้ปฏิบัติตนอย่างคนบ้า เขาได้นำทหารม้าของฉันไปให้ข้าศึกประหารเสียจนหมด .....ฉันไม่มีอะไรเหลืออีกแล้ว .....ขอให้ฉันได้พักสัก ๒ ชั่วโมงแล้วจึงค่อยพูดเรื่องการงานกัน.....จงเตรียมน้ำให้ฉันอาบ.....โอ อนิจจา ฉันได้เห็นภาพแห่งชัยชนะสามครั้งแต่ก็ได้พลาดไปทั้ง ๓ ครั้ง เพราะมีคนทรยศ ถ้าไม่เช่นนั้นและถ้าปีกขวาได้ทำหน้าที่ที่ควรทำข้าศึกก็จะต้องแหลกที่ลิญี และถ้าปีกขวา* (คำว่า ปีกขวา และปีกซ้าย ในที่นี้ หมายความถึงด้านรบที่ตรงกับปีกขวาและปีกซ้ายของข้าศึก เช่นที่ ลิญี ก็คือด้านกาเตรอบวา (Quatre Baas) และที่วะแตร์โล ที่ทรงเรียกว่า มงต์เซนต์ยอง ก็คือด้านของจอมพล (Ghouchy) ซึ่งมิได้บ้องกันการรวมทัพปรูเซียกับกองทัพอังกฤษ) *ได้ทำหน้าที่ที่ควรทำที่ มงต์เซนต์ยอง (Mr. St. Jean) ข้าศึกก็คงต้องแหลกอีก.....แต่ฉันไม่หมดหวังฉันจะได้แถลงข่าวต่อสภา ฯ และจะขอเครื่องมือ... ...ขอกำลังทำหรับกู้ชาติ หวังใจว่า ความรู้สึกว่าศัตรูกำลังเข้ามาย่ำยีบ้านเมืองของเรา จะทำให้ผู้แทนราษฎรของเรามีความภักดีต่อหน้าที่ของเขาโดยให้ความสนับสนุนแก่ฉัน แล้วฉันก็จะกลับไปสู่สมรภูมิ.....*"

แต่รัฐมนตรีและข้าราชการผู้ใหญ่ที่เฝ้าอยู่นั้น ได้ทูลแย้งให้ทรงรู้สึกว่า พระองค์ไม่ควรจะทรงหวังอะไรจากสภา ฯ เลย แม้กระนั้นก็ยังทรงหวังอยู่ในแง่ดีว่าผู้แทนราษฎรทุกคนเป็นคนฝรั่งเศส และส่วนมากเป็นผู้รักชาติ ในยามฉุกเฉินเช่นนี้ โดยหน้าที่ของเขา เขาจะต้องช่วยพระองค์ เพราะการช่วยพระองค์ก็คือการช่วยชาตินั้นเอง

ในระหว่างที่กำลังสรงน้ำอยู่นั้น จอมพลดาวูต์ (Davout) รัฐมนตรีว่าการทหารบกได้ไปถึง จึงมีรับสั่งให้เข้าเฝ้าในห้องสรง ดาวูต์ได้กราบทูลแถลงเหตุการณ์ในสภา ฯ ให้ทรงทราบโดยตลอดแล้วถวายคำแนะนำให้รีบยุบสภา ฯ ซึ่งเป็นเครื่องกีดขวางสำคัญสำหรับความจงรักภักดีต่อพระองค์

ต่อจากนั้นไม่นาน เจ้าฟ้าโยเซฟกับเจ้าฟ้าลูเซียงก็เสด็จไปถึง ทั้ง ๒ พระองค์มีความเห็นต้องกันว่าสภา ฯ เป็นอุปสรรคสำคัญ เจ้าฟ้าโยเซฟนั้นท้อพระทัยมาก แต่เจ้าฟ้าลูเซียงยังเข้มแข็ง

อนุสาวรีย์ฝังศพทหารไทยที่เมืองลินเดา

ที่ฝังศพทหารไทย ตำบลยูเบคูร์ท ในยุทธบริเวณฝรั่งเศส

ที่เผาศพซึ่งได้นำบรรดาทหารไทยผู้เสียชีวิตในแดนเยอรมันไปเผา

อยู่ เมื่อได้ทรงสนทนากันกับพระเชษฐาและพระอนุชาแล้ว พระเจ้านโปเลียนก็เสด็จเข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรีซึ่งคอยเฝ้าอยู่พร้อมกัน

พระเจ้านโปเลียนได้ทรงแถลงข่าวการรบ และความเสียหายต่อที่ประชุมแล้วรับสั่งว่า "*ความเสียหายของเรานั้นใหญ่หลวงมาก ข้าพเจ้ากลับมาขอให้ชาติให้ความภักดีและความเสียสละอันเปี่ยมด้วยศักดิ์ ประเทศฝรั่งเศสจงลุกขึ้น แล้วข้าศึกก็จะแหลกลาญไป.....เพื่อช่วยชาติ ข้าพเจ้าต้องการมีอำนาจสิทธิ์ขาด คืออำนาจเผด็จการชั่วคราว เพื่อประชาชนแห่งประชาชน ข้าพเจ้าอาจยึดอำนาจนั้นได้ แต่ถ้าข้าพเจ้าได้รับมอบอำนาจนั้นจากสภา ฯ จะเป็นการชอบด้วยระบอบประชาธิปไตย และจะเป็นทางดีงามมากกว่าการกระทำด้วยการใช้อำนาจ*"

ในคณะรัฐมนตรีนั้น ไม่มีใครกล้าออกความเห็น จึงทรงถามเป็นรายตัว ในที่สุดก็ได้มีการอภิปรายกัน ฝ่ายพวกที่มีความรักชาติอย่างแท้จริง ก็พร้อมที่จะสนับสนุนพระเจ้าจักรพรรดิ แต่อีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมีฟูเชเป็นหัวหน้านั้น ได้อภิปรายไปในทางที่จะให้ทรงสละราชสมบัติ เจ้าฟ้าดูเซียงกับพวกทูดแนะนำว่าถ้าสภา ฯ ไม่ยอมถวายอำนาจเผด็จการโดยดี ก็ให้ทรงยึดอำนาจนั้น

พระเจ้านโปเลียนมิได้ทรงรับรองความเห็นของฝ่ายใด แต่รับสั่งเป็นกลาง ๆ ว่า "*โดยเหตุที่ข้าศึกได้บุกรุกเข้ามาเหยียบย่ำราชอาณาจักรของเรา ข้าพเจ้าจึงหวังใจว่า ผู้แทนราษฎรจะมีความรู้สึกดีต่อหน้าที่ของตน การที่ประชาชนได้ตั้งให้เขาเข้ามาเป็นผู้แทนอยู่ในสภา ฯ นั้น ไม่ใช่เพื่อล้ม แต่เพื่อสนับสนุนข้าพเจ้า.....ข้าพเจ้าไม่กลัวเขาเลยเขาจะทำอย่างไร ๆ ข้าพเจ้าก็คงเป็นบิยมหาราชของประชาชนและของกองทัพ ถ้าข้าพเจ้าจะพูดสักคำเดียวเท่านั้น เขาก็แหลกไปหมด แต่ทั้ง ๆ ที่ไม่มีอะไรจะเกรงสำหรับตัวของข้าพเจ้า ๆ เกรงทุกสิ่งทุกอย่างสำหรับประเทศฝรั่งเศส ถ้าเราจะมาวิวาทกันเองแทนที่ จะร่วมสมานฉันท์ทุกสิ่งทุกอย่างจะเสียหมด แต่ถ้าประชาชนมีความรักชาติ เกลียดชังชาวต่างประเทศ (หมายความถึงผู้ที่เป็นศัตรูของชาติ) มีความผูกพันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกับข้าพเจ้าแล้ว เราก็ยังมีทางและมีโอกาสอยู่อีกมาก.....*"

ต่อนั้นไป ก็ได้ทรงอธิบายถึงแผนการสงครามและทางที่จะเอาชัยชนะแก่ข้าศึกได้ต่อไป และได้ทรงกล่าวในตอนท้ายว่า "**สภา ฯ ได้คิดรอบคอบแล้วหรือ ที่จะให้ข้าพเจ้าสละราชสมบัติ? เพราะรอบ ๆ ตัวข้าพเจ้า และรอบ ๆ นามข้าพเจ้านั้น คือที่รวมพลแห่งกองทัพ การแยกข้าพเจ้าไปเสียจากกองทัพก็คือการยุบกองทัพนั้นเอง ให้ข้าพเจ้า**

สละราชสมบัติ ท่านก็จะไม่มีกองทัพ เพราะทหารจะไม่อยู่ฟังคำอภิปรายของท่านเลย การส่งตัวข้าพเจ้าให้แก่ข้าศึกนั้น ก็คือประเทศฝรั่งเศสยอมรับรองตนว่าเป็นฝ่ายแพ้ และมอบตนให้แก่ข้าศึก ๆ จะเพิ่มความโอหังขึ้นเป็นอันมาก.... ท่านอย่ายกเอาเสรีภาพมาเป็นข้ออ้าง เสรีภาพไม่ได้เป็นผู้ทำลายข้าพเจ้า ความกลัวของท่านต่างหากที่จะมาเป็นผู้ประหารข้าพเจ้า"

คำอภิปรายด้วยปฏิภาณอันเผ็ดร้อนเฉียบแหลมประกอบด้วยเหตุผล และข้อเท็จจริงของพระเจ้าจักรพรรดิ ได้ทำให้ฟูเชรู้สึกวิตกมาก เพราะคณะรัฐมนตรีมีความตื่นเต้นและดังเดใจจนจวน ๆ จะยอมตามที่ได้ทรงขอร้องทุกประการอยู่แล้ว

ในระหว่างเวลาที่คณะรัฐมนตรีเข้าไปเฝ้าอยู่ที่พระราชวังเอดิเซนั้น ทางสภาผู้แทนราษฎรก็ได้มีการประชุมกัน ผู้ที่มีความจงรักภักดีต่อชาติและวางตนเป็นกลาง เพื่อประโยชน์แห่งชาตินั้น เห็นว่าในขณะนี้ควรจะช่วยพระเจ้านโปเลียนเพราะการช่วยพระองค์นั้น ก็คือการช่วยชาติและช่วยตัวเอง แต่พวกที่มีความเห็นเช่นนี้ มีจำนวนเป็นส่วนน้อย ส่วนมากนั้น เห็นว่าควรจะถือโอกาสซ้ำเติมพระเจ้าจักรพรรดิ แม้การกระทำเช่นนั้นจะเป็นการนำความล่มจมมาสู่ประเทศชาติ..ความลุ่มหลงในทางการเมืองทำให้สภาฯ เห็นกงจักรเป็นดอกบัวไปได้ถึงเพียงนี้เป็นที่อนาถใจยิ่งนัก หวังว่านักการเมืองของเราจะจำความข้อนี้ไว้เป็นอุทาหรณ์

ในบรรดาศัตรูของพระเจ้านโปเลียนในสภาฯ นั้น มีลาฟาเยตต์เป็นตัวสำคัญอยู่คนหนึ่ง ลาฟาเยตต์ผู้นี้ คือนายพลฝรั่งเศสที่ได้ไปช่วยชาวอเมริกัน เมื่อคราวทำสงครามกู้อิสรภาพ ในแผ่นดินพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๖ เขาเป็นนักรัฐธรรมนูญผู้ซื่อสัตย์จริง ๆ และความซื่อสัตย์ของเขานั้นเอง ในบางขณะได้ทำให้เขาเป็นผู้หูตึง ตามัว เห็นผิดเป็นชอบไปได้มาก ๆ เขาเป็นหนี้บุญคุณพระเจ้านโปเลียนอยู่ไม่น้อย ในการที่พระองค์ได้เคยแก้เขาออกมา ให้พ้นจากที่คุมขังภายในบ้อมเยอรมันได้ โดยสัญญากับโปฟอรมิโอ แต่เขาไม่ยอมถวายอภัยแก่พระองค์ ในการที่พระองค์ได้เสด็จขึ้นปราบดาภิเษกเป็นพระเจ้าจักรพรรดิแห่งฝรั่งเศส ลาฟาเยตต์ เชื่อด้วยความบริสุทธิ์ใจของคนซื่อว่า พวกข้าศึกนั้นได้ยกทัพมาเพื่อที่จะรบกับพระเจ้านโปเลียน เพราะฉะนั้นเมื่อได้กำจัดพระเจ้านโปเลียนออกไปเสีย ให้พ้นจากราชสมบัติแล้ว ข้าศึกก็พากันยกทัพกลับบ้านเมืองไปเอง แล้วก็จะได้จัดการตั้งรัฐบาลขึ้นตามระบอบรัฐธรรมนูญ โดยเลือกพระองค์พระมหากษัตริย์ให้เหมาะกับความประสงค์ของตน **อนิจจา! อนิจจา!! ความซื่อ.....! ความงมงาย....!!**

ในระหว่างประชุมคณะรัฐมนตรีนั้นฟูเซกับพวกได้หาโอกาสส่งข่าวเรื่องพระเจ้านโปเลียนอาจทรงยุบสภา ฯ แล้วยึดอำนาจเผด็จการ ไปให้ลาฟาเยตต์ทราบ ลาฟาเยตต์จึงได้ร่างญัตติเสนอสภา ฯ ดังมีข้อความต่อไปนี้

"เป็นครั้งแรก ในระยะเวลาหลายปีมาแล้วที่ท่านจะได้ยินเสียงที่มิตรเก่าของเสรีภาพจะยังจำได้อยู่นั้นเปล่งขึ้นอีก ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นหน้าที่ที่ข้าพเจ้าจะต้องพูดกับท่านด้วยเรื่องอันตรายที่จะมีแก่มาตุภูมิของเรา ซึ่งท่านเท่านั้นจะสามารถป้องกันไว้ได้ ท่านทั้งหลาย ขอให้สหายเก่าของเสรีภาพได้มีโอกาสเสนอญัตติ ซึ่งข้าพเจ้าหวังว่า ท่านจะเห็นความจำเป็นดังต่อไปนี้

"**มาตรา ๑** สภาผู้แทนราษฎรประกาศว่า ความเป็นเอกราชของประเทศอยู่ในระหว่างอันตราย"

"**มาตรา ๒** สภา ฯ อยู่ในระหว่างสมัยประชุมตลอดไป ความพยายามที่จะยุบสภา ฯ เป็นความผิดฐานทรยศ ผู้ใดล่วงละเมิด โดยพยายามกระทำดังกล่าวแล้ว มีความผิดฐานทรยศต่อชาติ และจะต้องได้รับโทษฐานนั้น"

"**มาตรา ๓** กองทัพบกและกองป้องกันชาติ มีความชอบต่อแผ่นดิน"

"**มาตรา ๔** ให้รัฐมนตรีว่าการมหาดไทย จัดการเพิ่มกำลังป้องกันชาติของนครปารีส กองป้องกันซึ่งเป็นชาวนคร ซึ่งความรักชาติและอุตสาหะวิริยภาพได้ปรากฏมาเป็นเวลา ๒๖ ปี แล้วนั้น เป็นเครื่องประกันเสรีภาพ ทรัพย์สมบัติ ความสงบเรียบร้อยของนครหลวง และความยำเกรงต่อผู้แทนของชาติ"

"**มาตรา ๕** ให้รัฐมนตรีว่าการทหารบก รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการมหาดไทย และรัฐมนตรีว่าการตำรวจ เข้ามาประชุมในสภานี้ทันที"

มาตรา ๑ ถึงมาตรา ๓ แห่งร่างพระราชบัญญัตินี้ได้รับอนุมัติทันที ทั้ง ๆ ที่มาตรา ๒ เป็นมาตราที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ท่านศาสตราจารย์กฎหมายก็ได้ยอมให้กฎหมายอันไม่ชอบด้วยแม่บทแห่งกฎหมายนั้น ได้ออกไปโดยมิได้มีการคัดค้าน เป็นการยอมให้สภา ฯ ยึดอำนาจจากจักรพรรดิ.....แต่การกระทำทั้งนี้ ย่อมไม่พ้นความสังเกตของนักประวัติศาสตร์ ซึ่งพิจารณาเหตุการณ์ด้วยน้ำใจเป็นกลางไป จึงขอฝากความสังเกตไว้ในที่นี้

เมื่อคณะรัฐมนตรีได้ไปถึงสภา ฯ พร้อมกันแล้ว ก็ได้มีการลงมติพระราชบัญญัตินั้น ที่ยังค้างอยู่อีก ๒ มาตราแล้วก็ได้นำออกประกาศใช้เป็นกฎหมายทันที โดยการปิดประกาศ ส่งให้สภาสูง และถวายพระเจ้าจักรพรรดิ

พระเจ้านโปเลียนเข้าพระทัยดี ว่าการกระทำของสภา ฯ นั้น เป็นการล่วงละเมิดต่อรัฐธรรมนูญ แต่เป็นการที่ได้ทำไปแล้ว อำนาจได้ผ่านจากพระองค์ไปเป็นของฝ่ายที่ได้ล่วงละเมิดรัฐธรรมนูญ พระเจ้านโปเลียนซึ่งก่อนเวลานั้น ๑ ชั่วโมงทรงพระเดชานุภาพสมบูรณ์ตามกฎหมายได้ทรงถูกปลดอาวุธแล้วโดยรัฐธรรมนูญ เพราะมัวเสียเวลาในการอธิบายแผนการสงครามอยู่กับคณะรัฐมนตรี แทนที่จะเสด็จไปยังสภา ฯ

การทำมีความศักดิ์สิทธิ์กว่าการพูดยังเป็นความจริงอยู่เสมอ !

เมื่อได้ทรงตริกตรองอยู่ครู่หนึ่งแล้วก็ได้มีรับสั่งเปรย ๆ ว่า ถ้าเป็นการจำเป็นก็จะทรงสละราชสมบัติแต่จะต้องรอดูเหตุการณ์ต่อไปก่อน แล้วมีรับสั่งให้เรโยล์กลับไปแจ้งแก่สภา ฯ ว่าพระองค์ได้เสด็จกลับมาหารือกับคณะรัฐมนตรี เพื่อหาทางที่จะจัดอาวุธเพิ่มเติมให้แก่กองทัพ จัดการออกพระราชบัญญัติบางอย่างตามเหตุการณ์ และคณะรัฐมนตรีกำลังประชุมร่างข้อเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรอยู่ มีรับสั่งให้การ์โนต์ (Carnot) เป็นผู้เชิญพระกระแสรับสั่งเช่นเดียวกันไปแจ้งแก่สภาสูง

การประชุมในสภาสูง เพื่อพิจารณาญัตติของลาฟาเยตต์นั้น ได้มีการโต้เถียงกันอย่างรุนแรงระหว่างผู้ที่เห็นว่ามาตรา ๒ เป็นการล่วงละเมิดรัฐธรรมนูญกับฝ่ายผู้เสนอ แต่ฝ่ายที่เป็นผู้ล่วงละเมิดต่อรัฐธรรมนูญนั้น ก็เป็นฝ่ายชนะอีก

ก่อนเวลาที่คณะรัฐมนตรีได้ไปถึงสภาผู้แทนราษฎรตามคำเชิญนั้น ได้มีกองบ้องกันชาติไปรักษาการณ์อยู่แล้ว แต่ในตอนบ่าย ประชาชนได้ทราบข่าวการกระทำของสภา ฯ ต่างก็พากันไปที่พระราชวังเอลิเซบ้าง ที่สภาผู้แทนราษฎรบ้าง ได้แสดงความไม่พอใจและความโกรธเคืองสภา ฯ เป็นอันมาก พร้อมกับความเคืองแค้นสภา ฯ นั้น ประชาชนได้แสดงความจงรักภักดีต่อพระองค์พระเจ้านโปเลียนด้วยการเปล่งเสียง **"ขอให้พระเจ้าจักรพรรดิ ทรงพระเจริญ"**

ถึงแม้ประชาชนทั้งหลายจะได้ทราบข่าวปราชัยอย่างย่อยยับแล้วก็ดี ประชาชนพลเมืองก็ไม่หมดหวัง กลับมีความไว้วางใจในพระองค์พระเจ้าจักรพรรดิ มีความรักชาติและโกรธแค้นข้าศึกและผู้ที่เอาใจไปเผื่อแผ่แก่ไท้ต่างด้าว ท้าวต่างแดนยิ่งขึ้น ชาวนครปารีสชั้นสามัญส่วนมากได้มอบความไว้วางใจและความหวังของชาติ ไว้ในพระองค์พระเจ้าจักรพรรดิทั้งสิ้น

ในการที่สภาผู้แทนราษฎร ได้บังอาจเรียกคณะรัฐมนตรีไปเข้าประชุมในระหว่างเวลาที่กำลังเฝ้า ฯ อยู่นั้น ย่อมทำให้พระเจ้านโปเลียนทรงรู้สึกขุ่นเคืองมาก แต่พระองค์เป็นผู้สถิตอยู่เหนือโมหาคติ เพราะฉะนั้น ในที่สุดก็ได้ทรงอนุญาต โดยมีรับสั่งให้เจ้าพ้าดูเซียงเสด็จไปเป็น

ผู้แทนพระองค์ด้วย มีรับสั่งให้พระราชอนุชาไปเจรจาชี้แจงแสดงเหตุผลทางได้ทางเสียของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งจะเป็นที่รักยิ่งของปวงผู้แทนราษฎรทั้งหลาย เมื่อพระราชอนุชาเสด็จกลับและได้กราบทูล แถลงความเป็นไปโดยตลอดแล้ว จึงจะได้ตกลงพระทัยในทางที่จะได้ทรงเห็นว่า เป็นหน้าที่ของพระองค์ที่จะต้องทำ แล้วก็เสด็จลงไปพักผ่อนหย่อนพระทัยในพระราชอุทยาน เจ้าพ้าดูเซียงได้ตามเสด็จลงไปกราบทูลวิงวอนขอให้ทรงยุบสภา ฯ อีก ขณะนั้นได้ยินเสียงราชฎรกำลังโห่ร้องถวายพระพรร้องขออาวุธ....เจ้าพ้าดูเซียงจึงชี้ให้พระบรมเชษฐาธิราชฟังการโห่ร้องแสดงความจงรักภักดีของประชาชน ขอพระราชทานแต่คำสั่งคำเดียวเท่านั้น แล้วราชศัตรูและศัตรูของชาติฝรั่งเศสก็จะต้องแหลกลาญลงไปทันที

พระเจ้านโปเลียนได้มีรับสั่งแก่พระราชอนุชาอย่างน่าจับใจว่า ฉันเป็นคนเหนือมนุษย์หรือ จึงจะสามารถนำสภา ฯ ที่ได้เห็นผิดเป็นชอบ แยกไปจากทางสมานฉันท์ ซึ่งเป็นทางเดียวที่จะช่วยเขาได้นั้น ให้กลับคืนดีได้? หรือว่าฉันจะเป็นหัวหน้าพรรคที่ชั่วช้าที่จะเป็นผู้จุดไฟแห่งสงครามกลางเมืองขึ้น? ไม่ได้ ฉันทำไม่ได้ ฉันเคยชักดาบเพื่อชาติ แต่คราวนี้ เพื่อชาติฉันต้องโยนดาบไปให้ไกลตัว เธอจงพยายามโยงสภา ฯ เข้าหาทางที่ชอบเถิด ฉันร่วมมือกับสภา ฯ เสมอ ถ้าไม่มีสภา ฯ ฉันอาจทำอะไรได้มาก สำหรับตัวฉันเอง แต่ฉันจะไม่สามารถกู้ชาติได้.....ไปเถิด ไป แต่ฉันห้ามเธออย่างเด็ดขาด เมื่อเธอไปพ้นวังนี้แล้ว อย่าไปพูดจาปลุกใจราษฎรเหล่านั้น ซึ่งกำลังขออาวุธอยู่ ฉันจะกล้าเสี่ยงทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อประเทศฝรั่งเศส แต่ฉันจะไม่พยายามทำอะไรสำหรับตัวฉันเลย พระอนุชากลั้นน้ำพระเนตรไม่อยู่ก็ทรงพระกันแสงแล้วทูลลาไปสภา ฯ

กตัญญู! กตเวที!! น่าอนาถเหลือเกิน ฝูงชนผู้แสดงความจงรักภักดีและความพร้อมเพรียงเพื่อเสียสละเป็นราชพลี ซึ่งเปล่งเสียงอยู่เฉพาะพระกรรณและเฉพาะพระพักตร์นั้นพระเจ้านโปเลียนไม่เคยได้ทรงพระราชทานอะไรแก่เขาเลย เขามีความภักดีต่อพระองค์แต่พวกที่พระองค์ได้พระราชทานแล้วทั้งยศทั้งทรัพย์นั้นเขาไปอยู่กันที่ไหน? เขาได้กลายเป็นศัตรูของพระองค์ไปแล้วโดยพรรคการเมืองนำไป อนิจจา! ความกตัญญูกตเวทีของนักการเมืองนั้น ผันแปรได้ถึงเพียงนี้เจียวหนอ?.....น่าอนาถ.....!

เจ้าพ้าดูเซียงพร้อมด้วยคณะรัฐมนตรีได้ไปถึงสภาผู้แทนราษฎรเวลาราวย่ำค่ำ ในชั้นต้นได้มีการตื่นเต้นกันมาก เพราะเกรงว่าสภา ฯ จะถูกยุบโดยกำลังทหารแต่อาการปรกติของฟูเชได้ทำให้ผู้แทนราษฎรใจดีขึ้น เจ้าพ้าดูเซียงกับคณะรัฐมนตรีเป็นผู้รับพระบรมราชโองการให้ไปชี้แจง

ข้อความต่างๆ ที่สภา ฯ ประสงค์จะทราบ การร่วมสมานฉันท์เป็นสิ่งจำเป็นที่สุด พระเจ้าจักรพรรดิทรงหวังความร่วมมือและความภักดีต่อชาติของสภาทั้ง ๒ พร้อมกับความผูกพันในส่วนพระองค์ด้วย เจ้าฟ้าดูเซียงทรงขอร้องให้พรรคการเมืองต่าง ๆ ร่วมมือกันในยามที่บ้านเมืองเข้าที่คับขัน

ต่อนั้นไป ก็มีรัฐมนตรีผลัดกันลุกขึ้นอภิปรายถึงกำลังของประเทศและทางที่จะเอาชัยชนะแก่ข้าศึกได้

ทางฝ่ายค้านนั้น ได้รับการเสี้ยมสอนจากฟูเชไว้แล้ว จึงได้ตั้งกระทู้ถามคณะรัฐมนตรีว่า ขอให้พูดออกมาตรง ๆ ว่า คณะรัฐมนตรีเชื่อด้วยความบริสุทธิ์ใจหรือ ว่าฝรั่งเศสประเทศเดียว จะสู้กับทหารทั้งยุโรปรวมกันได้? คณะรัฐมนตรีเชื่อหรือว่าการที่พระเจ้านโปเลียนอยู่ในราชสมบัตินั้น จะไม่เป็นอุปสรรคแก่สันติภาพ? ต่อนั้นไปก็อธิบายถึงความด่มจมของกองทัพซึ่งไม่มีหวังว่าจะต้านข้าศึกไว้ได้

ได้มีการอภิปรายโต้เถียงกันอย่างรุนแรงระหว่างเจ้าฟ้าดูเซียง กับเย (Jay) ผู้เป็นปากของฟูเช (ฟูเช พูดเองไม่ได้ เพราะตนอยู่ในคณะรัฐมนตรีจึงให้ เย เป็นผู้พูดแทนทางฝ่ายค้าน) ฝ่ายหนึ่งว่ายังมีทางที่จะเอาชัยชนะข้าศึกได้ อีกฝ่ายหนึ่งว่าไม่มีทาง และทางดีที่สุดที่จะช่วยชาติได้นั้นก็คือการทรงสละราชสมบัติ

ในที่สุดได้มีผู้เสนอญัตติ ให้ทูลขอให้พระเจ้านโปเลียนทรงสละราชสมบัติเสียโดยดี มิฉะนั้นให้ถอดพระองค์เสีย แต่ผู้แทนส่วนมากไม่อยากจะให้รุนแรงถึงเพียงนั้น จึงได้งดการลงคะแนนเสียงโดยให้สภาแต่ละสภา จัดผู้แทน ๕ คนไปร่วมการพิจารณากับคณะรัฐมนตรี

เจ้าฟ้าดูเซียงได้เสด็จกลับไปเฝ้าพระเชษฐาธิราชที่พระราชวังเอลิเซ และได้เล่าความเป็นไปในสภาถวายโดยตลอด ในที่สุดได้กราบทูลซ้ำอีกว่า ไม่มีทางอื่นนอกจากจะยุบสภา ฯ หรือจะทรงสละราชสมบัติ เจ้าฟ้าดูเซียงเห็นควรยุบสภา ฯ แต่บาซซาโน (Bassano) กับโกแลงกูร์ต (Colaincourt) ซึ่งเฝ้าอยู่ในที่นั้น ได้กราบทูลแนะนำให้สละราชสมบัติเพราะเกรงว่าช้าไปอาจทรงถูกถอด

ในตอนกลางคืนได้มีการประชุมกันอีกระหว่างเจ้าฟ้าโยเซฟ เจ้าฟ้าดูเซียง คณะรัฐมนตรีกับผู้แทนของสภาทั้ง ๒ อีก ๑๐ นาย ที่พระราชวังตุยเลรี (Tuileries) กอมบาเซเรส (Combaceres) เป็นประธานคณะรัฐมนตรีเสนอญัตติขอให้สภา ฯ อนุมัติวิธีการ หาคนและหาเงินสำหรับระงับศึกภายใน ซึ่งที่ประชุมรับรอง แต่สำหรับลาฟาเยตต์กับพวกนั้นต้องการให้พระเจ้านโปเลียนทรงสละราชสมบัติเป็นข้อใหญ่ใจความ ฟูเชคนเดียวในคณะรัฐมนตรีได้เสนอให้สภา ฯ ทำ

การเจรจากับข้าศึกโดยตรง ซึ่งเป็นการประกาศถอดพระเจ้าจักรพรรดิในตัว แต่ไม่มีรัฐมนตรีคนใดเห็นด้วย และไม่มีผู้ใดรับรอง เพราะเป็นการรุนแรงเกินไปญัตติจึงเป็นอันตกไป ดาฟาเยตต์ขอให้เข้าไปเฝ้าพระเจ้าจักรพรรดิพร้อมกันเพื่อกราบบังคมทูลตรง ๆ ว่า การทรงสละราชสมบัตินั้นเป็นการจำเป็นเพื่อชาติ แต่ประธานที่ประชุมไม่เห็นสมควรจะให้ดงมติจึงสั่งให้ปิดประชุมเมื่อเวลา ๓ นาฬิกา ด้วยความมั่นใจว่า รุ่งขึ้นจะได้ทราบข่าวทรงสละราชสมบัติตามทางการโดยไม่ต้องทำอะไรที่จะเป็นการรุนแรงกว่านี้

ตลอดคืนวันนั้น พระเจ้านโปเลียนได้ทรงคิดตรองถึงทางที่ควรจะทรงปฏิบัติพระองค์ต่อไป ว่าจะควรทรงสละราชสมบัติ หรือจะควรถือตามสิทธิอันชอบด้วยรัฐธรรมนูญที่พระองค์มีอยู่โดยใช้อำนาจยุบสภา ฯ เสีย ? พระเจ้านโปเลียนทรงมีเครื่องมืออยู่พร้อมทุกอย่างที่จะทำเช่นนั้นได้ แม้จะได้ทรงเสียเวลาไปแล้วทั้งวัน แต่เมื่อได้ทรงพระราชดำริโดยรอบคอบแล้ว ก็ทรงเห็นว่าไม่สมควรจะทำ โดยเหตุผลที่ได้ทรงกล่าวไว้กับพระราชอนุชาแล้วว่า พร้อมด้วยสภา ฯ พระองค์อาจทำอะไร ๆ ได้ทุกอย่าง แต่ถ้าไม่ได้สภา ฯ ก็ไม่ทรงสามารถที่จะกู้ชาติไว้ได้ นอกจากนั้นยังทรงเห็นต่อไปว่าการกระทำอะไรที่รุนแรงกับสภา ฯ นั้น ย่อมจะทำให้เกิดความแตกร้าวกันขึ้นเอง แบ่งกันออกเป็นพวกเป็นก๊ก ซึ่งในยามที่บ้านเมืองกำลังตกอยู่ในสภาพอันเต็มไปด้วยภยันตรายเช่นนี้ไม่เป็นการสมควรที่ผู้รักชาติจะพึงกระทำได้ เป็นการสมควรที่พระองค์จะทรงเสียสละทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อความสงบ

การที่ฟูเชกับดาฟาเยตต์ กล่าวหาพระเจ้านโปเลียนว่า จะทรงใช้อำนาจทหารยุบสภา ฯ นั้นจึงเป็นการกล่าวร้ายใส่ความพระองค์ เพื่อประโยชน์ในทางการเมืองของตนชัด ๆ เป็นการใช้อาวุธที่ไม่สะอาดสำหรับประหารวีรบุรุษของชาติอย่างน่าบัดสี

ในตอนเช้าวันที่ ๒๒ มิถุนายนนั้น บรรดารัฐมนตรีและข้าราชบริพารผู้ที่ยังมีความจงรักภักดีต่อพระองค์อยู่นั้น ได้เข้าไปเฝ้ากราบบังคมทูลแนะนำให้ทรงสละราชสมบัติ พระเจ้านโปเลียนได้ทรงตกลงพระทัยไว้ก่อนนั้นแล้ว จึงรับสั่งว่า **"ฉันทำอะไรคนเดียวไม่ได้ เขาคิดกันว่า การเสียฉันไปคนหนึ่งนั้นจะเป็นการช่วยเขาได้ แต่ท่านจงคอยดูต่อไปเถิดว่าเขามีความเข้าใจผิดเพียงใด"**

เมื่อคณะรัฐมนตรีได้เข้าเฝ้าถวายรายงานการประชุมในคืนที่แล้วมา ก็ได้มีรับสั่งเป็นใจความว่าทรงยอมให้สภา ฯ ทำการเจรจากับข้าศึกได้โดยตรง และเมื่อเห็นกันว่า การที่พระองค์จะอยู่ในราชสมบัติต่อไปนั้น จะเป็นอุปสรรคต่อสันติภาพ พระองค์ทรงพร้อมที่จะยอมเสียสละแล้วมีรับสั่งให้เรโย (Regnaud) เป็นผู้เชิญกระแสพระบรมราชโองการไปแจ้งให้สภา ฯ ทราบไว้ขั้นหนึ่งก่อน

ขณะนั้น พอดีได้รับข่าวจากกองทัพ ซึ่งรวมอยู่ใต้ความบังคับบัญชาของจอมพลซูลต์ (Soult) ว่าได้จัดรวมกำลังทหารที่กระจัดกระจายเข้ากับกองทัพของจอมพลครูชี่ (Grouchy) แล้ว บัดนี้มีกำลังทหารรวมกันทางชายแดน ๒๐,๐๐๐ คน พระเจ้านโปเลียนจึงมีรับสั่งให้จอมพลดาวูต์ (Davout) รัฐมนตรีว่าการกลาโหม นำข่าวดีนี้ไปแจ้งแก่สภา ฯ เพื่อเป็นการปลุกขวัญผู้แทนราษฎร

ในวันนั้นสภา ฯ ได้เปิดการประชุมแต่เวลา ๙.๓๐ นาฬิกา นายพลเครอเนี่ย (Grenier) ลุกขึ้นรายงานข่าวโดยย่อว่ามีญัตติให้สภาฯ จัดการวางระเบียบการรักษาความสงบสุขของประชาชน ให้สภา ฯ ตั้งราชทูตพิเศษไปเจรจากับประเทศสัมพันธมิตร (ประเทศสัมพันธมิตรในที่นี้ หมายถึงประเทศที่เป็นสัมพันธมิตรกันเพื่อทำสงครามกับประเทศฝรั่งเศส) เพื่อการเลิกสงคราม แล้วกล่าวว่า พระเจ้าจักรพรรดิจะได้พระราชทานลายพระราชหัตถเลขามายืนยัน พร้อมกับจะได้ทรงประกาศว่า พระองค์ทรงพร้อมต่อความเสียสละทั้งปวง ถ้าหากว่าพระองค์จะเป็นอุปสรรคต่อสันติภาพ อันไม่มีทางใดจะแก้ได้

ข้อแถลงนี้ ยังไม่เป็นที่พอใจของสภา ฯ สภา ฯ ต้องการจะให้ทรงสละราชสมบัติอย่างเด็ดขาด ได้มีการอภิปรายกันอย่างเผ็ดร้อน จนประธานต้องให้ระงับไว้ คอยลายพระหัตถเลขา ซึ่งจะมาถึงในไม่ช้า เหตุผลนั้น มีอยู่ว่าทุกคนปรารถนาจะกู้ชาติ แต่ทำไมในการที่จะกู้ชาตินั้น จะรักษาเกียรติของผู้เป็นประมุขของชาติไว้ด้วยไม่ได้เชียวหรือ ? การรอเพียงหนึ่งชั่วโมงนั้น ไม่น่าจะมีการขัดข้องเลย ในที่สุดเป็นอันตกลงให้รอลายพระราชหัตถเลขา สภา ฯ หยุดพัก

ดาวูต์ได้ไปถึงสภา ฯ เวลาเที่ยงเศษ สภา ฯ จึงเปิดการประชุมอีก รายงานข่าวกองทัพ ซึ่งเป็นข่าวดี แต่ถูกสงสัยว่าไม่จริง ซูลิยัค (Soulignac) ได้รับอาสาไปเฝ้าพระเจ้าจักรพรรดิกับสมาชิกอีก ๒ นาย เพื่อทูลขอให้ทรงสละราชสมบัติ . สภา ฯ อนุมัติ ผลของการเข้าเฝ้าครั้งนี้ เมื่อพระเจ้านโปเลียนได้ทรงฟังผู้แทนของสภา ฯ โดยตลอดแล้วก็ทรงอนุญาตให้ซูลิยัคกลับ โดยรับสั่งว่า จะทรงตอบให้เป็นที่พอใจของสภา ฯ

ต่อไปนี้ เรโย (Regnaud) ก็เข้าเฝ้ากราบบังคมทูลความไม่พอใจของสภา ฯ ที่ได้ทราบข่าวกองทัพจาก ดาวูต์ แล้วกราบทูลต่อไปว่า ความไม่พอใจและความโกรธเคืองกำลังทวีขึ้นทุกนาที ซึ่งเป็นข่าวที่ทำให้พระเจ้านโปเลียนทรงรู้สึกขุ่นเคืองเป็นอันมาก ลำ ๆ จะกลับความคิดไม่ยอมทรงสละราชสมบัติอยู่หลายครั้ง แต่เมื่อได้ทรงระงับพระทัยให้เป็นปรกติ ได้ทรงชนะแก่ความรู้สึกฝ่ายต่ำอันเป็นของปุถุชนแล้ว ก็ได้รับสั่งกับเรโยว่า “**รอดูก่อนฉันไม่เคยคิดหลีกเลี่ยงไม่ยอมสละราชสมบัติ แต่ขอเวลาให้ฉันได้ตรึกตรองเงียบ ๆ โดยรอบคอบท่านจงไปบอกกับเขาให้คอยไปก่อน**”

เรโยก็อีกคนหนึ่ง ที่มีความจงรักภักดีต่อพระเจ้านโปเลียน. แต่ได้ถูกฟูเช หลอกลวงเอาความจงรักภักดีของเขานั้นเอง ไปใช้เพื่อการหักโค่นพระเจ้าจักรพรรดิ เรโย เชื่อฟูเชด้วยความบริสุทธิ์ใจว่า การทรงสละราชสมบัตินั้น ย่อมหมายถึงการรับรองการสืบราชสันตติวงศ์โดยยกพระราชโอรสขึ้นเป็นตัวตั้งพระเจ้านโปเลียนที่ ๒ อยู่ในตัว จึงได้เป็นตัวตั้งตัวตีในการกราบทูลแนะนำให้ทรงสละราชสมบัติด้วยผู้หนึ่ง ซึ่งเจ้าพ้าโยเซฟ กับ โกแลงกูร์ตก็เห็นด้วย ส่วนคอมบาเซเรส (Combaceres) บัสสาโน (Bassano) และการ์โนต์ (Carnot) นั้นไม่เห็นด้วย แต่ก็ไม่กล้าถวายคำแนะนำให้ใช้กำลังบังคับสภา ฯ ฝ่ายฟูเชนั้นกระหยิ่มอยู่ในใจเมื่อได้เห็นความล่อเล่ยดของคนกำลังจะผลิดอกออกผล เจ้าพ้าดูเชียงองค์เดียวเท่านั้น ยังเข้มแข็งอยู่และยังคงกราบทูลยืนยันแนะนำให้พระเชษฐาธิราชทรงยุบสภา ฯ อยู่ตามเดิม แต่พระเจ้านโปเลียนได้ตกลงพระทัยอย่างเด็ดขาดเสียแล้ว จึงมีรับสั่งให้พระราชอนุชาเขียนตามคำบอกของพระองค์ โดยทรงแย้มพระโอษฐ์ยิ้มเย้ยอย่างมีนัยไปทางฟูเช ผู้แสร้งทำเป็นไม่เข้าใจความหมาย

เจ้าพ้าดูเชียงได้เข้าประจำที่ เพื่อเขียนตามคำบอกของพระเจ้านโปเลียน แต่พอได้ยินพระกระแสรับสั่งคำแรก ๆ ก็บันดาลโทษะขึ้นมาอย่างเหลือที่จะอดกลั้น ก็กระแทกปากกาลับโต๊ะจนหักจับเก้าอี้โยนไปทางหนึ่ง แล้วก็เด็ดฉุกขึ้นทรงพระดำเนินไปทางพระทวารเพื่อจะไปเสียให้พ้น ไม่ยอมมีส่วนร่วมด้วยกับหายนะ แต่พระเจ้านโปเลียนทรงไหวทัน มีพระดำรัสรับสั่งอย่างเด็ดขาดว่า **หยุด** เจ้าพ้าดูเชียงจึงต้องหยุดชะงัก แล้วพอสบพระเนตร ก็ต้องกลับลงประทับเพื่อเขียนพระราชสาส์นเรื่องทรงสละราชสมบัตินั้น มีข้อความดังต่อไปนี้

"ในการเริ่มทำสงคราม เพื่อผดุงไว้ซึ่งอิสรภาพแห่งชาตินั้นข้าพเจ้าได้มีความหวังในความสมานฉันท์ ในความพยายามทุกสถาน ความอุตสาหะบากบั่นและความช่วยเหลือจากอำนาจของชาติในสาขาต่าง ๆ ทุก ๆ สาขา ข้าพเจ้ามีเหตุผลที่ควรหวังความสำเร็จ ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเหตุการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป บัดนี้ ข้าพเจ้าขอยอมตัวเป็นผู้รับความทรมานจากการกระทำของศัตรูแห่งประเทศฝรั่งเศส ขอแต่ให้เขาเหล่านั้นเป็นผู้พูดจริงตามประกาศของเขา ว่ามีความจงใจที่จะเป็นศัตรูแต่เฉพาะตัวข้าพเจ้านั้นเถิด ท่านจงร่วมใจ ร่วมสามัคคีกันเพื่อความปลอดภัยของประชาชนและความเป็นเอกราชของชาติต่อไป"

พระราชสาส์นเรื่องทรงสละราชสมบัติ ตามข้อความที่ปรากฏนี้ จะเห็นได้ว่าพระเจ้านโปเลียนไม่ได้ทรงกล่าวอะไรถึงสภา ฯ เลยจนคำเดียว ได้ทรงทิ้งไว้ให้เข้าใจกันเอาเองว่า ในการป้องกันชาตินั้นพระองค์ได้ขาดความร่วมมือ ขาดความช่วยเหลือของสภา ฯ

มีข้อควรสังเกตอีกข้อหนึ่งก็คือ ในพระราชสาส์น ซึ่งเป็นประกาศทรงสละราชสมบัตินั้น พระเจ้านโปเลียนไม่ได้รับสั่งกับสภา ฯ หรือกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งพระองค์ทรงทำเมินไม่รู้จักหรือไม่มีตัวตนแต่ได้มีพระราชดำรัสกับราษฎรโดยตรง เป็นการกระทำอย่างน้ำใจนักกีฬาแท้ คือพระเจ้านโปเลียนได้ทรงสละสิทธิ์หมดทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่มีการขอประกันอย่างใด ๆ เลย เขาจะทำอะไรแก่พระองค์อย่างไรก็ทรงพร้อมที่จะเป็นผู้ **"รับความทรมาน"** แต่เมื่อเจ้าพ้าดูเซียงกับการ์โนต์ได้กราบทูลทักท้วงในเรื่องลิบลับสันดติวงศ์ก็ทรงเติมความให้อย่างเสียไม่ได้ เพราะไม่ทรงเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ ว่า "ข้าพเจ้าขอประกาศว่า ราชโอรสของข้าพเจ้าเป็นพระเจ้าจักรพรรดิฝรั่งเศส ทรงพระนามว่า พระเจ้านโปเลียนที่ ๒ ให้เจ้าพ้าโยเซฟและเจ้าพ้าดูเซียง ซึ่งเป็นรัฐมนตรีอยู่ในเวลานี้ เป็นที่ปรึกษาของรัฐบาลชั่วคราวก่อน ความเป็นห่วงถึงราชโอรส บ่งให้ข้าพเจ้าต้องขอร้องต่อสภา ฯ ให้จัดตั้งคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์โดยวิธีออกพระราชบัญญัติโดยเร็ว"

ขณะนั้นมีผู้ค้านขึ้นว่า การที่จะให้มีพระเชษฐาและพระอนุชาเป็นที่ปรึกษาในคณะรัฐบาลด้วยนั้น ไม่เหมาะ ก็ทรงยอมขัดพระนามเจ้าพ้าทั้ง ๒ พระองค์ออกเสีย โดยไม่มีการโต้เถียงแต่ประการใด ทั้งนี้ก็เพราะได้ทรงทราบอยู่ดีแล้วว่า ไม่มีคำแนะนำหรือการขอร้องใด ๆ ของพระองค์ที่จะยังผลให้สภา ฯ หาญสู้กับยุโรปรวมกัน พระเจ้านโปเลียนทรงรู้สึกว่า ในขณะนั้นข้าศึกก็อยู่ใกล้ ๆ พระราชวงศ์บูร์บงก็มากับข้าศึก ด้วยหน้าที่ของฝรั่งเศสก็คือ ขับไล่ข้าศึกไปเสีย มิฉะนั้นก็จะต้องอยู่ใต้อำนาจราชวงศ์บูร์บงอีก เพื่อการนี้ต้องร่วมแรงร่วมความคิดกันจึงจะมีทางสำเร็จได้ แต่เมื่อเกิดการแตกแยกกันเองขาดการร่วมแรงร่วมความคิดเป็นการสมานฉันท์แล้วเช่นนี้จะมีอะไรเหลือให้หวังอยู่ได้ต่อไปเล่า นอกจากจะยอมรับรองราชวงศ์บูร์บงขึ้นเป็นกษัตริย์ปกครองประเทศฝรั่งเศสต่อไป

เมื่อพระเจ้านโปเลียนได้ทรงลงพระบรมนามาภิไธยในพระราชสาส์น เรื่องทรงสละราชสมบัติแล้ว ก็ได้ทรงมอบให้การ์โนต์เป็นผู้นำไปให้สภาสูง ส่วนฉบับที่จะให้ไปมอบให้แก่สภาผู้แทนราษฎรนั้นได้ทรงเจาะจงตัวฟูเช ผู้เป็นตัวการสำคัญในการทรงสละราชสมบัตินั้นเป็นผู้เชิญไป เป็นการแกกดันอย่างผู้ดีซึ่งฟูเชเองก็แสร้งทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้

ครั้นฟูเชได้ไปถึงสภา ฯ แล้ว ก็ได้มอบถวายพระราชหัตถเลขานั้นให้แก่ลองยูอีเนส์ (Lanjuinais) ผู้เป็นประธานสภา ฯ ประธานสภา ฯ ได้อ่านกฎหมายข้อห้ามการแสดงความเห็นในเรื่องทรงสละราชสมบัติเสียก่อน เพื่อเป็นการป้องกันมิให้ลุกขึ้นแสดงความเห็นอันรุนแรงต่อพระเจ้าจักรพรรดิ แล้วจึงได้อ่านพระราชสาส์น ซึ่งสภา ฯ รับทราบด้วยความสงบ

ต่อไปนั้น ฟูเชได้ถุกขึ้นอภิปราย ขอให้สภา ฯ ตั้งผู้แทน ๕ นายเพื่อไปเจรจากับข้าศึก และในตอนท้ายได้กล่าวถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระเจ้าจักรพรรดิ โดยยกย่องน้ำพระราชหฤทัยอันสูง ที่ได้ทรงยอมเสี่ยงชีวิตเพื่อชาติ แต่สมาชิกทุกคนทราบดีว่าที่ฟูเชกล่าวออกไปนั้นไม่มีความจริงใจอย่างใดเลย เพราะฉะนั้นถ้อยคำอันไพเราะของฟูเชนั้นจึงมิได้เป็นที่จับใจผู้ใด

ในระหว่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น มีความเห็นแตกแยกออกไปเป็นพวก ๆ มีพวกพระเจ้านโปเลียนที่ ๒ มีพวกพระเจ้าหลุยที่ ๑๘ มีพวกดุ๊กดอร์ เดออง (Duc d'Orlean) และพวกเรปุบลิกัน แต่พวกหลังนี้มีเป็นส่วนน้อย พวกต่าง ๆ ที่มีความเห็นแย้งกันอยู่นี้ ว่าที่จริงก็ไม่มีใครที่จะมีความหนักแน่นในความจงรักภักดีต่อใครเท่าใดนัก แต่ทุกคนเป็นผู้กระหายเสรีภาพ ต่างพวก ต่างก็ได้อภิปรายไปในแนวความคิดความเห็นของตน ตามเสียงนั้น ในขั้นต้นดูเหมือนว่าดาฟาเยตต์ ดองยุอีเนต์ และ โฟลแกร์ค (Flaugerques) ผู้เป็นหัวหน้าพรรคเสรี (Liberal) นั้นจะได้คะแนนมาก สำหรับการรับเลือกตั้งเป็นกรรมาธิการของรัฐบาล แต่การแข่งขันกับคนอย่างฟูเชผู้ที่ใช้ความไหวพริบโดยไม่ต้องอยู่ในขอบเขตแห่งศีลธรรมนั้น เป็นการยาก

เพื่อที่จะกีดกันดาฟาเยตต์นั้น ฟูเชกล่าวกับพวกที่จงรักภักดีต่อพระเจ้านโปเลียนว่า ถ้าดาฟาเยตต์ได้รับเลือกเป็นกรรมาธิการ ก็จะต้องเป็นตัวอุปสรรคสำคัญต่อการสืบราชสันตติวงศ์ เพราะเขาเป็นศัตรูตัวสำคัญของพระเจ้านโปเลียน แต่คนอย่างดาฟาเยตต์นั้นต้องมีตำแหน่งสำคัญเป็นบำเหน็จ จึงเสนอให้มอบการบังคับบัญชาสูงสุดของกองป้องกันชาติ (Garde Nationale)

เพื่อที่จะกีดกัน ดองยุอีเนต์นั้น ฟูเชอ้างว่า ในระหว่างเวลาฉุกเฉินเช่นนี้ตำแหน่งประธานสภา ฯ เป็นตำแหน่งสำคัญ ซึ่งจะย้ายดองยุอีเนต์ไปเสียจากตำแหน่งประธานสภา ฯ นั้นไม่ได้

ความคดโกงของฟูเช ทำให้เขาได้ใช้บุคคลซึ่งมีความเห็นในทางการเมืองต่างกันและต่างกับเขาทำประโยชน์ให้แก่เขาได้เป็นอย่างดี

ในการเลือกตั้งนั้นการ์โนต์ได้รับเลือกเป็นที่ ๑ ฟูเชเป็นที่ ๒ นายพลเครอเนีย (Grenier) เป็นที่ ๓ แต่คะแนนของนายพลเครอเนียไม่พอ จึงต้องเลือกกันใหม่ นายพลเครอเนียจึงได้รับเลือกเป็นกรรมาธิการคนที่ ๓

สภาสูงได้มีการประชุมกันในตอนบ่ายวันนั้นการ์โนต์อ่านรายงานของจอมพลดาวูต์ เรื่องกองทัพได้รวมกำลังกันได้กับกองทัพของจอมพลครูชี่ แต่ในขณะนั้นเอง จอมพลเน็กไปถึงและค้านกลางคันว่าไม่จริง กองทัพนั้นแหลกลาญหมดแล้ว ที่ว่ายังมีกำลังทหารอยู่ที่ชายแดนตั้ง ๖๐,๐๐๐ นั้น เป็นไปไม่ได้ การกระทำของจอมพลเนนั้น เป็นการละเมิดแบบแผนอันดีของสภา ฯ โดยพูด

ก่อนได้รับอนุญาตจากประธานเป็นการทำลายขวัญของชาติโดยตรง แต่ไม่มีผู้ใดจะค้านได้ เพราะเนกลับจากสนามรบสด ๆ เป็นผู้นำทหารเข้าประจัญบานกับข้าศึกเอง ในขณะพูดนั้น เนแสดงประหนึ่งว่าสัญญาไม่ปรกติ แต่ก็ไม่ใช่ข้อแก้ตัวเพราะจอมพลแห่งประเทศฝรั่งเศสกล่าวความที่ทำให้เกิดความปั่นป่วนรวนเรสำหรับความรู้สึกของประชาชนและกล่าวร้ายแก่กองทัพนั้น ไม่มีอะไรจะเป็นข้อแก้ตัวได้

วาระต่อนั้น ก็ถึงมติของสภาผู้แทนราษฎรเรื่องญัตติของลาฟาเยตต์ สภาสูงได้ยืนยันรับรองมตินั้น โดยมิได้พิจารณาคำค้านของนายพลลาเบดัวแยร (La Bedoyere) ลาเบดัวแยรค้านว่า สภาสูงไม่ควรรับญัตตินั้นไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ควรจะตกลงกันด้วยหลักการเสียก่อนว่าจะรับรองพระเจ้านโปเลียนที่ ๒ เป็นจักรพรรดิฝรั่งเศส หรือจะเปลี่ยนรูปการปกครองเป็นอย่างอื่น.. แต่สภา ฯ ก็ให้ผ่านไป แล้วได้จัดผู้แทนเข้าไปเฝ้าพระเจ้านโปเลียน เพื่อแสดงความขอบพระคุณสำหรับการกระทำของพระองค์ในวาระสุดท้ายแห่งชีวิตการเมือง

ในตอนกลางคืนได้มีการประชุมกันอีกที่สภาสูง ได้มีการอภิปรายกันอย่างเผ็ดร้อนในปัญหาสืบราชสันตติวงศ์ โดยรับรองพระราชโอรสของพระเจ้านโปเลียนที่ ๑ เป็นพระเจ้านโปเลียนที่ ๒ สมาชิกส่วนมากเห็นว่าการเชิญเสด็จพระราชโอรสของพระเจ้านโปเลียนขึ้นทรงราชย์นั้นจะเป็นอุปสรรคแก่การเจรจากับข้าศึก ซึ่งหมายความได้ชัด ๆ ว่าสภา ฯ พร้อมที่จะรับรองพระมหากษัตริย์ที่ข้าศึกจะได้ตั้งมาให้ เกียรติศักดิ์หายไปไหนหมดแล้ว.....? เหลืออยู่แต่เทพยเจ้าแห่งความขลาดและความเห็นแก่ตัว สถิตเป็นประธานอยู่ในสภาสูง อนิจจา.....!

ความคิดเห็นอันไร้เกียรติศักดิ์เช่นนี้ผู้เป็นทหารแท้และผู้ที่มีความรักชาติแท้ ย่อมนิ่งทนฟังอยู่ไม่ได้ คำอภิปรายของลาเบดัวแยรผู้เป็นราชองครักษ์ และเป็นนายพลหนุ่มผู้ภักดีต่อหน้าที่คนหนึ่ง เป็นคำอภิปรายที่น่าจับใจด้วยหลักศีลธรรม หลักความภักดีต่อชาติ ต่อพระองค์พระเจ้าจักรพรรดิ และต่อหน้าที่ ๆ จะพึงปฏิบัติตนยิ่งนัก ในคำอภิปรายนั้นมีสาระสำคัญว่า **“พระเจ้านโปเลียนได้ทรงสละราชสมบัติเพื่อพระราชโอรส การทรงสละราชสมบัตินั้นย่อมเป็นโมฆะถ้ามิได้มีการประกาศตั้งพระราชโอรสเป็นพระเจ้านโปเลียนที่ ๒ ทันที ใคร?—ใครเป็นผู้ค้านญัตตินี้? ผู้ค้านนั้นก็คือบุคคลผู้คอยประจบผู้มีอำนาจ เขาเหล่านั้นมีความสามารถเป็นยอดเยี่ยม ที่จะทอดทิ้งพระมหากษัตริย์เมื่อคราวสิ้นวาสนา เท่ากับมีความสามารถที่จะประจบประแจงพระองค์ในสมัยที่ทรงพระเดชานุภาพ ข้าพเจ้า (ลาเบดัวแยรยืนยันว่าได้เคยเห็นคนพวกนั้น) คอยเฝ้าอยู่โดยรอบ**

พระราชบัลลังก์แทบเบื้องยุคลบาทแห่งพระมหากษัตริย์ผู้ทรงชัย แต่พอพระองค์ได้ทุกข์ เขาก็พากันออกห่างจากพระองค์ แล้วยังมิหนำ ซ้ำผลักไสพระราชโอรสเสียอีกด้วย เขาอยากจะรีบไปไหนกัน ? — เขาอยากจะรีบไปคอยรับบัญชาของไท้ต่างด้าว ท้าวต่างแดน ซึ่งเขาเรียกว่าสัมพันธมิตร — — — มิตรที่รักของเขาดอกกระมัง....."

"ถ้าสภา ฯ ไม่ยอมรับรองพระราชโอรส พระเจ้านโปเลียนก็จะต้องทรงชักพระแสงอีกครั้งหนึ่ง เมื่อนั้นแหละ บรรดาผู้ที่มีน้ำใจสุจริตและภักดีต่อชาติจะต้องเป็นฝ่ายข้างพระองค์ แล้วก็ขอให้บรรดานายพลผู้เลวทรามต่ำช้าทั้งหลาย ผู้ใดทอดทิ้งพระองค์ ผู้ใดเนรคุณพระองค์ และกำลังหาอุบายที่จะทรยศต่อพระองค์นั้น จงระวังตัวให้ดี... เมื่อ ๒ - ๓ วันมานี้เอง ต่อหน้ายุโรป และต่อหน้าประเทศฝรั่งเศส ท่านได้ปฏิญาณตนว่า จะช่วยกันป้องกันรักษาพระองค์พระเจ้าจักรพรรดิ ความสัตย์ของท่านได้หายไปไหนเสียหมด ?..." พูดแล้วก็มองไปทางจอมพล เน ด้วยอาการเหยียดหยัน !

ในการอภิปรายนั้น ลาเบดัวแยร ไม่ได้ไว้หน้านายพลหรือจอมพลคนใด ซึ่งตนเห็นว่าเป็นผู้ขาดความจงรักภักดีต่อพระองค์พระเจ้าจักรพรรดิและต่อหน้าที่เลย จนในขณะหนึ่ง จอมพลมาเซนา (Massena) ต้องตะโกนขึ้นว่า "เจ้าหนุ่มน้อยหยุด" แต่ลาเบดัวแยรไม่หยุด ในที่สุดประธานสภา ฯ ต้องให้ลากตัวออกไป โดยลาเบดัวแยรร้องตะโกนเป็นวาระสุดท้ายว่า "ในสภา ฯ นี้เป็นอันจะฟังกันแต่เสียงของบุคคลผู้ไร้ศีลธรรม"

การประชุมได้มีต่อไปจนเที่ยงคืนล่วงแล้ว จึงมีการลงมติให้เลื่อนการประชุมต่อไป

ในการเลือกผู้แทนของสภาสูงสำหรับให้เป็นกรรมาธิการ ๒ นายนั้น ฟูเช ย่อมวิ่งเต้นเพื่อที่จะให้ตัวบุคคลที่เหมาะแก่ความประสงค์ของตน ซึ่งในที่สุด โกแลงกูร์ต (Caulaincourt) กับกีเนต์ (Guinette) ก็เป็นผู้ได้รับเลือกตั้งสมหมาย โกแลงกูร์ตนั้น เป็นคนโปรดของพระเจ้าซาร์แห่งรูเซีย ส่วนกีเนต์นั้น เป็นคนช่างประจบ มีความสามารถเป็นอย่างสูง ที่จะทำตัวให้เป็นที่ต้องใจของคณะที่ได้รับอำนาจเสมอ คนที่มีลักษณะอย่างนี้ ย่อมเป็นเครื่องมืออันดีของฟูเช

ในระหว่างเวลาที่สมาชิกสภาทั้ง ๒ เสียสละพระเจ้านโปเลียน และพระราชโอรสเป็นเครื่องบูชาเทพเจ้าแห่งความกลัวโดยง่ายดายนั้น ประชาชนพลเมืองแห่งนครปารีส ได้ออกเดินขบวนและร้องตะโกนเรียกร้องขอให้พระเจ้าจักรพรรดิของเขากลับคืน หรือมิฉะนั้นก็จะยอมตาย !

ข่าวทรงสละราชสมบัติได้ทำให้ฝูงชนบ่ายหน้าไปรวมกันทางพระราชวัง เอลิเซ ประชาชนมีความสนเท่ห์มาก ที่พระเจ้านโปเลียนได้ทรงยอมสละราชสมบัติแทนที่จะทรงใช้อำนาจที่พระองค์มีอยู่โดยรัฐธรรมนูญจะยุบสภา ฯ เสีย ประชาชนเห็นว่า คณะรัฐมนตรีและสมาชิกสภาทั้ง ๒ นั้น เป็นผู้ทรยศต่อชาติ เขาไม่ยอมที่จะปล่อยให้กองทัพฝรั่งเศสพ่ายแพ้โดยไม่คิดแก้ตัวตอบแทนข้าศึก เขาเดาถูกว่าความปราชัยพ่ายแพ้นั้น จะเป็นปัจจัยให้ข้าศึกเข้ามายึดนครหลวง แล้วจะต้องถูกข้าศึกบังคับให้ต้องรับราชวงศ์บูร์บงเป็นกษัตริย์ต่อไป

ในคณะกรรมาธิการ ที่จะไปเป็นทูตเจรจากับข้าศึกนั้น การ์โนต์ และ ฟูเชต่างก็หวังอยู่ว่าตนจะได้เป็นประธาน มีความรู้สึกต่างกันอยู่แต่ที่ว่า การ์โนต์นั้นรู้สึกว่าถ้าตนถูกเลือกเป็นประธานก็จะต้องยอมรับภาระอันหนักเพื่อสาธารณประโยชน์ ส่วนฟูเชนั้นต้องการจะเป็นประธานเพื่อความสำเร็จแห่งความปลื้นปลื้มต่อเสียดและความมักใหญ่ใฝ่สูงของตน และในที่สุด ฟูเชก็ได้เป็นประธานคณะกรรมาธิการสมความประสงค์ โดยวาสนาของชาติฝรั่งเศสในเวลานั้น จึงบังเอิญให้สภา ฯ เห็นคนชั่วเป็นคนดี เป็นคนจำเป็นสำหรับชาติไปได้.....!

ด้วยความฉลาดไหวพริบและปลื้นปลื้นรอบข้าง ฟูเชนอกจากได้สามารถบันดาลให้สภา ฯ เลือกตนเป็นประธานคณะกรรมาธิการเจรจากับข้าศึก แล้วยังได้สามารถบันดาลให้ตนได้รับเลือกเป็นประธานคณะกรรมาธิการฝ่ายบริหารราชการแผ่นดินอีกด้วย

ฟูเช ได้มีการติดต่อกับราชวงศ์บูร์บงทางวิโตรลด์ (Vitrolles) ซึ่งเป็นคนของราชวงศ์นั้น ที่ได้ถูกจำขังอยู่ แล้วตนได้ถอดออกมาจากที่คุมขังเพื่อใช้เป็นสายลับของตน

ความเป็นไปในสภาทั้ง ๒ นั้น พระเจ้านโปเลียนได้ทรงทราบด้วยความขุ่นเคืองพระทัย จริงอยู่ที่ว่าในการเติมข้อความเรื่องการสืบราชสันตติวงศ์โดยพระราชโอรสนั้น มิได้ทรงหวังอะไรอย่างจริงจัง และได้ทรงเติมข้อความนั้นลงไปโดยคำทักท้วงของพระอนุชาและรัฐมนตรีบางคน แต่ทรงรู้สึกว่าการกระทำของสภา ฯ นั้น เป็นการลบหลู่พระองค์

ขณะนั้นประชาชนพลเมืองและทหารได้แสดงความไม่พอใจในการกระทำของสภา ฯ ยิ่งขึ้น คณะนายทหารได้ประกาศว่า จะไปขอพระเจ้าจักรพรรดิคืนจากสภา ฯ อาการขู่เข็ญของประชาชนแสดงว่าเป็นการเอาจริงเอาจังยิ่งขึ้นทุกที จนฟูเชเห็นว่าเป็นการจำเป็นที่จะต้องรับระงับความเคืองแค้นของประชาชนโดยให้สภา ฯ รับรองพระเจ้านโปเลียนที่ ๒ แต่ฟูเชก็ไม่อยากจะให้เป็นการผูกมัด ต้องการแต่เพียงให้เป็นการรับรองพอเป็นพิธี โดยยืนยันให้มีคณะกรรมาธิการฝ่ายบริหารราชการแผ่นดินต่อไป จึงจัดแจงแนะนำสมาชิกสภา ฯ ซึ่งเป็นคนสนิทของตนให้เสนอญัตติ

สภา ฯ นั้น ได้มีการอภิปรายโต้เถียงกันอยู่เป็นเวลานาน แต่ในที่สุดก็ได้ลงมติกันว่า

มาตรา ๑ พระเจ้านโปเลียนที่ ๒ ได้เสด็จขึ้นทรงราชย์ เป็นพระเจ้าจักรพรรดิแห่งฝรั่งเศสสืบสนองพระองค์พระเจ้านโปเลียนที่ ๑ โดยอำนาจรัฐธรรมนูญแห่งจักรวรรดิแล้ว

มาตรา ๒ โดยมติของสภา ฯ ทั้ง ๒ ที่ได้ลงไว้เมื่อวันวานนี้ (๒๒ มิถุนายน) ให้ตั้งคณะกรรมาธิการของรัฐบาล เพื่อให้ความคุ้มครองเสรีภาพและความสงบสุขของประชาชนด้วยการให้ความปกครองที่ได้รับความไว้วางใจจากพลเมือง

ญัตติที่ได้ลงมติกันไปนี้ฟูเชพอใจมาก เพราะเป็นการระงับความยุ่งยากโดยไม่มีการผูกมัดอย่างใดเลย เป็นการยกพระเจ้านโปเลียนที่ ๒ ขึ้นพอเป็นพิธีและเป็นการชั่วคราวเท่านั้น

พระเจ้านโปเลียนได้ทรงเข้าพระทัยความหมายของญัตตินั้นได้ดีว่า จะไม่มีผลยืนนานอย่างใด แต่เป็นญัตติที่มากู้พระเกียรติยศ และพระเกียรติยศนั้น เป็นสิ่งเดียวที่ยังทรงปรารถนาอยู่

ในระหว่างนั้น พระเจ้านโปเลียนได้ทรงตกลงพระทัยในเรื่องสถานที่จะเสด็จไปประทับในชั้นต้นได้ทรงคิดไว้ว่า จะไปขออาศัยอยู่กับอังกฤษซึ่งเคยเป็นศัตรูตัวสำคัญของพระองค์ เป็นความคิดอย่างนิสัยนักกีฬาแท้ แต่พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชบริพารได้กราบทูลทักท้วงไว้ว่าอย่าได้ทรงเชื่อถือชาวอังกฤษมากนัก จึงตกลงพระทัยที่จะไปประทับอยู่ในประเทศอเมริกาพร้อมด้วยราชบริพารผู้ภักดี ได้ทรงทราบอยู่ว่า มีเรือชื่อ ลาซาล (La Saal) กับ ลาเมดูซ (La Meduse) จอดอยู่ที่โรเชอร์ฟอร์ต (Rochefort) และพร้อมที่จะชักใบออกเดินทางได้ แต่ในค่ำวันที่ ๒๓ มิถุนายน จึงได้ทรงขอให้รัฐมนตรีว่าการทหารเรือสั่งจัดเรือถวายเป็นราชพาหนะที่จะนำพระองค์พร้อมด้วยราชบริพารไปส่งยังทวีปอเมริกา รัฐมนตรีว่าการทหารเรือตอบมาว่าจะได้นำเรื่องเสนอคณะกรรมาธิการฝ่ายบริหาร และเมื่อได้รับอนุญาต ก็จะได้รีบจัดการตามประสงค์ ในเรื่องนี้ปรากฏว่าฟูเชได้แกล้งหน่วงไว้โดยความรู้สึกในใจเป็นความลับว่า เผื่อข้าศึกจะต้องการพระองค์พระเจ้านโปเลียนก็จะได้ส่งไปให้

พระเจ้านโปเลียนได้ทรงตั้งพระทัยไว้แต่เดิมว่า จะประทับอยู่ในพระราชวังเอลีเซ จนกว่าจะได้เสด็จไปลงเรือที่โรเชอร์ฟอร์ต แต่ฟูเชเห็นว่าการที่จะปล่อยให้พระองค์ประทับอยู่ในพระนครนั้น ไม่เป็นการสงบ เพราะชาวพระนครยิ่งแสดงความรักและความอาลัยในพระองค์ยิ่งขึ้นทุกวัน จึงจัดการที่จะเชิญเสด็จไปเสียให้พ้นจากพระนคร ซึ่งพระเจ้านโปเลียนก็ทรงยอมทำตามและตกลงจะไปประทับที่วัง ลามาลเมซง (La–Malmaison) ซึ่งเป็นวังของเจ้าหญิงฮอร์ตองซ์ (Hortense) ผู้เป็นธิดาของพระนางโยเซฟีน (Josephine) และเป็นพระชายาของเจ้าฟ้าหลุย (Louis) พระราชอนุชา (เจ้าฟ้าหลุย กับ เจ้าหญิงฮอร์ตองซ์นี้ คือพระชนกและพระชนนีของพระเจ้านโปเลียนที่ ๓)

แม้กระนั้น ฟูเช ก็ยังไม่มีความไว้ใจ เพื่อให้เป็นที่แน่ใจยิ่งขึ้นได้ให้การ์โนต์เข้าไปเฝ้าในวันที่ ๒๕ มิถุนายน เวลาเช้าพระเจ้านโปเลียนได้ทรงรับรองการ์โนต์ด้วยพระราชอัธยาศัยไมตรี และได้มีรับสั่งกับการ์โนต์ว่าจะได้เสด็จออกจากพระราชวัง เอลีเซ ในวันนั้น ในระหว่างสนทนากันนั้น การ์โนต์ ได้ถวายความเห็นว่า ไม่ควรจะเสด็จไปเมืองอังกฤษควรเสด็จไป

ประทับอยู่ในอเมริกา เพราะการประทับอยู่ในประเทศอิสระเช่นนั้นพระนามของพระองค์ ยังจะทำให้ข้าศึกสั่นด้วยความครั่นคร้ามได้อีกมาก ถ้าประเทศฝรั่งเศสจะต้องตกอยู่ใต้อำนาจแห่งราชวงศ์บูร์บงแล้ว การที่พระองค์ประทับอยู่ในอเมริกานั้น ก็ยังจะช่วยผดุงน้ำใจของชาติได้ดียิ่ง

พระเจ้านโปเลียนได้ทรงสั่งการที่จะเสด็จโดยกำหนดเวลาเที่ยงวัน แต่ประชาชนได้ทราบข่าวเสด็จก่อนเวลาที่กำหนด และได้มาคอยจะส่งเสด็จที่หน้าพระราชวังอย่างแออัด จึงโปรดให้รถพระที่นั่งกับราชองครักษ์ออกทางพระทวารหน้าวัง ส่วนพระองค์เองนั้นเสด็จไปขึ้นบนรถของแบร์ตรอง (Bertrand) ทางหลังวัง ทั้งนี้เพื่อกันความเอิกเกริกเกรียวกราว เมื่อได้ผ่านพ้นประตูชัยโดต์ (Chaillot) ออกไปแล้ว จึงได้เสด็จไปขึ้นรถพระที่นั่ง

แม้พระเจ้านโปเลียนจะได้เสด็จจากพระนครไปแล้วก็ดี แต่ฟูเชก็ยังไม่เบาใจอยู่นั่นเอง ด้วยเกรงว่าพวกนายพลต่าง ๆ และนายทหารที่ยังจงรักภักดีอยู่นั้น จะไปกราบทูลวิงวอนให้พระองค์ทรงยึดอำนาจอีก เพราะเป็นธรรมดาของคนที่ไม่มีสัตย์นั้น ต้องคิดเสมอว่าผู้อื่นก็อาจละทิ้งความสัตย์เสียได้เช่นเดียวกับตน ฟูเชจึงให้นายพลเบแกร์ (Baker) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งได้เคยถูกกีดกันและห่างเหินกับพระเจ้าจักรพรรดินั้น ไปเป็นผู้บังคับกองรักษาการณ์ของพระเจ้านโปเลียน ที่วังลามาดเมซง คำสั่งที่นายพลเบแกร์ได้รับนั้นมีความว่า

"เพื่อเกียรติของประเทศฝรั่งเศสต้องป้องกันรักษาพระองค์พระเจ้าจักรพรรดินโปเลียน" และ

"เพื่อประโยชน์ของชาติ ต้องป้องกันมิให้เหล่าร้าย ใช้พระบรมนามาภิไธยเพื่อก่อให้เกิดความไม่สงบ"

โดยข้อความที่ปรากฏนี้ จะเข้าใจเป็นอย่างอื่นไปไม่ได้ นอกจากว่าพระเจ้านโปเลียนเป็นเชลยและเป็นตัวจำนำด้วย

พระเจ้านโปเลียนได้เสด็จไปถึงวังลามาดเมซง ในก่อนบ่ายแห่งวันที่ ๒๕ มิถุนายน นั้นเอง เจ้าหญิงฮอร์ตองซ์ได้ล่วงหน้าไปคอยรับเสด็จอยู่แล้ว ราชบริพารพักบนชั้นที่ ๑ ทั่วถึงกัน ในการจัดกองเกียรติยศนั้น ใช้ทหารมหาดเล็ก (Grenadier) และทหารพราน (Chasseur) รักษาพระองค์ กับทหารม้า ดรากูน (Dragoon) รักษาพระองค์เท่าที่มีอยู่

ในระหว่างเวลาที่ได้ทรงปฏิสันถารกับผู้ที่ได้ไปเฝ้าเยี่ยมพระองค์นั้น พระเจ้านโปเลียนได้มีรับสั่งเป็นข้อความที่ให้ความอธิบายพงศาวดารไปในตัวว่า *"ประเทศต่าง ๆ ไม่ได้มาทำสงครามกับข้าพเจ้าเฉพาะตัว แต่เขามาทำสงครามกับการปฏิวัติ ประเทศเหล่านั้นไม่ได้เห็น*

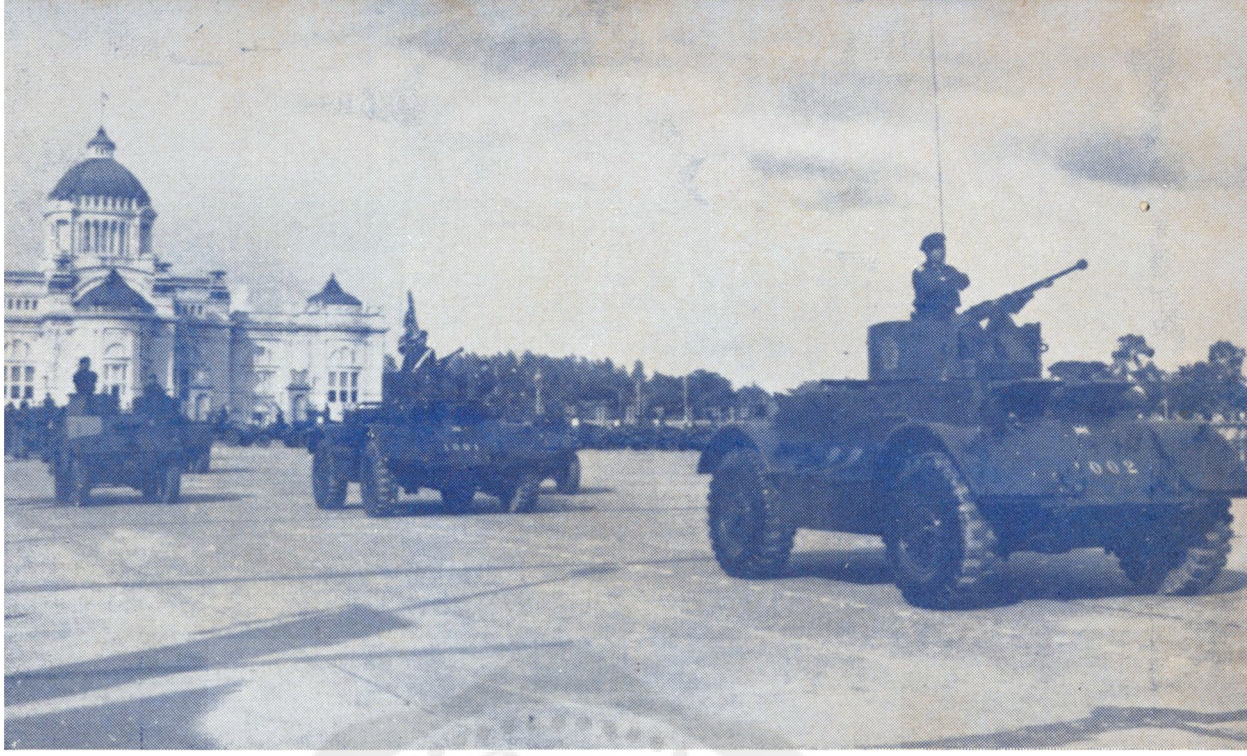

ส่วนหนึ่งของขบวนอาวุธขนาดหนักของกองทัพตำรวจไทย

ความเข้มแข็งกอปรด้วยระเบียบวินัยอันดีของทหารบกไทย

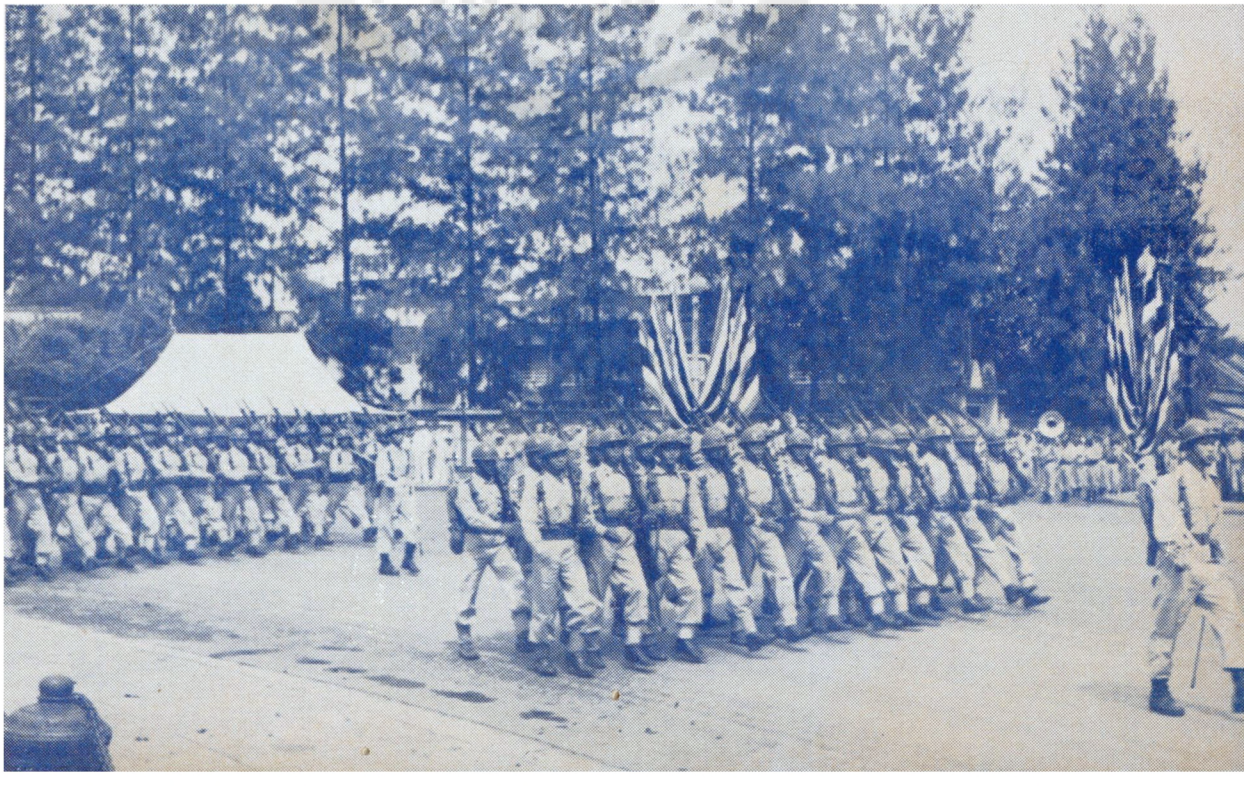

รถอัฐิทหารอาสา

ข้าพเจ้าเป็นอย่างอื่น นอกจากเป็นตัวแทนและเป็นคนของการปฏิวัติ'' พระเจ้านโปเลียนได้ทรงเล่าความตกลงพระทัยที่จะเสด็จไปลงเรือที่โรเชอร์ฟอร์ต เพื่อข้ามไปประทับอยู่ในอเมริกา ในเมื่อเรือที่จะไปส่งเสด็จนั้น ได้รับคำสั่งโดยทันทีแล้ว ได้ทรงเขียนประกาศถึงกองทัพของพระองค์เป็นครั้งสุดท้าย มีความว่า

''ทหาร ข้าพเจ้าจะขอตามรอยท่านอยู่เสมอ ทั้ง ๆ ที่ตัวไม่อยู่ ข้าพเจ้ารู้จักท่านทุกกรมทุกกอง และจะไม่มีกองใด ที่จะได้ชัยชนะแก่ข้าศึกโดยที่ข้าพเจ้าจะไม่ได้ให้ความยุติธรรมด้วยการรับรู้ความกล้าหาญที่กองนั้น ๆ ได้แสดงไป ท่านกับข้าพเจ้า เราได้รับความนินทาว่าร้ายจากบุคคลที่เลวทรามต่ำช้าเกินกว่าที่จะรู้ค่าแห่งกิจการที่เราได้กระทำมาด้วยกัน เขาได้มองดูความรักและความนับถือที่ท่านได้แสดงแก่ข้าพเจ้านั้น ไปในแง่แห่งความจงรักภักดีในตัวข้าพเจ้าโดยเฉพาะ ขอให้ชัยชนะของท่านในกาลต่อไป จงมาเป็นเครื่องพิสูจน์ต่อคนเหล่านั้นว่า ประเทศชาติย่อมอยู่เหนือสิ่งทั้งปวง และท่านได้รับใช้ประเทศชาติด้วยการปฏิบัติตามคำสั่งของข้าพเจ้า... ท่านจงช่วยกันกู้เกียรติกู้อิสรภาพของชาติฝรั่งเศส นโปเลียนจะจำท่านได้ จากน้ำหนักหมัดของท่าน'' (น้ำหนักหมัด เป็นภาษาเปรียบเทียบ ซึ่งในที่นี้หมายถึงความเข้มแข็งในการต่อสู้กับข้าศึก)

นายพลเบแกร์ได้ไปถึงวัง ดามาดเมซงในตอนค่ำ และได้เผ้าด้วยความเคารพ แต่พระเจ้านโปเลียนก็ทรงเข้าพระทัยความหมายของการถวายความอารักขา คุ้มครองป้องกันพระองค์ของฟูเชและดาวูต์ได้ดี

รุ่งขึ้นวันที่ ๒๖ เป็นวันว่าง พระเจ้านโปเลียนซึ่งบัดนี้ไม่มีอะไรที่จะทำและไม่มีอะไรที่จะหวัง ได้ทรงใช้เวลาให้ผ่านไปในความนึกคิดประดิษประต่อถึงความหลัง ที่ได้เคยประทับอยู่ที่วังนี้มากับพระนางโยเซฟีนผู้ยอดสิเน่หาด้วยสุขสมบูรณ์

วังดามาดเมซง ยังคงรูปเดิมอย่างเมื่อครั้งยังดำรงตำแหน่งกงสุลที่ ๑ และประทับอยู่ที่วังนี้ การแบ่งห้อง เครื่องประดับห้อง ตุ๊กตา ภาพต่าง ๆ ยังอยู่คงที่เดิม ในพระอุทยานนั้น ก็คงมีสนามหญ้าใหญ่ กระเช้าดอกไม้ สุมทุมพุ่มไม้ต่าง ๆ และดำธาร... ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่คงที่ *พระเจ้านโปเลียนได้เสด็จกลับมาสู่สถานที่ ๆ ทรงคุ้นกับสิ่งแวดล้อมพระองค์ทุกอย่าง ขาดไปแต่พระนางโยเซฟีน... จะทอดพระเนตรไปทางใด จะทอดพระเนตรอะไรก็ชวนแต่ให้ทรงระลึกถึงสมัยอันเปี่ยมไปด้วยโชคเปี่ยมด้วยความสุขสมบูรณ์และความรัก... ซึ่งพระองค์มิได้*

ทรงคิดว่าจะสูญสิ้นไปได้... พระเจ้านโปเลียนทรงลืมปัจจุบันได้มอบพระองค์ไว้กับอดีต... ทุกสิ่งทุกอย่างทำให้พระองค์หวนระลึกถึงความหลังอันแสนหวาน... ได้ทรงกล่าวคำของพระนางโยเซฟีนในโอกาสต่าง ๆ กล่าวถึงเรื่องที่ได้เคยทรงล้อเลียนเล่นหัวกับแม่ทัพนายกอง ถึงการมหรสพต่าง ๆ ที่ได้เคยมีที่วังนี้ และในที่สุดก็ได้รับสั่งดัง ๆ กับพระองค์เอง "อนิจจา โยเซฟีน ฉันไม่สามารถเคยชินกับการอยู่ที่นี่โดยขาดเธอไป... ฉันดูเหมือนจะเห็นเธอออกมาจากสุมทุมพุ่มไม้ มาตามทางนี้ และเก็บดมดอกไม้เหล่านี้ที่เธอเคยรัก... เธอเคยเป็นหญิงผู้พร้อมด้วยความงาม ซึ่งฉันไม่เคยเห็นใครเหมือน..."

การเตรียมเรือเป็นราชพาหนะนั้น ฟูเชคงประวิงต่อไป เพื่อให้ข้าศึกได้มีเวลารู้และเตรียมการป้องกัน ทั้งเพื่อดวงให้พวกของพระเจ้านโปเลียนเห็นว่าเจ้านายของตนไม่ได้ถูกขับไล่ส่ง แต่พระเจ้านโปเลียนนั้นทรงรู้เท่า จึงไม่ขอออกเรือจากโรเชอร์ฟอร์ต นอกจากจะได้ออกทันที

รัฐมนตรีผู้ใหญ่หลายคน เช่นการ์โนต์ ดาวูต์ เป็นต้น ได้ช่วยกันเร่งเร้า เพื่อให้พระเจ้านโปเลียนได้เสด็จไปเสีย ฟูเชจึงได้ตกลงรับว่า จะได้นำเรื่องเสนอกรรมาธิการฝ่ายบริหารราชการแผ่นดิน อันที่จริงฟูเชก็ยังไม่กล้าพอที่จะทำให้ทรงกริ้วจนถึงขีดที่สุด เพราะผู้ที่ยังจงรักภักดีต่อพระองค์นั้นก็ยังมีอีกมากนัก และต่างก็พยายามเชิญชวนให้ทรงยึดอำนาจการบังคับบัญชาทหารอยู่ทุกวัน

ในคอนเช้าวันที่ ๒๗ รัฐมนตรีว่าการทหารเรือได้รับคำสั่งให้ไปเฝ้าพระเจ้านโปเลียน เพื่อทูลเชิญเสด็จจากวังดามาดเมซงโดยเร็ว แต่ในขณะนั้นเองก็ได้มีหนังสือด่วนไปถึงรัฐมนตรีผู้นั้นแจ้งว่า พระเจ้านโปเลียนจะต้องรอรับหนังสือเดินทางก่อน ยังเสด็จไม่ได้ ทั้งนี้เนื่องจากคณะทูตที่ไปเจรจาเรื่องการสงบศึกแจ้งมาว่า จะต้องจัดการอย่างใดอย่างหนึ่ง อย่าให้พระเจ้านโปเลียนกลับมาได้ ประเทศสัมพันธมิตรได้ประกาศเป็นทางการว่า **"เป็นการจำเป็นเพื่อสันติภาพและความสงบสุขที่จะจัดการให้พระเจ้านโปเลียนโปนาปาร์ต อยู่นอกฐานะที่จะก่อความไม่สงบให้แก่ประเทศฝรั่งเศสและทวีปยุโรปได้อีกต่อไป ประเทศสัมพันธมิตรต้องการให้มอบตัวนโปเลียนอยู่ในความควบคุมของสัมพันธมิตรต่อไป"**

ฝ่ายฟูเชนั้นรู้สึกว่า การที่พระเจ้านโปเลียนประทับอยู่ใกล้ปารีสนั้นย่อมมีอันตราย จึงใคร่จะให้เสด็จไป โรเชอร์ฟอร์ตเสียโดยเร็ว แต่พระเจ้านโปเลียนทรงเห็นว่า จะอยู่ที่โรเชอร์ฟอร์ตหรือจะอยู่ที่มาดเมซง ก็คงเป็นเชลยเท่ากัน เพราะการไปคอยหนังสือเดินทางซึ่งคงจะไม่ได้รับนั้น ไม่จำเป็นต้องเสด็จไปโรเชอร์ฟอร์ต ได้ทรงทราบดีว่า พระองค์จะมีอันตรายได้เพียงใด ดังได้รับสั่งกับเจ้าหญิงฮอร์ตองซ์ว่า "พ่อไม่กลัวอะไรที่นี่ดอก แต่เจ้าจงไปเสีย จงทิ้งพ่อไปเสียเถิด"

ตอนเช้าวันที่ ๒๘ พระเจ้านโปเลียนได้ให้นายพล ฟลาโฮต์ (Flahaut) ราชองครักษ์ ไปเจรจากับกรรมาธิการฝ่ายบริหารเรื่องเส็ดจอเมริกาอีก แต่ไม่เป็นผล

ขณะนั้นได้ยินเสียงปืนใหญ่ยิงโต้ตอบกันในระยะใกล้ ๆ ที่ประทับ ข้าศึกได้ยกมาถึงโคเนส (Gonesse) แล้ว พวกราชองครักษ์จึงจัดการเลือกที่มั่น และจัดส่งทหารม้าไปลาดตระเวนสืบข่าวข้าศึก

ฝ่ายฟูเชนั้น เกรงว่าข้าศึกจะมาจับพระเจ้านโปเลียนไปได้ หรือจะประหารพระองค์เสีย ประกอบกับสมาชิกในสภาสูงหลายนายได้ไปต่อว่า ในการที่กรรมาธิการฝ่ายบริหารได้บิดพริ้วเบี่ยงบ่ายไม่ให้พระเจ้านโปเลียนเส็ดจ จึงมีคำสั่งให้รัฐมนตรีว่าการทหารเรือจัดเรือถวายในตอนกลางคืนแห่งวันที่ ๒๘ นั้น รัฐมนตรีว่าการทหารเรือได้ไปเฝ้าแต่วันที่ ๒๘ ก่อนสว่าง พระเจ้านโปเลียนรับสั่งว่า จะได้เส็ดจออกเดินทางในวันนั้นเอง

ต่อไปนั้น ได้มีผู้ไปเฝ้าเพื่อส่งเส็ดจเป็นอันมาก พระเจ้านโปเลียนได้ทรงถามถึงข่าวคราวกองทัพ ก็พอดีทรงได้ยินทหารโห่ร้องถวายพระพร ได้ทรงคลี่แผนที่ออกพิจารณาอยู่ครู่หนึ่ง ในพระเนตรมีแววแจ่มใส รับสั่งว่าประเทศฝรั่งเศสไม่ควรจะแพ้ทหารปรูเซียเพียงหยิบมือเดียว ข้าพเจ้ายังพอจะช่วยยับยั้งข้าศึกเพื่อให้รัฐบาลมีเวลาเจรจาได้อยู่แล้ว ข้าพเจ้าจึงจะออกเดินทางไปอเมริกา แล้วก็เส็ดจขึ้นไปทรงเครื่องทหาร มีรับสั่งให้นายพลเบแกร์เข้าไปเฝ้าและรับสั่งว่า *"เหตุการณ์ในประเทศฝรั่งเศส ความปรารถนาของผู้รักชาติ และการโห่ร้องของทหารที่ผ่านมา ย่อมเป็นการแสดงความประสงค์ให้ข้าพเจ้าไปช่วยชาติ ข้าพเจ้าขอมอบให้ท่านไปแจ้งแก่กรรมาธิการฝ่ายบริหารว่า ข้าพเจ้าขออำนาจบังคับบัญชาของทหารไม่ใช่ฐานะเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ แต่ในฐานะเป็นแม่ทัพผู้มีนามกระเดื่องพอที่จะช่วยชาติได้ ข้าพเจ้าให้สัญญาด้วยเกียรติทหารและพลเมืองฝรั่งเศสว่า ในวันที่ได้ขับไล่ข้าศึกไปแล้วนั้น ข้าพเจ้าจะได้ออกเดินทางไปอเมริกา"*

เบแกร์ รับพระกระแสรับสั่งไปแจ้งแก่ ฟูเช ในขณะที่กำลังประชุมกันอยู่ ผู้ที่อยู่ในที่ประชุมไม่มีใครกล้าพูด แต่ฟูเชปฏิเสธอย่างเด็ดขาด และขอให้พระเจ้านโปเลียนรีบเส็ดจไปเสียทันทีโดยมิได้ขอความเห็นของที่ประชุมเลยแต่ก็ไม่มีผู้ใดคัดค้าน

เมื่อ เบแกร์ ได้กลับไปเฝ้ากราบทูลกิจการที่ได้ไปทำมาตลอดแล้ว ก็ได้มีรับสั่งย้อนถามว่าได้แจ้งพระราชกระแสโดยตลอดจนถึงคำปฏิญาณของพระองค์แล้วหรือ ? เบแกร์ ก็กราบทูล

ยืนยัน จึงรับสั่งว่าถ้าเช่นนั้นก็ไม่มีอะไร ฉันจะออกเดินทาง ท่านจงไปออกคำสั่งเถิด เมื่อพร้อมกันแล้ว จงกลับมาบอกฉัน

ก่อนจะเสด็จ ได้โปรดให้เปิดห้องที่พระนางโยเซฟีนสิ้นพระชนม์ แล้วเสด็จเข้าไปปิดพระทวารประทับอยู่แต่พระองค์เดียวครู่หนึ่ง แล้วจึงได้เสด็จออกมาลาเจ้าหญิงฮอร์ตองซ์ ต่อนั้นไป ก็เสด็จออกรับนายทหารที่ไปรักษาพระองค์ ซึ่งฟูมฟายด้วยน้ำตา ได้พระราชทานพระราชสัมผัสแก่ผู้แทนคณะนายทหาร ผู้ซึ่งหาคำพูดอะไรไม่ได้นอกจากทูลว่า ข้าพระองค์ทั้งหลายจะไม่มีโอกาสได้ตายเพื่อฉลองพระเดชพระคุณ..... !

เวลา ๑๗ นาฬิกา เบแกร์เข้าไปเฝ้ากราบทูลว่าพร้อมแล้ว พระเจ้านโปเลียนจึงทรงจุมพิตเจ้าหญิงฮอร์ตองซ์เป็นครั้งสุดท้าย แล้วก็ทอดพระเนตรสิ่งของต่าง ๆ รอบห้องประทับ ซึ่งชวนให้พระองค์กลับทรงหวนระลึกถึงความหลังด้วยความโศกอย่างสุดซึ้ง..... แล้วก็เสด็จตามนายพลเบแกร์ไปขึ้นรถพระที่นั่ง

ท่านผู้อ่านที่รักนับถือทั้งหลาย ท่านได้อ่านชีวะประวัติของสมเด็จพระเจ้านโปเลียนมหาราช จบลงด้วยความสงสารและเห็นอกเห็นใจ ในชะตากรรมของพระองค์ท่านอย่างยิ่ง และได้รับความรู้ความเข้าใจต่อไปอีกว่า จะหาความแน่นอนความซื่อตรงกตัญญูกตเวทีใด ๆ จากน้ำใจและปลายลิ้นอันไม่มีกระดูกของเหล่านักการเมืองนั้นไม่ได้ ดังเช่นรัฐสภาทั้ง ๒ ของฝรั่งเศส แต่จะอย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าผู้สร้างหนังสือเล่มน้อยนี้ ใคร่ที่จะนำเอาชีวิตบางตอนของท่านพลเอก พระยาเทพหัสดิน มาเล่าให้ท่านที่รักนับถือฟังเล็กน้อย เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อคนดีของชาติที่ล่วงลับไปแล้ว และถ้าเว้นกล่าวถึงท่านผู้นี้เสีย ดูหนังสือเล่มนี้ไม่ค่อยจะสมบูรณ์ เพราะท่านเจ้าคุณเป็นหัวแรงสำคัญในงานพระราชสงครามครั้งกระนั้น

ท่านพลเอก พระยาเทพหัสดิน เกิดมาเป็นผู้มีบุญหนักศักดิ์ใหญ่ แม้ความเป็นจริงของชีวิตจะถูกบิดเบือนไปบ้าง ท่านเจ้าคุณเป็นคนซื่อตรงทั้งกายวาจาใจ มีเลือดรักประเทศชาติและเทิดทูนราชบัลลังก์อย่างแรงกล้า เป็นคนที่มีดวงจิตกล้า

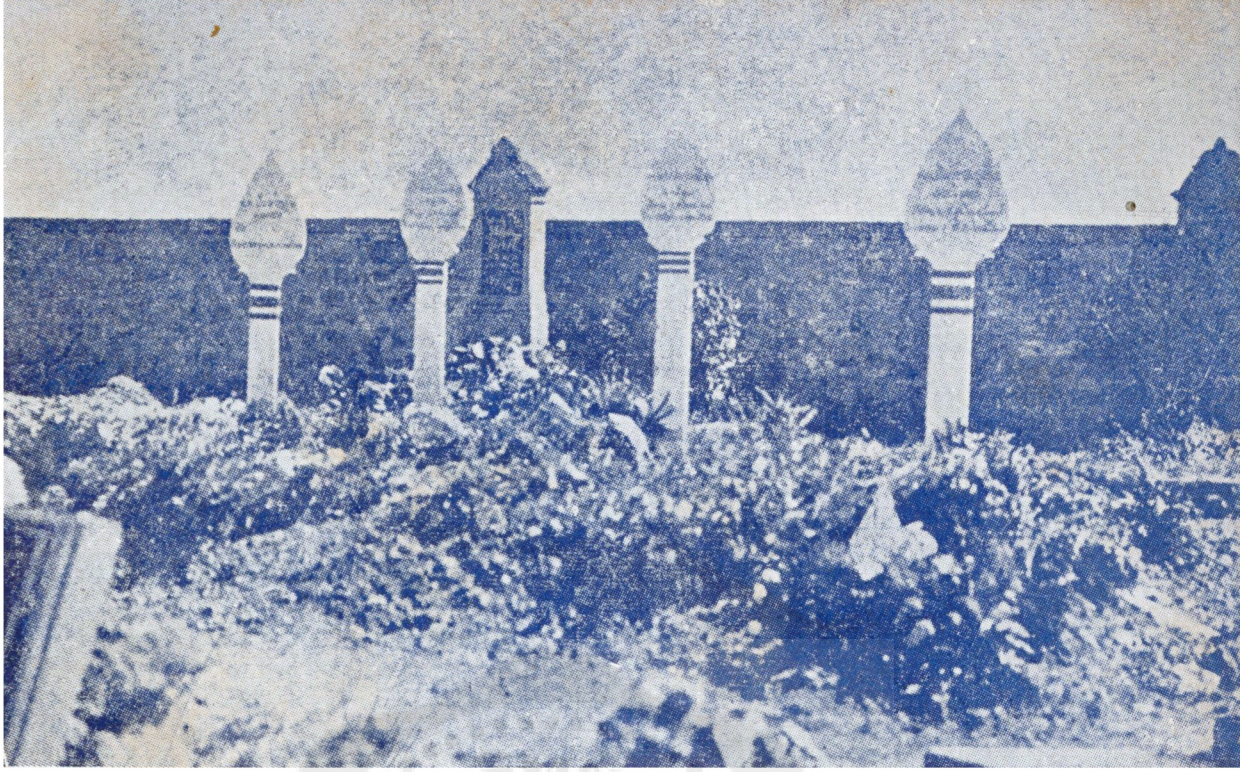

อนุสาวรีย์ผังศพทหารไทยที่เมืองมูสบัก

ที่ตั้งหมวดพยาบาลกองทหารบกรถยนต์ไทยในดินแดนเยอรมัน

แข็งเพียบพร้อมไปด้วยระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด มีเลือดชายชาตินักรบเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดหรือคบหาสมาคมกับท่าน ย่อมรับรองในคำกล่าวนี้ แต่แม้ท่านเจ้าคุณจะเป็นบุรุษอาชานัย มีผู้คนเคารพนับถือยำเกรง ทั่วแคว้นแดนดินกระทั่งชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะคนฝรั่งเศสก็ตาม บุพกรรมแต่ชาติปางก่อนอันน่าเศร้าได้ตามมาแอบแฝงอยู่ในเกณฑ์ชะตาของท่าน กล่าวคือ

ใครๆ ก็ทราบกันทั่วไปว่า พลเอก พระยาเทพหัสดิน เป็นผู้รักประเทศชาติและราชบัลลังก์ยิ่งชีวิต ด้วยอุดมคติอันมั่นคงเช่นนี้ของท่าน *จึงทำให้เจ้านายชั้นผู้ใหญ่ส่วนมากที่มีอำนาจ ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชทรงสงสัยระแวงมองไกลไปว่า ท่านเจ้าคุณมีหัวเสรีประชาธิปไตยเกินไป อาจจะเป็นภัยแก่ราชบัลลังก์ และอำนาจของตน ถึงกับจัดตั้งสายลับติดตามการเคลื่อนไหวของท่านอยู่ตลอดเวลา* แต่หาได้ความใดๆ ไม่ วันคืนล่วงมา จวบจนเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง คณะเปลี่ยนแปลงการปกครองสมัยนั้น ต่างคิดและมองไปในแง่ว่า พลเอก พระยาเทพหัสดิน มีหัวนิยมกษัตริย์เกรงเจ้าคุณจะรวมพวกเจ้ายึดอำนาจคืนไปให้กษัตริย์อีก จึงไม่ไว้ใจและคอยสังเกตความเคลื่อนไหวของท่านเจ้าคุณเรื่อยมา จนท้ายสุด ต้องถูกศาลพิเศษตัดสินให้จำคุกตลอดชีวิต แล้วยังแถมพ่วงท้ายเอาลูกชายชาตินักรบหาญที่รักดุจดวงใจติดร่างแหจบชีวิตลงด้วยการถูกยิงเป้าไปอีก ๒ คน โดยมีความผิดฐานร่วมกันก่อขบถต่อแผ่นดิน ท่านผู้อ่านที่รัก ถ้าท่านโดนเข้าบ้างอย่างนั้น จิตใจและประสาทของท่านจะเป็นอย่างไร? แต่สำหรับท่านเจ้าคุณ ท่านวางเฉยทนนั่งฟังเสียงปืนที่เขาใช้ยิงลูกชายเลือดในอกของท่านอยู่ในแดนหกอย่างสงบสติอารมณ์ *โอ้! อนิจจา! จิตใจของชายชาตินักรบอันแท้จริง ช่างมีความกล้าแข็งเยี่ยงเหล็กเพชรเช่นนี้เจียวหนอ การขบถต่อแผ่นดินของสามพ่อลูกจะเท็จจริงประการใด เทพยดาเจ้าผีสางนางไม้และตัวของท่านเจ้าคุณเองเป็นผู้รู้.....ท่านเจ้าคุณได้ถูกถอดยศถอดศักดิ์ กลายสภาพแห่งชีวิตมาเป็นนักโทษชายเด็ดขาด ผาดเทพหัสดิน ณ อยุธยา หมดซึ่งความอิสรเสรีใดๆ นั่งรอคอยวันเวลาแห่งความตายและบุญกรรมจะบันดาลอยู่ในคุก (แดนหกบางขวาง)*

คนดีชาติไม่ทิ้ง ยุคแห่งความมืดมนได้ผ่านไป มีการนิรโทษกรรมนักการเมือง ท่านเจ้าคุณได้ถูกปลดปล่อยพ้นโทษ เขาคืนยศคืนศักดิ์ให้เช่นเดิม แต่ทรัพย์สินเงินทองฉิบหายหมดแม้

กระทั่งถูก จนได้เกิดรัฐประหารขึ้น คณะรัฐประหารมองเห็นความดีความสามารถกอปรด้วยความสะอาดแห่งจิตใจของท่าน จึงได้เชิญให้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม เพื่อประเทศชาติ แม้สังขารและวัยจะร่วงโรยไปมากแล้ว (๗๕ ปีเศษ) ท่านก็ยอมรับคำเชิญ ดูเถิด ท่านผู้อ่านที่รักทั้งหลายโชคชะตาและวิถีทางแห่งชีวิตของมนุษย์ไม่มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอน นอกจากเกิด-แก่-เจ็บ-ตาย ดั่งเช่นชีวิตของ พลเอก พระยาเทพหัสดิน ครั้งหนึ่งเคยเป็นจอมทัพของพระราชาธิบดีเจ้า มากไปด้วยเกียรติและสิ่งที่ชอบพึงประสงค์ แล้วกลายสภาพมาเป็นนักโทษเด็ดขาดหมดเกียรติหมดศักดิ์หมดทุก ๆ สิ่ง แล้วก็กลายมาเป็นรัฐมนตรี (เสนาบดี) ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอีก โดยท่านเจ้าคุณมิได้มีการผูกพยาบาทฆาตพยาเวรต่อใครผู้ใด ท่านอภัยให้แก่ทุก ๆ สิ่งที่ผ่านมาดังครั้งหนึ่งท่านได้เคยดุและกล่าวตักเตือนข้าพเจ้าว่า :—

"เธอยังอ่อนต่อโลก อย่ามุทะลุดุดันต่อเหตุการณ์จนเกินไป ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่แท้จริงนั้น เขาไม่โกง ไม่ทรยศต่อประเทศชาติ แม้กระทั่งตัวของเขาเอง เธอจงทำใจให้สงบ แล้วมองคนในแง่ดี อย่าอาฆาตใคร ช่างเขาเถอะเขาโกง เวรกรรมตามสนองเขามีวันใดก็วันหนึ่ง ขอบใจที่เธอได้ร่วมมือปราบคนโกง และอย่าลืมคนโกงกับคนไม่โกงเป็นของคู่กัน แต่พระเจ้าช่วยคนไม่โกงเท่านั้น ดูฉันเป็นตัวอย่าง ครั้งหนึ่งเธอไปเห็นฉันนั่งอยู่ในคุก แต่ครั้งนี้เธอมาหาฉัน มาเห็นฉันนั่งอยู่ในสภาพและฐานะอะไร ? ขอให้เธอดูฉันเป็นตัวอย่าง เธอยังหนุ่มแน่น โอกาสแห่งการสร้างสมความดีมีอีกมาก แต่ต้องไม่พยาบาท แม้ศัตรู และฉันบอกเธอตรง ๆ ว่า ตราบใดที่ฉันยังอยู่ในตำแหน่งนี้ ฉันจะไม่ทำลายใครให้อับจน ปล่อยให้เขาทำลายตัวเขาเอง แล้วเขาก็ตาย เมื่อเธออายุมากกว่านี้ เธอจะรู้เองว่าโลกนี้คืออะไร ?.....

ท่านเจ้าคุณกล่าวคำนี้แก่ข้าพเจ้า เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ สมัยท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม พลโท สวัสดิ์ สวัสดิเกียรติ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการ และเป็นนายกใหญ่สมาคมกรรมกรไทย ข้าพเจ้าเป็นนายกสมาคมกรรมกรไทยสาขา จังหวัดพัทลุง พลโท สวัสดิ์ สวัสดิเกียรติ

เห็นว่า ข้าพเจ้าเป็นข้าราชการในกรมไปรษณีย์โทรเลขมา จึงใช้ให้ไปค้นเอาหลักฐานแห่งการคอรัปชั่นของผู้ใหญ่บางท่านในกรมไปรษณีย์โทรเลข ข้าพเจ้าได้ไปนำหลักฐานต่าง ๆ มาเสนอ พลโท สวัสดิ์ สวัสดิเกียรติ *(พลโท สวัสดิ์ สวัสดิเกียรติ เป็นสุภาพบุรุษที่มีใจและมือสะอาดคนหนึ่งของคณะรัฐประหาร)* พลโท สวัสดิ์ สวัสดิเกียรติ ให้ข้าพเจ้านำเรื่องเข้าไปเสนอและชี้แจงข้อเท็จจริงด้วยวาจากับท่านเจ้าคุณ ข้าพเจ้าได้โต้เถียงกับท่านเจ้าคุณรุนแรงไปหน่อยท่านเจ้าคุณจึงใช้คำดังกล่าวข้างต้น ดุและเตือนข้าพเจ้าด้วยความหวังดี คำกล่าวของท่านเจ้าคุณจริงทุกประการ เพราะต่อมาผู้ใหญ่ที่ก่อคอรัปชั่นขึ้นในกรมไปรษณีย์โทรเลข ได้ล้มหายตายจากและพ้นหน้าที่ราชการไปแล้วอย่างมิมลทิน ที่ข้าพเจ้านำมากล่าวก็เพื่อให้ผู้อ่านมองเห็นน้ำใจของชายชาติชาตรี เช่น พลเอก พระยาเทพหัสดิน ซึ่งฉากแห่งชีวิตเป็นตอน ๆ ของท่านเจ้าคุณ คนรุ่นหลังจึงยึดเอาเป็นแบบอย่าง ในอันที่จะต่อสู้กับโลกที่ไม่มีอะไรแน่นอน ข้าพเจ้ากล่าวถึงชีวิตของท่านเจ้าคุณด้วยความเคารพนับถือด้วยจริงใจ และขอกุศลผลบุญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายจงดลบันดาลส่งดวงวิญญาณอันขาวสะอาดของ **พลเอก พระยาเทพหัสดิน** ไปสู่แดนสุข คือสวรรค์ด้วยเทอญ.

"ผู้จัดทำผู้หนึ่ง"

ตายแล้วไปไหน?

โดย

ทหารเก่าของสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ฯ

ปัญหาเรื่อง ตายแล้วไปไหน ? เป็นปัญหาโลกแตก ท่านพวกปรัชญาถกเถียงกันมาตั้งแต่ก่อนสมัยพุทธกาลจนถึงบัดนี้ แหละเดี๋ยวนี้ก็ยังคงถกเถียงกันอยู่อย่างไม่มีที่สิ้นสุด เพราะฉะนั้นการที่เขาขนานนามกันว่าเป็นปัญหาโลกแตกจึงไม่เป็นการเกินความจริง และคิดว่าจนโลกแตกแล้วก็คงจะยังจับตัวจำเลยในคดีนี้ไม่ได้ถนัดอยู่นั่นเอง ก็เมื่อเป็นปัญหายากเย็นถึงขนาดนี้ ไฉนข้าพเจ้าจึงไม่เลือกเขียนเรื่องอื่น ๆ ซึ่งง่ายกว่าสะดวกกว่า และไม่ต้องถูกวิพากษ์วิจารณ์เท่าเรื่องนี้เล่า ? เป็นกรณีที่น่าคิดอยู่ ข้าพเจ้าขอเรียนว่าการที่ข้าพเจ้าบังอาจเขียน หาใช่เนื่องด้วยเพราะข้าพเจ้ามีความรู้วิเศษแลมีสติปัญญาเหนือท่านผู้อื่นไม่ แต่เป็นเพราะข้าพเจ้าคิดว่าสิ่งที่ยากถ้าได้ใช้ความพยายามจริง ๆ แล้ว ก็ย่อมมีลู่ทางที่จะสำเร็จโดยเด็ดขาดได้สักวันหนึ่งเป็นแน่ ถ้าเราเลยของยากไปเสียหมด เก็บแต่ของง่าย ๆ มาทำแล้ว ของยากนั้น ๆ ก็คงไม่มีวันที่จะสำเร็จลุล่วงไปได้ ถ้าเราทำไม่สำเร็จ เพราะเราไม่มีปัญญาพอที่จะแก้ปัญหายาก ๆ เช่นนี้ สักวันใดวันหนึ่งก็คงจะมีผู้พยายามคิดอ่านต่อไปให้สำเร็จจนได้ ข้าพเจ้ามีความเห็นอย่างนี้จึงกล้าเขียน

ข้าพเจ้ามัวหมกมุ่นอยู่กับราชการนานถึง ๓๕ ปี แหละถึงแม้ในระหว่างที่กำลังรับราชการอยู่จะได้เคยตั้งปัญหาถามตนเองบ่อย ๆ ว่าตัวเราตายแล้วไปไหน แต่ก็ไม่มีโอกาสจะค้นคว้าหาเหตุผล เพราะเวลาไม่อนุญาตให้กระทำเช่นนั้นได้ แต่ครั้นเมื่อออกจากราชการมาแล้วจึงพอมีเวลาค้นคว้า ดังจะได้นำมาเล่าให้ท่านฟังพอเป็นสังเขป แต่ก่อนอื่นขอเรียนว่า เรื่องพรรค์นี้อย่างไรเสียเราก็ยังไม่สามารถจับตัวมายืนยันให้เห็นด้วยตาได้ สำหรับการพิสูจน์เรื่องนี้ข้าพเจ้าขอแยกแยะมาพิจารณาเป็น ๓ หนทางด้วยกันคือ

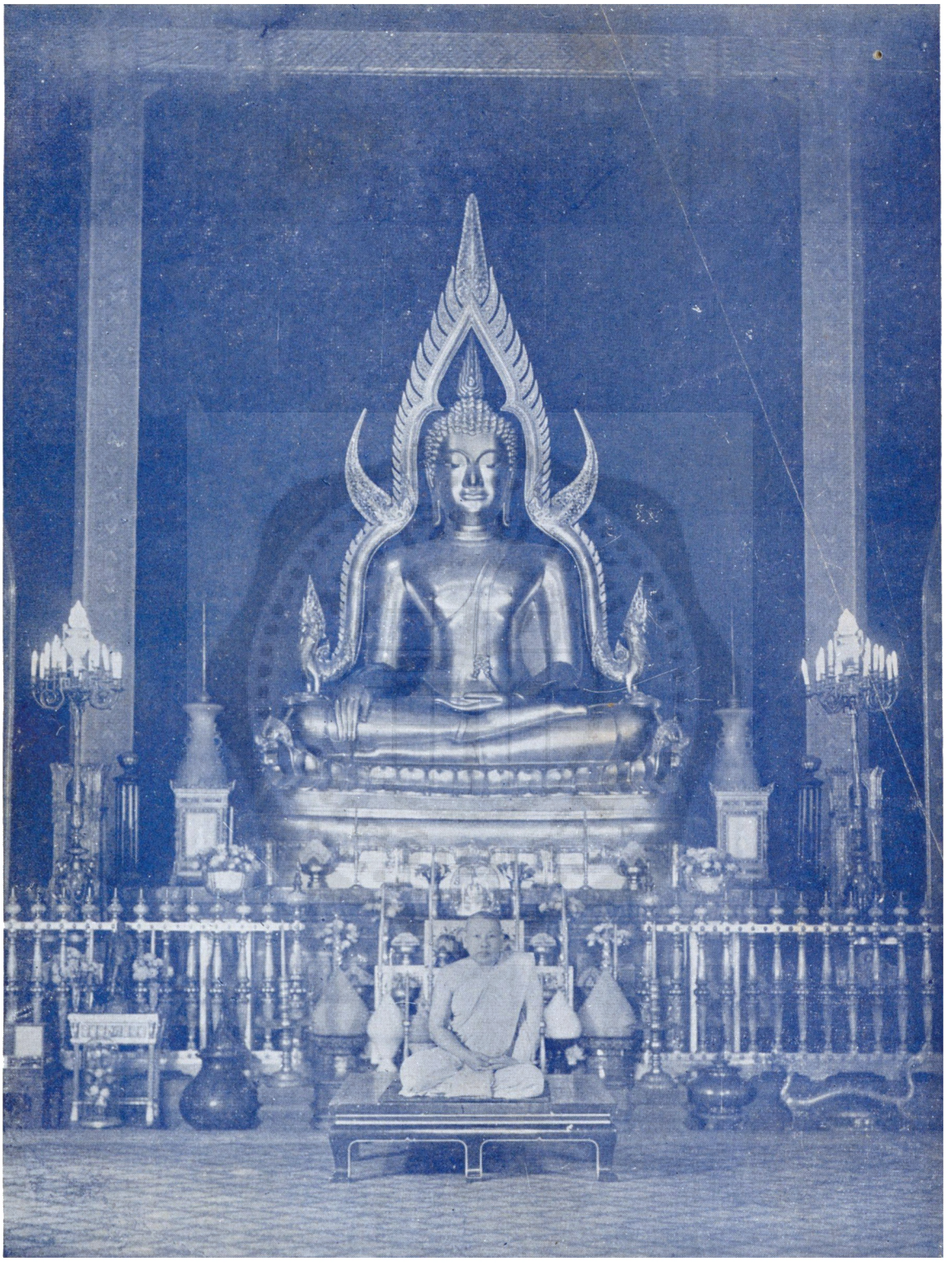

พระพุทธชินราช (วัดเบญจมบพิตร)
พระภิกษุที่นั่งคือ พระภิกษุ พจน์ พหลโยธิน (พลเอก พระยาพหลพยุหเสนา)

พระพุทธมหามณีรัตน์ปฏิมากร (แก้วมรกต)
ประดิษฐานอยู่ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

ก) ทางชีววิทยา สมัยใหม่

ข) ทางโยคีวิจารณ์

ค) ทางพุทธศาสนา

ส่วนที่เกี่ยวกับศาสนาอื่นๆ เช่น พระเจ้าสร้างโลก—ล้างบาป—วิงวอน จนพระเจ้าใจอ่อนยอมช่วยเหลือ หรือตายแล้ววิญญาณไปเฝ้าพระเจ้ารอการสอบสวน จนกว่าจะสั่งให้วิญญาณไปเกิดที่นั่นที่นี่ตามพระประสงค์ของพระเจ้า ซึ่งบางศาสนาไม่ยอมให้เหตุให้ผล แต่บังคับให้เชื่อเอาอย่างดื้อๆ ดังนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นเหตุผลที่บางมากจนไม่กล้าจะหาอะไรมาพิสูจน์ได้ จึงจำต้องขออภัยที่จะไม่ขอนำเอามากล่าวเปรียบเทียบ และหากท่านผู้ใดที่นิยมนับถือศาสนานั้นๆ จะกล่าวตำหนิว่า เพราะข้าพเจ้าไม่มีความรู้ในเรื่องของศาสนานั้นๆ ดีพอ จึงไม่กล้าจะนำมากล่าว ข้าพเจ้าก็จำต้องยอมรับข้อตำหนินั้นด้วยความเต็มใจ และคารวะ

ภาคที่ ๑

โดยทางชีววิทยา

นักปราชญ์ทางวิทยาศาสตร์แผนกสาขาชีววิทยา (Biology) มีความรอบรู้พิสูจน์ได้ด้วยวิทยาการแลเครื่องมือทดลอง จนเชื่อว่าคนเราเกิดมาได้อย่างไร ตัวเซลล์ (Cell) ที่ก่อให้เกิดร่างกายมนุษย์และสัตว์เป็นอย่างไร ตัวเซลล์นั้นเมื่อผ่าออกแล้วมีกี่ชั้น ชั้นไหนเป็นเช่นไร ใช้กล้องขยายจนสามารถมองเห็นภายในตัวเซลล์ซึ่งละเอียดที่สุดได้ ครั้นเมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์หรือสัตว์แล้ว ก็ได้ทำการทดลองอวัยวะและมันสมอง จนทราบรายละเอียดยืนยันแน่นอนว่าเมื่อยังเป็นทารกมันสมองเป็นอย่างไร ยังบกพร่องอย่างไร อะไรส่วนไหนของมันสมองวัฒนาเปลี่ยนแปลงโดยลำดับอย่างไร มันสมองมีกี่พูกี่ชั้น เยื่อและมันสมองชั้นใดส่วนใดทำหน้าที่อย่างไร เช่นว่าความคิดเกิดจากมันสมองส่วนไหน ความจำเกิดจากมันสมองส่วนไหน การบังคับอวัยวะต่างๆ ให้เคลื่อนไหวโดยมันสมองส่วนใด อันเป็นเรื่องละเอียดจนกล้าพิสูจน์ยืนยันได้ว่า ถ้าทำการผ่าตัดเอามันสมองส่วนใดออกจะทำให้ขาดความจำหมด หรือทำให้ไม่สามารถจะบังคับอวัยวะ เช่น มือและเท้าให้เคลื่อนไหวได้ ฯ ล ฯ ดังนี้เป็นต้น ซึ่งเรายอมรับนับถือว่าท่านปรัชญาเหล่านั้นได้ใช้ความพยายามอย่างสูงถึงขนาด และยังยืนยันว่าวิญญาณก็คือประสาทและมันสมองรวมกันนั่นเอง หาใช่มีตัววิญญาณอะไรอีกส่วนหนึ่งต่างหากไม่ เมื่อคนเราถึงกาลกิริยาตาย หัวใจหยุด

ทำงานไม่สูบฉีดโลหิต สังขารเน่าเปื่อยแปรธาตุไปแล้ว ตัวเซลล์ก็ตายหมดแล้วจะมีอะไรเหลืออยู่อีกเล่า เพราะวิญญาณนั้นก็คือมันสมองและประสาท เมื่อมันสมองและประสาทเน่าเปื่อยแล้ว ยังจะมีวิญญาณอะไรล่องลอยเข้าท้องนี่ จุดนั้น กล่าวโดยย่อก็คือ ไม่มีอะไรเหลือนอกจากศพของผู้ตาย เขาได้ทดลองกันเป็นหนักหนาถึงกับนำคนป่วยหรือสัตว์บางชนิดมาพิสูจน์ โดยใส่เข้าไปในหลอดแก้วใหญ่ซึ่งสร้างขึ้นเป็นพิเศษ แล้วทำการยาบีดรอยนั้นอย่างสนิทเป็นเนื้อเดียวกัน แล้วก็จ้องคอยดูคนหรือสัตว์นี่นำเข้าทดลอง ทั้งด้วยตาเปล่าและกล้องขยายอย่างดีที่สามารถจะขยายส่วนให้แลเห็นได้ แต่ก็ไม่มีใครเห็นว่าได้มีอะไรออกมาจากร่างกายของผู้ตาย แม้แต่ไม่ใช่มีตัวตน เพียงแต่สีเขียวแดงอะไรก็ไม่มีทั้งนั้น ถ้าคนตายมีวิญญาณออกจากร่างดังคติโบราณแล้ว ก็คงจะมีอะไรสำแดงออกมาให้เห็น วนเวียนอยู่ภายในแก้วที่หล่อหลอมบรรจุตัวผู้ตายหรือสัตว์ที่ตายนั้นบ้างเป็นแน่ เขาจึงเชื่อว่าไม่มีวิญญาณอะไรอีกต่างหาก และยิ่งกว่านั้นเขาเชื่อว่า หากแม้เขาจะตรวจไม่ถึง เพราะไม่แน่ใจว่าวิทยาศาสตร์สมัยนี้จะเจริญถึงจุดที่สุดของวิทยาศาสตร์แล้วต่างว่าจะมีวิญญาณไปเกิด คนก็คงจะไปเกิดเป็นคน ไม่ไปเกิดเป็น ช้าง ม้า วัว ควาย ปลา กุ้ง ได้เป็นอันขาด เพราะมะพร้าวเพาะลงไป ไฉนจะไปงอกเป็นต้นมะปราง ด้วยมันเป็นคนละพันธุ์กันฉันใด มนุษย์กับสัตว์ก็เป็นคนละพันธุ์กันฉันนั้น สรุปแล้วเขาก็เชื่อกันอย่างตรงไปตรงมาว่าคนเราตายแล้วก็เป็นผีไปอยู่บ้าช้า เน่าเปื่อยไปและแปรเป็นธาตุรวม ๑๕ ธาตุด้วยกัน เป็นปุ๋ยถมพนพสุธา แต่เขาเห็นว่าที่ว่าเกิดใหม่นั้นคงจะเกิดได้โดยทางสืบพันธุ์ คือเมื่อคนตายแล้ว ถ้าคนผู้นั้นเป็นผู้มีบุตร บุตรเป็นผู้รับถ่ายตัวเซลล์จากบิดามารดาจนเกิดตัวแทนขึ้นมาคือบุตร แปลว่าตัวเซลล์นั้นสืบพันธุ์กันได้ ถ้าเอาญาติใกล้เคียงของผู้ที่มีเซลล์อันหนึ่งอันเดียวกันผสมกันหลาย ๆ ชั่วคนเข้า บุตรหลานที่เกิดใหม่ก็อาจจะมีลักษณะและอุปนิสัยใจคอใกล้กับคนที่เป็นต้นตระกูลเข้าไปทุกที ที่สุดสามารถจะเหมือนต้นตระกูลตัวจริงได้ โดยธรรมดาเขาพิสูจน์ว่ามักประมาณ ๔ ชั่วคน หมายความว่า ท่านผู้นั้นมาเกิดใหม่ด้วยวิธีสืบเนื่องปฏิสนธิมีโครโมซอม (Chromosomes) อันเป็นตัวพ่วงบุคคลลักษณะหรือยีนส์ (Genes) อันเดียวกันไป จึงเกิดร่างกายใหม่ขึ้น เพราะร่างกายเก่าตรากตรำมานานจึงเปลี่ยนเสียใหม่เท่านั้น หาใช่วิญญาณล่องลอยไปเข้าท้อง แล้วก็ว่าวิญญาณไปเกิดใหม่หามิได้ เขาเปรียบว่า เหมือนหนึ่งน้ำตาลทรายต้มละลายน้ำ จากกะทะ ๆ หนึ่งไปหยอดบรรจุลงในแม่พิมพ์ เป็นรูปสิงโตบ้าง ม้าบ้าง ช้างบ้าง ตามแต่รูปของแม่พิมพ์จะเป็นรูปอะไร แต่รูปสัตว์น้ำตาลเหล่านั้นถึงจะเป็นรูปร่างอย่างไร ก็คือน้ำตาลในกะทะใบนั้นนั่นเอง เป็นแต่เปลี่ยนภาชนะดังว่าเท่านั้น อันเปรียบได้กับคนซึ่งที่แท้

ตายแต่ร่างกายเก่าแล้วมีร่างกายใหม่เกิดขึ้นมาแทน ทางสมัยใหม่เขาเปรียบการเกิดตัวแทนไว้ดังนี้ อันเป็นนัยแตกต่างกันกับในภาคอื่นซึ่งจะกล่าวต่อไป ส่วนการเกิดโดยวิญญาณออกจากร่างผู้ตายแล้วไปจุติอย่างวิธีอื่นใดนอกจากที่กล่าวมานี้ ทางสมัยใหม่เห็นว่าไม่มีทางจะพิสูจน์ได้

ความเห็นของข้าพเจ้าเข้าใจว่า การจุติโดยวิธีถ่ายเซลล์ดังกล่าวนี้อาจมีความจริงด้วยวิธีผสมพันธุ์ ซึ่งแม้แต่สัตว์เดรัจฉาน มีม้า โค กระบือ ฯ ล ฯ เป็นอาทิ ก็เคยได้ผลโดยสัตว์ซึ่งเกิดใหม่ คือลูกมีลักษณะรูปร่างคล้ายพ่อของมัน แต่การเกิดโดยลักษณะเช่นนี้ยังหาตรงกับความมุ่งหมายของคำว่า ตายแล้วไปไหน ? ซึ่งตั้งหัวข้อว่าจะเขียนไว้ในตอนต้นไม่ เพราะการเกิดอย่างนี้ใกล้กับเรื่องไม่ตายมากกว่าปัญหาที่ว่า ตายแล้วไปไหน ?

การที่ข้าพเจ้านำมาเล่านี้เป็นการเล่าอย่างวิธีย่นย่อพอเป็นสังเขปเท่านั้น ส่วนข้อความจริงจังแห่งคำอธิบายของนักชีววิทยามีเรื่องละเอียดลออยิ่งกว่านี้มาก ซึ่งหน้ากระดาษจำกัดมิยอมให้นำมากล่าวโดยกว้างขวางได้

สรุปรวมความว่า นักชีววิทยาสมัยนี้เห็นว่า

ก) วิญญาณ ของคนและสัตว์นั้นไม่มี มันสมองและประสาทรวมกันคือ วิญญาณ หามีวิญญาณโดยเอกเทศของตนเองไม่

ข) เมื่อไม่มีวิญญาณเป็นเอกเทศ ก็ไม่มีอะไรจะไปจุติ

ค) การเกิดใหม่นั้นไม่มี คงมีแต่การสืบพันธุ์ทางเซลล์เท่านั้น

ง) คนตายแล้วก็เป็นผีไปอยู่ป่าช้า แปรธาตุเป็นปุ๋ยถมพื้นพสุธาไป

ขอท่านผู้อ่านได้โปรดจำหลักความคิดเห็นของนักวิทยาศาสตร์ เรื่องตายแล้วไปไหนไว้เพียงนี้ก่อน ซึ่งข้าพเจ้าจักได้ชี้แจงเรื่องความเห็นในลัทธิอื่น ๆ ต่อไป

ภาคที่ ๒

โดยทางโยควิจารณ์

เรื่องตายแล้วไปไหน ? ในหลักของโยคีมีเรื่องราวพิสดารแฝงอยู่ในวิชาลึกลับ (Occult sciences) เป็นอันมาก ซึ่งคนสมัยใหม่ไม่ใคร่เชื่อถือ เพราะไม่สามารถจะแสดงให้เห็นด้วยนัยน์ตาหรือจุดทรรศน์ได้อย่างนักวิทยาศาสตร์ แต่ก่อนที่ท่านจะศรัทธาความรู้ในลัทธิโยคีหรือไม่ท่านควรจะสดับข่าวของโยคีในอินเดียมาเป็นเครื่องช่วยเปรียบเทียบไตร่ตรองดูด้วย ก็คงจะให้

ประโยชน์แก่การพิจารณาวินิจฉัยหาน้อยไม่ ท่านผู้อ่านคงจะเคยได้ยินและจำได้ว่า เมื่อไม่นานมานี้เอง โยคีได้ยังความตื่นเต้นให้แก่นักวิทยาศาสตร์สมัยใหม่เพียงไร ซึ่งโยคีผู้นั้นสามารถจะกินสตริกนินขนาดซึ่งพอจะฆ่าช้างได้หลายเชือกเข้าไปโดยไม่มีอันตรายใด ๆ เลย ต่อหน้าต่อตานักวิทยาศาสตร์เหล่านั้น ซึ่งเป็นข่าวที่เหลือความเชื่อถือสำหรับนักปรัชญาทางวิทยาศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง และด้วยความเกรงว่าโยคีคนนั้นจะเล่นกลไม่กลืนสตริกนินเข้าไปอยู่ในกระเพาะจริง จึงขอทำการพิสูจน์โดยวิธีเอกซ์เรย์ แต่ก็กลับปรากฏชัดต่อหน้านักวิทยาศาสตร์เหล่านั้นว่า จำนวนสตริกนินทั้งสิ้นได้เข้าไปปรากฏอยู่ในกระเพาะของโยคีคนนั้นจริง ไม่มีอุบายอย่างใด แต่ว่าโยคีคนนั้นก็มีอาการเป็นปรกติประดุจรับประทานอาหารธรรมดาเข้าไป ฤทธิ์เดชของพิษสตริกนินมิได้ทำให้ระคายผิวหนังของเขาเลย และยิ่งกว่านั้นโยคีคนนั้นยังยอมให้เอาตัวไปผูกทั้งเป็น เป็นการทดลองอีกตั้ง ๑๕ วัน ซึ่งใคร ๆ ก็เห็นว่าตายแน่ แต่ครั้นขุดขึ้นมาก็ปรากฏว่าไม่ตาย เป็นเพียงร่างกายซูบซีดอ่อนเปลี้ยลงไปบ้างเท่านั้น และนอกจากนี้โยคียังยอมให้ทดลองอีกหลายวิธีอันเป็นเรื่องที่ทำให้นักวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ตะลึงงุนงงไปหมด หากข้าพเจ้าจะตั้งปัญหาถามท่านผู้อ่านว่า ท่านแน่ใจแล้วหรือยัง ว่าวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ได้ตามทันและช่วงชิงวิชาลึกลับและไสยศาสตร์ไปหมดสิ้นแล้ว ข้าพเจ้าก็แน่ใจว่าโดยมากท่านคงตอบว่า ยัง ยังตามกันไม่ทัน ยังไล่หลังวิชาลึกลับอยู่ เพราะถ้าวิทยาศาสตร์ได้ทันวิชาลึกลับจริง ๆ แล้ว นักปรัชญาทางชีววิทยาก็คงจะพิสูจน์ได้ว่าเพราะเหตุใดโยคีซึ่งนำตนมาให้ทดลองนั้นจึงไม่ตาย ด้วยโดยธรรมดาต่อให้หมื่นทั้งหมื่น แสนทั้งแสน ล้านทั้งล้าน ถ้าถูกเข้าเช่นนั้นก็ต้องตายหมด และตายแน่ ๆ ถ้าท่านคิดว่าวิทยาศาสตร์ขณะนี้ได้ก้าวหน้าไปยังไม่ถึงที่สุด และยังมีวิชาแขนงอื่น เช่นวิชาลึกลับอันเจริญมาก่อนวิชาวิทยาศาสตร์เป็นพันเป็นหมื่นปีนำหน้าอยู่ดังนี้แล้ว ท่านก็ควรจะสนใจที่จะพิจารณาเรื่องที่ว่า ตายแล้วไปไหน ? ในหลักการของโยคีต่อไปโดยมิได้มุ่งเฉพาะว่าเป็นวิชาที่หมดสมัย หรือเป็นวิชามารยาสารไถย

หลักการของโยคีถือว่า วิญญาณเป็นชั้นสูงสุดที่สิงสถิตอยู่ในร่ายกายมนุษย์ ถัดลงไปก็คือ ดวงจิต แล้วถึงปัญญา สัญญา ปราณ เจตภูตหรือกายทิพย์ ร่างกายส่วนที่ต่ำที่สุดแลเห็นได้ถนัดนี่ก็คือ ร่างกายอย่างเดียวเท่านั้น แต่ถึงกระนั้นร่างกายก็เป็นสิ่งสำคัญที่ห่อหุ้มเอาวิญญาณไว้ ถ้าร่างกายไม่สมบูรณ์อาจทำให้ปฏิบัติตามคำสั่งของดวงจิตหรือส่วนอื่นๆ ได้ไม่ถนัด หลักโยคีถือว่า เมื่อคนตายไปแล้วร่างกายย่อมเน่าเปื่อยแปรเป็นธาตุทั้งสี่ ที่แข็งก็กลายเป็นดิน ที่เหลวก็กลายเป็นน้ำ ส่วนปราณ

และดวงวิญญาณก็ออกจากร่างกายเข้าสู่ร่างกายมนุษย์ที่กำลังเริ่มเกิด หรือเข้าไปอยู่ในสัตว์ในต้นไม้บ้าง ยังคงวนเวียนหาที่เกาะไม่ได้บ้าง โยคีจึงถือว่าความตายไม่ได้ทำให้วิญญาณสูญ เป็นแต่เปลี่ยนสภาพจากร่างกายเก่าที่เน่าเปื่อยไปหาของใหม่เกาะเกี่ยวต่อไปเท่านั้น เขาจึงถือว่า ความตายไม่เป็นสิ่งอันพึงน่าหวาดเสียว หรือน่าเสียดายอย่างที่คนธรรมดาเข้าใจกัน ความรู้สึกของคนที่กำลังจะตายก็เหมือนความรู้สึกของคนที่กำลังฝันเวลาหลับนอน แต่การนอนหลับทำให้ดวงวิญญาณและเจตภูต (กายทิพย์) ออกไปจากร่างกาย จึงได้ฝันเห็นโน่นเห็นนี่ ซึ่งที่แท้ก็คือวิญญาณและกายทิพย์ไปเห็น เพราะตัวผู้นอนหลับร่างกายคงอยู่ในห้องนอนจะไปเห็นได้อย่างไร เขากล่าวว่าการเกิดใหม่เมื่อตายแล้วดวงวิญญาณที่ได้ฝึกฝนไว้ดี คือทำดีไว้แต่ในชาตินี้ ก็รู้จักคัดเลือกไปเกิดในที่ดีที่สุข แต่สำหรับดวงวิญญาณที่เจ้าของทำไว้ไม่ดี ก็ไปเกิดในที่ไม่ดี โดยไม่มีความยับยั้งชั่งใจ ไม่มีอำนาจอะไรที่จะมาลงโทษหรือให้คุณ นอกจากการกระทำของตนเอง เพราะฉะนั้นหลักสำคัญที่สุดของโยคีจึงอยู่ที่การฝึกฝนดวงจิตให้รู้จักคิด ให้รู้จักควบคุมตัวเอง ลัทธิโยคี ไม่ใช่ลัทธิถือกรรมหรืออำนาจภายนอกอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นลัทธิถือตัวเองเป็นใหญ่ ถ้าฝึกฝนดีดี วิญญาณที่ได้รับการฝึกฝนแล้วก็เลือกที่เกิดที่ดี เมื่อฝึกฝนตัวเหลวไหล วิญญาณก็ไปหาที่เกิดใหม่อย่างเหลวไหล

โยคีกล่าวว่า เมื่อได้เพียรพยายามฝึกฝนดี มนุษย์สามารถจะได้เจโตปริยญาณ ทิพยจักษุ ทิพยโสต

เจโตปริยญาณ หมายถึงการทราบความคิดของผู้อื่น โดยติดต่อเข้าใจกันในระหว่างดวงจิตดวงหนึ่งกับอีกดวงหนึ่ง โดยมิต้องใช้ ตา หู จมูก ลิ้น และกายเป็นเครื่องช่วยก็สามารถจะทราบความประสงค์ของกันและกันทั้ง ๆ ที่อยู่ห่างไกลกันได้ หมายความว่าเขาใช้อายตนะทั้ง ๕ ของกายทิพย์หรือเจตภูต ทำหน้าที่แทนอายตนะของร่างกายธรรมดา *เขาถือว่าเจโตปริยญาณเป็นสภาพที่มีประจำตัวบุคคลอยู่แล้วเสมอ แต่ผู้ที่มิได้ฝึกฝนก็ไม่สามารถจะเอาเจโตปริยญาณมาใช้ได้* ลัทธิโยคีถือว่า *เจโตปริยญาณทำงานอยู่เสมอ คือคงรับกระแสดวงจิตบอกความคิดของผู้อื่นให้ดวงจิตของเราทราบ แต่เมื่อดวงจิตของเราไม่สามารถพอก็ทราบไม่ได้ นอกจากบางครั้งไปทราบเข้าโดยบังเอิญ* ในเรื่องเจโตปริยญาณเข้าใจว่าจะเป็นสิ่งที่ทำได้โดยไม่พ้นวิสัย เพราะคล้ายกับเครื่องรับและเครื่องส่งวิทยุ ถ้ารู้จักตั้งคลื่นรับส่งตามความประสงค์ของตนได้ หมายถึงว่าฝึกฝนจิตจนเกิดความชำนิชำนาญดีตามหลักโยคีแล้ว ก็สามารถจะทำการรับ–ส่งได้ทั่ว ๆ ไปไม่ต้องเลือกเฉพาะกับคนนั้นคนนี้ เรื่องเจโตปริยญาณนี้ตัวข้าพเจ้าผู้เขียนเองเคยได้

ประสบพบปะความจริงมาบ้าง ดังจะเล่าให้ท่านฟังต่อไปนี้คือ เมื่อครั้งมหาสงครามโลกครั้งที่ ๑ ในยามว่างไม่ได้ออกสนามรบ ข้าพเจ้าได้ไปดูละครที่โรงละคร กาซิโนเดอะปารีส ในกรุงปารีส เพราะเขาโฆษณาว่าจะมีนักปราชญ์ทางจิตวิทยามาแสดงความแปลกประหลาดให้ปรากฏแก่คนดู แล้ววันนั้นข้าพเจ้าได้ไปกับ ร.ต. ชั้น ช่วงสุคนธ์ (พ.อ. หลวงสรวุฒิสมรรถ) สองคนด้วยกัน เมื่อละครแสดงไปได้สักพักหนึ่งจบชุดแล้ว ก็มีชายผู้หนึ่งอายุประมาณ ๕๐–๖๐ ปี ถือไม้อาญาสิทธิ์ยาวประมาณ ๑ ศอก เล็กเท่านิ้วมือออกมายืนกลางเวที แล้วเขาใช้นางละครคนหนึ่งออกมายืนอยู่ข้างหน้า ทันใดนั้นเขาสะกดนางละครให้ยืนนิ่งเหมือนรูปปั้น ครั้นแล้วเขาก็ถามคนดูซึ่งในขณะนั้นมีประมาณ ๒–๓ พันคนว่า ใครต้องการจะไถ่ถามอะไรเขาบ้าง ก็มีคนลุกขึ้นไถ่ถามความในใจของคนที่กำลังคิดอยู่เวลานั้น นักปราชญ์ผู้นั้นก็เอามือไปจับมือนางละครที่กำลังถูกสะกดอยู่ตรงหน้า แล้วก็ถามนางละครนั้นตามปัญหาที่ผู้ถามด้วยถ้อยคำดุร้ายกระด้าง นางละครผู้นั้นก็ตอบออกมาทั้ง ๆ ที่กำลังถูกสะกดว่า ท่านผู้ถามกำลังคิดอย่างนั้นอย่างนี้ ทำเอาผู้ถามต้องยกนิ้วยอมรับสารภาพว่าเป็นความจริง ประชาชนผู้ดูตบมือให้เกรียวกราว ได้ถามกันอยู่หลายราย ในที่สุดมีหญิงสาวชาวฝรั่งเศสคนหนึ่งถามเป็นคนสุดท้ายว่า เขากำลังคิดอะไรอยู่ เพื่อทดลองให้แน่ นางละครผู้ถูกสะกดก็ตอบว่า กำลังคิดถึงคู่หมั้นซึ่งไปอยู่ในสนามรบ หญิงคนนั้นก็รับว่าถูกต้อง แล้วถามอีกว่าคู่หมั้นของหล่อนจะเป็นอย่างไร หญิงละครผู้นั้นก็ตอบว่าอีก ๓ วันจะได้รับข่าวคู่หมั้น อันเป็นคำพยากรณ์ล่วงหน้าซึ่งจะผิดหรือถูกไม่มีทางจะสอบสวนกันได้ เพราะเมื่อละครเลิกต่างคนก็ต่างกลับบ้าน ข้าพเจ้าเองในตอนหนึ่งก็ได้ตั้งคำถามเขาว่า ข้าพเจ้าเป็นใครนักปราชญ์ผู้นั้นก็เอาไม้กายสิทธิ์เขียนในอากาศเป็นตัวอักษรเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า เดียดทะนอง เมียน โรหิตาส์น คือนายร้อยโท เมียน โรหิตเศร์น ซึ่งขณะนั้นข้าพเจ้าแต่งกายแบบสากลพลเรือนและปะปนอยู่กับคนหลายพัน คิดว่าเขาคงไม่มีทางใดที่จะล่วงเอาชื่อข้าพเจ้ามาก่อนได้ เพราะนานทีปีหนข้าพเจ้าจึงจะได้ไปโรงละครโรงนี้สักครั้งหนึ่ง ทำให้ข้าพเจ้าแน่ใจว่า เขามีความรู้เจโตปริยญาณจริงผู้หนึ่ง จึงได้รับความยกย่องไว้ในขั้นศาสดาจารย์

เจโตปริยญาณ ไม่ใช่อาศัยคาถาอาคม แต่คงเนื่องด้วยเป็นวิชาฝึกฝนจิตให้มีกระแสแรงที่สุดจนสามารถทราบถึงดวงจิตของผู้อื่นได้ตามหลักโยคี จึงเห็นว่าไม่พ้นวิสัยที่มนุษย์จะทำได้ ถ้าได้ใช้ความพยายามโดยแท้จริง

ส่วนทิพยจักษุและทิพยโสต เป็นของสูงทำยากซึ่งเกือบจะเรียกว่าเหลือวิสัย แต่ข้าพเจ้าก็คิดว่าคงจะมีโยคีหรือผู้รู้แท้จริงกระทำได้ ขออนุญาตให้ข้าพเจ้าข้ามสองสิ่งนี้โดยมิ

ต้องนำมากล่าว เพราะถึงจะขึ้นกล่าวก็คงไม่มีความรู้จะอธิบายให้ท่านผู้อ่านเข้าใจได้ โดยตัวผู้เล่า (คือข้าพเจ้า) ก็ไม่ได้ความเหมือนกัน ในการที่ข้าพเจ้านำเรื่องเจโตปริยญาณ ทิพยโสตและทิพยจักษุมากล่าวไว้พอเป็นสังเขปเช่นนี้ ก็หวังที่จะให้ท่านผู้อ่านได้เก็บเรื่องมาประกอบกับปัญหาโลกแตกที่ว่า ตายแล้วไปไหน? เพราะมีเงื่อนแง่ที่จะเป็นเครื่องพิสูจน์ว่าวิญญาณมีจริงหรือหาไม่ นอกจากนี้ยังมีลัทธิวูดูอีกอย่างหนึ่ง

พวกวูดูมีถิ่นเดิมอยู่ในอาฟริกา โดยการค้าขายทาสจึงถูกกวาดเอาไปไว้ในอเมริกามากมาย ซึ่งลัทธิวูดูยังแพร่หลายอยู่ในอเมริกาตอนใต้จนบัดนี้ พวกวูดูมีลัทธิเลี้ยงผี แต่ไม่ใช่เลี้ยงผีชนิดที่หมอผีของไทยเลี้ยงผีเพื่อเพียงใช้เป็นพรายกระซิบหามิได้ แต่พวกวูดูเขาเลี้ยงผีจริง ๆ คือเอาศพมาใช้ทำงานได้ พวกวูดูไม่ชอบใจใครก็ใช้วิธีทำตามลัทธิของเขาให้คน ๆ นั้นตายได้ ครั้นเมื่อญาติพี่น้องเอาศพไปฝัง พอตกกลางคืนพวกนี้ก็ไปขุดเอาศพขึ้นมา กลับทำให้เป็นคนเป็นใหม่เลี้ยงดูไว้อย่างคนธรรมดา ได้ความว่าเลี้ยงได้ตั้ง ๒–๓ ปี การเลี้ยงของเขาก็ใช้ให้ทำงานโยธาหรือกสิกรรมได้ตามความประสงค์ พวกฝรั่งที่อยากทราบความจริงถึงกับพยายามประจบประแจงพวกวูดู บางคนยอมฝากตัวเป็นศิษย์พวกวูดู และยอมเข้าในการพิธีทุก ๆ อย่างของเขา ลงท้ายได้ความชัดว่า พวกผีที่พวกวูดูเลี้ยงไว้นั้นมีดวงตาเหมือนคนตาย ตลอดจนผิวพรรณก็เหมือนกับคนตาย พูดอะไรไม่ได้จำอะไรไม่ได้ แต่จับต้องยกหามได้ ซึ่งคนโดยมากต้องระวังกันเป็นอย่างยิ่ง ที่จะมิให้พวกวูดูทำเช่นนี้แก่ศพบิดามารดา หรือบุตรของเขา บางที่ไปพบเข้าถึงกับฆ่าฟันกันก็มี แต่ก็ไม่สามารถจะจัดการทางอื่นใดได้เพราะเป็นคนบ้าด้วยกันทั้งนั้น ฝรั่งสันนิษฐานว่าผู้ที่ถูกพวกวูดูทำให้ตายนั้นที่จริงยังไม่ได้ตาย แต่มีอาการเหมือนคนตาย ญาติพี่น้องเข้าใจว่าตายจึงเอาไปฝัง แล้วพวกวูดูก็มาขุดเอาไป แต่ฝรั่งอีกพวกหนึ่งก็คัดค้านตรงกันข้ามว่า ผีที่พวกวูดูเลี้ยงไว้นั้นดวงตาไม่เคลื่อนไหว ชีพจรไม่เต้น และเหตุอื่นอีกหลายอย่างซึ่งทำให้เห็นว่า ผีที่ถูกเลี้ยงไว้นั้นไม่ใช่มนุษย์แน่ สำหรับข้าพเจ้าผู้เขียนเห็นว่า ไม่ใช่คนแต่เป็นผีแน่ ๆ เพราะนอกจากกรณีที่น่าสงสัยดังพวกฝรั่งเพ่งเล็งแล้ว ย่อมเกิดปัญหาขึ้น อย่างน้อย ๆ ก็ในข้อที่ว่าคนตายเมื่อเอาไปฝังลงในดินถ้าหากไม่ตายจริง กลบดินสัก ๕ นาทีก็ต้องตายจริง การนำศพไปฝังกว่าจะกลบดินเสร็จ และกว่าญาติจะกลับบ้านรวมทั้งกว่าพวกเลี้ยงผีจะไปขุดขึ้นมาเสร็จ ย่อมกินเวลาเป็นชั่วโมง ๆ ถ้าไม่ตายจะอยู่ได้อย่างไร เพราะคนที่ตายคงจะยังมีตะบะเดชาเหนือวิทยาศาสตร์อย่างโยคีที่กล่าวว่าได้ทำการทดลองแล้วในเบื้องต้น และคนเราชีพจรไม่เดิน พูดไม่ได้ ตาไม่กลอก จำอะไรไม่ได้หมด ก็เห็นว่าคงจะไม่ใช่คนแน่ ๆ เมื่อพวกวูดูมีวิชาลึกลับถึงขนาดนี้ ก็เป็น

ข้อหนึ่งที่น่าจะสังเกตเอาไว้ผสมกับปัญหาที่ว่าตายแล้วไปไหน ? ในภายหลัง เรื่องพิจารณาตามหลักของโยคีนี้ ข้าพเจ้าได้อาศัยหนังสือลัทธิโยคีและมารยาศาสตร์ของ คุณหลวงวิจิตรวาทการเป็นหลักซึ่งข้าพเจ้าขอขอบคุณท่านผู้นั้นไว้ด้วยเป็นอย่างมาก แต่ที่จะนำมากล่าวให้ละเอียดย่อมมากมายจนหน้ากระดาษไม่สามารถจะอำนวยได้

รวมความว่า ตามหลักลัทธิโยคีถือว่า คนเราตายแล้วดวงวิญญาณก็ออกจากร่างไปหาที่อยู่ใหม่ แต่ก่อนที่จะออกจากร่างหาได้ออกไปโดยทันทีทันใดในขณะที่กำลังขาดใจนั้นไม่ ที่จริงการขาดใจไม่ได้เป็นเครื่องหมายของอาการตาย เขตของการตายเริ่มขึ้นก่อนขาดใจ และเขตนี้อาจยืดยาวตลอดไปจนถึงภายหลังการขาดใจได้นาน ๆ, หมายถึงว่าแม้หัวใจหยุด แต่วิญญาณยังไม่ออกจากร่างจึงเป็นการสำคัญอย่างยิ่งซึ่งญาติหรือผู้พยาบาลอยู่นั้นจะต้องรักษาความสงบ อย่าไปกอดไปรัด กรอกยาดมยาให้วุ่นวาย ต้องปล่อยให้ผู้ตาย ๆ ด้วยความสงบ การตายอันน่าทุเรศของคน เช่นตาเหลือก ปากเบี้ยว ยักคิ้วหลิ่วตา หายใจครอก ๆ ฯลฯ นั้นเป็นเรื่องของร่างกายที่ไม่อยู่ในความควบคุมของดวงวิญญาณ อาการจะทุเรศอย่างไร ดวงจิตและวิญญาณในขณะนั้นไม่ได้รู้เห็นหรือเกี่ยวข้องกับความเป็นไปของร่างกายเลย ผู้ที่ดูอยู่ ถึงแม้จะสงสารก็ควรต้องสงบ ร่างกายเป็นเปลือกไม่ใช่ตัวจริงของผู้ตายต่อไปแล้ว ผู้ตายที่แท้จริงอยู่ที่ดวงวิญญาณ ซึ่งขณะนั้นกำลังจะทิ้งร่างกายเก่าที่ใช้ไม่ได้แล้วนั้นไปหาที่อยู่ใหม่

ในเมืองไทยเราก็ดี ในต่างประเทศก็ดี เคยมีมากมายหลายครั้งที่คนตายอยู่เมืองหนึ่ง แต่เมื่อไล่เลี่ยกับเวลาก่อนจะตายนั้นไปปรากฏในความฝันของญาติมิตรบ้างให้เห็นโดยจักษุบ้าง นั้นหมายความว่าเจตภูต (กายทิพย์) ของผู้ตายไปปรากฏแสดงให้เห็นโดยวิญญานนำไป ข้าพเจ้าเคยได้ยินเขาเล่าแลยืนยันว่า ในประเทศอังกฤษมีนายพลเรือผู้หนึ่ง นำนักเรียนนายเรือหรือทหารเรือก็จำไม่แน่ไปฝึกฝนทางทะเล ครั้นแล้วเรือที่ฝึกหัดอับปางลง นายพลเรือตาย ส่วนบ้านทางกรุงลอนดอน ภรรยาท่านนายพลเรือผู้นั้นกำลังจัดให้มีงานที่บ้าน อันเป็นงานสโมสรสันนิบาตหรูหรามีแขกเหรื่อมาก กำลังที่เต้นรำกันอยู่นั้น ภรรยาท่านนายพลเรือแลแขกอีกหลายคนได้แลเห็นท่านนายพลเรือเดินเข้ามาในบ้าน ยูนิฟอร์มที่สวมเปียกหมด ไม่ทักทายผู้ใด เดินตรงไปทางข้างในบ้านผ่านข้างห้องเต้นรำ ต่างก็เอะอะกันว่าท่านนายพลมาแล้ว แต่

มณฑปพระพุทธบาท (จังหวัดสระบุรี)

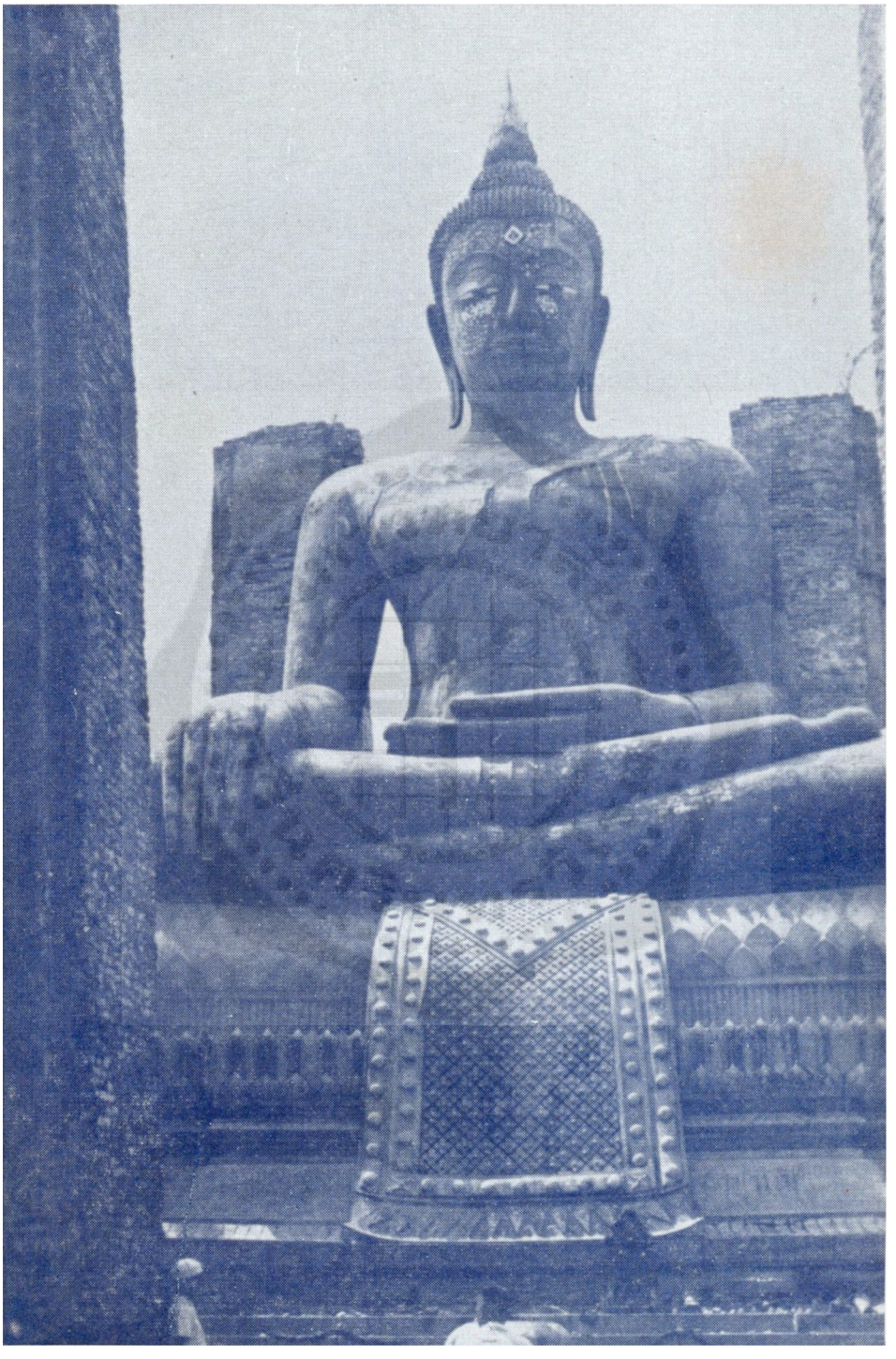

พระมงคลบพิตร (วัดมงคลบพิตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา)

เมื่อได้เข้าไปดูข้างใน ก็หามิท่านนายพลผู้นั้นไม่ ต่อมาไม่ช้าก็ปรากฏข่าวว่า เรือที่ท่านนายพลฝึกทหารอยู่นั้น ต้องอับปางลงในเวลาใกล้ชิดกับที่มีผู้เห็นท่านนายพลเดินเข้ามา ซึ่งเรื่องนี้เป็นความจริง เพราะผู้เล่าเป็นผู้ใหญ่ที่มีหลักฐานดีมาก บัดนี้ก็ยังมีชีวิตอยู่

อีกเรื่องหนึ่ง เพื่อประกอบให้เห็นถนัดยิ่งขึ้นก็คือ เป็นเรื่องของข้าพเจ้าเอง คือเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๔๕๙ ขณะที่ข้าพเจ้ารับราชการเป็นนายทหารอยู่ที่ราชบุรี คืนหนึ่งข้าพเจ้าเข้านอนตอน ๐๔.๐๐ น. เศษ มองเห็นว่าที่ข้างเตียงนอนนั้นมีญาติผู้ใหญ่ของข้าพเจ้าคนหนึ่งมายืนให้เห็นลาง ๆ สังเกตตามร่างกายมีรอยถูกฟันยับเยิน โลหิตไหลโทรมทั้งตัว ถึงกับข้าพเจ้าต้องปลุกภรรยาขึ้นให้ดู แต่กว่าภรรยาจะตื่น รูปนั้นก็จางหายไป ข้าพเจ้าจึงสงสัยว่า ญาติของข้าพเจ้าซึ่งมีหลักแหล่งอยู่ที่แม่กลอง จังหวัดสมุทรสงคราม ผู้นั้นคงจะถูกใครทำร้าย จึงเล่าให้ภรรยาฟังว่า *"น่ากลัวอาว์จะตายเสียแล้ว"* ภรรยาข้าพเจ้าซักถาม ข้าพเจ้าก็เล่าให้ฟังตามที่เห็นเมื่อกี้ สังเกตดูเขาก็ไม่สู้จะเชื่อว่าเป็นเช่นนั้น ข้าพเจ้าเกิดความกระวนกระวาย พอสายหน่อยก็ข้ามไปฝั่งตลาด แวะร้านนายมูซายี่พ่อค้าใหญ่ ซึ่งเรือจาก จ.ว. สมุทรสงครามมาจอดที่หน้าร้านนั้น ก็ได้ความจากนายห้างมูซายี่ว่าคนเรือเมื่อวันมาบอกว่า ญาติสั่งมาจากสมุทรสงครามเรื่องอาว์ข้าพเจ้าชื่อบ่ายได้ถูกทำร้ายตายเสียเมื่อเช้ามืดนี้แล้ว ข้าพเจ้าลงไปสมุทรสงครามสืบสวนดูได้ความว่า อาว์ของข้าพเจ้าถูกฟันตายราว ๆ เวลา ๐๔.๓๐ น. เพราะญาติได้ยินเสียงผู้ตายร้องว่า เท่านี้ก็พอแล้วนะ ซึ่งไม่มีใครเอาใจใส่เพราะไม่รู้ว่าทำร้ายกัน ต่อเช้าตรู่จึงมีผู้ไปพบศพนอนตายอยู่ที่ตรงเตียงร้องนั้น ทั้งนี้แปลว่าข้าพเจ้าซึ่งอยู่ราชบุรีกลับทราบเรื่องก่อนพวกญาติที่อยู่ใกล้ชิดนั้นเสียอีก อาว์ข้าพเจ้าผู้นี้ขณะมีชีวิตอยู่ เคยรักใคร่เอ็นดูข้าพเจ้ายิ่งกว่าบุตร และเคยออกปากฝากผีฝากไข้ไว้กับข้าพเจ้า และข้าพเจ้าก็รับปากไว้ด้วย ฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงรับหน้าที่เป็นเจ้าภาพจัดการฌาปนกิจศพ และเมื่อได้ตรวจดูศพจนทั่วแล้ว ก็ปรากฏว่ามีรอยบาดแผลถูกฟันตรงกันกับที่ได้เห็นโดยเจตภูต (กายทิพย์) ไปแสดงให้เห็นที่ราชบุรีนั้นทุกประการ อย่างนี้จะเป็นเรื่องที่น่าสนใจหรือไม่ว่า เจตภูตหรือกายทิพย์ตามหลักลัทธิโยคีนั้นมีใกล้ความจริงเพียงใด และวิญญาณคือมันสมองกับประสาทรวมกันใช่หรือไม่ หากใช่ ไฉนสมองและประสาทของข้าพเจ้าที่อยู่ราชบุรีและของอาว์ข้าพเจ้า ซึ่งถูกทำร้ายอยู่ที่สมุทรสงครามจึงสื่อสารต่อกันได้ดีถึงขนาดดังนี้ เป็นเรื่องที่น่าเก็บไว้พิสูจน์กันในตอนท้าย

ภาคที่ ๓

โดยทางพุทธศาสนา

ข้าพเจ้าจำต้องขอออกตัวเสียก่อนว่า ข้าพเจ้ามิเวลาอุปสมบทอยู่เพียงพรรษาเดียวก็ลาอุปสมบท ไม่เป็นผู้แตกฉานในทางศาสนา จึงอาศัยการค้นคว้าจากที่ท่านผู้เชี่ยวชาญได้แนะนำด้วยปากบ้าง เขียนไว้บ้าง ได้ความว่า **เมื่อครั้งสมัยพุทธกาล มีพระมาฬุงกยะบุตร เคยทูลถามพระพุทธเจ้าว่า ตายแล้วไปไหน? ซึ่งพระองค์ไม่ทรงยอมตอบ ถึงกับพระมาฬุงกยะบุตรทูลว่า ถ้าไม่ทรงตอบก็จักลาจากสมณเพศ พระองค์ทรงตรัสว่า "ไม่ได้รับรองว่าจะแก้ปัญหานี้ก่อนที่พระมาฬุงกยะบุตรจะมาบวช เพราะฉะนั้น แม้จะสึกก็สึกได้ ไม่มีข้อผูกพันอะไร"**

การที่พระองค์ไม่ทรงตรัสพยากรณ์ ก็เห็นจะเป็นเพราะทรงเห็นเป็นปัญหาโลกแตก ถ้าทรงตอบไปตรง ๆ ก็คงจะมีผู้ตั้งปัญหารบกวนทูลซักถามไม่มีที่สิ้นสุดจึงทรงระงับเสีย แต่ก็ได้ทรงโปรดเทศนาไว้ในที่อื่น ๆ ว่า *"ตราบใดที่คนยังมีกิเลส หรือยังมีตัณหาความทะยานอยากประจำจิตอยู่ ตราบนั้นยังจักต้องเวียนว่ายตายเกิดอีก"*

พระเจ้ามิลินทร์ถามพระนาคเสนว่า คนตายมีส่วนหนึ่งส่วนใดออกจากกายนั้นไปเป็นร่างกายอื่นบ้างหรือไม่? พระนาคเสนตอบว่าไม่มี พระเจ้ามิลินทร์ถามอีกว่า เจตภูตมีหรือไม่? พระนาคเสนย้อนถามว่า เจตภูตคืออะไร? พระเจ้ามิลินทร์ตอบว่า เจตภูตคือสิ่งที่สิงอยู่ในร่างกายซึ่งเป็นผู้บัญชาให้ตาเห็นรูป, หูฟังเสียง, จมูกดมกลิ่น, ลิ้นลิ้มรส, กายแตะต้อง, ใจรับรู้ พระนาคเสนกล่าวว่า ถ้ากล่าวโดยทางปรมัตถ์แล้วก็ไม่มี

ในทางพุทธศาสนา พระพุทธองค์ตรัสถึงเรื่องพระโคธิกะและพระวักกลีผู้ถึงมรณภาพ (ความจริงผู้นิพพาน เพราะเป็นพระอรหันต์ทั้งสององค์แล้ว) แล้วทรงชี้ให้พระภิกษุทั้งหลายดูหมอกควันอันวิ่งไปทางโน้นทางนี้ว่า "มารตามหาวิญญาณของพระโคธิกะและพระวักกลีว่า จะตั้งอยู่ที่ไหน แต่พระโคธิกะและพระวักกลีนิพพานแล้ว ด้วยทั้งวิญญาณก็มิได้ตั้งอยู่แล้ว" อันเป็นเครื่องชี้ว่า วิญญาณเป็นตัวมาเกิด มารจึงตามหาวิญญาณของท่านเหล่านั้น

อีกตอนหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสกับพระอานนท์ว่า "ดูกรอานนท์ ด้วยประการฉะนี้แล กรรมเป็นเนื้อนา วิญญาณเป็นพืช ตัณหาเป็นยางเหนียว"

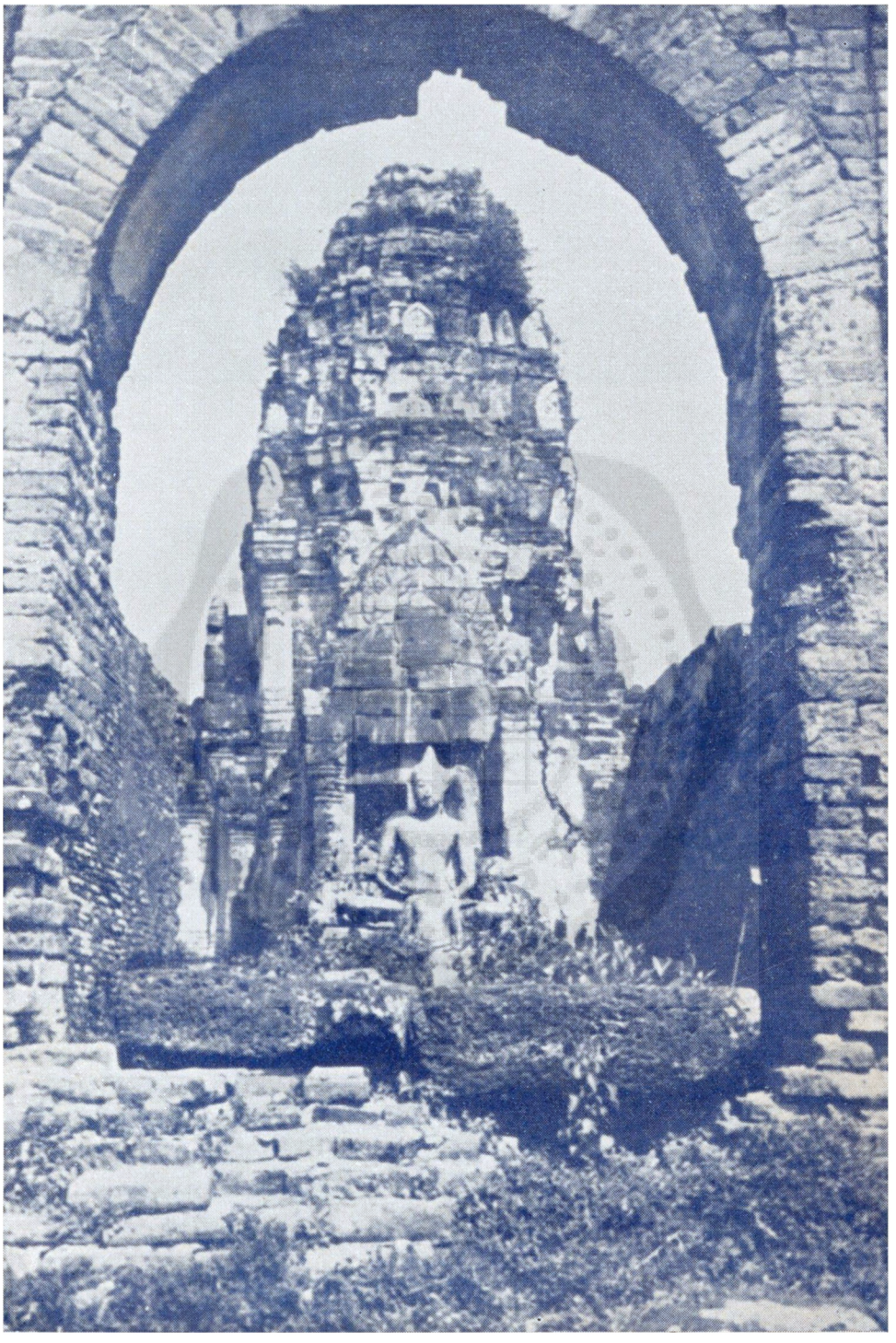

พระปรางค์สามยอด (จังหวัดลพบุรี)

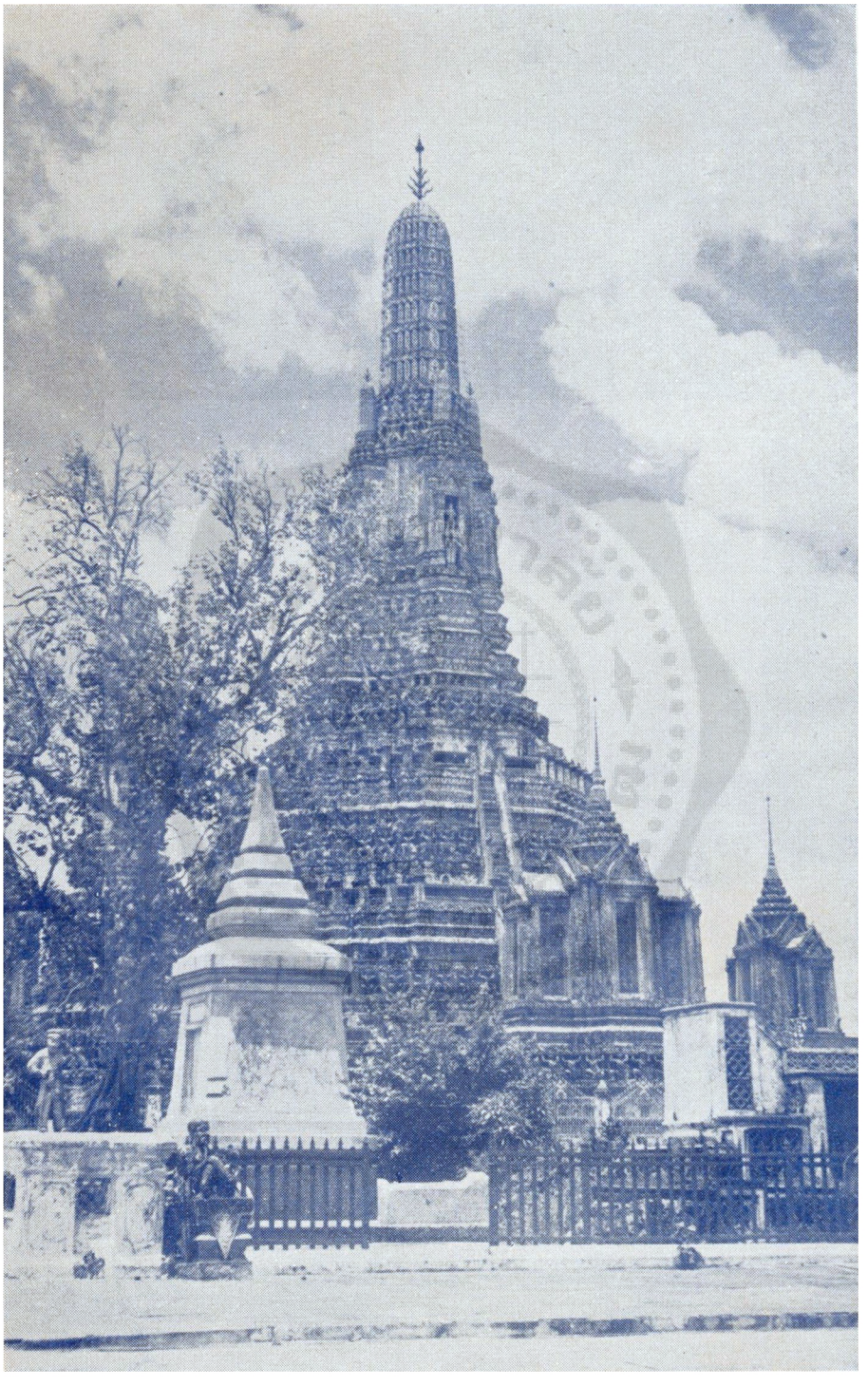

พระปรางค์วัดอรุณราชวราราม (วัดแจ้ง)

ตอนพระโคธิกะและพระวักกลีนั้น แปลว่า เมื่อเป็นพระอรหันต์แล้วหมดกิเลส หมดความปรารถนาใด ๆ มารก็ตามหาวิญญาณของท่านทั้งสองไม่พบ เพราะวิญญาณดับหมด ในตอนตรัสแก่พระอานนท์ เปรียบกรรมเป็นเนื้อนา วิญญาณเป็นพืช ตัณหาเป็นยางเหนียวนั้น ย่อมแสดงว่าวิญญาณเป็นตัวไปเกิดมาเกิดเหมือนพืช

อีกตอนหนึ่ง พระภิกษุรูปหนึ่งชื่อสาติ เป็นบุตรชาวประมง มีความเห็นว่าวิญญาณไปเกิด เหตุไฉนพระพุทธเจ้าจึงตรัสว่าผิด

อธิบายว่าเพราะพระภิกษุนั้นเห็นไปในแบบพราหมณ์ คือเห็นว่าวิญญาณดวงนั้นเท่านั้นไปเกิดไม่ใช่ดวงอื่น ในทางพระพุทธศาสนาแม้จะถือว่าวิญญาณไปเกิด แต่ไม่ถือว่าวิญญาณดวงเดียวกันนั้นเป็นตัวเกิด วิญญาณมีเกิดมีดับ มีสันตติคือความสืบต่อไม่ใช่คงทนแน่นอนอยู่อย่างเดียว ส่วนศาสนาพราหมณ์หรือโยคีถือว่าวิญญาณไม่เปลี่ยนแปลงแลไม่ดับ ดวงไหนก็ดวงนั้น ปัญหาจึงเกิดตามขึ้นมาว่า ที่ทางพุทธศาสนาถือว่าวิญญาณเกิด ๆ ดับ ๆ ไม่ใช่ดวงไหนก็ดวงนั้นดังลัทธิโยคีแล้วก็น่าจะไม่เป็นธรรม เมื่อครั้งพุทธกาลผู้แย้งคือ สัจจกนิครนถ์ โดยโต้ว่าถ้าวิญญาณไม่เที่ยงไม่ใช่ตัวตน แล้วอะไรเล่าจะเป็นผู้เสวยบุญเสวยบาป คือเขาแย้งว่า ถ้าวิญญาณเกิด ๆ ดับ ๆ เรื่อย ๆ แล้ว วิญญาณดวงหนึ่งทำอะไรไว้ตัวเองก็จะไม่ได้รับ แต่วิญญาณดวงที่เกิดใหม่มารับแทน เช่นพระพุทธเจ้าตั้งแต่ครั้งยังเป็นพระโพธิสัตว์บำเพ็ญพระบารมีไว้หลายแสนชาติ ถ้าไม่ใช่วิญญาณดวงเดียวกันแล้ว เหตุไฉนพระพุทธเจ้าจึงมารับผลของบารมีที่ทรงบำเพ็ญไว้แต่เดิมได้หมดสิ้นเล่า ?

ข้อชี้แจงมีอยู่ว่า แม้ทางพระพุทธศาสนาจะปฏิเสธความเที่ยงแท้ของวิญญาณ แต่ก็รับรองการสืบต่อเนื่องแห่งวิญญาณนั้นเช่นสมมุติเปลวไฟที่เที่ยน เราไม่อาจรับรองยืนยันได้ว่า เปลวไฟที่แลเห็นอยู่ในพริบตานี้ เป็นเปลวไฟอันเดียวกันกับเปลวไฟในนาทีที่ล่วงมาแล้วหรือถ้าจะเปรียบกับฟิล์มฉายภาพยนตร์แต่ละภาพมีอาการอย่างหนึ่ง ๆ ซึ่งแยกกันโดยเด็ดขาด แต่เมื่อทำการฉายเข้าเราก็เห็นเป็นเคลื่อนไหวสืบต่อกันฉันใด การรับรองสันตติคือความสืบต่อเนื่องแห่งวิญญาณนั้นก็มีอาการฉันนั้น เพราะฉะนั้นพระพุทธองค์จึงได้รับผลของบารมีที่บำเพ็ญไว้แต่เดิมได้ทั้งสิ้น

มีหลักทางพุทธศาสนาอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้ายังระลึกได้ว่า เมื่อครั้งอุปสมบทได้เคยค้นพบ ท่านมหาสมณะผู้ใหญ่ชั้นปราชญ์ได้เคยเทศนาไว้ว่า คนเราที่ตาย ๆ กันอยู่ทุกวันนี้ถือว่าเป็นการตายหลอก ๆ ไม่ใช่ตายจริง คือวิญญาณที่จะเป็นผู้รับบุญรับบาปตามกรรมดีกรรมชั่วที่ตนได้ทำไว้ ยังไม่สูญไปเหมือนพระอรหันต์เจ้า จึงต้องเวียนว่ายตายเกิดเรื่อย ๆ

ไป การตายจริงคือดับหมดทุกอย่าง ตลอดจนวิญญาณไม่เวียนว่ายตายเกิดอีก เป็นการตายที่น่าพึงปรารถนายิ่งนัก ตายอย่างนี้เรียกว่าไปพระนิพพาน ซึ่งพุทธมามกะกำลังต้องการกันอยู่เป็นหนักหนา แต่ประตูแห่งนิพพานเปิดรับเฉพาะผู้ที่สะอาด หมั่นเพียร ชำระตนจนหมดกิเลส หมดความปรารถนาแล้วเท่านั้น

คำเทศนาในตอนนี้เป็นของฟังง่ายเข้าใจดี ข้าพเจ้าอ่านแล้วไม่ลืมมาจนบัดนี้ นึกตรงกับคำตรัสของพระพุทธองค์โดยไม่ต้องสงสัย

ภาคอวสาน

ท่านผู้อ่านทั้งหลาย ต่อไปนี้ข้าพเจ้าจะขอให้ความคิดความเห็นสำหรับตัวข้าพเจ้าผู้เขียนว่า สำหรับข้าพเจ้าเมื่อได้ทำการค้นคว้ามาพอสมควรแล้ว ก็มีความเห็นสรุปเป็นข้อใหญ่ย่อ ๆ ดังนี้

ก) โดยทางวิทยาศาสตร์ ข้าพเจ้าเห็นว่า ท่านพวกปรัชญาในทางนี้ก็ตอบมาตรง ๆ แล้วว่าคนเราตายแล้วก็เน่าเปื่อยเป็นผุยไปอยู่ป่าช้าเท่านั้นเอง เพราะเข้าใจว่าวิญญาณใช่อื่นไกล คือมันสมองกับประสาทผสมกันรวมเรียกว่า วิญญาณ เมื่อคนตายแล้วสมองและเส้นประสาทเน่าเปื่อยแล้วจะมีวิญญาณที่ไหนกันอีก แต่เขายังมีข้อไขอีกว่าถ้าตายแล้วจะเกิดก็ได้แก่การถ่ายตัวเซลล์ในทางผสมพันธุ์สืบพันธุ์เท่านั้น ซึ่งการเกิดอย่างนี้ ยังหาตรงกับปัญหาโลกแตกที่ว่าตายแล้วไปไหนไม่ เพราะการสืบพันธุ์ดังว่าก็แปลว่าไม่ตาย เป็นแต่ร่างกายเก่าหมดไปร่างกายใหม่ขึ้นมาแทน โดยทางเซลล์เท่านั้น รวมความก็ว่า ร่างกายเก่าไม่มีวิญญาณที่จะมาเกิดโดยทางใดอีกเพราะตายแล้ว ไปอยู่ป่าช้าแล้วก็เป็นอันขาดกันกัน ทางวิทยาศาสตร์หาเชื่อว่ามีดวงวิญญาณออกจากร่างผู้ตายไปเกิดใหม่ไม่

ข) โดยทางโยคีวิจารณ์ ท่านพวกโยคีผู้กำวิชาลึกลับแลมีอิทธิฤทธิ์มากมาย ถือว่าคนเรามีดวงจิตและวิญญาณดวงเดียว เมื่อตายแล้ววิญญาณก็ไปหาที่เกิดใหม่ ไม่ว่า ในพืช ในสัตว์ แลในตัวมนุษย์ ที่ยังหาที่เกิดไม่ได้ ก็วนเวียนหาต่อไปจนกว่าจะได้ที่เกิดใหม่ จะเกิดในที่ดีหรือชั่วสุดแต่การฝึกฝนทางจิตของตน ถ้าฝึกฝนไว้ดี วิญญาณก็ไปเลือกที่เกิดโดยใช้ความยับยั้งคัดเลือกเอาแต่ที่ดี ถ้าฝึกฝนจิตไว้ในทางชั่ว วิญญาณนั้นก็ปราศจากการไตร่ตรองที่จะไปเกาะสิ่งที่จะต้องอาศัยที่ไม่ดี ทางโยคีไม่ถือว่ากรรมบันดาล แต่เขาถือการทำตัวของตัวเองเป็นใหญ่กว่า

สิ่งอื่นใดทั้งหมด ข้อนี้ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า ของเขาออกจะใกล้เคียงกับทางพุทธศาสนาอยู่มาก คือทางพุทธศาสนาถือว่า กรรมบันดาลให้เกิดใหม่ดีหรือชั่วสุดแต่กรรมที่ทำไว้ แต่ทางฉัทธิโยคีถือว่าฝึกจิตดีด้วยตนเองเป็นใหญ่ ไม่ใช่เพราะกรรมบันดาล คำว่า ฝึกดี ฝึกชั่ว ข้าพเจ้าเข้าใจว่า ลงท้ายก็คือ กรรมดี กรรมชั่ว นั่นเอง เช่นถ้าฝึกฝนจิตดีจนไม่มีบาป ก็ได้ชื่อว่าไม่ได้ทำกรรมชั่วใดๆ จึงไม่ต้องรับผลชั่ว ที่จริงก็เห็นจะลงผลสุดท้ายอันหนึ่งอันเดียวกันนั่นเอง เป็นแต่แยกเอามากล่าวอ้างให้แปลกไปเท่านั้น

ค) โดยทางพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงถือว่า ผู้ที่ยังมีกิเลส ยังมีความปรารถนา ยังมีความใคร่ ผู้นั้นก็ยังต้องเวียนว่ายตายเกิด ส่วนจะเกิดที่ดีหรือชั่วก็สุดแต่กรรมที่ทำไว้ ผู้ที่หมดความปรารถนาว่าจะต้องไม่เวียนว่ายตายเกิดอีก เพราะวิญญาณดับไปตามสังขารเสียแล้ว ดังพระพุทธวจนะว่า **"นิพพานัง ปรมัง สุขัง"** แปลว่าพระนิพพานเป็นสุขอันประเสริฐยิ่ง **"นิพพานัง ปรมัง สูญญัง"** แปลว่าพระนิพพานเป็นที่ว่างเปล่า หรือสูญ ไม่ต้องมาเวียนว่ายตายเกิดอีก แต่ในทางพุทธศาสนามิได้ถือว่าวิญญาณของคน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตลอดไปทุกๆชาติ มีดับแล้วก็มีเกิด เมื่อเกิดใหม่ก็เป็นวิญญาณดวงใหม่อีกดวงหนึ่ง ซึ่งต่อเนื่องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับดวงเก่าประดุจเราฉายภาพยนตร์ ซึ่งความจริงฟิล์มนั้นเป็นคนละรูปกันทุกๆ ๑ ฉากของฟิล์ม แต่เมื่อฉายเข้าแล้วคนดูก็เห็นเป็นรูปเดียวกันหมด เช่นนางเอกหรือพระเอกรูปหนึ่งฉายกำลังเดิน แล้วนั่งเก้าอี้ คนดูก็เห็นว่าคนที่เดินไปนั่งนั้นเป็นคนๆเดียวกันและเป็นรูปๆเดียวกัน ซึ่งแท้จริงเป็นคนละรูป แต่ด้วยการหมุนของเครื่องฉายภาพยนตร์หมุนเร็ว จึงแลเห็นต่อเนื่องเป็นอันเดียวกันตลอดฟิล์ม

อาจมีผู้สงสัยว่า ที่พระนาคเสนเถระเจ้า ตอบพระเจ้ามิลินท์ในเรื่องปัญหาว่า ถ้ากล่าวโดยทางปรมัตถ์แล้วก็ว่าไม่มีนั้น ข้าพเจ้าเข้าใจว่าท่านหมายถึงไม่มีเจตภูตโดยทางปรมัตถ์ ปรมัตถ์คำนี้หมายถึงทางธรรมชั้นสูงสุด ซึ่งได้แก่ทางปรินิพพาน ก็พระปรินิพพานเป็นเรื่องของการตายอันดับสนิทไม่ต้องกลับมาเกิดใหม่อีก ถ้าเช่นนั้นพระนาคเสนท่านก็ตอบตรงดีแล้ว เพราะพระอรหันต์เจ้า ย่อมหมดกิเลส จะมีเจตภูตหรือวิญญาณที่ไหนไปเวียนว่ายตายเกิดอีกเล่า ท่านจึงตอบว่าไม่มี ท่านหาได้หมายความถึงการตายของคนธรรมดาไม่ ท่านตอบโดยทางปรมัตถ์โดยเฉพาะ ส่วนถ้าว่าถึงคนธรรมดา ไม่ใช่โดยทางปรมัตถ์แล้ว คงมีวิญญาณไปเกิดแน่ๆ ถ้าไม่ไปเกิด ก็ต้องไม่มีการเวียนว่ายตายเกิดอะไรกันอีกดังว่า อันความเข้าใจของข้าพเจ้าเป็นอย่างนี้ ถ้าเป็นการสันนิษฐานผิด ก็ได้โปรดให้อภัยเถิด.

สรุปความเห็นของข้าพเจ้า

สำหรับข้าพเจ้าเห็นว่า

๑. ร่างกายธรรมดาของคนเรา จะเป็นคนธรรมดา หรือพระอรหันต์เจ้าก็ดี เมื่อตายแล้วก็เป็นผีไปอยู่ป่าช้า เน่าเปื่อยแปรธาตุเป็นปุ๋ยถมพสุธาไป

๒. ส่วนวิญญาณของพระอรหันต์เจ้านั้นไม่มี เพราะไม่มีความปรารถนาใดๆหรือกิเลสวาสนาเกี่ยวข้องอีกแล้ว ก็ดับสนิทหมด ไม่มีการเวียนว่ายตายเกิดอีก สำหรับคนธรรมดาสามัญที่ไม่บรรลุพระอรหันต์ ก็มีวิญญาณคุมกายทิพย์ หรือเจตภูตออกเร่ร่อนหาที่เกิดใหม่ สุดแต่ทำกรรมดีกรรมชั่วไว้ คือทำดีก็ไปได้ที่เกิดดี ทำชั่วก็ไปได้ที่เกิดชั่ว แต่เมื่อตายใหม่ๆ หากยังไม่มีที่เกาะเกิดได้ทันที วิญญาณก็คุมกายทิพย์หรือเจตภูตไปสำแดงโดยที่ๆผู้ตายมีความปรารถนาแรงกล้าที่จะไป เช่นผู้ตายนึกถึงภรรยาซึ่งอยู่คนละแห่งอย่างรุนแรงก่อนดับจิต ก็อาจไปสำแดงให้ภรรยาเห็นโดยทาง นิมิต หรือทางตรงๆเลือนๆ ดังที่มีตัวอย่างเคยประสบกันมาแล้วมากราย แต่ทั้งนี้เป็นเพียงส่วนน้อย หาใช่ทั่วๆไปไม่ เราจึงเรียกว่าผีมาหลอก แท้จริงไม่ใช่ผีมาหลอก ผีคงถูกเก็บในที่เก็บศพ แต่วิญญาณนำเจตภูตหรือกายทิพย์มาสำแดงให้เห็นต่างหาก คำที่ว่ามาหลอกนั้นน่าจะหมายถึงการมาแลบลิ้นปลิ้นตาให้น่ากลัว การมาสำแดงรูปร่างอย่างปรกติให้เห็นอย่างเลือนๆธรรมดานั้นเป็นการมาเยี่ยมหรือมาหา เพราะก่อนดับจิตมีความปรารถนาแรงกล้าเป็นทุนอยู่แล้ว แหละเมื่อวิญญาณไปเกาะเกิดได้แล้ว ก็ละทิ้งกายทิพย์หรือเจตภูตนั้นเสีย เพราะฉะนั้นเรื่องผีต่างๆ ซึ่งมีแน่ๆในบางแห่งนั้น ต่อนานๆเข้าก็มักจะค่อยๆเลือนไป เพราะวิญญาณไปมีที่เกาะเกิดเสียแล้ว คงเหลือแต่กายทิพย์หรือเจตภูตก็หมดเรื่องกัน เพราะเหลือแต่คันรถไม่มีเครื่องและพวงมาลัยเสียแล้ว รถก็แล่นไม่ได้ ข้าพเจ้าเข้าใจว่า กายทิพย์หรือเจตภูตนั้น ถ้าไม่มีวิญญาณควบคุมก็หมดสิ้นไปเอง

๓. ปัญหาโลกแตกที่ว่าตายแล้วไปไหน? อันเป็นประเด็นสำคัญของหนังสือเรื่องนี้ สำหรับตัวข้าพเจ้าเมื่อได้ศึกษาถึงตัวอย่างของผู้ระลึกชาติได้มาหลายสิบเรื่อง อันเป็นเรื่องที่มีหลักฐานจริงจัง ไม่ใช่ข่าวตลาด เช่นเรื่องพระครูคุณสารสมบัติ (พระมหาโชติ ป. ๕ วัดบวรนิเวศวิหาร) ปัจจุบันเป็นพระคณาธิการ ประจำองค์การศึกษา จังหวัดสุรินทร์ บันทึกของนายบังกีย์ลัลศรมะ M.A. Sastri ศาสตราจารย์แห่งวิทยาลัยเตรียมอุดมศึกษาบิส์เซาดี ซึ่งเป็นบิดาของเด็กปรมานันท์

อายุ ๕ ขวบครึ่ง ผู้เป็นเด็กระลึกชาติได้ แลชาตินี้เด็กนี้ชื่อปราโมทย์ เกิดเมื่อ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ แลตัวอย่างคนระลึกชาติได้ในประเทศไทย และต่างประเทศยังมีอีกมากรายด้วยกัน เหลือที่จะนำมากล่าว

ปัญหาเกิดมีซ้อนปัญหาขึ้นมาอีกว่า เมื่อมีผู้ระลึกชาติได้อย่างจริงจัง ไม่ใช่เป็นข่าวกุกันเล่นลอย ๆ เพราะได้ทำการทดลองกันเป็นหนักหนา ถึงวิทยุรอยเตอร์กระจายข่าวไปทั่วโลกเช่นนี้ ท่านจะเชื่อหรือไม่ก็ได้โปรดสังเกตดู เพราะเป็นเรื่องมีหลักฐานอย่างดีทั้งนั้น ทั้งขณะนี้ตัวอย่างก็ยังมีตัวมีชีวิตอยู่อีกมากรายด้วยกัน ก็เมื่อมีคนระลึกชาติได้จริงเช่นนี้แล้ว จะเป็นเครื่องชี้ช่วยให้น่าเชื่อได้เพียงใดที่ข้าพเจ้าจะเข้าใจว่าคนเราตายแล้วมีดวงวิญญาณไปหาที่เกิดใหม่ หรือบางรายวนเวียนไม่ได้เกิด หรือได้เกิดจริง แต่ก็ไปเกิดที่ ๆ ไม่ดี เช่นไปเป็นสัตว์ เป็นยาจก ที่ทำคุณงามความดีไว้ ความดีก็ดลบรรดาลให้ไปเลือกที่เกิดได้เหมาะ เช่นไปเกิดเป็นพระราชาหรือบุตรผู้มีอำนาจราชศักดิ์ หรือบุตรเศรษฐีคหบดีเป็นต้น ทางโยคีเขาว่าฝึกจิตดีก็ไปเกิดดี ฝึกจิตชั่วก็ไปเกิดชั่ว ก็เป็นการตรงกับที่ข้าพเจ้าว่านี้เหมือนกัน เพราะการฝึกจิตดีกับการทำคนเป็นคนดี ไม่ทำบาป ก็เกือบจะเป็นแม่บทเดียวกัน

ข้าพเจ้าเห็นว่าวิญญาณก็ดี เจตภูตหรือกายทิพย์ก็ดี ต่อให้อีก ๑๐๐ ปี รอให้วิชาวิทยาศาสตร์ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปกว่านี้สักเท่าใดๆ ก็หาอาจมีเครื่องมือดักวิญญาณที่ออกจากร่างกายผู้ตายไม่ เพราะวิญญาณไม่ใช่มีรูปมีกายอย่างตัวเซลล์ แต่เป็นสิ่งกายสิทธิลึกลับ ซึ่งวิทยาศาสตร์ยังติดตามไม่ทัน หากนักวิทยาศาสตร์จะตั้งกระทู้ถามว่า ก็ถ้าไม่มีตัวมีตนเป็นสิ่งว่างเปล่าจนอะไร ๆ ก็ดักไม่ได้ ไม่ใช่รูปธรรมแล้ว นามธรรมจะไปเกิดได้หรือ? เพราะไม่มีตัวมีตน ปัญหาอย่างนี้หากตอบกันในแง่วิทยาศาสตร์แล้วก็เป็นเรื่องยากที่จะทำให้เชื่อถือได้ เพราะวิญญาณไม่มีรูปร่างเป็นวัตถุธาตุเหมือนตัวเซลล์ หรือ โครโมซอมที่ว่าก่อให้สืบพ่วงทางบุคลิกลักษณะดังกล่าวแล้วแต่อย่างใด วิญญาณคือความรู้สึกอันหนึ่งอันมีประจำบุคคลแลสัตว์ ซึ่งเมื่อออกจากร่างผู้ตายก็ไปหาที่อื่นอยู่ใหม่ ถ้าใครดักหรือจับตัวความรู้สึกได้เป็นตัวเป็นตนก็น่าจะสามารถดักจับวิญญาณได้ดุจกัน ถ้านักวิทยาศาสตร์ดักจับความคิดความเห็นของนาย ก. ซึ่งกำลังเดินอยู่บนถนน หรือนั่งอยู่บนรถประจำทางได้ในขณะเดินสวนทาง หรือพบปะกันบนรถนั้นได้เป็นตัวเป็นตน ก็คงสามารถจะดักดวงวิญญาณของคนและสัตว์เวลาออกจากร่างได้เช่นกัน

๔. ถ้าท่านได้อ่านเรื่องตายแล้วไปไหนตั้งแต่ต้นจนอวสานของข้าพเจ้าเล่มนี้จบแล้ว แลทำให้ท่านเชื่อว่าคนเราตายแล้วไปเกิด กรรมหรือการฝึกจิตทำให้ไปเกิด

ที่ดีที่ชั่วดังว่า เมื่อใครอยากจะไปเกิดดี ก็เตรียมทำตนให้ดีไว้เสียตั้งแต่ยังไม่สาย คือไม่เข้าวัดเฉพาะเวลาแก่เดินเกือบไม่ไหว แต่รีบอบรมตนให้เป็นคนดี ใจบุญสุนทานเมตตาปรานีต่อเพื่อนร่วมโลกแลสรรพสัตว์ ไม่ทำตนให้ผู้ใดเดือดร้อนเพราะเราเป็นเหตุ แสวงแต่สิ่งที่เป็นมงคลแก่ตัวแลแก่ประเทศชาติเรื่อยๆ ไปโดยไม่หยุดหย่อนตั้งแต่หนุ่มสาวคุ้มแก่ชราแล้ว วิญญาณของท่านก็คงจะไปเกิดดีมีความสุขเทียมหน้าเพื่อนมนุษย์ในชาติหน้าเป็นแน่

ท่านที่ไม่ศรัทธาความเห็นของข้าพเจ้าโปรดอภัยโทษด้วย เพราะปัญญามีน้อยเพียงเท่าที่เขียนนี่เท่านั้น.

ทหารเก่าพระมงกุฎเกล้า ฯ

มีการเกิด ต้องมีการตาย เมื่อมีการตาย ต้องมีการเกิด...หมุนเวียนเปลี่ยนไปตามสามัญสำนึกของปุถุชนทั่วๆ ไป เข้าใจและเชื่อถือกันอย่างนี้มาแต่ดึกดำบรรพ์ ทุกคนปรารถนาไปสวรรค์ ไม่หวังไปนรก.....จึงมุ่งหน้าสร้างสมแต่กุศลกรรมไว้ เมื่อเวลาตายจะได้ไปผุดไปเกิดในแดนสุข คือสวรรค์ แต่แปลกเหลือเกิน...แปลกจริงๆ ที่มวลมนุษยชาติมุ่งหน้าพึ่งพระ พึ่งเจ้า พึ่งวัดวาอาราม ท่องสวดและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบรมศาสดา เฉพาะแต่ในวัยอันแก่เฒ่าจะเข้าโลง...เบื้องแรกแห่งชีวิตที่แข็งแรงหนุ่มแน่น กลับเที่ยวสร้างสมแต่อกุศลกรรม ทิ้งวัดวาอาราม ทิ้งพระลืมเจ้า ลืมกระทั่งหลักธรรมคำสั่งสอนดีๆ เสีย.....หลงระเริงพาตนจมดิ่งอยู่ในห้วงแห่งอวิชา เมื่อสภาพแห่งจิตใจของมวลมนุษย์ยังหลงผิดอยู่เช่นนี้ แน่เหลือเกินว่า โลกนี้จะสงบไม่ได้ แน่ยิ่งกว่าแน่ว่า ตายแล้วต้องไปสู่แดนทุกข์ คือนรก.....แต่...แต่...ตายแล้วจะไปสู่สวรรค์ชั้นฟ้า ไปสู่นรกอเวจี---- หรือไปสู่นิพพาน คือไม่เกิดไม่ตาย แน่หรือไม่?.....ท่านผู้อ่านได้ทราบจากเรื่อง "ตายแล้วไปไหน?" แล้ว และมาช่วยกันสร้างสมกุศลกรรมกันเถิด เพื่อไปสวรรค์ เพื่อความสงบแห่งจิตใจของแต่ละบุคคล.

พ.ท. หลวงยุทธสารประสิทธิ์ นายกสมาคมสหายสงคราม พร้อมด้วยเลขาฯ
กำลังต้อนรับนายนิกสัน รองประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา กับภริยา
ไปวางพวงมาลา ณ อนุสาวรีย์ทหารอาสา เมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๔๙๖

นายนิกสัน รองประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา กำลังบรรจงวางพวงมาลา ณ อนุสาวรีย์ทหารอาสา
(เป็นชาวต่างประเทศคนแรกที่ได้คู้เข่าแสดงคารวะแด่ดวงวิญญาณของทหารอาสา)

นายนิกสันกำลังปฏิสันถารกับทหารกองเกียรติยศภายหลังวางพวงมาลา

To the girl I left behind me.

แด่ นารีที่ร้างอยู่ข้างหลัง

(ถอดพากษ์ไทยโดย พลทหาร ชื่น บุณยพุกกณะ)

Darling when I am far away,	แม่ชื่นใจเมื่อพี่ไกลจากเธอแล้ว
From you somewhere in France;	สู่ในแนวฝรั่งเศสเขตหนไหน
I ask you always to think of me,	พี่วอนเธอให้ระลึกตรึกในใจ
And pray that I have a chance.	สวดอวยชัยให้พี่มีโชคดีครัน
To leave you dear was hard,	การจากน้องยอดรักแสนจักโศก
The hardest things of all;	สุดวิโยคยากยิ่งทุกสิ่งสรรพ์
But I am no slacker,	แต่ตัวพี่นี้มิใช่คนอาธรรม์
When I hear my country's call.	เมื่อยินลั่นคำชาติประกาศชู
To be at home with you little girl,	ได้อยู่ร่วมกับน้องครองสวาท
Is happiness that is true;	เกษมสุขเหลือขนาดนั้นจริงอยู่
But I cannot see the enemy,	แต่สุดมองผองราชศัตรู
Down the Red, White and Blue.	ลบหลู่ แดง น้ำเงิน ขาว ไม่เข้าที
He goes to fight the battle,	เขาไปทัพเคี่ยวขับสงครามกัน
For his country and for you;	รักษามั่นทั้งชาติและโฉมศรี
His thoughts are always resting,	ความคิดเขาเผ้าคนึงถึงนารี
On the one he thinks is true.	ซึ่งเขาคิดว่ามีสัจจาจริง
He does not want to leave you,	เขามิได้ตั้งใจจะไปจาก
For he is gone to risk his life;	จำต้องพรากด้วยชีวีเป็นที่ยิ่ง
He is a true Thai boy,	เขาเป็นชาติทหารไทยชาญชัยจริง
Uphold the Red, Blue and White.	ยึดแน่วนิ่งผืนไตรรงค์ธงสำคัญ

It is the duty of every girl,
Who is left behind;
To always remember the boy she loves,
Who is on the firing line.

When years he returns to come,
And finds you false;
His whole life will be ruined,
His happiness lost.

Don't behave yourself as being told,
Make your love be true;
Greet the boy in khaki,
When he comes marching back to you.

Throw your arms about him,
Let him kiss your sweet lips;
He will joyfully tell you;
All about his wonderful trips.

Some days in the near future,
This great conflict will end;
And the soldier boy who loves you,
Will come back to you again.

The girls are beautiful,
Most every-where you roam;
But are nothing to compare,
With the ones at home,

ธุระกิจต้องกระทำประจำหญิง
ซึ่งถูกทิ้งอยู่ข้างหลังยังเขตขันธ์
ควรระลึกถึงคู่รักที่จากกัน
ซึ่งประจันอยู่ในแถวเขตแนวยิง

เมื่อขากลับนับเวลาได้หลายขวบ
มาประจวบเห็นทุสัจจ์เจ้าหล่อนสิง
ชีวิตเขาจะสลายมิวายประวิง
พร้อมทั้งสิ่งสุขารมย์ล้มละลาย

จงอย่าทำดังที่กล่าวนะเธอหนา
จุ่งตั้งความเสน่หาให้มั่นหมาย
เชิญต้อนรับสีกากีที่เลิศชาย
เมื่อเขาบ่ายหน้ากลับรับขวัญนาง

กางกรสองกอดประคองฉลองรัก
เสนอพักตร์รับจุมพิตอย่าอางขนาง
เขาจะปลื้มมิได้ลืมเล่าบอกนาง
ถึงถิ่นแถวแนวทางที่ผ่านไป

คงมีวันจะบรรดาลการภายหน้า
มหาสงครามเช่นเวลานี้คงหาย
ทหารหนุ่มกลุ้มรักยอดยาใจ
จะกลับมาหาเธอใหม่โดยฉับพลัน

อันนารีแถบนี้วิไลเลิศ
สวยประเสริฐทุกหนแห่งเหมือนแกล้งสรรค์
แต่จะเปรียบความงามของนางนั้น
ยังไกลครันกับที่บ้านหาญรับรอง

When the boys go marching by,
In step with some National Hymn;
It thrills my heart to know,
That I am one of them.

เมื่อขณะเหล่าทหารชาญฉกาจ
เดินด้วยเพลงประจำชาติบรรเลงก้อง
ให้รู้สึกเร้าใจในทำนอง
ว่าตัวของเรียมได้ไปร่วมงาน

I told you when I kissed,
Those lips of yours so sweet;
That I am going to leave you,
And again we may soon meet.

พี่บอกน้องคราวประคองน้องจุมพิต
ริมผีปากน้อยนิดเธอแสนหวาน
ว่าตัวพี่ต้องพรากจากนงคราญ
อีกไม่นานเราคงพบประสบกัน

Don't give up my darling,
If you love me you will wait;
If we don't meet on earth again,
We will at the golden gate.

อย่าเลิกร้างทิ้งขว้างนะนงลักษณ์
แม้เธอรักแล้วจงคอยอย่าบิดผัน
หากชาตินี้มิได้พบประสพกัน
คงมีวันพบที่ประตูทอง

Some girls are not patient,
Who will not wait so long;
Will go and love a slacker,
When her soldier boy has gone.

บางนารีมิได้มีความมานะ
หมดสัจจะที่จะคอยประสมสอง
เหหันรักชายอื่นชื่นประคอง
เมื่อคู่ของเธอพรากต้องจากไป

Don't respect a slacker,
He deserves not even a chance;
The boys whom you should honour,
Are the boys who go to France.

จงอย่าคบคนถ่อยคอยเหหวน
เขาเหล่านั้นยังหาควรมีโชคไม่
ผู้ซึ่งควรได้รับเกียรติสิ่งนี้ไซร้
คือผู้ไปประเทศฝรั่งเศสมา

I'll close this letter hoping,
You will be mine somedays;
As I bid you good-bye for this hour,
Or perhaps good-bye for the day.

พี่ขอจบจดหมายนี้โดยมีหวัง
ว่าเธอยังเป็นของพี่ในภายหน้า
ในชั่วโมงนี้หนอพี่ขอลา
ตลอดวาระนี้ลาทีเอย.

คำปราศรัย

ของ

พันโท หลวงยุทธสารประสิทธิ์

นายกสมาคมสหายสงคราม

เนื่องในงานวันที่ระลึกทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑

ท่านทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑ และท่านผู้ฟังทั้งหลาย

ด้วยความเอื้อเฟื้อของกรมประชาสัมพันธ์ ปีนี้ข้าพเจ้าจึงได้รับโอกาสมากล่าวคำปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียงอีกวาระหนึ่ง ซึ่งถ้าจะนับจำนวนเรียงปีก็จำได้ว่าข้าพเจ้าได้เคยมากล่าวคำปราศรัยเรื่องทหารอาสาติดต่อกันรวม๓ครั้งเข้าทั้งครั้งนี้แล้ว

การที่ท่านทหารอาสาเพื่อนร่วมชีพไว้วางใจลงคะแนนคัดเลือกข้าพเจ้าเป็นนายกสมาคมสหายสงครามสามปีติดๆกันเช่นนี้ ย่อมเป็นเสมือนเครื่องกระตุ้นเตือนใจให้ข้าพเจ้าเกิดความมานะ และใช้ความเพียรพยายามในอันจะกระทำหน้าที่ที่ท่านทั้งหลายมอบหมายทุกวิถีทาง ที่จะช่วยเพื่อนร่วมตายในยามแก่ในยามทุกข์ในยามที่เต็มไปด้วยเรื่องชราพยาธิเบียดเบียน จนบางคนถึงหมดหนทางทำมาหากินเพราะปราศจากกำลังเรี่ยวแรงทำกินไม่ไหว ซึ่งทุกวันนี้สมาคมสหายสงครามก็ยังต้องรับภาระช่วยเหลืออยู่แทบทุกวัน อันทำให้ข้าพเจ้ากับกรรมการรู้สึกเหนื่อยเหนื่อยและหนักใจไม่ใช่น้อย เพราะจำนวนผู้ที่มาขอให้ทำการช่วยเหลือทวีมากขึ้นทุกวัน นอกจากนี้ยังมีบุตรภรรยาครอบครัวของเพื่อนที่หาชีวิตไม่แล้วได้มาขอรับความช่วยเหลืออีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งเราก็ได้พยายามช่วยกันไปเท่าที่กำลังและความสามารถจะกระทำได้ ขอโปรดเห็นใจ เพราะผู้ที่จะต้องวิ่งเต้นทำการช่วยเหลือก็แก่หง่ำเหง่อกแล้วเหมือนกัน

ปีที่แล้วมาในวันงานที่ระลึกทหารอาสา พณ ฯ ท่านนายกรัฐมนตรีได้ปรารภกับข้าพเจ้าณที่อนุสาวรีย์ทหารอาสาว่า“ท่านฟังข้าพเจ้าปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียงทำให้นึกว่าจะช่วยทหารอาสาอย่างไรบ้างดีหนอ ก็มานึกขึ้นได้ว่าให้เงินไปช่วยอุดหนุนสัก ๒๔๐,๐๐๐ บาท และมีเศษอีกเท่าใดจำไม่ได้เห็นจะดี” และครั้นวันรุ่งขึ้นข้าพเจ้าไปขอรับความกรุณาตามบัญชาก็ได้เงินมา๒๔๖,๐๐๐บาท จำนวนเงินเท่าที่ท่าน

ได้กรุณามานี้ ทำให้ข้าพเจ้าและกรรมการโล่งใจ รู้สึกว่าเบาอกลงไปถนัด และก็ได้อาศัยใช้เงินจำนวนนี้ทำการอุปการะกันเรื่อยๆ มาจนถึงบัดนี้ นับว่าเป็นพระคุณหาที่สุดมิได้ ทหารอาสาผู้ป่วยไข้ได้ทุกข์หรือที่ยากจนถึงเสื้อผ้าขาดปุปะ ก็ได้มีเครื่องนุ่งห่มใหม่ได้ยารักษาโรค ได้ระงับทุกข์ไปในเมื่อเห็นว่าจำเป็น ขณะนี้ก็ยังใช้เงินก้อนนั้นไม่หมดแต่ก็เหลือน้อยลงไปมากแล้ว

ทหารอาสานั้นนับตั้งแต่วันหมดบุญพระมหาธีรราชเจ้ารัชกาลที่ ๖ เสียแล้ว ก็นับว่าได้รับความว้าเหว่หมดที่พึ่งลงไปถนัดใจ เปรียบประดุจบ้านที่อกไก่หัก เพราะในยามเมื่อพระองค์ยังมีพระชนม์ชีพอยู่ ได้มีพระมหากรุณาแก่บรรดาทหารอาสาตลอดไปจนถึงบิดามารดามิได้ขาด ประดุจว่าพระองค์เป็นชนกของบรรดาทหารอาสาก็ว่าได้ จริงอยู่สมาคมสหายสงครามนั้นอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินทุกๆ พระองค์ต่อจากรัชกาลที่ ๖ ได้มีพระมหากรุณาทรงรับอุปถัมภ์สืบต่อเนื่องกันมาจนถึงบัดนี้ และขณะนี้ก็ได้รับพระราชทานเงินอุดหนุนจากพระคลังข้างที่อยู่เป็นจำนวนปีละ ๑,๔๐๐ บาททุกๆ ปี ซึ่งนับว่าเป็นพระมหากรุณาหาที่สุดมิได้ บรรดาทหารอาสาย่อมพากันสำนึกในพระมหากรุณาอันนั้นมิได้ขาด แต่ในยามนี้ทหารอาสาต่างก็มีอายุชราย่างเข้าเขต ๖๐–๗๐ ปีแล้วเป็นส่วนมาก มิสู้จะมีกำลังวังชาพอที่จะสนองพระเดชพระคุณสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินและชาติบ้านเมืองได้ถนัดถนี่เสียแล้ว จึงได้แต่พากันเอากำลังใจสนองพระเดชพระคุณและช่วยเหลือบ้านเกิดเมืองนอนเท่าที่ฐานะคนแก่เฒ่าจะพึงกระทำได้ โดยอย่างน้อยก็ได้ภาวนาที่จะให้องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระเจริญอยู่ในสิริราชสมบัติ และบ้านเมืองก้าวหน้าทันเทียมอารยประเทศ อย่าให้มีภัยพิบัติมาพ้องพาน

อันประวัติของทหารอาสามีมาแต่หนหลังอย่างไร ได้เคยทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติเป็นไฉน และเหตุที่กระทำได้ยังผลสะท้อนให้แก่บ้านเมืองของเราอย่างใด ปัญหาเหล่านี้ข้าพเจ้าได้เคยชี้แจง ให้ท่านทั้งหลายฟัง โดยย่อ มาสองครั้งติดๆ กันแล้ว เพราะฉะนั้นปีนี้จึงจำต้องขอประทานโทษที่จะไม่นำมากล่าวซ้ำอีก

อนึ่ง ข้าพเจ้าขอส่งข่าวติดต่อให้เพื่อนทหารอาสาผู้มีภูมิลำเนาอยู่ตามชนบทห่างไกลได้โปรดทราบว่า พวกเราซึ่งมีจำนวนอยู่ถึง ๑,๓๐๐ คนเศษนั้น บัดนี้ได้พากันละไปสู่ปรโลกเสีย ๖๐๐ คนแล้ว ยังคงเหลือที่ยังมีชีวิตอยู่อีกประมาณ ๗๐๐ คนเท่านั้น

และในปีที่แล้วมาจนถึงวันนี้ก็ได้หมดไปอีก ๒๐ คน นับแต่ข้าพเจ้าเป็นนายกสมาคมสหายสงครามมาเกือบสามปีเต็ม ก็ได้มีโอกาสไปร่วมในงานฌาปนกิจศพเพื่อนทหารอาสาประมาณ ๕๐ กว่าครั้งแล้ว และใคร่ขอเรียนแก่เพื่อนร่วมชีวิตทั้งหลายด้วยความเสียใจอย่างสุดซึ้งว่า เมื่อวันงานของเราปีก่อน ท่านคงจะยังจำได้ว่า ท่านพลเอก พระยาเทพหัสดิน ผู้บังคับบัญชาชั้นสูงสุดของเราในสนามรบครั้งกระโน้น ท่านกำลังป่วยหนักอยู่ที่บ้านของท่านและถึงแม้กระนั้นก็ดีท่านก็ยังได้อุตส่าห์พยายามเขียนสาสน์มาถึงพวกเราบอกให้ทราบว่าท่านป่วยมาก มิสามารถจะมาร่วมงานกับพวกเราด้วยได้ จึงได้แต่ส่งน้ำใจอันปรารถนาดีมาแทนตัว และซึ่งกาลต่อมาอีกไม่ช้านานเท่าใดท่านก็ได้ถึงอนิจกรรม และได้รับพระมหากรุณาทรงเป็นเจ้าภาพพระราชทานเพลิงไปแล้ว ณ เมรุวัดเบญจมบพิตร ข้าพเจ้าเกรงว่าพวกเพื่อนร่วมชีวิตที่อยู่ต่างถิ่นหนทางไกลบางคนอาจจะยังไม่ทราบข่าวอันน่าสลดใจนี้ก็ได้ จึงขอเรียนให้ทราบเสียในวันนี้โดยทั่วกันด้วยว่า บัดนี้พวกเราทั้งหลายได้หมดเพื่อนยากคนสำคัญในสนามรบ และได้หมดหัวหน้าและอดีตผู้บังคับบัญชาอันเป็นที่เคารพนับถือไปเสียอีกคนหนึ่งแล้ว ขอเชิญชวนท่านทหารอาสาซึ่งเคยอยู่ในใต้ปกครองบังคับบัญชาของท่านพลเอก พระยาเทพหัสดิน ได้โปรดพากันตั้งใจอธิษฐานส่งความปรารถนาดีไปยังวิญญาณของท่านผู้มรณะ เพื่อให้ท่านได้รับสุขคติในสัมปรายะภพ ซึ่งถ้าชาติหน้าเป็นของมีจริงแล้ว ก็ขอให้ได้มีโอกาสเวียนมาเป็นผู้บังคับบัญชาของพวกเราเพื่อชาติที่รักของเราอีกวาระหนึ่งด้วย

ขอบรรดาเพื่อนทหารอาสาทั้งหลาย จงพากันคลายความวิตกกังวลเนื่องในการที่เราหมดพระมหาธิรราชเจ้ารัชกาลที่ ๖ ซึ่งเคยถือว่าพระองค์เป็นประดุจพ่อของพวกเรา และหมดท่านพลเอกพระยาเทพหัสดินไปทั้งสองท่าน อันเป็นเหตุทำให้พวกเราเกิดความว้าเหว่ แต่ ณ บัดนี้เรายังมีองค์พระประมุขของชาติเป็นองค์อุปถัมภก และมีรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และท่านจอมพลนายกรัฐมนตรีหัวหน้ารัฐบาลได้เมตตากรุณาพวกเราอยู่เป็นอย่างดี สำหรับท่านนายกรัฐมนตรีนั้นท่านได้ใส่ใจคอยทำการช่วยเหลือเกื้อหนุนพวกเราเป็นอย่างดียิ่ง ซึ่งทำให้ทหารอาสาซึ่งเปรียบประดุจต้นไม้โบราณอันไม่มีใครรดน้ำพรวนดินมาช้านาน จนกิ่งก้านสาขาเหี่ยวแห้ง มีอาการร่อแร่เอียงไปเอียงมาจวนจะล้มมิล้มแหล่ และซึ่งบัดนี้ได้มีผู้มีใจเมตตากรุณาช่วยให้ต้นไม้ต้นนี้คงความสดชื่นอยู่ต่อไปได้อีก แม้ท่าน

ผู้ที่ช่วยเหลือนั้นจะมีกิจราชการมากมายจนล้นพ้นตัวอยู่ก็ดี แต่ท่านก็ยังหาโอกาสหันมาใส่ใจต่อพวกเราและเผื่อแผ่เมตตากรุณาแก่พวกเราในยามยาก เราขอความอุปการะอะไรไป หากเป็นเรื่องที่พอจะช่วยเหลือได้แล้ว ท่านนายกรัฐมนตรีก็ยังไม่เคยปฏิเสธที่จะไม่ให้ความช่วยเหลือแก่ทหารอาสาเลย อันนับว่าเป็นความกรุณายิ่งล้น ซึ่งพวกทหารอาสาพากันสำนึกถึงบุญคุณของท่านและรัฐบาลของท่านอยู่มิได้ขาด ท่านทหารอาสาที่อยู่ห่างไกลไม่ได้ติดต่อกับสมาคมนาน ๆ ท่านควรจะมาเยี่ยมสมาคมของท่านบ้าง จะได้ทราบว่าสมาคมของเราซึ่งบัดนี้ได้เปลี่ยนโฉมหน้าไปกว่าแต่ก่อนเพราะเนื่องจากความช่วยเหลือต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วอย่างใดเพียงใด ท่านผู้ใหญ่ที่ถือบังเหียนของชาติมีจิตใจกังวลไม่ทิ้งขว้างบุคคลเก่าแก่ที่เคยสละชีวิตนำประโยชน์มาให้แก่ประเทศชาติ ไม่ลืมความดีแต่หนหลังของบุคคลต่อให้นานเท่านานเช่นนี้ ข้าพเจ้าแน่ใจว่าเป็นเหตุที่จะยังผลให้เกิดแก่น้ำใจของนักรบเป็นอย่างดีโดยไม่พักต้องสงสัยเลย และโดยธรรมดานักรบที่ดีก็เหมือนกัน ย่อมจะก้มหน้าก้มตาบำเพ็ญหน้าที่อันสำคัญ คือการสละชีพเพื่อประเทศชาติ แม้ที่สุดจะตกทุกข์ได้ยากหรือเคยถูกลืมไปเป็นบางขณะบ้าง ก็ย่อมจะไม่น้อยใจ ไม่ยอมทำตนเป็นเจ้าหนี้ทวงบุญคุณเอาแก่ชาติของตนเอง ขุนแผนต้องพระราชอาญาจากสมเด็จพระพันวษาขังลืมจนผมประบ่า แต่ขุนแผนก็ไม่เคยทวงบุญทวงคุณเอาแก่สมเด็จพระพันวษาฉันใด ชายชาตินักรบของชาติไทยก็ควรจะมีจิตใจเหมือนขุนแผน ชาติของเราเรายอมมีหน้าที่โดยตรงที่จะอุทิศชีวิตและเลือดหยดเข้าแลกเปลี่ยนเอกราชไว้ให้เป็นมรดกตกแก่ลูกหลาน ถ้าหากเราไม่ช่วยกันระวังรักษาประเทศชาติหรือมัวแต่ยุ่งเกี่ยงงอนกันอยู่แล้ว ก็เราจะให้ใครเขามาทำหน้าที่รักษามรดกหรือซองพินัยกรรมอันนี้ไว้ให้แก่ลูกหลานของเราเล่า เราทำความดีไว้แล้ว เราก็ได้ลาภอันประเสริฐแลกเปลี่ยนมาทันทีแล้ว โดยลาภอันนั้นดื่มไม่หมดกินไม่สิ้นไม่มีใครคร่ารางวัลอันนี้ไปเสียจากเราได้ ลาภอันนี้รางวัลอันนี้คือเกียรติของทหารและความภูมิใจ

ณ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน เวลา ๑๔.๐๐ น. สมาคมขอเชิญชวนเพื่อนทหารอาสาทั้งหลายและเหล่าอนุสมาชิกของสมาคมอันเป็นบุตรสืบสายโลหิตของทหารอาสามาชุมนุมพร้อมกันที่อนุสาวรีย์อัฐทหารอาสาท้องสนามหลวง เพื่อร่วมกันบำเพ็ญกุศลให้แก่บรรดาทหารอาสาผู้วายชนม์ และทั้งจะได้มีโอกาสเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพร้อมหน้ากันด้วย และครั้นเวลา ๑๕.๐๐ น. ขอเชิญเฉพาะตัวทหารอาสาไป

ร่วมรับประทานอาหารที่ศาลาว่าการกระทรวงกลาโหม และที่สมาคมสหายสงครามเยี่ยงปีที่แล้วมา ส่วนสำหรับอนุสมาชิกจำต้องขออภัย เพราะกำลังที่จะจัดงานและสถานที่จำกัด หากถ้าคราวหลังๆ สมาคมมีกำลังกว่านี้ก็ตั้งใจจะเชิญอนุสมาชิกมาร่วมรับประทานอาหารด้วยเช่นกัน

ในที่สุด ข้าพเจ้าในนามนายกสมาคมสหายสงคราม ขออัญเชิญคุณพระศรีรัตนตรัย และบุญฤทธิ์แห่งพระสยามเทวาธิราชอันศักดิ์สิทธิ์ ให้ช่วยอภิบาลคุ้มครองรักษาเพื่อนทหารอาสาทั้งหลายตลอดจนท่านผู้ฟัง ให้มีความเจริญสุขนิราศทุกข์ปราศจากสรรพโรคาพาธภัยพิบัติจงทั่วกันทุกๆ ท่านเทอญ.

สวัสดี

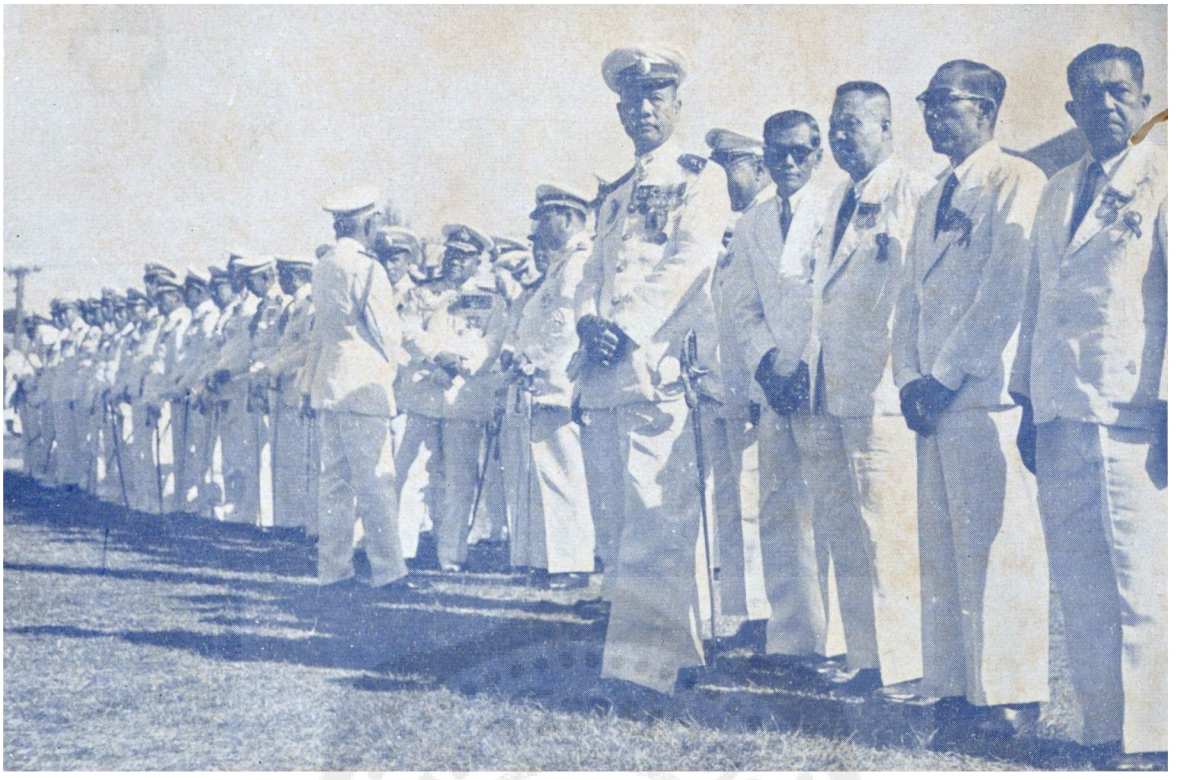

คณะกรรมการและข้าราชการไทยรับเสด็จกษัตริย์กัมภูชาที่อนุสาวรีย์ทหารอาสา
เมื่อ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๗

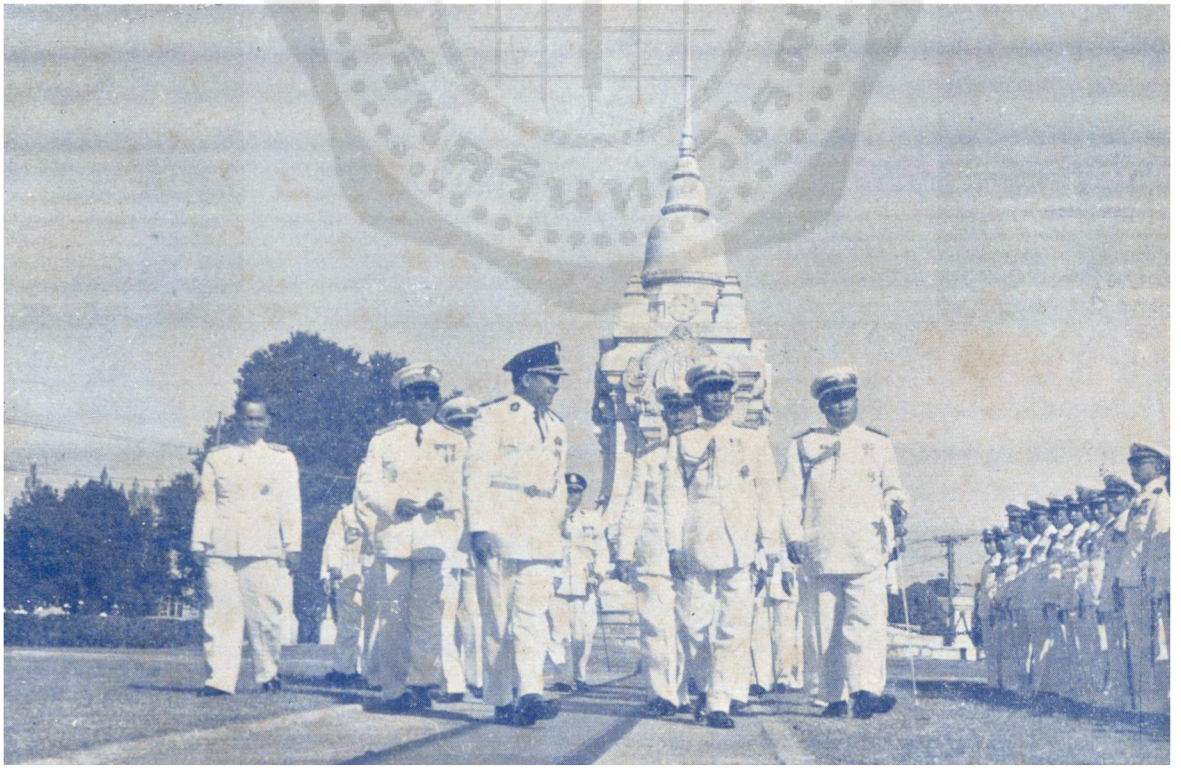

ภายหลังกษัตริย์กัมภูชาทรงวางพวงมาลาที่อนุสาวรีย์ทหารอาสา
เมื่อ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๗

ก่อนเผ้ากษัตริย์กัมภูชาที่อนุสาวรีย์ทหารอาสา

เมื่อ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๗

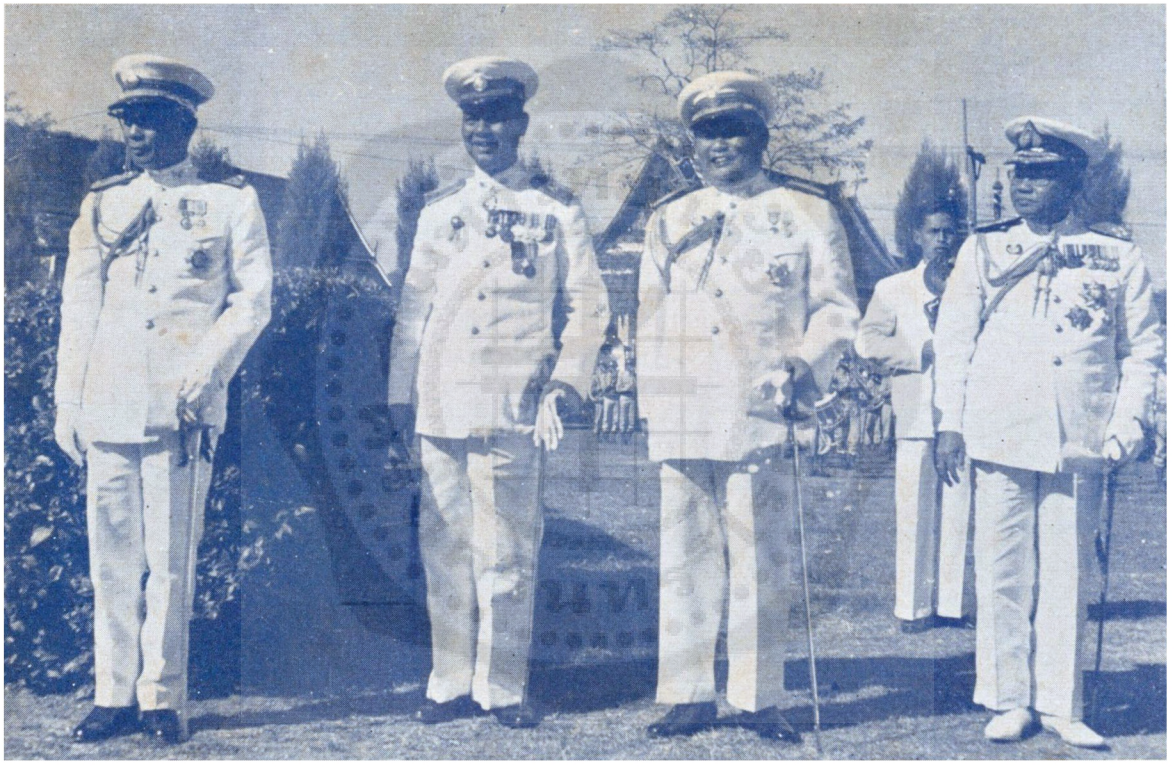

จอมพล ป. พิบูลสงคราม
นายกรัฐมนตรี

พ.ท. หลวงยุทธสารประสิทธิ์
นายกสมาคมสหายสงคราม

จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์
ผู้บัญชาการทหารบก

จอมพลเรือ หลวงยุทธศาสตร์โกศล
ผู้บัญชาการทหารเรือ

(โดยความเอื้อเฟื้อจากกองจดหมายเหตุแห่งชาติ)

บทส่งท้าย

ตลอดเวลา ๓๙ ปี ที่มหายุทธสงครามโลกครั้งที่ ๑ ได้ยุติลง ทหารอาสาผู้กล้าหาญของชาติได้กลับมาถึงมาตุภูมิแล้ว ก็มิได้แสดงปฏิกิริยาใด ๆ ในทางทวงบุญทวงคุณจากประเทศชาติหรือเพื่อนร่วมชาติแต่อย่างใดเลย อันคุณธรรมความดีข้อนี้ เป็นเหตุให้รัฐบาลและประชาชนเพื่อนร่วมชาติเกิดความสงสาร ในเมื่อเห็นทหารอาสาเหล่านี้พากันแก่เฒ่าลงและบางคนต้องประสบความยากจน ๆ ถึงไม่มีอาหารพอที่จะเลี้ยงสังขาร พณ ฯ ท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม หัวหน้ารัฐบาลจึงได้จ่ายเงินให้มาเป็นทุนอุปการะ แลเมื่อสมาคม ฯ คิดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ออกจำหน่าย ก็ได้มีประชาชนเพื่อนร่วมชาติทั้งหลายมีกะใจช่วยรับซื้อไว้อ่านและประดับห้องสมุด จนทำให้สมาคม ฯ มีรายได้เป็นก้อนเป็นกำพอที่จะนำรายได้นั้น ๆ มาอุดหนุนช่วยเหลือทหารอาสาผู้ทุพพลภาพและยากจนได้พอควรแก่อัตภาพ ข้อนี้ ทหารอาสาทั้งหลายต่างรู้สึกปลาบปลื้มในเมตตาคุณ กรุณาคุณแห่งรัฐบาลและประชาชนเพื่อนร่วมชาติอยู่ชั่วลมหายใจเข้าออก

หนังสือเล่มนี้สมาคม ฯ ได้จัดการพิมพ์เป็นครั้งที่ ๓ เพื่อนำผลกำไรรายได้มาผสมกับเงินที่รัฐบาลอุดหนุนทำการเจือจานอุปการะแก่ทหารอาสาผู้ป่วยไข้ได้ทุกข์จึงถ้าหนังสือเล่มนี้จะมีรสชาติในทางปรุงแต่งขาดตกบกพร่องไปโดยประการใด แต่หากเงินที่ท่านสละช่วยเหลือซื้อหนังสือเล่มนี้ไว้ ได้ก่อประโยชน์ให้แก่ทหารอาสาของท่านผู้แก่ชราเต็มเม็ดเต็มหน่วยแล้ว ก็หวังว่าท่านคงจะให้อภัยในข้อที่รสชาติแห่งหนังสือนั้นไม่จุใจท่าน

เพื่อนร่วมชาติทั้งหลายเอ๋ย ทหารอาสาของท่านผู้ข้ามมหาสมุทรเอาชีวิตเข้าแลกไปทำประโยชน์ให้แก่ชาติไทยที่รัก คงจะมีสังขารเป็นอนุสรณ์ให้ท่านเห็นอยู่ได้อีกไม่นานปี ก็จะหมดตัวทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑ อยู่แล้ว จึงถ้าหากท่านจะสำแดงความเมตตากรุณาแก่ทหารอาสาโดยประการใดๆ แล้ว ก็ขอได้โปรดรีบสำแดงเจตนาอันนั้นเสียโดยพลันให้ทันตาเห็น โปรดอย่าได้มัวรั้งรออยู่เลย เพราะชีวิตและสังขารของทหารอาสาจะไม่มีโอกาสรอรับความอุปการะจากรัฐบาลหรือเพื่อนร่วมชาติทั้งหลายได้ต่อไปอีกนานเท่าใดแล้ว

ในที่สุด ข้าพเจ้า ในนามนายกสมาคมสหายสงครามโลกครั้งที่ ๑ ขอขอบพระคุณเพื่อนร่วมชาติทั้งหลายที่มีใจกรุณาช่วยสละทรัพย์ซื้อหนังสือเล่มนี้ เพราะหวังประโยชน์ที่จะอุปการะทหารอาสาไว้ ณ ที่นี้อย่างสูงด้วย.

พ.ท. หลวงยุทธสารประสิทธิ

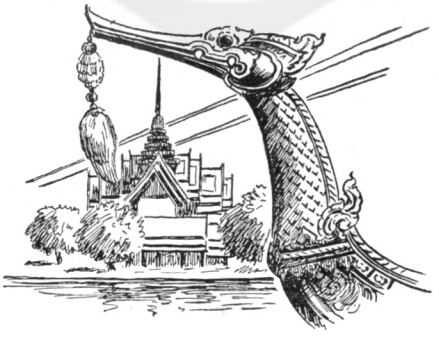

มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ